HONORÉ DE BALZAC

GORIOT BABA

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
VOLKAN YALÇINTOKLU

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

IV. BASIM

Honoré de Balzac (1799-1850): 19. yüzyıl Fransız edebiyatının büyük ismi. Edebi kariyerine oyun yazarak başladı, aldığı eleştiriler neticesinde romana yöneldi. Yirmi yılda 85 romanı tamamladı, öldüğünde arkasında 50 roman taslağı bıraktı. 1830 yılında kurmaca eserlerini Dante'nin İlahi Komedya*'sına atıfla* İnsanlık Komedyası *başlığı altında topladı. Bir kısmı zamanla edebiyatın arketiplerine dönüşen 2000'i aşkın karakter yarattı, tüm bu karakterleri önyargıdan uzak analitik bir yaklaşımla, toplumsal sınıfından yalıtmaksızın ele aldı.*

İlk kez 1834 yılında Revue de Paris*'de tefrika edilen* Goriot Baba, İnsanlık Komedyası*'nın Töre İncelemesi ayağında Paris Yaşamından Sahneler başlığı altında yer alır. Yoksul düşmüş eski tüccar yaşlı Goriot'nun sefaleti, ıstırapları ve yalnızlığını merkeze alan roman, paranın insanlık durumu üzerindeki nüfuzunu babalık müessesi, insani zaaflar, gösteriş budalalığı üzerinden son derece trajik bir olay örgüsü ile gözler önüne serer. Kendi antitezlerini, yani anlatıcının yer yer öfkeli ve alaycı tavrının cisimleştiği Vautrin'i, Paris sosyetesine gözünü dikmiş, hırslı ancak naif hukuk öğrencisi Rastignac'ı da içinde barındıran bu burjuva cehennemi,* Goriot Baba*'ya dek hiç bu denli çarpıcı bir üslupla tasvir edilmemiştir.*

Volkan Yalçıntoklu (1961): Saint-Joseph Lisesi'nde okudu. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıbbi Biyoloji ve Genetik Bölümü'nü bitirdi. Uzun yıllar kitapçılık yaptı. Fransızca ve İngilizceden çeviriler yapıyor. Eserlerini çevirdiği yazarlar arasında Jules Verne, Helene DeWitt, Alan Snow, Richard Maltby Jr., Lyman Frank Baum, Honoré de Balzac, Alexandre Dumas, George Sand, Charles Perrault ve Victor Hugo yer alıyor. Balzac'tan çevirdiği Tılsımlı Deri, Vadideki Zambak *ve* Eugénie Grandet *de Hasan Âli Yücel [illegible]'nde yayımlandı.*

9786052958278

15 TL

Genel Yayın: 4495

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

HONORÉ DE BALZAC
GORIOT BABA

ÖZGÜN ADI
LE PÈRE GORIOT (1849)

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
VOLKAN YALÇINTOKLU

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2018
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
HANDE KOÇAK

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MUSTAFA AYDIN

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

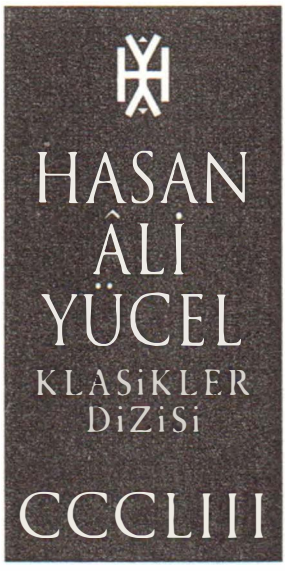
I. BASIM, MAYIS 2019, İSTANBUL
IV. BASIM, KASIM 2020, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-827-8 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
DÖRTEL MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
ZAFER MAH. 147. SOK. 9-13A
ESENYURT İSTANBUL
Tel: (0212) 565 11 66
Sertifika No: 40970

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

HONORÉ DE BALZAC

GORIOT BABA

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
VOLKAN YALÇINTOKLU

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genç kızken Conflans soyadını taşıyan Madam Vauquer Paris'te Quartier Latin ile Saint-Marceau Mahallesi arasındaki Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nda bulunan bir pansiyonu kırk yıldır işleten yaşlı bir kadındır. *Vauquer'nin Evi* olarak anılan bu pansiyon, erkekleri, kadınları, gençleri, yaşlıları hep birlikte ağırlasa bile, bu saygıdeğer mekânın kendi âdetleri asla bir dedikodunun hedefinde olmamıştır. Ama otuz yıldan beri bu pansiyonda genç birinin kaldığına da rastlanmamıştır. Genç bir adamın burada kalması için, kendisine ailesinden pek az harçlık kalmış olması icap eder. Yine de, 1819'da, bu dramın başladığı dönemde pansiyonda zavallı, genç bir kız kalıyordu. Keder edebiyatının bu dönemlerinde aşırı ve zorlama denebilecek bir tarzda kullanıldığından itibarı bir ölçüde sarsılmış olsa da, burada *dram* sözcüğünü kullanmamız gerekiyor. Bunun gerekçesi bu hikâyenin kelimenin tam anlamıyla dramatik olması değildir, ancak eser okunduğunda belki de *intra muros et extra*[1] gözyaşları dökülecektir. Bu yapıt Paris dışında anlaşılacak mıdır? Bundan kuşku duyulabilir. Gözlemlerle ve yerel tonlarla dolu olan bu sahnenin şiirsel nitelikleri sadece Montmartre'ın tepecikleri ile Montrouge'un yükseltileri arasında, her an dökülmeye hazır sıvalar ve siyah çamur birikintileriyle kaplı o ünlü vadide takdir edilebilir. Gerçek ıstıraplarla, sıklıkla temelsiz neşelerle doludur ve öyle dramatik bir biçimde çalkalanır ki anlık bir

1 Lat. Buradaki anlamı, *için için ya da alenen.*

heyecanın ortaya çıkması için olağanüstü şeyler gerekir. Yine de, sağda solda günahların ve erdemlerin yüce ve görkemli kıldığı kederlere rastlanır; bencillikler ve çıkarlar bu kederlerin görüntüsü karşısında bir an duraksar, bir acıma duygusuna kapılır, ama yaşanan bu duygu hızla tüketilen leziz bir meyvenin verdiği haz gibidir: Uygarlığın arabası Jagannatha tanrısınınkine[2] benzer, ezilmesi diğerlerinden daha zor olan ve tekerleklerine tutunmaya çalışan bir yürek yüzünden biraz gecikse de, kısa sürede onu paramparça edip şanlı ilerleyişine devam eder. Rahat bir koltuğa gömülüp beyaz bir elle tuttuğunuz bu kitabın sizi eğlendireceğini düşünürken sizler de aynısını yapacaksınız. Ardından, Goriot Baba'nın gizemli bahtsızlıklarını okuduktan sonra, duyarsızlığınızı yazara yükleyip onu abartıya, şiirselliğe kaçmakla suçlarken iştahla yemeğinizi yiyeceksiniz. Ancak şunu iyi bilin ki, bu dram ne bir kurmaca ne de bir romandır. *All is true*,[3] her şey o kadar gerçektir ki, herkes bu dramda kendinden, hatta kendi yüreğinden bir şeyler bulabilir!

Burjuva pansiyonunun işletildiği bina Madam Vauquer'ye aittir ve Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nın aşağısındadır. Burada zemin Arbalète Sokağı'na doğru öyle birdenbire ve öyle dik bir yokuşla alçalır ki atlar burayı nadiren inip çıkar. Bu durum sarı tonlar göndererek ortamı değiştiren, kubbelerinin yansıttığı kasvetli renklerle her şeyi karartan iki anıtın, Val-de-Grâce ile Panthéon arasına sıkışmış sokaklara hâkim olan sessizlikle uyumludur. Burada kaldırımlar kurudur, göletlerde ne çamur ne su vardır, otlar duvarlar boyunca yükselir. Burada en kaygısız kişiler bile tedirgin olur, gelip geçenler hüzünlenir, bir arabanın gürültüsü olay olur, evler kasvetlidir, duvarlar hapishane kokar. Yolunu şaşırmış bir Parisli burada kendi halindeki pansiyonlardan, hayır kurum-

2 Hindu Tanrısı Vişnu'nun bir enkarnasyonu. Rathayatra olarak bilinen festivalde bu tanrının resmi, inananların iterek hareket ettirmek zorunda olduğu çok ağır bir arabaya yerleştirilerek taşınır.

3 İng. *Hepsi doğru.*

larından, sefaletten, can sıkıntısından, ölüme yürüyen yaşlılıktan, çalışmak zorunda olan tutsak neşeli gençlikten başka bir şey göremez. Paris'in hiçbir mahallesi bu kadar ürkütücü, hatta şunu da ekleyelim, bu kadar gözden ırak olamaz. Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı, zihnin koyu renklerle, ciddi düşüncelerle yeterince öngöremeyeceği bu hikâyeye uygun düşen yegâne bronz çerçevedir. Gün yavaş yavaş batarken ve sürücünün şarkısı hüzünlenirken yolcu Catacombes'da[4] iner. Gerçek bir kıyas! Katılaşmış yüreklerin mi yoksa içi boşalmış kafataslarının mı daha korkunç olduğuna kim karar verebilir? Pansiyonun cephesi küçük bir bahçeye bakar, böylece Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'yla binanın tüm derinliğiyle kesitini veren bir dik açı oluşturur. Bu cephe boyunca, pansiyon ile küçük bahçe arasında çakıltaşlarıyla dolu yaklaşık iki metrelik bir çöküntü vardır, bu çöküntünün önünde mavi ve beyaz fayans vazolara dikilmiş sardunyalarla, zakkum ve nar ağaçlarıyla çevrelenmiş kum zeminli bir yol vardır. Bu yola üzerinde VAUQUER'NİN EVİ, altında ise *Kadınlar, Erkekler ve Diğerleri İçin Pansiyon* yazan bir levha bulunan orta boy bir kapıdan girilir. Gün boyunca, cırtlak bir çıngırak takılmış parmaklıklı bir kapının aralığından bakıldığında, dar bir kaldırımın sonunda, sokağın karşısına düşen duvara mahalleden bir sanatçı tarafından yeşil mermer gibi boyanmış bir kemer görülür ve bu resmin gizlediği girintinin altında Aşk Tanrısı'nın heykeli yükselir. Üzerini kaplayan pul pul olmuş verniği gören simge meraklıları, bunda birkaç adım ötede tedavi edilen bir Paris aşkının efsanesini keşfedebilirdi. Kaidenin altındaki yarı silinmiş bir yazı bu heykelin, 1777'de Paris'e dönen Voltaire'e hayranlık duyulan döneme ait olduğunu hatırlatıyordu:

Kim olursan ol, işte efendin,
Şu anki, geçmişteki, gelecekteki efendin.

---

4 Paris'teki yer altı mezarlarının, katakompların bulunduğu durak.

Hava karardığında parmaklıklı kapının yerini yekpare bir kapı alır. Evin cephesinin uzunluğuyla orantılı bir genişliğe sahip olan küçük bahçe, sokak duvarı ile komşu evin ortak duvarın arasına sıkışıp kalır. Üzerinde kendisini tamamıyla gizleyen bir sarmaşık örtüsü olan bu komşu ev, Paris'te resimsi bir nitelik kazanan bir tesirle, gelip geçenlerin bakışlarını üzerine çeker. Bu duvarların her biri, bereketsiz ve tozlu meyveleriyle Madam Vauquer'nin her yıl endişelenmesine yol açan ve pansiyonerleriyle sohbetlerine konu olan yemiş ağaçları ve asmalarla örtülüdür. Her duvarın kenarında bir dizi ıhlamur ağacıyla sonlanan yirmi metrelik dar bir ağaçlık yol vardır. Madam Vauquer, Conflans ailesine mensup olmasına ve müşterilerinin dilbilimsel uyarılarına rağmen, *ıhlamur* sözcüğünü inatla *ıllamur* diye telaffuz eder. İki yan yol arasında, dalları bir vazoyu andırırcasına yükselen meyve ağaçları ile kuzukulakları, marullar ya da maydanozlarla çevrili bir enginar tarhı vardır. Ihlamur ağaçlarının altına, kenarlarında iskemleler bulunan yeşile boyanmış yuvarlak bir masa konmuştur. Kahve içebilecek kadar olan zengin müşteriler, güneşin kavurucu olduğu, sıcaklığın yumurtaları çatlatabileceği günlerde kahvelerinin keyfini çıkarmak için buraya gelir. Üç katlı ve en üstte de tavan arası olan binanın cephesi moloz taştan inşa edilmiş ve Paris'in neredeyse tüm evlerine iğrenç bir görünüm kazandıran o sarı renge boyanmıştır. Her katta pencereleri küçük kare camlarla ayrılmış ve her biri aynı şekilde kaldırılmadığından aynı hizada olmayan jaluzilerle donatılmış beş pencere vardır. Bu evin yan cephesinde ikişer pencere vardır, giriş kattakiler parmaklıklarla süslüdür. Binanın arkasında domuz, tavuk ve tavşanların uyum içinde birlikte yaşadığı ve dibinde bir odunluk bulunan iki metre genişliğinde bir avlu bulunur. Bu odunluk ile mutfak penceresi arasında bir yemek dolabı vardır, evyenin bulaşık suları bu dolabın altına dökülür. Bu avlu Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na dar bir kapıyla açılır. Aşçı kadın

çöpü bu kapıdan çıkarır ve çöpün kötü koku yaymaması için bolca suyla sokağı yıkar. Doğal olarak pansiyonun işletmesine ayrılmış olan zemin katta, sokağa bakan iki pencereyle aydınlanan ve camlı bir kapıdan geçilerek girilen bir salon vardır. Bu salon mutfaktan, renkli ve cilalı basamakları tahta ve taşla döşenmiş bir merdiven boşluğuyla ayrılan bir yemek salonuna açılır. Hiçbir şey, sırayla mat ve parlak çizgili sert kıldan bir kumaşla kaplanmış koltuk ve iskemlelerin bulunduğu bu salon kadar hüzünlü görünemez. Ortadaki Sainte-Anne mermerinden yuvarlak masanın üzerinde bugün her yerde rastlanan, yaldızlı çizgilerinin yarısı silinmiş beyaz porselen bir çaydanlık vardır. Zemini oldukça kötü döşenmiş bu salon dirsek hizasına kadar tahtayla kaplıdır. Bu tahtaların üstünde Telemakhos'un başlıca sahnelerinin[5] resmedildiği ve bazı önemli şahsiyetlerin renklendirildiği parlak bir duvar kâğıdı vardır. Parmaklıklı pencerelerin arasındaki pano pansiyonda kalanlara Calypso'nun Ulysses'e verdiği ziyafetin resmini sunar. Bu resim kırk yıldır, sefaletin mahkûm ettiği yemeklerle dalga geçince kendilerini daha üstün sanan müşterilerin şakalarına maruz kalmaktadır. Ocağı daima temiz olduğundan sadece şiddetli soğuklarda yakıldığı anlaşılan taş şömineyi iki eskimiş, yapay çiçekli vazoyla zevksizlik örneği mavimtırak mermerden sarkaçlı bir saat süsler. Bu ilk salondan sözlükte karşılığı olmayan ve *pansiyon kokusu* olarak adlandırılması gereken bir koku yayılır. Havasızlık, küf, yanmış yağ kokar, insanı üşütür, burnu nemlendirir, giysilere siner; yemek yenmiş bir salonun kokusuna benzer; sofra takımlarına, kilere, misafirhaneye pis kokular yayar. Yaşlı ve genç pansiyonerlerin pis ve *sui generis*[6] salgılarının bu salona kattığı tiksinti verici temel unsurları ölçecek bir yöntem bulunsaydı bu kokuyu tasvir etmek belki mümkün olurdu. Olsun! Bu yavan iğrençliklere rağmen, bu

---

5 Homeros'un *Odysseia*'sından.

6 Lat. *Kendine özgü.*

salonu bitişikteki yemek salonu ile kıyaslasaydınız, onun temiz olduğunu ve bir kadının süslenme odası gibi koktuğunu fark ederdiniz. Tüm duvarları ahşap kaplı olan bu salon bir zamanlar, kir katmanlarının üzerinde ilginç şekiller oluşturduğu bir fona dönüşmüş olan ve artık seçilemeyen bir renge boyalıydı. Yapış yapış büfelerin üzerinde matlaşmış çentikli sürahiler, hareli kumaş peçete tomarları, Tournai'de üretilmiş, kalın, kenarları mavi, porselen tabak yığınları vardı. Bir köşeye, numara verilmiş gözlerinde her pansiyonerin lekeli ya da şarap bulaşmış kumaş peçetelerinin bulunduğu bir kutu bırakılmıştı. Burada tahrip edilemez, her yana dağılmış ama uygarlığın bir düşkünler yurdundaki son kalıntıları gibi yerleştirilmiş mobilyalar vardı. Orada yağmur yağdığında içinden bir Fransisken rahibinin çıktığı bir barometre, hepsi yaldızlı çizgileri olan cilalı tahtalarla çevrelenmiş ve iştah kaçıran iğrenç gravürler, bakır kakmalı ayaklı bir saat, yeşil bir soba, toz ile yağın iç içe geçtiği Argand lambaları, yemek yemeye gelen muzip birinin parmağıyla ismini kendi tarzında yazabileceği kadar yağlı bir muşambanın serildiği uzun bir masa, aksak iskemleler, asla gözden yitmese de insanın ayağının altından kayan içler acısı küçük hasır paspaslar, delikleri kırılmış, menteşeleri kopmuş, tahtaları kömürleşmiş tandırları görebilirsiniz. Bu eşyaların ne kadar eski, delik deşik, çürümüş, titrek, kemirilmiş, kolu bacağı kopmuş, sokur, sakat ve nasıl can vermekte olduğunu anlatmak için bu hikâyenin ilginç bulunmasını epey geciktirecek ve acelesi olanların bağışlamayacakları bir tasvir yapmak gerekirdi. Kırmızı döşeme ovulma ya da sık sık boyanma neticesinde oluşmuş girinti çıkıntılarla kaplıdır. Buraya soğuk, şiirsellikten uzak, cimri, yoğun, eskimiş, henüz çamura bulaşmamışsa da lekeyle kaplı, henüz paçavralara bürünmemişse de yakında çürüyüp gidecek bir sefalet hâkimdir. Bu salon, sabah yediye doğru, Madam Vauquer'nin önden giden kedisinin büfelerin üzerine sıçrayıp üstüne tabak kapatılmış süt

çanaklarını kokladığı, ilk sabah *mırlamasını* yaydığı anda işte bu ihtişamıyla belirir. Az sonra, tül başlığının altından iyi tutturulmamış bir postiş sarkan ve buruşmuş terliklerini sürüyerek yürüyen Madam Vauquer görünür. Ortasından papağan gagasını andıran bir burnun fırladığı yaşlı, tombul yüzü, dolgun elleri, bir kilise faresininki gibi semiz bedeni, bir sağa bir sola savrulan dolgun korsesi duvarlarından bahtsızlığın sızdığı, kurguların dertop olduğu ve Madam Vauquer'nin sıcak, pis havasını midesi bulanmadan içine çektiği bu salonla tam bir uyum içindedir. Sonbaharın ilk donları gibi soğuk yüzü, ifadesi dansözlere özgü gülümsemeden tefecinin surat asmasına geçebilen kırpışık gözleri, nihayet tüm kişiliği, bu pansiyonu açıklar, zaten pansiyon da onun kişiliğini yansıtır. Zindan gardiyansız olmaz, bunları birbirlerinden ayrı düşünemezsiniz. Tifüsün nedeni nasıl hastaneden yayılan havaysa, bu ufak tefek kadının solgun tıknazlığı da bu hayatın ürünüdür. Eski bir elbiseden devşirilmiş ve astarı parçalanmış kumaşın deliklerinden seçilen iç eteğinin üstüne giydiği yün etek salonu, yemek salonunu, küçük bahçeyi, mutfağı özetler ve pansiyonerlerin kişiliklerine dair fikir verir. Bu kadın salona girdiğinde gösteri tamamlanmış demektir. Yaklaşık elli yaşındaki Madam Vauquer *talihsizlik yaşamış* tüm kadınlara benzer: Gözleri donuktur, yüzüne daha çok para sızdırabilmek için her an parlayabilecek masum bir ifade hâkimdir, zaten kederini yatıştırmak için her şeyi yapmaya, hâlâ yakalanmadılarsa Georges ile Pichegru'yü[7] ihbar etmeye hazırdır. Yine de, onun kendileri gibi yakındığını ve öksürdüğünü duyup yoksul olduğunu sanan pansiyonerlere göre özünde *iyi bir kadındır*. Mösyö Vauquer kimin nesiydi? Bunun hakkında hiç konuşmazdı. Servetini nasıl kaybetmişti? "Yaşadığım felaketler sırasın-

7 Jean-Charles Pichegru ile Georges Cadoudal. Napoléon'a karşı kralcı bir ayaklanma örgütlemek için 1803 Ağustos'unda Paris'e geldiler ve uzun süre yakalanamadılar.

da," diye yanıtlıyordu bu soruyu. Kocası ona kötü davranmış, ağlaması için gözlerini, oturması için bu evi ve hiçbir talihsizliğe üzülmeme hakkını bırakmıştı, çünkü söylediğine göre çekilebilecek her *ıstırabı çekmişti.* Pansiyon sahibesinin küçük adımlarını duyan aşçı Koca Sylvie pansiyonerlerin kahvaltılarını yetiştirmek için acele ederdi. Dışarıdan gelenler genellikle ayda otuz altı frank ödeyerek akşam yemeği yerdi. Bu hikâyenin başladığı dönemde, burada kalanların sayısı yediydi. Birinci katta pansiyonun en mükemmel odaları vardı. Bu odalardan daha mütevazı olanında Madam Vauquer, diğerinde ise Fransız Cumhuriyeti sırasında levazım amiri olarak görev yapmış bir adamın dul karısı olan Madam Couture kalırdı. Bu odasını anne gibi pek yakın davrandığı çok genç bir kız olan Victorine Taillefer ile paylaşıyordu. Bu iki hanımın odalarının yıllık fiyatı bin sekiz yüz frangı buluyordu. İkinci katın odalarından birinde Poiret adlı yaşlı bir adam, diğerinde ise siyah peruk takan, favorilerini boyayan, eski bir tüccar olduğunu söyleyen, Vautrin adında, kırk yaşlarında biri kalıyordu. Dört odası olan üçüncü katın iki odasından biri, Matmazel Michonneau adında hiç evlenmemiş bir hanım, diğeri ise eski bir şehriye, makarna, nişasta imalatçısı olan ve kendisine *Goriot Baba* diye hitap edilen bir adam tarafından tutulmuştu. Diğer iki oda göçmen kuşlara, Goriot Baba ve Matmazel Michonneau gibi yemeğe ve odaya ayda ancak altmış frank ödeyebilen çaresiz öğrencilere ayrılmıştı. Madam Vauquer böyle müşterileri pek sevmez, onları ancak daha iyilerini bulamadığında kabul ederdi; bunun nedeni çok ekmek yemeleriydi. O sıralarda bu iki odanın birinde Paris'e Angoulême yakınlarından hukuk eğitimi almak için gelmiş ve kalabalık ailesinin kendisine yılda bin iki yüz frank gönderebilmek için büyük sıkıntılar çektiği genç bir adam kalıyordu. Adı Eugène de Rastignac'tı. Çalışmaya bahtsızlıklarla alışmış, ebeveyninin kendisine bağladığı umutları genç yaşta kavramış ve bir

yandan güzel bir geleceğe hazırlanırken diğer yandan aldıkları eğitimin kapsamını hesaplayan ve bu eğitimin inceliklerini ileride tadına ilk bakacak kişi olmak için şimdiden toplumun gelecekteki gelişimine uyduran o gençlerden biriydi. İlginç gözlemleri ve Paris salonlarına dâhil olabilmesini sağlayan o becerisi olmasa bu hikâye, onun bilgece düşüncelerine ve yol açanlar kadar mağduru olanların da özenle gizlediği korkunç bir durumun sırlarına nüfuz etme arzusuna borçlu olduğu o renkli tonlarına kavuşamayacaktı. Bu üçüncü katın üstünde, çamaşır asılan bir tavan arası ve pansiyonun ağır işlerini gören Christophe'un ve aşçı Koca Sylvie'nin yattığı iki odadan müteşekkil bir çatı katı vardı. Yedi pansiyoner dışında Madam Vauquer'nin, sadece akşam yemeklerine gelen, hukuk ya da tıp okuyan yedi sekiz öğrencisi ve mahalleden de iki üç gediklisi vardı. Salonun on sekiz kişilik yemek kapasitesi gerektiğinde yirmiye çıkabiliyordu. Ama sabahları masada bir araya gelen yedi kiracının görüntüsü bir aile kahvaltısını çağrıştırıyordu. Her biri terlikle aşağı iniyor, birbirlerine duydukları içten bir güvenle akşam yaşanan olayları, gelenlerin kılık kıyafetleri ya da tavırları hakkındaki şahsi gözlemlerini anlatıyorlardı. Madam Vauquer, âdeta şımarık çocukları sayılan bu yedi pansiyonere göstereceği özeni ve saygıyı, ödenen aylığa göre, bir astronom titizliğiyle belirlerdi. Tesadüfün bir araya getirdiği bu benzeş varlıklara da aynı düşünce hâkimdi. İkinci katın iki kiracısı da ayda yetmiş iki frank ödüyordu. Ancak Bourbe ile Salpétrière arasındaki Saint-Marcel kenar mahallesinde rastlanan ve Madam Couture'ün ödediği hariç çok uygun olan bu fiyat pansiyonerlerin az çok belirgin felaketlerin altında ezildiklerini ortaya çıkarıyordu. Bu yüzden, bu evin iç yaşamının sunduğu hüzünlü görünüm müşterilerin aynı derecede yıpranmış giysilerinde bir kez daha vücut buluyordu. Erkeklerin üzerinde rengi pek seçilemeyen redingotlar, eskimiş çamaşırlar, ahı gitmiş vahı kalmış gömlekler, ayaklarında zengin mahal-

lelerinde bir köşeye fırlatılmış ayakkabılar vardı. Kadınlar onarılmış, yıpranmış, boyanmış, yine rengi solmuş eski püskü elbiseler giymiş, kullanıla kullanıla sertleşmiş eldivenler, hâlâ kızıl ve tarazlanmış, işlemeli yakalıklar takmışlardı. Giysileri böyle olsa da, neredeyse hepsinin yaşamın fırtınalarına direnmiş zinde görünümleri, sağlam bedenleri, tedavülden kalkmış paralar gibi silikleşmiş, soğuk ve sert yüzleri vardı. Ölgün ağızları açgözlü dişlerle donanmıştı. Bu pansiyonerlerin sahne ışıkları ve dekorlar eşliğinde oynanan dramları değil, tamamlanmış ya da devam eden, yüreği hararetle kımıldatan buz tutmuş dramları yaşadığı seziliyordu.

Yaşlı Matmazel Michonneau'nun yorgun gözlerini, merhamet meleğini bile ürkütecek pirinç çerçeveli, kirli yeşil tafta bir siperlik örtüyordu. İnce ve ağlamaklı püsküllerle çevrili şalı, sakladığı köşeli çıkıntılara bakılırsa, bir iskeleti sarmış gibi görünüyordu. Bu yaratığın kadınsı hatlarını hangi asit eritmişti? Gençliğinde vücudu ve yüzü belli ki güzeldi. Bu hale gelmesinin nedeni doymak bilmezliği, işlediği günahlar, çektiği ıstıraplar mıydı? Çok mu sevmişti? Çöpçatanlık mı yapmıştı? Yoksa bir kibar fahişe miydi? Hazların hücum ettiği küstah bir gençliğin zaferlerinin bedelini, görenlerin hızla yanından uzaklaştığı bir yaşlılıkla mı ödüyordu? Boş bakışları insanın içini üşütüyor, sıska yüzü ürkütücü görünüyordu. Sesinde kış yaklaşırken çalılığında ötmeye devam eden bir ağustosböceğinin tizliği vardı. Mesane iltihabından muzdarip ve parasız kaldığını sanan çocuklarının terk ettiği yaşlı bir adama baktığını söylüyordu. Yaşlı adamın kendisine bıraktığı ömür boyu bin franklık gelire vârisleri sürekli itiraz ediyordu, o da haliyle iftiraların hedefindeydi. Tutkuların coşkusu yüzünü harap etmiş olsa bile, teninde hâlâ beyazlığın, inceliğin izlerine rastlanması, bedeninin de güzelliğin bazı kalıntılarını muhafaza ettiğini düşündürüyordu.

Mösyö Poiret bir makineyi andırıyordu. Onu, başında eski kasketiyle, elinde bastonunun tutulmaktan sararmış

fildişi sapı, içi neredeyse boş gibi görünen bir pantolonu yeterince gizleyemeyen redingotunun solmuş kumaşının dalgalanmasını umursamadan, sarhoş bir adamınkiler gibi titreyen mavi çoraplı bacaklarını sergileyerek, bir hindininkini andıran boynuna doladığı kravatı ile mükemmel bir uyum içinde olan büzüşmüş, müslinden kaba göğüs süsünü ve kirli beyaz yeleğini göstererek Jardin des Plantes'ın[8] ağaçlık bir yolunda gri bir gölge gibi süzüldüğünü görenler, kendi kendilerine, bir gölge oyunundan fırlamış gibi görünen bu silüetin Italiens Bulvarı'nda aylak aylak gezen Yafes'in oğullarının cüretkâr ırkına[9] mensup olup olmadığını soruyorlardı. Nasıl bir yaşam tarzı onu böyle hırpalamıştı? Karikatürü çizilse gerçekdışı görünecek olan ve ortasında soğanı andıran bir burnun belirdiği bu yüzü hangi tutku harap etmişti? Belki de Adalet Bakanlığı'nda, cellatların masraf pusulalarını, baba katillerine giydirdikleri siyah örtünün, kafaların düştüğü sepetin yongasının, bıçağın inip kalkmasını sağlayan iplerin hesabını gönderdikleri bir dairede görevliydi. Belki de bir mezbahanın kapısında tahsildarlık ya da halk sağlığı müfettişliği yapmıştı. Netice itibarıyla, bu adam bizim büyük toplumsal değirmenimizin eşeklerinden, Bertrandlarını bile tanımayan o Parisli Ratonlardan,[10] etrafında bahtsızlıkların ve kamusal sefihliklerin döndüğü o eksenlerden, nihayet gördüğümüzde, *olsun,* böyleleri de *lazım,* dediğimiz o kişilerden biriydi. Güzel Paris maddi ya da manevi acılar çeken bu silik yüzleri tanımaz. Ama Paris gerçek bir okyanustur. Ona iskandil atsanız asla dibe ulaşamazsınız. Onu gezin, tasvir edin. Bunları yaparken ne kadar özen gösterilirse gösterilsin, bu denizin kaşifleri sayıca ne çok ve ne kadar meraklı olursa olsun, hiç girilmemiş bir mekâna, bilinmedik bir ine, çiçek-

---

8 Paris'te bir botanik bahçesi.

9 Nuh peygamberin oğullarından biri olan Yafes Avrupalı ve Asyalı ırkların atası kabul edilir. Burada kastedilen insan ırkıdır.

10 La Fontaine'in *Maymun ve Kedi* masalındaki iki karakter. Kedi Raton zarar görse de maymun Bertrand'a ahmakça hizmet eder.

lere, incilere, canavarlara, edebî dalgıçların unuttuğu, akla gelmeyen bir şeye daima rastlanacaktır. Vauquer Pansiyonu da bu ilginç aykırılıklardan biridir.

Pansiyoner ve müdavimlerden ikisi diğerleriyle çarpıcı bir tezat oluşturuyordu. Teni kansızlıktan muzdarip genç kızlarınkine benzeyen hastalıklı bir beyazlığa bürünmesine ve bu tablonun arka planını oluşturan daimî ıstıraba alışıldık bir hüzünle, içler acısı bir tavırla, zavallı ve silik bir ifadeyle tabi olmasına rağmen, Matmazel Victorine Taillefer'in yüzü yıpranmamıştı; hareketleri ve sesi canlıydı.

Bu gencin bahtsızlığı uyum sağlayamadığı bir toprağa yeni dikilmiş, yaprakları sararmış bir fidana benziyordu. Kızılımtırak yüzü, kırmızıya çalan saçları, incecik beli şairlerin Ortaçağ heykelciklerinde bulduğu zarafeti yansıtıyordu. Siyaha çalan gri gözleri bir yumuşaklığı, dindarca bir boyun eğişi dışavuruyordu. Sade, pahalı olmayan elbiseleri ince ama diri hatlarını belli ediyordu. Bu özelliklerin yan yana gelmesi onu güzel kılıyordu. Mutlu olsa bu onu çekici de kılacaktı: Kadınların tuvaletlerinin sırrı nasıl fondötense, mutlulukları da şiirdir. Bir balonun sevinci pembe renklerini bu solgun yüze yansıtsa, huzurlu bir yaşamın dinginliği şimdiden çökmeye başlamış yanaklarını doldurup kızıla boyasa, aşk hüzünlü gözlerini canlandırsa Victorine en güzel genç kızlarla boy ölçüşebilirdi. Kadını ikinci kez yaratan şık elbiselerden ve aşk mektuplarından yoksundu. Hikâyesi bir kitabın konusunu oluşturabilirdi. Onu reddetmek için haklı nedenleri olduğunu sanan babası, onunla birlikte oturmak istemiyor, ona yılda sadece altı yüz frank veriyordu, servetinin tamamını oğluna bırakmak için çeşitli gerekçeler uydurmuştu. Victorine'in annesinin uzak bir akrabası olan, birkaç yıl önce umutsuzluktan ölmek üzere yanına gelen Madam Couture bu öksüz kıza kendi çocuğuymuş gibi özen gösteriyordu. Ne yazık ki, ona sadece Ordu Levazım Amiri'nden ufak tefek birkaç mülk ve bir emekli maaşı kalmıştı. Bir gün

bu deneyimsiz ve çaresiz kızı dünyanın merhametine bırakarak göçüp gidecekti. Bu iyi yürekli kadın her ihtimale karşı dindar bir kız olması için onu her pazar ayine, on beş günde bir de günah çıkarmaya götürüyordu. Bunda haklıydı. Dinî duygular, babasını seven, her yıl babasına annesinin kendisini bağışladığını bildirmeye gidip babaevinin acımasızca kapanmış kapısının önünde kalan bu reddedilmiş kıza bir gelecek sunabilirdi. Tek arabulucusu olan ama onu görmeye dört yılda bir kez bile gelmeyen ağabeyi ona hiç destek olmuyordu. Tanrı'ya babasını yanlış yoldan döndürmesi, ağabeyinin yüreğini yumuşatması için yalvarıyor, onları suçlamadan onlar için dua ediyordu. Sövgü dağarcığında bu barbarca tavrı nitelemek için yeterince sözcük bulamayan Madam Couture ve Madam Vauquer o alçak milyonere lanet okumaya başladıklarında, Victorine'in ağzından, kederli çığlığı hâlâ aşka vurgu yapan yaralı bir yabangüvercininin şarkısındakilere benzer tatlı sözler dökülüyordu.

Eugène de Rastignac'ın tamamen Güneyli bir yüzü, beyaz bir teni, siyah saçları, mavi gözleri vardı. Görünüşü, tavırları, davranışları, onun ilk eğitimini düzeyli gelenekler doğrultusunda almış, soylu bir aile çocuğu olduğunu belli ediyordu. Giysilerini özenle kullansa, sıradan günlerde önceki yılın elbiselerini giyse de, bazen dışarı kibar, zarif bir genç gibi çıkabiliyordu. Genellikle eski bir redingot, yıpranmış bir yelek, bunlarla uyumlu bir pantolon, pençesi değişmiş bir çift ayakkabı giyer, boynuna bir öğrencininki gibi kötü bağlanmış, siyah, solmuş, berbat bir kravat takardı.

Bu iki şahsiyet ve diğerleri arasındaki iletişimi Vautrin adında, kırklı yaşlarında, favorileri boyalı bir adam sağlardı. Halkın, *İşte yaman bir kurnaz!* dediği kişilerden biriydi. Geniş omuzları, gelişmiş göğüs ve karın kasları, kalın, kare biçimli ve parmak kemikleri koyu kızıl, gür kıl tutamlarıyla belirginleşen elleri vardı. Zamanından önce beliren kırışıklıklarla kaplı yüzüne uysal ve uzlaşmacı tavırlarıyla tezat

oluşturan sert bir ifade hâkimdi. Kaba saba neşeli haliyle uyum içindeki bas bariton sesi kimseyi rahatsız etmiyordu. Kibar ve güleçti. Bir kilit bozulsa onu hemen söker onarır, yağlar, eğeler ve yeniden takarken, "Bu işlerden anlarım," derdi. Zaten her şeyi, gemileri, denizi, Fransa'yı, yabancı ülkeleri, ticareti, insanları, olayları, yasaları, konakları ve hapishaneleri bilirdi. Biri çok yakınıyorsa ona hemen yardım ederdi. Madam Vauquer'ye ve pansiyonerlere birçok kez borç vermişti ama temiz yürekli görünüşüne rağmen derin ve çok kararlı bakışlarıyla korku uyandırdığı için borç verdiği kişiler borçlarını ödememektense ölmeyi tercih ederlerdi. Yere tükürüş tarzı, zorlu bir durumdan sıyrılmak için suç işlemekten geri durmayacağını gösteren sarsılmaz bir soğukkanlılığı belli ediyordu. Ciddi bir yargıcınkileri andıran bakışları tüm soruların, tüm bilinçlerin, tüm duyguların derinliklerine nüfuz eder gibi görünüyordu. Her gün kahvaltıdan sonra dışarı çıkar, akşam yemeği için geri döner, tekrar çıkar ve gece yarısı Madam Vauquer'nin kendisine emanet ettiği maymuncuk sayesinde pansiyona girerdi. Bu ayrıcalık sadece ona aitti. O da *Ana* diye hitap ettiği dul kadına iyi davranır, kadının pek de anlam veremeyeceği şekilde beline sarılırdı. Madam Vauquer bu dalkavukluğu pek anlamaz, bunun hâlâ kolay bir şey olduğunu sanırdı, oysa o kalın beli ancak Vautrin'in uzun kolları kavrayabilirdi. Bir başka alışkanlığı ise yemeklerden sonra, her ay cömertçe on beş frank ödediği *gloria*dan[11] içmesiydi. Paris yaşamının girdaplarının sürüklediği o gençler ya da kendilerini ilgilendirmeyen şeylere kayıtsız kalan o yaşlılar gibi, derin düşünemeyen kişiler Vautrin'in kendilerine dayattığı o kuşkulu kimliği pek de dikkate almayacaklardır. Çevresindekilerin aklından geçenleri bildiği ya da tahmin ettiği halde kimse onun düşüncelerine nüfuz edemez ve ne iş yaptığını bilmezdi. Diğerleri ile kendisi arasına bir bariyer gibi koyduğu görünüşteki iyi niyetliliğine,

11 Alkollü kahve.

hiç bitmeyen hoş görünme çabalarına ve neşesine rağmen, kişiliğinin korkunç derinliğini sık sık sezdiriyordu; sıklıkla Iuvenalis'e[12] yaraşır bir taşlamayla yasalarla alay etmekten, toplumun yüksek katmanlarına çatmaktan, bu katmanların kendi içlerindeki tutarsızlığı ortaya koymaktan keyif alırmış gibi görünmesi, onun toplumsal yapıya karşı kin beslediğini ve hayatının karanlığında özenle saklanmış bir sır olduğunu düşündürüyordu.

Farkında olmadan birinin gücünden, diğerinin yakışıklılığından etkilenen Matmazel Taillefer'in kaçamak bakışları, gizli düşünceleri bu kırklık adam ile genç öğrenci arasında gidip geliyordu. Ancak kader bugün yarın konumunu değiştirip onu zengin bir eş adayı haline getirebilecek olsa da ikisi de onunla ilgilenmiyormuş gibi görünüyordu. Zaten bu kişilerden hiçbiri içlerinden birinin anlattığı felaketlerin doğru mu yalan mı olduğunu öğrenmek için çaba harcamıyordu. Hepsi birbirlerine, karşılıklı konumlarından kaynaklanan güvensizlikle iç içe geçmiş bir kayıtsızlıkla yaklaşıyor, birbirlerinin acılarını yatıştıracak kadar güçlü olmadıklarını, hikâyelerini anlatarak tesellilerin pınarını kuruttuklarını biliyorlardı. Yaşlı karıkocalar gibi, birbirlerine söyleyecekleri hiçbir şey yoktu, bu yüzden aralarında mekanik bir yaşamın ilişkilerinden, yağlanmamış çarklarla oynanan bir oyundan başka bir şey kalmamıştı. Her biri sokakta karşılaştığı bir köre hiç aldırmadan, bir bahtsızın hikâyesini duygusuzca dinleyerek ve bir ölümde, en amansız can çekişme karşısında bile kendilerini soğukkanlı kılan bir sefalet sorunun çözüldüğünü görerek yürümek zorundaydı. Bu hüzünlü ruhların en mutlusu bu özgür düşkünler yurdunda hüküm süren Madam Vauquer'ydi. Sessizliğin ve soğuğun, kuru havanın ve nemin bir step gibi genişlettiği bu küçük bahçe, sadece ona hoş görünümlü bir koru gibi geliyordu. Tezgâhların bakır pası kokusunun sindiği bu sararmış ve kasvetli ev sadece

12 Romalı hiciv ustası.

ona mutluluk veriyordu. Bu zindanlar ona aitti. Müebbet hapis cezası almış bu kürek mahkûmlarını saygı duyulan bir otoriteyle besliyordu. Bu zavallılar, böylesine yararlı ve yeterli yiyecek, zarif ve kullanışlı olmasa da en azından temiz ve sağlıklı kalacakları bir oda veren bir pansiyonu bu paraya Paris'te nereden bulacaklardı? Madam Vauquer alenen haksızlık etse bile mağduru buna hiç yakınmadan katlanmak zorundaydı.

Böyle bir topluluk bir minyatür gibi bir toplumun öğelerini sunmalıydı, sunuyordu da. Bu yüzden, on sekiz müşteri arasında kolejlerde ya da bütün dünyada olduğu gibi tüm alayların, aşağılamaların, kötü muamelelerin hedefinde olan zavallı bir yaratık vardı. Bu adam ikinci yılın başında Eugène de Rastignac için, iki yıl daha birlikte yaşayacağı kişiler arasındaki en dikkat çekici şahsiyete dönüştü. Sefalet içinde yaşayan bu çilekeş eski bir şehriye imalatçısı olan Goriot Baba'ydı; bir ressam, tıpkı bir tarihçi gibi, tablosundaki tüm ışığı onun başının üzerinde yoğunlaştırırdı. Pansiyonun en eski müşterisinin, bir ölçüde kin de barındıran bu küçümsemenin, acımayla iç içe geçmiş bu işkencenin, bahtsızlığın bu saygısızlığının mağduru olmasına hangi tesadüf yol açmıştı? Bunun nedeni günahlardan daha zor bağışlanan o gülünç ve tuhaf tavırlar olabilir miydi? Bu sorular birçok toplumsal adaletsizlikle yakından ilintilidir: Belki de her şeyi, her şeye gerçek bir alçakgönüllülükle, zaaflarıyla ya da kayıtsızlıkla katlanan birinin sırtına yüklemek, insan doğasının ayrılmaz bir parçasıdır. Hepimiz gücümüzü birinin ya da bir şeyin zararına kanıtlamayı sevmez miyiz? İnsanların en güçsüzü olan yumurcak, hava buz gibi olduğunda tüm kapıları çalar ya da henüz yepyeni bir anıta tırmanıp oraya ismini yazar.

Goriot Baba, yaklaşık altmış dokuz yaşında olan bu yaşlı adam, işlerini bıraktıktan sonra 1813'te Madam Vauquer'nin pansiyonuna çekilmişti. Önce şu an Madam

Couture'ün kaldığı daireyi tutmuştu ve otuz kırk frank eksik ya da fazla olmasına aldırmayan biri olarak yılda bin iki yüz frank ödüyordu. Madam Vauquer söylendiğine göre, bir ön ödemeyle üç odalı bu daireyi yeniden düzenlemiş, sarı pamuklu bezden perdelerle, Utrecht kadifesiyle kaplı cilalı ahşap koltuklarla, duvara yapıştırılmış birkaç resimle ve kenar mahalle meyhanelerinde bile zevksiz bulunacak duvar kâğıtlarıyla berbat bir şekilde döşemişti. Belki de o dönemde saygıyla MÖSYÖ GORIOT olarak anılan Goriot Baba'nın sergilediği kayıtsız cömertlik onun hiçbir işten anlamayan bir ahmak olarak görülmesine yol açmıştı. Mösyö Goriot ticaretten çekildiğinde oraya eski zevklerinden vazgeçmeyen bir tüccar gibi muhteşem, dopdolu bir gardıropla gelmiş, Madam Vauquer on sekiz ince keten gömleğe hayran kalmıştı. Bu gömleklerin zarafeti şehriyecinin göğüs süsüne taktığı, birbirlerine küçük bir zincirle bağlanan ve her birinin üzerinde kocaman bir elmas bulunan iki iğne sayesinde daha da gözalıcı bir hal alıyordu. Goriot Baba çoğunlukla ince kumaştan griye çalan mavi bir ceket, altında incik boncukla kaplı ağır bir altın zinciri sıçratan, armudu andıran ve çıkık karnının belirdiği beyaz bir pike yelek giyerdi. Aynı şekilde altın enfiye kutusunun içinde kutunun birkaç çapkınlık macerasına suç ortağı olduğunu belli eden, üzeri kadın saçlarıyla kaplı bir madalyon vardı. Pansiyonun sahibesi kendisine *yaşlı hovarda* diye hitap ettiğinde dudaklarında gururu okşanmış bir burjuvanın neşeli gülümsemesi belirirdi. *Tolapları* (bu sözcüğü halk ağzıyla telaffuz ediyordu) evinden getirdiği gümüş takımlarla doluydu. Bavullarını açmasına ve kepçelerini, yahni kaşıklarını, sofra örtülerini, yağlık ve sirkeliklerini, soslukları, birkaç tabağı, yaldızlı gümüş kahvaltı takımlarını, nihayet ağırlığı birkaç kiloyu bulan ve aile yaşamının görkemli anılarını hatırlatan hediyeler olduğu için satmak istemediği az çok güzel birkaç parçayı yerleştirmesine seve seve yardım eden dulun gözleri parladı. Bir tabağı ve kapa-

ğında birbirlerini gagalayan iki kumru resminin bulunduğu küçük kâseyi elinde sıkarken Madam Vauquer'ye, "Bu, evlilik yıldönümümüzde karımın bana verdiği ilk hediye," dedi. "Zavallıcık, bunu satın almak için genç kızken biriktirdiği parayı harcamıştı. Görüyor musunuz madam? Bundan ayrılmaktansa en derin ıstıraplara katlanmayı tercih ederim. Tanrı'ya şükür, hayatımın geri kalanında kahvemi bu küçük kâseden içebilirim. Yakınılacak şeyim yok, bana uzun süre yetecek bir birikimim var." Ardından, Madam Vauquer geveze bakışlarıyla hesap defterinin üzerindeki bazı kayıtları görüp kaba bir hesap yapınca Mösyö Goriot'nun yıllık sekiz on bin frank geliri olduğunu anlamıştı. O günden itibaren, o sırada kırk sekiz yaşında olan ama otuz dokuz yaşında olduğunu söyleyen, Conflans ailesi mensubu Madam Vauquer'nin zihninde bazı düşünceler belirmeye başlamıştı. Mösyö Goriot'nun kıvrık, şişik, sarkık gözyaşı kanalı gözlerini sık sık silmesine yol açsa da, dul kadın onu sevimli ifadesiyle seçkin biri olarak görüyordu. Etli, çıkıntılı baldırları ve uzun, kare burnu dul kadının önemsediği ahlaki nitelikleri barındırdığını zaten sezdiriyor, yaşlı adamın ay gibi yuvarlak, saf ve ahmak bir ifadeyi yansıtan yüzü bu erdemleri doğruluyordu. Bu sağlam yapılı budala tüm akli melekelerini duygulara yoğunlaştırıyor olmalıydı. Güvercinin kanatlarına benzeyen ve Politeknik[13] berberinin her sabah gelip pudraladığı saçları, basık alnının üzerinde beş kıvrımla sonlanıyor ve yüzüne hoş bir görünüm veriyordu. Biraz kaba saba olsa da iki dirhem bir çekirdek giyinirdi. Enfiyesini öyle heybetli bir ifadeyle eline alıyor, kutusunun her zaman Macouba enfiyesiyle dolu olduğunu bilmenin güveniyle içine öyle çekiyordu ki, Madam Vauquer, Mösyö Goriot'nun pansiyonuna yerleştiği günün gecesinde, Vauquer kefeninden kurtulma ve Goriot kimliğiyle yeniden doğma arzusunun ateşiyle domuz yağında kızaran bir keklik gibi kavruluyordu. Pansiyonu

13 O dönemde mühendis yetiştiren askerî okul.

satmak, burjuvazinin bu narin çiçeğiyle evlenmek, mahallede sayılan bir kadın olmak, yoksullar için yardım toplamak, Choisy'de, Soisy'de, Gentilly'de küçük pazar partileri düzenlemek, bazı pansiyonerlerin temmuzda oyunculardan ücretsiz aldığı biletleri beklemeden gösterileri keyfince locada izlemek; işte bu düşüncelerle Paris'in alt katmanlarındaki herkesin göz diktiği o El Dorado'yu[14] düşlüyordu. Dişinden tırnağından artırarak biriktirdiği kırk bin frangı olduğunu kimseye söylememişti. Kuşkusuz servet açısından uygun bir eş adayı olduğuna inanıyordu. Koca Sylvie'nin her sabah o daha yatağındayken karşılaştığı o vücut hatlarının çökük çekiciliğini kendine kanıtlamak istercesine yatağında dönüp dururken, "Her şey bir yana, o adamı layıkıyla hak ediyorum," diyordu. O günden sonra, yaklaşık üç ay boyunca saçlarını Mösyö Goriot'nun berberine yaptıran dul Vauquer, pansiyonunu gelecek olan saygıdeğer şahsiyetlere yakışacak şekilde dekore etme zorunluluğu hissetti, ayrıca bu yeni dekorla uyum içinde olacak birkaç elbise de aldı. Artık her açıdan en seçkin kişiler dışında kimseyi kabul etmeyecekmiş gibi açıklamalar yaparak pansiyonerleri başkalarıyla değiştirmek için birçok dolap çevirdi. Bir yabancı geldiğinde, ona Paris'in önde gelen ve en saygıdeğer tüccarlarından biri olan Mösyö Goriot'nun kendi pansiyonunu tercih ettiğini övünerek anlatıyordu. Üzerinde VAUQUER PANSİYONU yazan broşürler dağıttırdı. Bu broşürde, buranın *Quartier Latin'in en eski ve en seçkin pansiyonu* olduğu yazıyordu. Gobelins Vadisi'nin çok hoş manzarası görünüyordu (üçüncü kattan), sonunda ıhlamur ağaçlarıyla çevrili bir YOL'un UZANDIĞI *güzel* bir bahçesi vardı. Havası temiz, sakin bir yerdi. Bu broşür sayesinde, savaş meydanında ölmüş bir generalin dul karısı olarak, hak ettiği emekli maaşının bağlanmasını bekleyen otuz altı yaşındaki Sayın Ambermesnil kontesi pansiyonuna yerleşti. Sofrasına özen gösteren, yak-

14 Güney Amerika söylencelerinde adı geçen efsanevi kayıp altın şehir.

laşık altı ay boyunca salonların şöminesini yakan Madam Vauquer broşüründeki vaatleri tam anlamıyla yerine getirmek için cebinden para bile harcadı. Bunun üzerine Kontes, *Sevgili Dostum,* diye hitap ettiği Madam Vauquer'ye, Vauquer'ninkinden daha pahalı bir pansiyonda kalan ve sözleşmeleri bitmek üzere olan dostları Barones Vaumerland'ı ve Picquoiseau kontu albayın dul eşini buraya davet edeceğini söylüyordu. Zaten Savaş Bakanlığı'nın ödeme birimi işlerini hallettiğinde bu hanımların elleri bollaşacaktı. Yine de, "Bu birimler hiçbir işi halledemezler," diyordu. Akşam yemeğinden sonra Madam Vauquer'nin odasına çıkan iki dul kadın frenküzümü şarabı içip pansiyon sahibesinin kendine ayırdığı şekerlemeleri yerken sohbet ediyorlardı. Madam de l'Ambermesnil, sevgili dostunun Mösyö Goriot hakkındaki, daha ilk günden tahmin ettiği enfes düşüncelerini onaylıyor, onun kusursuz bir adam olduğunu söylüyordu.

— Ah! Sevgili dostum o çok sağlıklı, kendine çok iyi bakmış ve bir kadına hâlâ hazlar yaşatabilecek bir adam, diyordu.

Kontes, Madam Vauquer'ye giysilerinin hedefleriyle uyumlu olmadığını söylererek ona sık sık tavsiye veriyor,

— Sizi bu zorlu mücadeleye hazırlamak gerek, diyordu.

İki dul kadın iyice düşünüp taşındıktan sonra Palais-Royal'deki Galeries de Bois'dan bir tüylü şapka ve bir bere satın aldı. Kontes'in dostunu götürdüğü Petite Jeanette mağazasından bir elbise ve bir şal seçtiler. Bu giysileri giyen ve *artık savaşa hazır olan* dul kadın, bu haliyle Boeuf à la Mode'un[15] tabelasına benzemişti. Yine de, kendisini o kadar değişmiş, güzelleşmiş buluyordu ki, pek *verici* olmasa da, Kontes'e borçlu olduğunu hissetti ve ondan yirmi franklık bir şapkayı hediye olarak kabul etmesini istedi. Aslında amacı, onun Goriot'yu gözlemlemesini ve Goriot'nun yanında kendisini övmesini sağlamaktı. Bu ricayı pek dostane bir tavırla karşı-

15 Paris'teki *Bœuf à la Mode* isimli restoranın tabelasında süslü şapka takmış bir sığır resmi vardı.

layan Madam de l'Ambermesnil yaşlı şehriyecinin etrafında dört dönüp onunla görüşmenin bir yolunu buldu ama onu kendisi için baştan çıkarmak gibi tuhaf bir arzunun yön verdiği girişimler karşısında Goriot'nun inatçı demesek de sıkılgan tavırlar sergilediğini görünce, bu kabalığa isyan ederek görüşmeyi sona erdirdi.

Sevgili dostuna,

— Meleğim bu adamdan size hayır gelmez! Tuhaf bir kuşkuculuğu var, sizi çileden çıkaracak kadar pinti, kafasız, ahmak, kaba biri, diyordu.

Mösyö Goriot ile Madam de l'Ambermesnil arasında öyle olaylar yaşanmıştı ki, Kontes bir daha onunla aynı ortamı paylaşmak istemedi. Ertesi gün altı aylık pansiyon parasını ödemeyi unutup geride beş franklık eski püskü bir giysi bırakarak çekip gitti. Madam Vauquer tüm ciddi araştırmalarına rağmen Ambermesnil kontesi hakkında Paris'te hiçbir bilgiye ulaşamadı. Bir dişi kedi kadar kuşkucu olsa da, bu üzücü olayı, insanlara aşırı güven duymasından yakınarak sık sık anlatıyordu. Yine de en yakınındakilere güvenmeyip karşısına ilk çıkan kişiye kendini kaptıranlara benziyordu. İnsan yüreğine kök salması pek kolay olan bu olgu ahlâki, tuhaf ama gerçektir. Belki de bazılarının birlikte yaşadıkları insanlardan elde edebilecekleri hiçbir şey yoktur; onlara ruhlarının boşluğunu gösterdikten sonra, onlar tarafından hak edilmiş bir acımasızlıkla gizlice yargılandıklarını hissederler ama mahrum kaldıkları pohpohlanmalara karşı konulmaz bir ihtiyaç duyarak ya da kendilerinde var olmayan niteliklere sahipmiş gibi görünme arzusuyla çırpınarak, bir gün gözden düşmek pahasına da olsa tanımadıkları kişilerin saygısını veya gönlünü kazanmayı umarlar. Nihayet, her şeylerini onlara borçlu oldukları için dostlarına ya da yakınlarına hiçbir iyilikte bulunmayan çıkarcılar vardır; buna karşılık tanımadıkları kişilere destek olurken kendilerine olan saygıları artar; kendilerini saran

sevgi çemberi ne kadar darsa o kadar az severler; çember genişledikçe daha yardımsever olurlar. Kuşkusuz Madam de Vauquer'nin tabiatında, özünde alçak, sahte, iğrenç olan bu ikili tabiat vardı.

— Burada olsaydım, başınıza bu felaket gelmezdi, diyordu ona Vautrin. Size o maskaranın ne mal olduğunu gösterirdim. Onların çocuksu *dalaverelerini* çok iyi bilirim.

Madam Vauquer de, tıpkı düşüncelerinin ufku pek de geniş olmayan herkes gibi, olayların görünen yüzünün sınırlarında kalır, arka plandaki sebepleri araştırmaz, kendi kusurlarını başkalarına yüklemeyi severdi. Bu hayalkırıklığından sonra, onurlu şehriyeciyi bahtsızlığının temel nedeni olarak görmüş, kendi kendine onun saygınlığı hakkında yanıldığını söylemeye başlamıştı. Cilvelerinin ve gözüne girme çabalarının da bir işe yaramadığını anladıktan sonra, bunun nedenini tahmin etmekte gecikmedi. Kendince, pansiyonerinin kadınlar hakkında kendine özgü tercihleri olduğunu düşündü. Nihayet, kendisini hafifçe okşayan umudunun bir hayal ürünü olduğunu anlayarak ve bu işleri bilen biri gibi görünen Kontes'in kararlı sözlerine hak vererek bu adamdan hiçbir şey koparamayacağını anladı. Nefreti doğal olarak dostluğuna ağır bastı; kini aşkından değil, yanılgıya uğramış umutlarından kaynaklanıyordu. İnsan yüreği sevginin doruklarına çıkarken molalar verse de, kindar duyguların dik yokuşunda nadiren durur. Ama Mösyö Goriot müşterisiydi, bu yüzden dul kadın zedelenmiş onurunun infiallerini bastırmak, bu hayalkırıklığının yol açtığı iç çekişleri susturmak ve bir manastır rahibi yüzünden canı sıkılan bir keşiş gibi intikam arzularına gem vurmak zorundaydı. Kıt zekâlılar iyi ya da kötü duygularını hiç tükenmeyen alçaklıklarla tatmin ederler. Madam Vauquer kurbanına sinsi işkenceler hazırlamak için kadınsı kötücüllüğünden yararlandı. İşe pansiyonunda verilen gereksiz servisleri azaltmakla başladı. Eski sistemine geri döndüğü sabah Sylvie'ye,

"Artık turşu ve ançüez yok: Bunlar hep gösteriş!" dedi. Mösyö Goriot servetini kendisi kazanmış ve aşırı tutumluluğun alışkanlıkla yozlaştığı insanlar gibi yemek seçmezdi. Çorba, et haşlama ve bir sebze yemeğinden oluşan bir menü onun hep en gözde tercihlerinden biriydi. Bu yüzden pansiyonerinin damak tadını hiçbir şekilde bozamayan Madam Vauquer, onu zorlamakta güçlük çekiyordu. Hiçbir açığını bulamadığı bir adamla karşılaşmanın umutsuzluğuna kapılan dul kadın onun itibarını sarsmayı düşündü ve duyduğu tiksintiye pansiyonerlerini de ortak etti, onlar da bu nefreti eğlence olsun diye paylaşmayı kabul ettiler. İlk yılın sonuna doğru dul kadın artık öyle kuşkucu olmuştu ki, yedi sekiz bin frank geliri, muhteşem bir gümüş takımı ve paragöz bir metres kadar güzel mücevherleri olan bu tüccarın, servetiyle kıyaslandığında çok düşük görünen bir fiyata neden pansiyonunda kaldığını kendi kendine sormaya başladı. Mösyö Goriot bu ilk yılın büyük bölümünde akşam yemeklerini haftada bir iki kez dışarıda yemiş, ardından yavaş yavaş şehirde yemek yemeyi ayda iki üçe indirmişti. Mösyö Goriot'nun bu küçük kaçamaklarının azalmaya başlaması Madam Vauquer'nin çıkarlarına çok uygundu ve pansiyonerinin giderek daha düzenli bir şekilde akşam yemeğini pansiyonda yemesinden hoşnuttu. Bu değişikliklerin servetinin yavaş yavaş erimesinden olduğu kadar, pansiyon sahibesinin canını sıkma arzusundan kaynaklandığı şeklinde yorumlar yapılıyordu, çünkü bu yarım akıllıların en tiksinti verici alışkanlıklarından biri kendi alçaklıklarının başkalarında da var olduğunu düşünmeleriydi. Ne yazık ki, Mösyö Goriot'nun, ikinci yılın sonunda Madam Vauquer'den ikinci kata geçmeyi ve yıllık pansiyon ücretini dokuz yüz franga indirmesini talep etmesi, hedef olduğu bu dedikoduları doğruladı. İyice tutumlu olmaya, kış boyunca odasının şöminesini yakmayacak kadar ihtiyacı vardı. Madam Vauquer kirayı peşin istediğinde Mösyö Goriot bunu kabul etti ve

dul kadın o günden sonra ona *Goriot Baba* diye hitap etmeye başladı. Herkes bu düşüşün nedenleri hakkında tahmin yürütüyordu. Açıklaması zor! Goriot Baba sahte kontesin söylediği gibi sinsi, suskun bir adamdı. Söyleyeceği bir şey olmadığı için patavatsızlık yapan boş kafalıların mantığına göre, işinden söz etmeyenin işleri kötüye gidiyordur. Bu seçkin tüccar bir dolandırıcı, bu kibar adam yaşlı bir soytarı olmalıydı. O dönemde pansiyonda kalan Vautrin'e göre, Goriot Baba kimi zaman borsaya giden, finans jargonunun önemli bir deyişi uyarınca, her şeyini kaybettiğinde gelirini kendine saklayan bir adam, kimi zaman da her akşam kumarhaneye gidip parasını riske atarak on frank kazanan o küçük oyunculardan biriydi. Bazen de onun bir polis muhbiri olduğu söyleniyordu, ama Vautrin onun bu işi yürütecek kadar kurnaz olmadığını iddia ediyordu. Goriot Baba hâlâ faizle kısa vadeli borç veren, umudunu piyango numaralarına bağlamış bir cimriydi. Nihayet, ona günahın, utanmazlığın, güçsüzlüğün yarattığı en gizemli nitelikler atfediliyordu. Ancak tavırları ya da kusurları ne olursa olsun, uyandırdığı nefret, onu pansiyondan kovduracak raddeye gelmiyordu. Ayrıca işe yarıyordu: Herkes keyifli olmanın tadını, keyifsizliğinin acısını alaylarla ya da itip kakmalarla ondan çıkarıyordu. En makul görünen ve genel kabul gören düşünce, Madam Vauquer'ninkiydi. Ona göre kadınları hâlâ mutlu edebilecek olan bu sağlıklı, bakımlı adam tuhaf zevkleri olan bir çapkındı. Dul Vauquer bu iftiralarını şu temellere dayandırıyordu: Pansiyonda altı ay bedava kalan o lanet olası Kontes çekip gittikten birkaç ay sonra, bir sabah erkenden merdivende ipek bir elbisenin hışırtısını ve Goriot Baba'nın, kapısı kurnazca aralanmış odasına süzülen genç ve narin bir kızın hafif adımlarını duymuştu. Koca Sylvie biraz sonra Vauquer'nin yanına gelip onurlu olamayacak kadar güzel, bir tanrıça gibi giyinmiş, ayağında çamura bulanmamış bağcıklı bir iskarpin olan bir kızın bir yılanbalığı

gibi sokaktan mutfağa sokulduğunu ve kendisine Mösyö Goriot'nun dairesini sorduğunu söylemişti. Madam Vauquer ile aşçısı kulak kabartmış, bir süre boyunca sevgiyle dile getirilen birçok söz işitmişlerdi. Mösyö Goriot metresini yolcu ederken alışverişe çıkacakmış gibi sepetini alan Koca Sylvie âşık çifti izlemişti. Geri döndüğünde,

— Madam, dedi. Onları böyle yaşatabilmesi için Mösyö Goriot'nun çok zengin olması lazım. Düşünsenize, Estrapade'ın köşesinde muhteşem bir arabaya bindi.

Madam Vauquer akşam yemeği sırasında, Mösyö Goriot'nun ışınları gözüne vuran güneşten rahatsız olmaması için perdeyi çekti. Bunun *planlanmış bir şey* olduğunu söylüyordu.

— Mösyö Goriot, güzeller sizi seviyor, güneş de, dedi sabahki ziyareti ima ederek. Vay canına! Çok zevklisiniz, çok güzel bir kızdı.

Goriot Baba, pansiyonerlerin görüntüyü kurtarmak isteyen yaşlı bir adamın kendini beğenmişliği gibi algılamak istedikleri bir gururla,

— Kızımdı, dedi.

Bir ay sonra Mösyö Goriot'nun başka bir misafiri geldi. Daha önce günlük kıyafetiyle gelmiş olan kızı bu kez onu bir davete katılacakmış gibi bir kılıkta ziyaret etti. Salonda sohbet eden pansiyonerler onun ince belli, zarif, sarışın ve Goriot Baba'nın kızı olamayacak kadar seçkin olduğunu gördüler.

— Etti iki, dedi kızı tanıyamayan Koca Sylvie.

Birkaç gün sonra uzun boylu, hatları düzgün, esmer, siyah saçlı, gözleri parıldayan başka bir kız Mösyö Goriot'yu sordu.

— Etti üç! dedi Sylvie.

İlk seferinde babasını görmek için sabah gelmiş olan bu ikinci kız, birkaç gün sonra arabayla ve bir balo kıyafetiyle yine geldi.

Bu soylu kadında ilk ziyaretinde sade bir günlük elbise giymiş olan kıza benzeyen hiçbir şey bulamayan Vauquer ve Sylvie,

— Etti dört, dediler.

Goriot hâlâ bin iki yüz frank kira ödüyordu. Madam Vauquer zengin bir adamın dört beş metresi olmasını çok doğal buldu, hatta metreslerini kızları olarak tanıtmasının çok zekice olduğunu düşündü. Onları Vauquer Pansiyonu'na getirmesinden de hiç gocunmadı. Ancak bu ziyaretler nedeniyle pansiyonerinin kendisini hiç umursamadığını düşünerek ikinci yılın başında ondan *kart zampara* diye söz etmeye başladı. Nihayet, pansiyonerinin yıllık kirası dokuz yüz franga düşünce, o kadınlardan birinin merdivenden indiğini gördüğünde ona küstahça pansiyonunu hangi amaçla kullanmak istediğini sordu. Goriot Baba ona bu kadının büyük kızı olduğunu söyledi.

— Demek otuz altı kızınız var? dedi Madam Vauquer iğneleyici bir tonda.

Pansiyoner sefaletin tüm uysallıklarına alışmış, mahvolmuş bir adamın yumuşaklığıyla,

— Sadece iki kızım var, dedi.

Üçüncü yılın sonlarına doğru üçüncü kata çıkan ve ayda altmış frank kira ödemeye başlayan Goriot Baba masraflarını daha da kıstı. Enfiyeyi bıraktı, saçlarını pudralayan berbere artık gelmemesini söyledi. Goriot Baba ilk kez pudra sürmeden aşağı indiğinde onun kirli gri ve yeşilimtırak saçlarını gören Madam Vauquer bir şaşkınlık çığlığı atmaktan kendini alamadı. Gizli kederlerin günden güne daha hüzünlü kıldığı yüzü, masadakilerin yüzlerinden daha çökmüş görünüyordu. Hiç şüphe yok ki, Goriot Baba gözleri hastalıkların gerektirdiği ilaçların yan etkisinden bir hekimin ustalığıyla korunmuş ihtiyar bir çapkındı. Saçlarının iğrenç rengi aşırılıkları ve bu aşırılıkları sürdürebilmek için kullandığı ilaçlardan kaynaklanıyordu. Yaşlı adamın fiziki ve manevi durumu bu zırvaları

haklı çıkarıyordu. Sandığındakiler eskiyince güzel çamaşırlarının yerine endazesi üç çeyrek franga pamuklu yenilerini aldı. Elmasları, altın enfiye kutusu, zinciri, mücevherleri birer birer ortadan kaybolmuştu. Artık griye çalan mavi ceketiyle, şık giysileriyle görünmüyor, yaz kış kestanerengi sıradan bir redingot, keçe yelek ve gri kaba bir yün pantolon giyiyordu. Giderek zayıfladı, baldırları sarktı, bir burjuva mutluluğunun memnuniyetiyle dolgunlaşmış yüzü iyice çöktü, alnı kırıştı, çenesi çıkıklaştı. Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na taşınmasının dördüncü yılında artık eski halinden eser kalmamıştı. En fazla kırk yaşında gösteren o iyi yürekli şehriyeci, gelip geçenleri keyiflendiren hoş giysileri olan, kendine iyi bakan, gülümsemesinde gençliği yansıtan bir ifade bulunan altmış iki yaşındaki o uzun boylu gürbüz burjuva titrek, solgun, şaşkın bir yetmişlik gibi görünüyordu. Solmuş, donuk ve demir grisi renklere bürünmüş o eski parlak mavi gözlerinden artık gözyaşları dökülmüyor ve bu gözlerin kırmızı kenarlarından âdeta kan süzülüyordu. Kimilerini ürkütüyor, kimilerinde acıma hissi uyandırıyordu. Alt dudağının sarktığını fark eden ve yüz çıkıntılarının yüksekliğini ölçen genç tıp öğrencileri onu uzun süre hiçbir bilgi edinemeden sorguladıktan sonra kretinizm[16] teşhisi koydular. Madam Vauquer bir akşam yemeğinden sonra babalığını inkâr edercesine alaycı bir ifadeyle ona, "Demek artık kızlarınız sizi görmeye gelmiyor?" diye sorduğunda Goriot Baba demirle dağlanmış gibi hissederek sarsıldı ve heyecanlı bir tonda,

— Ara sıra geliyorlar, diye yanıt verdi.

— Bak sen! Demek onları hâlâ görüyorsunuz! Bravo Goriot Baba! diye bağırdı öğrenciler.

Ama yanıtının neden olduğu alayları duymayan yaşlı adam, kendisini şöyle bir gözlemleyenlere, akli melekelerini yitirmeye başlamasından kaynaklanan bir uyuşukluk oldu-

16 Doğuştan tiroksin hormonu eksiliği olan çocuklarda görülen bir hastalık. Bir yetişkinde görülmesi söz konusu değildir.

ğu izlenimini veren o düşünceli haline geri dönmüştü. Onu iyi tanısalar belki de fiziki ve manevi durumunun yansıttığı sorunla daha derinden ilgileneceklerdi, ama hiçbir şey bu kadar zor olamazdı. Mösyö Goriot'nun gerçekten şehriyeci olup olmadığını ya da servetinin büyüklüğünü öğrenmek kolay olsa bile, onun durumunu merak eden yaşlılar mahalleden dışarı çıkmıyor ve kayasını terk etmeyen istiridyeler gibi pansiyonda yaşıyorlardı. Diğer pansiyonerlere gelince, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'ndan çıkıp kendilerini Paris hayatının koşturmacasına kaptırınca, alay ettikleri zavallı ihtiyarı unutuyorlardı. Bu kıt zekâlı yaşlılar ve hiçbir şeye aldırmayan gençlerin gözünde, Goriot Baba'nın kupkuru sefaleti ve umursamaz tavrı, onun sahip olduğu servet ve herhangi bir zihinsel kapasiteyle bağdaşmıyordu. *Kızlarım* dediği kadınlara gelince, Madam Vauquer'nin, her şeyi tahmin etme alışkanlığının akşamlarını gevezelikle geçiren yaşlı kadınlara kazandırdığı o acımasız mantıkla söylediği, "Ziyarete gelen kızları göründükleri kadar zengin olsalardı, Goriot Baba benim pansiyonumda, ayda altmış franga, üçüncü katta kalmaz ve bir yoksul gibi giyinmezdi," sözlerine herkes katılıyordu. Bu saptamaları hiçbir şey yalanlayamazdı. Böylece, bu dramın doruk noktasına ulaştığı 1819 yılı Kasım ayının sonuna doğru, pansiyondaki herkesin bu yaşlı adam hakkındaki fikirleri netleşmişti. Ne kızı ne karısı vardı; pansiyonda düzenli akşam yemeği yiyen bir Paris Doğa Tarihi Müzesi memurunun deyişiyle hazların suistimali onu bir salyangoza, *kasketliler* familyasında sınıflandırılması gereken insan görünümlü bir yumuşakçaya dönüştürmüştü. Poiret, Goriot Baba'yla kıyaslandığında bir kartal, bir centilmendi. Poiret konuşuyor, akıl yürütüyor, cevap veriyordu, ama aslında başkalarının söylediklerini farklı sözcüklerle dile getirmeye alıştığı için, konuşurken, akıl yürütürken, cevap verirken yeni bir şey söylemiyordu; yine sohbete katılıyor, ilgili, duyarlı gibi görünüyordu. Buna

karşılık yine müze memurunun söylediğine göre Goriot Baba'nın termometresi hep sıfır dereceyi gösteriyordu.

Eugène de Rastignac üstün yetenekli ya da zor durumlarda bir anda seçkin kişilerin nitelikleriyle temasa geçebilen gençlerin yabancı olmadığı bir ruh haliyle geri dönmüştü. Paris'te geçirdiği ilk yıl boyunca, birinci sınıfta çok çalışmak gerekmediğinden, Paris'teki günlük yaşamın belirgin hazlarının keyfini çıkarabilmişti. Her tiyatronun repertuvarını bilmek, Paris labirentinin giriş çıkışlarını incelemek, alışkanlıklarını, dilini öğrenmek, başkentin kendine özgü eğlencelerine alışmak, seçkin ve izbe mekânlarını araştırmak, üniversitede sadece keyif veren derslere girmek, müzelerin zenginliğinin dökümünü çıkarmak isteyen bir öğrencinin boş zamanı azdır. Bir öğrenci kendisine görkemli görünen saçmalıklara tutkuyla yaklaşır; gözünde büyüttüğü biri, öğrencisinin düzeyine inmesi için para ödenen bir Collège de France profesörü vardır; kravatını düzeltir ve Opéra-Comique'in ön sıralarında oturan kadınlara caka satar; peş peşe gelen bu deneyimlerden sonra kabuğundan sıyrılır, ufkunu genişletir ve nihayet toplumu oluşturan insan katmanlarının üst üste olduklarını kavrar. İlk başlarda güneşli bir havada Champs-Élysées'den geçen arabaları hayranlıkla izlerken kısa süre sonra onları kıskanmaya başlar. Edebiyat ve hukukun olgunluk sınavlarını verip tatil için taşraya dönen Eugène de Rastignac farkında olmadan bu çıraklık dönemini tamamlamış, çocuksu yanılsamaları, taşra düşünceleri kaybolmuştu. Değişen fikirleri, coşan tutkuları babasının konağındaki aile yaşamının gerçekliğini görmesini sağladı. Babası, annesi, kendisinden küçük iki kız kardeşi, iki erkek kardeşi ve geliri emekli maaşından ibaret olan halası, küçük Rastignac topraklarında yaşıyordu. Burası yılda üç bin frank gelir getiriyordu, tamamen endüstriyel amaçlarla üretilen üzüme hâkim olan belirsizliğe tabiydi, üstelik bu gelirin bin iki yüz frangının ona ayrılması gerekiyordu.

Kendisinden fedakârlıklarla gizlenen bu geçim derdi, çocukluğunda kendisine çok güzel görünen kız kardeşlerini kendisine düşlerdeki güzelliği tanıtan Parisli kadınlarla mukayese etmek zorunda kalması, bu kalabalık ailenin, kendisine bel bağlamış belirsiz geleceği, elzem şeyleri tüketirken bile gösterdikleri dikkat, aile için cenderede kalmış posadan şarap yapılması, nihayet burada zikredilmesi gereksiz onlarca olumsuz koşul onun başarma ve üstün olma arzusunu kamçıladı. Her yüce ruhta görüldüğü gibi her şeyi sadece liyakatine borçlu olmak istedi. Ama hâlâ kafasında güneye özgü yerleşik düşünceler vardı, bu yüzden, atacağı adımlar denizin ortasında gücünü nasıl kullanacağını, yelkenleri hangi yöne doğru şişireceğini bilemeyen gençlerin karasızlığına tabiydi. İlk başlarda kendisini çalışmaya çılgınca adamak istese de, kısa süre sonra iyi ilişkiler kurmanın çekiciliğine kapılıp kadınların toplumsal yaşamdaki önemini fark etti ve sonunda hami kadınları fethedebilmek için birdenbire kendini sosyeteye takdim etmeye karar verdi. Zekâsı ve ateşli tabiatı, kadınların kendilerini seve seve kaptırdığı zarif bir duruş ve coşkulu bir güzellikle yücelmiş yaman ve nüktedan bir genç, hangi kadının gözünden kaçardı? Bu düşünceler zihnine, kendisini çok değişmiş bulan kız kardeşleriyle eskiden gezinti yaptığı tarlalarda doluştu. Eskiden sarayla içli dışlı olan halası Madam de Marcillac seçkin aristokratlarla tanışmıştı. İhtiraslı genç aniden halasının sık sık anlattığı anılarda, en azından Hukuk Fakültesi'ndeki çabaları kadar önemli olan birçok toplumsal kazanımın unsurlarını gördü. Halasına yeniden ilişki kurabileceği akrabaları olup olmadığını sordu. Soyağacının dallarını silkeleyen yaşlı kadın, zengin akrabaların bencil topluluğu arasında yeğenine canla başla destek olacak tek kişinin Beauséant vikontesi olacağını düşündü. O genç kadına eski bir üslupla yazdığı mektubu Eugène'e uzatırken ona Vikontes'in gözüne girebilirse, o genç kadının kendisini başka akrabalarıyla tanıştı-

racağını söyledi. Rastignac'ın Paris'e döndükten birkaç gün sonra gönderdiği mektubu alan Madam de Beauséant onu ertesi gün gerçekleşecek bir baloya davet etti.

İşte 1819 yılı Kasım ayının sonunda pansiyonun genel durumu böyleydi. Birkaç gün sonra, Madam de Beauséant'ın balosuna katılan Eugène pansiyona saat ikide döndü. Yürekli öğrenci dans ederken kaybettiği zamanı telafi etmek için kendi kendine sabaha kadar çalışma sözü vermişti. Geceyi ilk kez bu sessiz mahallenin ortasında geçirecekti, zira seçkinler dünyasının görkemlerini görüp sahte gücün büyüsüne kapılmış haldeydi. Akşam yemeğini Madam Vauquer'de yememişti. Bu yüzden pansiyonerler, onun sabaha doğru geleceğini düşünüyorlardı, tıpkı bazen Pardo şenliklerinden ya da Odéon balolarından ipek çorapları çamura bulanmış ve iskarpinleri yamulmuş bir halde döndüğü günkü gibi. Christophe sürgüleri çekmeden önce sokağa bakmak üzere kapıyı açtığında Rastignac içeri girdi ve Christophe'tan daha az gürültü çıkararak odasına geçti. Üstünü değiştirdi, terliklerini giydi, yıpranmış bir redingotu sırtına geçirdi, küspe ateşini yaktı ve hızla çalışmaya hazırlandı. Christophe'un kaba ayakkabılarının gürültüsü genç adamın pek de ses çıkarmadan yaptığı hazırlıklarını bastırmaya devam ediyordu. Hukuk kitaplarına gömülmeden önce bir süre düşündü. Beauséant vikontesinin Paris modasının kraliçelerinden biri olduğunu ve evinin Saint-Germain Mahallesi'ndeki en zarif yapı kabul edildiğini görmüştü. Zaten ismi ve servetiyle aristokrat çevrenin en seçkin kadınlarından biriydi. Yoksul bir öğrenci olmasına rağmen, halası Madam de Marcillac'ın enginliğini bilmediği lütfu sayesinde o evde iyi ağırlanmıştı. Bu yaldızlı salonlara kabul edilmek yüksek soyluluğun bir sertifikasını almaya denkti, tüm topluluklar içinde en seçkin olanına kendini takdim ederek dilediği her yere girebilme hakkını elde etmişti. O parıltılar saçan salonda Vikontes'le çok az konuşabilen Eugène, baloya katılan Parisli tanrıça

kalabalığının içinde, herhangi bir genç adamın kolayca hayran kalabileceği bir kadını gözüne kestirmişti. Uzun boylu ve gürbüz Kontes Anastasie de Restaud, Paris'in en güzel vücutlu kadınlarından biri kabul ediliyordu. Zihninizde iri siyah gözleri, zarif elleri, narin ayakları, canlılık saçan hareketleri, Ronquerolles markisinin safkan at olarak nitelediği bir kadın canlandırın. Bu fiziki görünümün inceliği diğer üstünlüklerini gölgede bırakmıyordu; hatları dolgun ve yuvarlaktı ama tombul olduğu söylenemezdi. *Safkan at*, *safkan kadın* nitelemeleri gökteki meleklerin, Ossiancılık akımının simgelerinin, züppeliğin reddettiği aşk mitolojisinin yerini almaya başlamıştı. Ama Rastignac'a göre, Madam Anastasie de Restaud arzu uyandıran bir kadındı.

Yelpazeye yazılmış kavalye listesinde kendisine iki dans ayarlamış ve ilk kontrdansta onunla konuşabilmişti. Aniden tutkunun kadınların çok hoşuna giden gücüyle,

— Sizinle nerede karşılaşabilirim madam? diye sormuştu.

— Tabii ki Bois'da, Bouffons'da, evimde, her yerde, diye yanıtlamıştı o da.

Maceracı Güneyli vakit kaybetmeden bu zarif kontesle yakınlaşmıştı, genç bir erkek bir kadınla bir kontrdans ya da bir vals sırasında ne kadar yakınlaşabilirse artık. Kendini Madam de Beauséant'ın kuzeni olarak tanıtıp gözünde büyüttüğü o kadının şölenlerine davet edilmiş ve evine girip çıkmaya başlamıştı. Laurent, kadının kendisine yönelen son gülümsemesinden onu ziyaret etmesinin zorunlu olduğu sonucunu çıkarmıştı. Lady Brandon, Langeais düşesi, Kergarouèt kontesi, Madam de Serizy, Carigliano düşesi, Ferraud kontesi, Madam de Lanty, Aiglemont markizi, Madam Firmiani, Listomère markizi, tuhaf Foedora kontesi gibi en zarif kadınlara eşlik ederek kendini beğenmişliğin zirvesine ulaşan Maulincourtlar, Ronquerolleslar, Maxime de Trailleslar, de Marsaylar, Adjuda-Pintolar, Vandenesseler gibi, devrin ünlü küstahları için ölümcül bir kusur sayılan

bilgisizliğiyle alay etmeyen bir adamla tanışma mutluluğunu da yaşamıştı. Ne mutlu ki saf öğrenci kendisine Restaud kontesinin Herder Sokağı'nda oturduğunu söyleyen, Langeais düşesinin âşığı olan, çocuk gibi temiz yürekli bir generalle, Montriveau markisiyle konuşma fırsatı bulmuştu. Genç olmak, soylular âlemine susuzluk duymak, bir kadına açlık hissetmek ve önünde iki evin kapısının açıldığını görmek! İnsanın bir ayağının Beauséant vikontesinin Saint-Germain Mahallesi'ndeki evinde, diğer ayağınınsa Restaud kontesinin Chaussée-d'Antin'deki malikânesinde olması! Paris'in sıraya dizilmiş salonlarına bir bakışla dalmak ve bu salonlarda bir kadın yüreğinin desteğini ve himayesini kazanacak kadar yakışıklı bir genç olduğunu sanmak! Üzerinde bir ip cambazı gibi düşmeden güvenle yürünmesi gereken gergin bir ipe tekme atmak ve çekici bir kadında denge sırıklarının en mükemmelini bulmak! Kanun ile sefalet arasında kalanlar, bu düşüncelerle ve küspe ateşinin yanında yücelen o kadının karşısında Eugène gibi geleceği düşlemek ve onu başarılarla süslemekten başka ne yapabilirlerdi? Başıboş düşünceleri gelecekteki mutluluklarında derinleştiği için Madam Restaud'nun yanında olduğunu sandığı sırada, yoğun bir çabanın ardından gelen, iç çekişi andıran bir ses gecenin sessizliğini bozup genç adamın yüreğinde can çekişen birinin iniltisi gibi yankılandı. Kapısını yavaşça açıp koridora çıkınca Goriot Baba'nın kapısının altındaki ışık huzmesini fark etti. Komşusunun rahatsızlandığından endişelenen Eugène gözünü kilide yaklaştırıp odaya baktığında yaşlı adamın şüphe uyandıran bir işle uğraştığını fark etti ve bu sözde şehriyecinin gece yarısı ne dolap çevirdiğini iyi gözlemlemezse topluma karşı görevini yerine getirmemiş olacağını düşündü. Ters çevrilmiş bir masanın ayağına yaldızlı gümüş bir tabakla bir çorba kâsesi bağlamıştı, kalın bir ipi, zarif kakmalarla süslenmiş bu eşyaların etrafında döndürüyor, onları külçeye çevirecekmiş

gibi, vargücüyle sıkıyordu. O kalın ip sayesinde yaldızlı gümüşü hiç ses çıkarmadan hamur gibi yoğuran yaşlı adamın damarlı kollarını gören Rastignac, bir anlığına doğrularak içinden, "Vay canına, şuna bak! dedi. Bu adam işini sağlama almak için kendini güçten düşmüş, ahmak bir dilenci gibi gösteren bir hırsız ya da birilerinin suç ortağı olabilir mi?" diye düşündü.

Öğrenci gözünü tekrar kilide yaklaştırdı. İpi çözen Goriot Baba gümüş kütleyi üzerine bir örtü serdiği masanın üstüne bıraktı, bu kütleyi çubuk haline getirmek için muazzam bir kolaylıkla yuvarladı. Çubuk neredeyse şekillendiğinde Eugène içinden, "Yoksa Polonya Kralı August gibi güçlü bir adam mı?" dedi.

Yapıtına hüzünle bakan Goriot Baba'nın gözlerinden yaşlar süzüldü, ardından ışığında yaldızlı gümüşü büktüğü mumu söndürdü ve onun iç çekerek yatağına uzandığını duyan Eugène, "Delinin teki," diye düşündü.

Goriot Baba yüksek sesle,

— Zavallı çocuk! dedi.

Bu sözler üzerine Rastignac bu olayla ilgili sessizliğini korumanın ve komşusunu düşüncesizce suçlamamanın daha makul olacağına karar verdi. Odasına dönmek üzereyken izahı oldukça güç bir gürültü duydu, tabanı yumuşak ayakkabılarla basamakları çıkan adamların çıkardığı bir ses olmalıydı. Kulak kabartan Eugène peş peşe iki adamın soluk alıp verişini işitti, ama kapının gıcırtısını ve adamların ayak seslerini duymamıştı. Aniden Mösyö Vautrin'in ikinci kattaki odasında solgun bir ışığın yandığını gördü.

"İşte kendi halinde bir pansiyonun gizemleri!" dedi içinden. Birkaç basamak inip dinlemeye başladığında altın sesi dikkatini çekti. Birazdan ışık söndü, kapı gıcırdamasa da soluk alıp verişleri yeniden duyuldu. Ardından iki adam aşağı inince gürültü giderek azaldı.

Odasının penceresini açan Madam Vauquer,

— Kim o? diye bağırdı.

Mösyö Vautrin gür sesiyle,

— Vauquer Ana, benim, dedi.

Eugène odasına dönerken içinden, "Garip!" dedi. Christophe kapıyı sürgülemişti. "Paris'te insan etrafta olup bitenlere dikkat etmeli." Bu küçük olaylar yüzünden tutkulu aşk düşüncelerinden sıyrılmıştı, çalışmaya başladı. Goriot Baba hakkındaki kuşkularıyla, dahası Madam de Restaud'nun ara sıra parlak bir geleceğin habercisi gibi beliren görüntüsüyle kafası karışınca yatıp deliksiz bir uykuya daldı. Kendi kendilerine çalışma sözü veren on gençten yedisi sonunda uykuyu tercih eder. Uyanık kalabilmek için yirmi yaşını geçmek gerekir.

Ertesi sabah Paris'i en dakiklerin bile saati şaşırmalarına yol açan, puslara boğan kalın bir sis tabakası sarmıştı. İş randevuları aksıyor, öğleye doğru bile herkes saatin sabah sekiz olduğunu sanıyordu. Saat dokuz buçukta Madam Vauquer henüz yatağından kalkmamıştı. Aynı şekilde geç kalkan Christophe ile Koca Sylvie de, sakin sakin pansiyonerlere ayrılmış sütün üstünden alıp kaynatarak hazırladıkları kahvelerini içiyorlardı. Sylvie, kurallara aykırı olan bu aşırmayı Madam Vauquer fark etmesin diye sütü uzun süre kaynatıyordu.

Christophe ilk kızarmış ekmek dilimini kahvesine batırırken Sylvie'ye,

— Mösyö Vautrin bu gece yine biriyle döndü. Madam şüphelenirse ona bir şey söylememeli, ne de olsa iyi bir adam, dedi.

— Size bir şey verdi mi?

— Kimseye bir şey söylememem için aylık beş frank verdi.

— Sadece onun ve Madam Couture'ün elleri sıkı değil, diğerleri yılbaşında sağ elleriyle verdiklerini sol elleriyle geri almak istiyorlar, dedi Sylvie.

— Zaten ne veriyorlar ki! Beş frank! Goriot Baba iki yıldır ayakkabılarını kendi boyuyor. O pinti Poiret cila kullanmaz, onu ayakkabılarına sürmektense içmeyi tercih eder. O çelimsiz öğrenciye gelince, bana bir frank veriyor. Ne pansiyon ama!

Kahvesini yavaş yavaş yudumlayan Sylvie,

— Olsun! İşimiz hâlâ mahalledeki en iyi iş, rahatça geçinebiliyoruz. Christophe, yeri gelmişken sorayım, o ne idiği belirsiz Mösyö Vautrin hakkında size bir şeyler söyleyen oldu mu?

— Evet, birkaç gün önce sokakta karşılaştığım bir mösyö bana, "Favorilerini boyayan o tekinsiz Vautrin sizde mi kalıyor?" diye sordu. Ben de favorilerini boyamadığını, onun gibi hareketli birinin buna zamanı olmadığını söyledim. Bunu Mösyö Vautrin'e anlattığımda bana, "Aferin evlat, hep böyle yap, hiçbir şey zaaflarımızı açığa çıkarmak kadar can sıkıcı olamaz. Bu evlenmemize bile engel olabilir," dedi.

— Pazarda, onu gömleğini giyerken görüp görmediğimi sorup ağzımı aradılar, sanki alay ediyorlar! Şuraya bak, Valde-Grâce'ın saati ona çeyrek kalayı çalmasına rağmen kimse yatağından kalkmıyor.

— Merak etme, hepsi çıktı. Madam Couture ve Matmazel, Saint-Étienne Kilisesi'ndeki kutsal ekmek ve şarap ayinine gittiler. Goriot Baba elinde bir paketle dışarı çıktı. Öğrenci ancak dersten sonra saat onda gelir. Merdivenleri silerken gittiklerini gördüm, Goriot Baba bana elindeki demir gibi sert şeyle çarptı. Bu yaşlı adamın kime ne zararı var? Hepsi onunla dalga geçiyor, yine de yaman bir adam, diğerlerinden çok daha iyi. Bana öyle çok para vermiyor, ama bazen beni evlerine gönderdiği şık giyimli kadınlar iyi bahşiş veriyor.

— Kızlarım dediği kadınlar mı? Yaklaşık on kızı var.

— Ben sadece buraya gelen iki kadının evine gittim.

— Madam kalkıyor, çıngar çıkaracak, yanına gitmem gerek. Süte dikkat edin Christophe, kedi gelebilir.

Sylvie pansiyon sahibi kadının odasına çıktı.

— Sylvie, nasıl olur, saat ona çeyrek var, bu saate kadar uyumama neden engel olmadınız? Böyle bir şey başıma hiç gelmemişti.

— Çok yoğun bir sis var.

— Peki ya kahvaltı?

— Pansiyonerleriniz yerlerinde duramıyor, hepsi şafak doğarken çekip gitti.

— Düzgün konuş, Sylvie, çıkıp gitti denir.

— Tamam madam, nasıl isterseniz öyle söylerim. Saat onda kahvaltı edersiniz. Michonnette ve Poireau kalkmadı. Pansiyonda sadece onlar var ve kütük gibi uyuyorlar.

— Ama Sylvie, ikisinin adını hep birlikte anıyorsun, sanki...

Sylvie kaba bir kahkaha attıktan sonra,

— Nasıl sanki? İki kişi çift oluşturur, dedi.

— Bu ilginç Sylvie, Mösyö Vautrin dün gece Christophe kapıyı kilitledikten sonra nasıl içeri girdi?

— Hayır madam, Christophe onun geldiğini duyup aşağı indi ve kapıyı açtı. Siz ne sandınız ki?

— Gömleğimi ver ve hemen kahvaltıyı hazırla. Kalan koyun etine patates ekle, kilosunu çeyrek franga aldığımız armutlardan pişir.

Birazdan Madam Vauquer merdivenden inerken kedisi büyük bir süt kâsesinin üzerindeki tabağı patisiyle devirmiş, sütü hızlı hızlı içmeye başlamıştı.

— Mistigris!

Kedi biraz uzaklaştıktan sonra gelip bacaklarına sürtündü.

— Evet, evet, dalkavukluk et, alçak moruk! Sylvie! Sylvie!

— Ne var madam?

— Bak kedi neyi içti!

— Bu o kafasız Christophe'un suçu. Ona sofrayı kurmasını söylemiştim. Nereye kayboldu ki? Endişelenmeyin madam, bunu Goriot Baba'nın kahvesine koyarız, üstüne su

eklerim, fark etmez. Hiçbir şeye, yediği yemeğe bile dikkat etmiyor.

Madam Vauquer masaya tabakları koyarken,

— O hokkabaz nerede? dedi.

— Kimbilir! Her tarakta bezi var.

— Çok uyumuşum, dedi Madam Vauquer.

— Yine de madam bir gül gibi taze...

O sırada çıngırağın sesinin duyulmasıyla birlikte içeri giren Vautrin gür sesiyle şarkı söylüyordu:

Yıllarca dünyayı gezdim,
Beni her yerde tanırlar.

Pansiyon sahibi kadını fark edip onu zarafetle kollarının arasına alırken,

— Ah! Günaydın Vauquer Ana, dedi.

— Tamam, tamam, bu kadar yeter.

— Bana küstah deyin! Hadi söylesenize, söylemek istiyor musunuz? Tamam, sofrayı kurmanıza yardım edeceğim. Ah! Ne kibarım, öyle değil mi?

Esmerine, sarışınına kur yapmalı,
Sevmeli, içine çekmeli...

— Az evvel çok garip bir şey gördüm.

..... *rastlantıyla geleni.*

— Ne gibi? diye sordu dul kadın.

— Sabah sekiz buçukta Goriot Baba Dauphine Sokağı'nda, eski sofra takımlarını, süsleme şeritlerini de kabul eden bir kuyumcudaydı. Bu işten anlamayan birine göre hayli zarifçe bükülmüş yaldızlı gümüşten bir ev eşyasını iyi paraya sattı.

— Bak sen! Gerçekten mi?

— Kraliyet ulağı olduğu için yurt dışına giden bir arkadaşımı yolcu ettikten sonra buraya dönüyordum. Biraz eğlenmek için Goriot Baba'yı bekledim. Bu mahalleye doğru yürüyüp Grès Sokağı'nda, tanınmış bir tefecinin evine girdi. Gobseck adlı o kibirli bir soytarı babasının kemiklerinden domino taşı yapabilecek türden biridir. Yeri geldiğinde bir Yahudi'ye, bir Arap'a, bir Rum'a, bir Çingene'ye dönüşebilecek bir adam, onu soymak çok zor iştir, parasını bankaya yatırır.

— Peki Goriot Baba orada ne yapıyordu?

— Hiçbir şey yapmıyor, yapılmış olanı bozuyor. Kızların peşinden koşmak için kendini mahveden bir ahmak...

— İşte geliyor! dedi Sylvie.

— Christophe, benimle birlikte yukarı çık, diye bağırdı Goriot Baba.

Goriot Baba'nın ardından giden Christophe az sonra aşağı indi.

— Nereye gidiyorsun? diye sordu Madam Vauquer hizmetçisine.

— Goriot Baba'nın bir emanetini götürüyorum.

— O da neymiş? diyen Vautrin, Christophe'un elinden üzerinde *Sayın Kontes Anastasie de Restaud'ya* yazan mektubu aldı.

Mektubu Christophe'a uzatırken,

— Nereye gidiyorsun? diye sordu.

— Helder Sokağı'na. Bu mektubu Kontes'e iletme talimatı aldım.

Mektubu ışığa tutan Vautrin,

— İçinde ne var ki? Banknot mu? Hayır, dedi.

Zarfı ucundan açtı.

— Ödenmiş bir senet, diye haykırdı. Şehvet düşkünü moruk! Kibar yaşlı çapkın.

Başının üzerine koyduğu eliyle Christophe'u kendi etrafında bir topaç gibi döndürdükten sonra,

— Hadi git kurnaz, iyi bir bahşiş koparacaksın.

Sofra kurulmuştu. Sylvie süt kaynatıyor, Madam Vauquer'nin sobayı yakmasına yardım eden Mösyö Vautrin şarkısını söylüyordu:

Yıllarca dünyayı gezdim,
Beni her yerde tanırlar.

Her şey hazır edildiğinde Madam Couture ve Matmazel Taillefer geri döndü.

Vauquer Madam Couture'e,

— Sevgili madam nereden geliyorsunuz? diye sordu.

— Saint-Étienne-du-Mont Kilisesi'nde dua ettik. Bugün Mösyö Taillefer'e gitmemiz gerekmiyor mu? Zavallı kız, yaprak gibi titriyor, diyen Madam Couture sobanın önüne oturdu ve uzattığı ayakkabıları tütmeye başladı.

— Victorine iyice ısının, dedi Madam Vauquer.

Öksüz kıza bir iskemle uzatan Vautrin,

— Matmazel babanızın yüreğini yumuşatmak için Ulu Tanrı'ya dua etmek iyi hoş ama bu yeterli olmuyor, dedi. O anlayışsız herifle, söylendiğine göre üç milyon frangı olmasına rağmen kızına çeyiz parası vermeyen o alçakla açıkça konuşacak biri gerek size. Bu yaştaki güzel bir kızın çeyiz parasına ihtiyacı vardır.

— Zavallı çocuk, dedi Madam Vauquer. Sevgili kızım, o canavar babanız başına bir felaket gelmesini istiyor.

Bu sözler karşısında Victorine'in gözleri doldu ve dul kadın Madam Couture'ün bir işareti üzerine sustu.

Levazım amirinin dul karısı,

— En azından onu görebilsem, onunla konuşabilsem, ona karısının son mektubunu verebilsem. Postayla göndermeyi hiç göze alamadım. Yazımı tanır... dedi.

Araya giren Mösyö Vautrin,

— Ah masum, bahtsız, ıstırap çeken kadınlar! diye haykırdı. Demek bu hale düştünüz! Birkaç gün sonra bu işe el atacağım ve her şey yoluna girecek.

— Ah mösyö! dedi Victorine yönelttiği nemli ve canlı bakışlara aldırmayan Vautrin'e. Babama ulaşmanın bir yolunu bulursanız onun sevgisinin ve annemin onurunun benim için dünyanın tüm zenginliklerinden daha değerli olduğunu söyleyin. Onu biraz yumuşatmayı başarırsanız sizin için Tanrı'ya dua edeceğim. Hiç kuşkunuz olmasın, bu minnettarlığın...

Vautrin alaycı bir ses tonuyla şarkısına devam etti:

Yıllarca dünyayı gezdim...

O sırada, belki de Sylvie'nin kalan koyun eti için hazırladığı sosun kokusunun çekiciliğine kapılan Goriot, Michonneau ve Poiret aşağı inmişti. Yedi pansiyoner birbirlerine *Günaydın* diyerek masaya oturduğunda saat onu çalıyordu. Sokaktaki öğrencinin ayak sesleri duyuldu.

— Ah! Mösyö Eugène, bugün herkesle birlikte kahvaltı edeceksiniz, dedi Sylvie.

Pansiyonerleri selamlayan öğrenci Goriot Baba'nın yanına oturdu.

Tabağına bolca koyun eti aldı, Madam Vauquer'nin gözünü hiç ayırmadığı ekmekten bir dilim keserken,

— Bugün ilginç bir macera yaşadım, dedi.

— Bir macera! dedi Poiret.

— İhtiyarcık, buna neden şaşırdınız ki? dedi Vautrin. Mösyö için tam zamanı.

Matmazel Taillefer genç öğrenciye çekingen bir ifadeyle baktı.

— Maceranızı anlatsanıza, dedi Madam Vauquer.

— Dün akşam muhteşem bir malikânesi, ipek kaplı salonları olan kuzinim Beauséant vikontesinin balosundaydım. Bize muhteşem bir şölen verdi, ben de krallar gibi eğlendim...

— Kral sinekkapan kuşu, dedi sözünü kesen Vautrin.

— Mösyö ne demek istiyorsunuz, diye sordu Eugène hemen.

— Kral sinekkapan kuşları, krallardan daha çok eğlenir.

Aynı şeyi başka bir şekilde açıklamayı seven Poiret,

— Evet, kral olmaktansa o gamsız küçük kuş olmayı tercih ederdim, çünkü... dedi.

Poiret'nin sözünü kesen Eugène,

— Şimdiye kadar gördüğüm en zarif varlıkla, balodaki kadınların en güzeli olan o büyüleyici kontesle dans ettim, dedi. Başında şeftali ağacı yapraklarıyla süslü bir şapka, göğsünde güzel kokular yayan bir buket kır çiçeği vardı. Ah! Onu görmeliydiniz! Dansın coşturduğu bir kadını tasvir etmek mümkün değil. Sonra, bu sabah saat dokuz civarında bu ilahî kontesle Grès Sokağı'nda yürürken yeniden karşılaştım. Ah! Kalbim çarptı, sandım ki...

— Buraya geldiğini sandın, dedi öğrenciye derin bir ifadeyle bakan Vautrin. Kuşkusuz tefeci Gobseck Baba'ya gidiyordu. Parisli kadınların yüreklerini kurcalamak istiyorsanız, orada bir âşıktan önce bir tefeci bulacaksınız. Kontesinizin adı Anastasie de Restaud, Helder Sokağı'nda oturuyor.

Bu adı duyan öğrenci Vautrin'e dik dik bakmaya başladı. Aniden başını kaldıran Goriot Baba öğrenciye ve Vautrin'e baktı, parıldayan gözlerinde pansiyonerleri şaşırtan, endişe dolu bir ifade vardı.

— Kız oraya Christophe'tan önce gitmiş olmalı! diye kederle bağırdı Goriot.

Madam Vauquer'nin kulağına eğilen Vautrin,

— Bunu tahmin etmiştim, dedi.

Ne yediğini bilmeden, gayriihtiyari yemeğini yiyen Goriot Baba şimdiye kadar hiç bu kadar dalgın ve ahmak görünmemişti.

— Mösyö Vautrin size hangi iblis bu adı söyletti? diye sordu Eugène sabırsızca.

— Ah! Şuraya bakın! dedi Vautrin. Goriot Baba biliyorsa ben neden bilmeyeyim?

— Mösyö Goriot! diye haykırdı öğrenci.

— Ne oldu? dedi zavallı ihtiyar. Demek dün akşam çok güzeldi!

— Kim?

— Madam de Restaud.

Madam Vauquer, Vautrin'e,

— İhtiyar pintiyi görüyor musunuz? Gözleri nasıl da parlıyor, dedi.

Matmazel Michonneau alçak sesle öğrenciye,

— Demek metresiymiş, dedi.

Goriot Baba'nın yiyecekmiş gibi baktığı Eugène devam etti:

— Evet, muhteşemdi. Madam de Beauséant orada olmasaydı ilahî kontesim balonun kraliçesi olacaktı; gençler gözlerini ondan ayıramıyordu, listede on ikinci sıradaydım, her kontrdansa katılıyordu. Diğer kadınlar öfkeden kuduruyordu. Dün o baloda mutlu olan biri varsa o da Kontes'tir. Hiçbir şey yelkenli bir fırkateyn, dörtnala giden bir at, dans eden bir kadın kadar güzel olamaz diyenler haklıymış.

— Dün akşam bir düşesin evinde herkesin gözü üzerinde, bu sabah merdivenin altında bir tefecide, dedi Vautrin. İşte Parisli kadınlar böyledir! Kocaları dizginsiz lüks masraflarını karşılayamazsa kendilerini satarlar. Kendilerini satmayı bilmiyorlarsa, bir pırlanta bulmak için annelerinin karnını yararlar. Her tür uçarılığı yaparlar! Bunları herkes bilir.

Goriot Baba'nın öğrenciyi dinlerken güneş gibi aydınlanan yüzü Vautrin'in bu acımasız saptamasıyla allak bullak oldu.

— Tamam, tamam! Hani maceranız nerede? diye sordu Madam Vauquer. Onunla konuştunuz mu? Ona buraya hukuk okumaya mı geldiğini sordunuz mu?

— Beni fark etmedi ki, dedi Eugène. Ama balodan gece ikide ayrılmış olması gereken Paris'in en güzel kadınların-

dan birine, sabah dokuzda Grès Sokağı'nda rastlamak tuhaf değil mi? Böyle olaylarla ancak Paris'te karşılaşılır.

— Yok canım! Bundan çok daha tuhaf olaylar var, dedi Vautrin.

Zihni o günün işleriyle çok meşgul olan Matmazel Taillefer konuşulanları pek dinleyememişti. Madam Couture ona giyinmeye gitmesini işaret etti. İki kadının ardından Goriot Baba da dışarı çıktı.

Madam Vauquer, Vautrin'e ve diğer pansiyonerlere,

— Ona dikkat ettiniz mi? dedi. Bu hale o kadınlar yüzünden düştüğü gün gibi ortada.

— Kimse beni, güzel Restaud kontesinin Goriot Baba'yla ilişkisi olduğuna inandıramaz, diye haykırdı öğrenci.

Araya giren Vautrin,

— Sizi inandırmak gibi bir niyetimiz yok, dedi. Henüz Paris'i iyi tanıyamayacak kadar gençsiniz, ileride burada *tutkuyla yanıp tutuşanlar* diye nitelediğimiz kişiler olduğunu öğreneceksiniz...

Bu sözler üzerine Matmazel Michonneau, Vautrin'e anlayışlı bir ifadeyle baktı. Boruların öttüğü duymuş bir süvari atı gibiydi.

Sözünü yarıda kesip ona derin bir bakış yönelten Vautrin,

— Ah! Bizim de ufak tefek tutkularımız yok mu? dedi.

Yaşı geçkin kız açık saçık heykeller görmüş bir rahibe gibi başını öne eğdi.

— Evet! Bu kişiler hoşlarına giden, bir daha vazgeçemeyecekleri fikirler üretirler. Sadece belli bir çeşmenin sıklıkla kokuşmuş olan suyuna ihtiyaç duyarlar, onu içmek için karılarını, çocuklarını satarlar, ruhlarını şeytana satarlar. Kimileri için bu su kumar, borsa, tablo ya da böcek koleksiyonudur; kimileri içinse kendilerine hazlar yaşatmayı bilen bir kadındır. Bu adamlara dünyanın tüm kadınlarını verseniz sizinle dalga geçerler, sadece tutkularını tatmin eden kadını isterler. Onları hiç sevmeyen bu kadın, onları hor görür, hazzın kırıntıları-

nı çok pahalıya satar, evet! Benim zirzoplarım bezmek nedir bilmezler ve ellerinde kalan son kap kacağı Mont-de-Piété'ye rehin bırakırlar. Goriot Baba da onlardan biri. Ağzı sıkı olduğu için Kontes onu soyup soğana çevirir, işte soylular dünyası! Yaşlı adam sadece o kadını düşünür. Gördüğünüz gibi, tutkusu bir kenara bırakılırsa tam bir hödük. Ama bu konuyu açtığınızda yüzü bir elmas gibi parlar. O sırrı tahmin etmek zor değildir. Bu sabah yaldızlı gümüş külçeyi yanına aldı, onu Gobseck Baba'nın Grès Sokağı'ndaki işyerine girerken gördüm. İyi dinleyin! Pansiyona döndüğünde içinde ödenmiş bir senet bulunan ve üzerindeki adresi gördüğümüz bir mektubu Kontes Restaud'ya iletmesi için bizim ahmak Christophe'u gönderdi. Kontes de yaşlı tefeciye gittiğine göre acil bir durum vardı. Goriot Baba kibarca onun borcunu ödedi. Gün gibi ortada her şey, çok düşünmeye gerek yok. Genç öğrenci, Kontes'iniz gülüp dans ederken, şebeklik yapıp şeftali çiçeklerini sallarken, elbisesinin ucunu çekiştirirken aklı fikri kendisinin ya da âşığının protesto edilmiş senetlerindeydi.

— Bende gerçeği öğrenmenin öfkeli arzusunu uyandırıyorsunuz. Yarın Madam de Restaud'ya gideceğim, diye haykırdı Eugène.

— Evet, dedi Poiret. Yarın Madam de Restaud'ya gitmek lazım.

— Belki de orada verdiklerinin karşılığını nazikçe almaya gelmiş ihtiyar Goriot'yla karşılaşacaksınız.

— Demek sizin Paris'iniz bir bataklıkmış, dedi Eugène tiksintiyle.

— Hem de çok garip bir bataklık, dedi Vautrin. Arabalarında giderken çamura bulananlar onurlu, yürürken çamura bulananlar düzenbazdır. Ondan bir şeyler tırtıklamak bahtsızlığını yaşarsanız Adalet Sarayı'nda garip bir mahluk gibi teşhir edilirsiniz. Bir milyon çalın, salonlarda erdem timsali olarak anılırsınız. Bu ahlâki düzeni korumak için jandarmaya ve adalete otuz milyon frank vergi ödüyorsunuz. Ne güzel.

— Nasıl olur, Goriot Baba yaldızlı gümüş kahvaltı takımını eritti mi? diye haykırdı Madam Vauquer.

— Kapağında iki kumru vardı, öyle değil mi? diye sordu Eugène.

— Evet.

— Demek ona çok önem veriyormuş! Tabağı ve kâseyi külçe haline getirdikten sonra ağladığını tesadüfen gördüm.

— Gördüğünüz gibi bu ihtiyar ne kadar tutkulu, kadın ruhunu okşamayı biliyor, diye haykırdı Vautrin.

Öğrenci odasına, Vautrin de dışarı çıktı. Biraz sonra Madam Couture ve Matmazel Victorine, Sylvie'nin çağırdığı bir arabaya bindi. Matmazel Michonneau, günün iki güzel saati boyunca Jardin des Plantes'da gezinmek üzere Poiret'nin koluna girdi.

— Şuraya bakın! Karıkoca gibiler, dedi Koca Sylvie. Bugün ilk kez birlikte çıkıyorlar. İkisi de öyle kuru ki çarpışsalar kibrit gibi yanarlar.

Madam Vauquer gülerek,

— Matmazel Michonneau'nun şalına bak, kav gibi tutuşacak, dedi.

Saat dörtte geri dönen Goriot Baba, tüten iki lambanın ışığında Victorine'in kızarmış gözlerini gördü. Madam Vauquer, sabah Mösyö Taillefer'e yapılan sonuçsuz ziyaretin hikâyesini dinliyordu. Kızının ve bu yaşlı kadının evine gelip gitmelerinden usanan Mösyö Taillefer onlara karşı tavrını belli etmek için bu kez yanına gelmelerine izin vermişti.

— Sevgili madam düşünebiliyor musunuz, Victorine'e oturmasını bile söylemedi, kızcağız ayakta bekledi. Bana hiç öfkelenmeden ve soğuk bir ifadeyle evine gelmek için zahmet etmememizi, kızım demediği matmazelin canını sıktıkça (yılda bir kez, canavar!) gözünden düştüğünü, annesinin hiçbir serveti olmadığı için Victorine'in hiçbir hak iddia edemeyeceğini ve bu zavallı kızı gözyaşlarına boğacak daha ağır sözler söyledi. Bunun üzerine ayaklarına kapanan Victorine, sadece annesi için bu kadar ısrar ettiğini, isteklerine hiç ses çıkarmadan bo-

yun eğeceğini, ama zavallı kadının vasiyetini okuması için yalvardığını söylemeye cesaret etti. Mektubu babasına uzatırken çok dokunaklı, çok duygusal şeyler söyledi. O sözleri nereden bulduğunu bilemiyorum. Ona Tanrı söyletti, çünkü zavallı çocuk öyle içli konuşuyordu ki onu dinlerken hüngür hüngür ağladım. O iğrenç adamın o sırada ne yaptığını tahmin edebiliyor musunuz? Tırnaklarını kesiyordu. Madam Taillefer'in gözyaşlarıyla ıslanmış o mektubunu alıp şömineye atarken,

— Tamam işte! dedi. Öpmek için ellerini tutan kızını yerden kaldırmak istedi, ama ardından vazgeçti. Bu alçaklık değil midir? O avanak oğlu salona girdiğinde kız kardeşini selamlamadı.

— Demek bunlar canavarmış, dedi Goriot Baba.

Madam Couture yaşlı adamın tepkisine aldırmadan devam etti:

— Baba oğul acil bir işleri olduğunu söyledikten sonra beni selamladı, benden kendilerini bağışlamamı rica etti. İşte ziyaretimiz böyle geçti. En azından kızını gördü. Onu nasıl reddettiğini anlayamıyorum, kız ve babası iki su damlası kadar birbirlerine benziyorlar.

Yatılı pansiyonerler bir bir geri döndüler. Birbirlerine selam verip, Paris'in bazı toplumsal katmanlarında ana öğesi budalalık olan ve değeri özellikle tavırlarla ya da telaffuzla ölçülen tuhaf bir nüktedanlığı yansıtan saçma sapan şeyler söylüyorlardı. Bu argo türü sürekli değişir. Özündeki şaka bir ay geçmeden laçkalaşır. Siyasi bir gelişme, Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki bir duruşma, sokaklardaki bir şarkı, bir aktörün şakaları, tüm bunlar özellikle düşünceleri ve sözcükleri tenis topları gibi alıp raketlere doğru göndermekten ibaret olan bu zekâ oyununu sürdürmeye yarar. Yakın tarihlerde optik yanılsamayı panoramalardan daha ileri boyutlara taşıyan dioramanın[17] keşfi, bazı resim atölyelerinde kelimelerin sonuna *rama* eklenmesini bir şakaya dönüştürmüş,

17 Üç boyutlu modelleme.

Vauquer Pansiyonu'nun gediklisi olan genç bir ressam bu alışkanlığı oraya da taşımıştı.

— *Mösyör* Poiret, *sağlıkramanız* nasıl? diye sordu müze memuru. Ardından cevap beklemeden Madam Couture ve Victorine'e dönüp ekledi: Hanımlar, çok kederli görünüyorsunuz.

Rastignac'ın yakın arkadaşı tıp öğrencisi Horace Bianchon,

— Yemek *yiyercek* miyiz? Midem *usque ad talones*,[18] diye bağırdı.

— Şiddetli bir *soğukrama* var! dedi Vautrin. Goriot Baba, biraz yerinizi değiştirin! Lanet olsun! Sobanın önünü kapatıyorsunuz.

— Namı almış yürümüş Mösyö Vautrin, neden soğukrama diyorsunuz? dedi Bianchon.

— Bunda bir yanlışlık var, doğrusu *soğuğrama* olmalı.

— Hayır, dedi müze memuru. Doğrusu *soğukrama*dır kural olarak *soğuk aldım* denir. Ah! Bak sen!

Eugène'i boynundan kavrayıp onu boğacak kadar sıkan Bianchon,

— İşte yandan çarklı hukuk doktoru Marki de Rastignac. Hey! Ona baksanıza.

Usulca içeri giren Matmazel Michonneau masadakileri hiçbir şey söylemeden selamladı, ardından üç kadının yanlarına oturdu.

Bianchon, Vautrin'e Matmazel Michonneau'yu göstererek alçak sesle,

— Bu yaşlı yarasa hep içimi ürpertir, dedi. Gall sistemini[19] inceliyorum, onda Yahuda'nın çıkıntıları var.

— Mösyö onu tanıyor mu? dedi Vautrin.

— Onu kim tanımaz ki, diye karşılık verdi Bianchon. Bu yaşı geçkin beyaz kız bana kiriş kemiren o uzun kurtları andırıyor.

---

18 Lat. *Ayaklarıma kadar sarktı.*

19 Franz Joseph Gall (1758-1828): Yetilerin gücünün beyin bölgelerinin gelişimine bağlı olduğunu, bu gelişmelerin de kafatasının çöküntü ve çıkıntılarını yansıdığını savunan kafatası biliminin kurucusu.

— İşte bu, genç adam, dedi favorilerini tarayan kırklık Vautrin.

Ve gül bir gül kadar yaşadı
Sadece bir sabah.

Çorbayı dikkatle taşıyan Christophe'u gören Poiret,

— Ah! İşte muhteşem bir *çorbarama*, dedi.

— Bağışlayın mösyö, ama ona lahana çorbası denir, diye karşılık verdi Madam Vauquer.

Tüm gençler kahkaha attı.

— Poiret çuvalladı!

— Çuvallayan Poirrrrrette!

— Vauquer Ana'nın hanesine iki puan yazın, dedi Vautrin.

— Bu sabahki sisi gördünüz mü? diye sordu müze memuru.

— Eşi benzeri görülmemiş, çılgın, iç karartıcı, melankolik, yeşil, tıknefes bir sis, Goriot sisi, dedi Bianchon.

— *Göriorama*, dedi ressam. Çünkü göz gözü görmüyordu.

— Hey Sayın *Gâôriotte*, sizden söz ediliyor.

Servis kapısının yanında oturan ve bazen yaptığı gibi tüccarlıktan kalma bir alışkanlıkla peçetesinin altındaki bir ekmek parçasını koklayan Goriot Baba başını kaldırdı.

Madam Vauquer kaşıkların, tabakların, seslerin gürültüsünü bastıran bir şiddetle,

— Bak sen, yoksa ekmeği beğenmediniz mi? diye bağırdı.

— Tam tersine Madam, en kaliteli Étampes unuyla yapılmış.

— Bunu nasıl anladınız? diye sordu Eugène.

— Beyazlığından ve tadından.

— Onu kokladığınıza göre burnunuzun hassasiyetinden, dedi Madam Vauquer. Öyle tutumlu davranmaya başladınız ki sonunda mutfağın havasıyla doymanın bir yolunu bulacaksınız.

— Bulduğunuzda bir patent alın, zengin olursunuz, dedi müze memuru.

— Boş verin! Bunu eskiden şehriyeci olduğuna bizi ikna etmek için yapıyor, diye bağırdı ressam.

— Demek burnunuz bir karni, öyle mi? diye sordu müze memuru.

— Kar ne? dedi Bianchon.

— Kar-ga.

— Kar-abatak.

— Kar-tal.

— Kar-aborsa.

— Kar-gaburun.

— Kar-delen.

— Kar-gaşa.

— *Kar-norama.*

Salonun dört bir yanında yaylım ateşi gibi yankılanan bu sekiz cevap üzerine, Goriot Baba'nın masadakilere yabancı bir dilde söylenenleri anlamak istercesine bön bön bakması gülüşlerin kahkahalara dönüşmesine yol açtı.

— Kar da neyin nesi? diye sordu yanındaki Vautrin'e.

Goriot Baba'nın şapkasına eliyle basarak gözlerine kadar indiren Vautrin,

— Yaşlı dostum, *kartaloza*, dedi.

Bu ani saldırı karşısında afallayan zavallı ihtiyar bir süre hiç kımıldamadı. Christophe çorbasını bitirdiğini sanarak tabağını aldığında, şapkasını kaldıran Goriot kaşığını alıp masaya vurdu. Masadakiler kahkahalara boğuldu.

— Mösyö, buna eşek şakası denir, bir daha böyle şeyler yaparsanız... dedi yaşlı adam.

Sözünü kesen Vautrin,

— Ne yaparsın babalık, söylesene? dedi.

— Öyle olsun, günün birinde bunu pahalıya ödeyeceksiniz...

— Cehennemde, öyle değil mi? Haylaz çocukları attıkları o karanlık köşeye, dedi ressam.

Vautrin, Victorine döndü:

— Matmazel, yemek yemiyorsunuz. Demek babanız dikkafalılık etmekte ısrar etti!

— Dehşet verici bir şekilde, dedi Madam Couture.

— Onu yola getirmek gerek, diye karşılık verdi Vautrin.

Rastignac'ın hemen yanında oturan Bianchon,

— Ama Matmazel yemek yemediğine göre yiyecek hususunda bir dava açabilir, dedi. Ah! Şuraya bakın, Goriot Baba Matmazel Victorine'i nasıl da inceliyor.

Yemek yemeyi unutan yaşlı adam zavallı genç kızın yüz hatlarından yansıyan gerçek kederi, babasını seven reddedilmiş bir çocuğun kederini dikkatle izliyordu.

Eugène Bianchon'a alçak sesle,

— Sevgili dostum, Goriot Baba hakkında yanılmışız. O ahmak ya da elden ayaktan düşmüş biri değil. Gall sisteminden yararlanarak bana ne düşündüğünü söyle. Dün gece onun yaldızlı gümüş bir tabağı sanki balmumundan yapılmış gibi külçe haline getirdiğini gördüm, o sırada yüzünde olağanüstü duyguların ifadesi vardı. Hayatı incelenme zahmetine değecek kadar gizemli görünüyor. Evet, Bianchon, hiç gülme, şaka yapmıyorum.

— Bu adamın klinik bir vaka olduğu doğru, isterse kadavrasını incelerim.

— Hayır, başını bir yokla.

— Hayır, ahmaklığı bulaşıcı olabilir.

Ertesi gün çok şık giyinen Rastignac, Madam de Restaud'ya gitmek üzere pansiyondan çıktı. Yol boyunca, kendini gençlerin yaşamlarını heyecanlarla güzelleştiren o çılgınca umutlara kaptırdı. Gençlerin gözü böyle durumlarda engelleri de tehlikeleri de görmez, her şeyi başaracaklarını sanırlar, varlıklarını hayalgücünün cilvesiyle şiirselleştirir ve henüz sadece dizginsiz arzularında yaşayan planları tutmayınca üzülür, bahtsızlığa kapılırlar; bu gençler bilgisiz ve çekingen olmasaydı toplumsal yaşamdan söz edilemez-

di. Ayaklarına çamur bulaşmaması için onlarca önlem alıp yürürken Madam de Restaud'ya neler söyleyeceğini düşünüyordu. Kafasını çalıştırıyor, hayalî bir sohbette vereceği cevapları buluyor, anlamlı sözcükleri, Talleyrand'ınkilere[20] benzer cümleleri hazırlıyor, geleceğini üzerine inşa edeceği bildirime uygun düşecek koşulları düşünüyordu. Ayakları çamura bulanan öğrenci Palais-Royal'de çizmelerini boyatmak ve pantolonunu fırçalatmak zorunda kaldı. *Her ihtimale karşı* yanına aldığı bir frangı bozdururken içinden, "Zengin olsaydım arabayla gider, düşüncelerimi dilediğimce şekillendirirdim," dedi. Nihayet Helder Sokağı'na gelip Kontes Restaud'yu sordu. Bir araba sesi duyulmadan avluya girdiğini görenlerin küçümseyici bakışlarını günün birinde başarıya ulaşacağından emin bir gencin soğuk öfkesiyle kabullendi. Bu bakışlar, savurgan bir yaşam tarzını belli eden ve Paris'in tüm mutluluklarına alışkın olmayı çağrıştıran gösterişli arabalardan birine zarifçe koşulmuş gürbüz bir atın toprağı eşelediği bu avluya girerken hissettiği aşağılanmışlığı daha da pekiştirmişti. Huzursuz hissetti. Beynindeki, içinde birçok düşünce ve nükte bulacağını umduğu açık çekmeceler kapandığında alıklaştı. Bir uşağın ziyaretçinin ismini bildireceği Kontes'in cevabını beklerken odanın pencerelerinden birinin üzerinde tek ayak üstünde durup dirseğini bir ispanyolete dayadı ve boş bakışlarını avluya çevirdi. Zaman geçmek bilmiyordu, aslında doğru kullanıldığında mucizeler yaratan o Güneyli direncine sahip olmasa çoktan çekip giderdi.

— Mösyö madam süslenme odasında ve çok meşgul. Bana bir cevap vermedi, ama mösyö isterse bir başka ziyaretçinin de beklediği salona geçebilir, dedi uşak.

---

20 Charles Maurice de Talleyrand (1754-1838): Fransız Devrimi, Napoléon, Restorasyon ve Louis-Philippe dönemlerinde görev yapmış yüksek bürokrat, diplomat. Kurnazlığı ve politik varlığını sürdürmek için başvurduğu stratejilerle diplomatik tarihe en önemli şahsiyetlerinden biri olarak geçmiştir.

Efendilerini tek bir sözcükle suçlayan ve yargılayan bu uşakların dehşet verici gücünü hayranlıkla izleyen Rastignac uşağın çıktığı kapıyı kendinden emin bir ifadeyle açtı, amacı hiç kuşkusuz bu küstah uşaklara ev sahiplerini tanıdığını belli etmekti. Lambaların, büfelerin, banyo havlularını ısıtmaya yarayan bir aletin bulunduğu ve hem karanlık bir koridora hem de gizli bir merdivene açılan salona şaşkınlıkla girdi. Bekleme odasından duyduğu kısık gülüş sesleri kafasını iyice karıştırmıştı.

Uşak ona küçümsemenin bir başka belirtisi olan sahte bir saygıyla,

— Mösyö salon bu tarafta, dedi.

Eugène öyle süratle arkasına döndü ki bir küvete çarptı ama neyse ki içine düşmeden şapkasını tutmayı başarabildi. O sırada küçük bir lambanın aydınlattığı uzun bir koridorun sonunda bir kapı açıldı. Rastignac, Madam de Restaud'nun, Goriot Baba'nın ve bir öpücüğün sesini duydu. Uşağı izleyip yemek salonundan başka bir salona geçti ve avludan gördüğü pencerenin önünde durdu. Goriot Baba'nın, gerçekten kendi tanıdığı Goriot Baba olduğunu görmek istiyordu. Kalbi bir tuhaf çarpıyor, Vautrin'in ürkütücü sözlerini hatırlıyordu. Uşağın kapısında Eugène'i beklettiği salondan aniden çıkan zarif bir genç adam sabırsızlıkla,

— Maurice ben gidiyorum, Kontes'e kendisini yarım saatten fazla beklediğimi söylersiniz. Ardından hiç kuşkusuz densiz olma hakkına sahip olan bu densiz bir İtalyan şarkısı mırıldanarak hem öğrencinin yüzünü görmek hem de avluya bakmak için pencereye yöneldi.

Bekleme odasına dönen uşak,

— Sayın Kont birkaç saniye beklese iyi olur, madamın görüşmesi bitti, dedi. O sırada küçük merdivenden inen Goriot Baba araba kapısına doğru yürüyordu. Yaşlı adam çantasından çıkardığı şemsiyeyi açarken büyük kapının, göğsünde nişanlar bulunan ve araba süren genç bir adam için açıldığını

fark etmedi. Goriot Baba ezilmemek için güç bela kendini geriye attı. Şemsiyenin taftasından ürken at yolunu biraz değiştirerek basamaklı sekiye yöneldi. Öfkeyle başını çevirip arkasındaki Goriot Baba'ya bakan genç adam, ona eline düştüğümüz tefecilere ya da adı kötüye çıkmış bir adama sonradan yüzümüzün kızarmasına yol açacak o zoraki saygıyı barındıran bir selam verdi. Goriot Baba da ona iyi niyetini belli eden dostane bir selamla karşılık verdi. Tüm bunlar yıldırım hızıyla olup bitti. Tek başına olmadığını fark edecek kadar dikkatli olan Eugène aniden Kontes'in sesini duydu.

Biraz kırgınlık da içeren sitemkâr bir ifadeyle,

— Ah! Maxime demek gidiyordunuz! dedi.

Kontes arabanın avluya girdiğini fark etmemişti. Aniden arkasını dönen Rastignac onu gördü, pembe fiyonklu beyaz kaşmir bir sabahlık giymiş, Parisli kadınların sabah yaptıkları gibi saçlarını özensizce taramıştı. Güzel kokuyordu, kuşkusuz banyodan yeni çıkmıştı ve uysallaşmış güzelliğiyle âdeta daha şehvet uyandırıcı görünüyordu; gözleri nemliydi. Gençlerin gözünden hiçbir şey kaçmaz; dikkatleri tıpkı havadan ihtiyacı duyduğu maddeleri içine çeken bir bitki gibi kadının ışıltılarıyla bütünleşir. Bu yüzden Eugène bu kadının ellerinin ışıl ışıl körpeliğini dokunma gereği duymadan hissetti. Arada hafif aralanan kaşmir sabahlığının belirmesine izin verdiği korseyi görüyor, bakışları o noktaya odaklanıyordu. Kontes'in korse balenine ihtiyacı yoktu, kemeri esnek belini gözler önüne seriyor, boynu aşka davet ediyordu, terliklerinin içindeki ayakları zarifti. Maxime madamın elini öpmek için kendine çektiğinde, Eugène Maxime'i, Kontes de Eugène'i fark etti.

Zeki insanların boyun eğmeyi bildikleri bir ifadeyle,

— Aaa siz misiniz Mösyö de Rastignac? Sizi gördüğüme çok sevindim, dedi.

Zaten Maxime bu davetsiz misafirin çekip gitmesi için anlamlı bakışlarını bir Eugène'e bir Kontes'e çeviriyordu.

"Sevgilim umarım bu küçük soytarıya kapıyı gösterirsiniz!" Bu cümle, Kontes Anastasie'nin *Maxime* diye hitap ettiği ve yüzünü bir kadının farkında olmadan tüm sırlarını açığa çıkaran boyun eğmiş bir ifadeyle incelediği, bu densizlik derecesinde kibirli gencin bakışlarının anlaşılır ve net bir çevirisiydi. Rastignac'ın içinde bu gence karşı bir nefret kabardı. Öncelikle Maxime'in sarışın ve kıvır kıvır saçları kendi saçlarının ne kadar berbat olduğunu anlamasını sağladı. Üstelik Maxime'in çizmeleri zarif ve temizken, kendisininkiler gösterdiği onca özene rağmen hafif bir çamur rengini almıştı. Nihayet Maxime, üzerine tam oturan ve onu güzel bir kadın gibi gösteren redingot giymişti, kendisinin üzerinde ise gündüz vakti siyah bir giysi vardı! Charente'ın zeki çocuğu, giyim tarzının ve tavırlarının bu ince, solgun tenli, gözleri parlayan, kendisini korumayı bilmeyenleri mahvedebilecek züppeye kazandırdığı üstünlüğü hissetti. Madam de Restaud, Eugène'in cevabını beklemedi ve sabahlığının kendisini bir kelebeğe benzetecek şekilde dolanan, kıvrılan, yeniden açılan kumaşlarını dalgalandırarak hemen diğer salona yöneldi. Maxime onu, öfkeli Eugène de Maxime'i ve Kontes'i izledi. Üçü şöminenin önünde, büyük salonun ortasında bir aradaydı. Öğrenci oradaki varlığının bu iğrenç Maxime'in keyfini kaçıracağını iyi biliyordu ve Kontes'i gücendirmek pahasına da olsa bu züppenin canını sıkmak istiyordu. Aniden Madam de Beauséant'ın balosunda gördüğünü hatırladığı bu gencin Kontes için ne anlama geldiğini anladı ve büyük saçmalıklar yaptıran ya da büyük başarılara ulaştıran gençlere özgü o gözüpeklikle içinden, "İşte rakibim, onu alt etmek istiyorum," dedi. İhtiyatsız davranıyor, Kont Maxime de Trailles'ın kendisine hakaret edilmesine izin verdiğini, ilk onun ateş ettiğini ve rakibini öldürdüğünü bilmiyordu. Eugène usta bir avcıydı, ama atış taliminde yirmi iki hedeften yirmisini henüz devirememişti. Genç Kont şöminenin yanındaki koltuğa oturup maşaları eline aldı ve

ateşi Anastasie'nin güzel yüzünü kederlendirecek bir sertlik ve somurtkan bir ifadeyle karıştırdı. Eugène'e dönen genç kadının ona, "Neden çekip gitmiyorsunuz? Gerçekten seçkin olanlar bir yerden ayrılacakları zaman hangi cümleleri kuracaklarını bilirler," dercesine bakan gözlerinde soğuk ve sorgulayıcı bir ifade vardı.

Eugène sevimli bir ifadeyle,

— Madam sizi görmek için bu kadar acele etmemin... dedi.

Bir kapının açılmasıyla sözü yarıda kaldı. Az önce arabayı süren adam belirdi, Kontes'i selamlamadı, Eugène'e endişeyle baktı, Maxime'e elini uzattı ve ona, "İyi günler," dedi. Taşralı gençler üçlü ilişkinin ne kadar hoş olduğunu bilmediklerinden, Eugène garip bir şekilde bu babacan tavra şaşırdı.

Kontes kocasını öğrenciye işaret edip,

— Mösyö de Restaud, dedi. Eugène saygıyla öne eğildi. Eugène'i Restaud kontuna tanıtırken,

— Beauséant vikontesinin Marcillaclar tarafından akrabası Mösyö Eugène de Rastignac. Son baloda onunla karşılaşmak beni memnun etti, dedi.

Beauséant vikontesinin Marcillaclar tarafından akrabası! Kontes'in evine sadece seçkin kişilerin girebileceğini kanıtlamaktan duyduğu gurur nedeniyle söylediği bu tumturaklı sözler büyülü bir etki yarattı. Resmî ve soğuk tavırlarından sıyrılan Kont, öğrencinin elini sıkarken,

— Mösyö sizinle tanıştığıma memnun oldum, dedi.

Eugène'e kaygıyla bakan Maxime de Trailles'ın o küstah ifadesi bile aniden değişti. Bir ismin güçlü müdahalesinin dokundurduğu bu sihirli değnek Güneylinin beyninde onlarca düşüncenin şekillenmesine yol açtı ve ona daha önceden hazırladığı cümleleri hatırlattı. Bu ışık, Paris yüksek sosyetesinin kendisi için hâlâ karanlık olan yüzünü açıkça görmesini sağladı. Artık Vauquer Pansiyonu, Goriot Baba aklından bile geçmiyordu.

Restaud kontu, Eugène'e,

— Marcillacların tarihe karıştığını sanıyordum, dedi.

— Evet mösyö. Ama Rastignac şövalyesi olan büyük amcam Marcillac ailesinin kızıyla evlendi. Bir kızı oldu. Bu kız Madam de Beauséant'ın anne tarafından dedesi olan Mareşal Claribault ile evlendi. Biz ailenin en küçük ve tümamiral olan büyük amcam kralın hizmetindeyken her şeyini kaybettiği için en yoksul koluyuz. Devrimci hükümet Doğu Hindistan Kumpanyası'nın tasfiyesi sırasında bizim alacaklarımızı göz önünde bulundurmak istemedi.

— Sayın büyük amcanız 1789'dan önce Vengeur'ün kaptanı değil miydi?

— Tam da öyle.

— O halde Warwick'in kaptanı olan büyükbabamı tanıyordur.

Madam de Restaud'ya bakarken omuzlarını hafifçe silken Maxime, ona âdeta şunları söylüyordu: "Bununla denizcilikten konuşmaya başlarsa mahvolduk." M. de Trailles'ın bakışlarının neler söylemek istediğini anlayan Anastasie kadınların sahip olduğu o hayran olunası güçle gülümsemeye başladı: "Maxime, gelin. Sizden bir şey isteyeceğim. Beyler, sizi Warwick ve Vengeur'le yolculuk etmeniz için baş başa bırakıyoruz." Ayağa kalkıp Maxime'e alaycı bir ihaneti belli eden bir işaret yaptı, genç adam da onunla birlikte süslenme odasına doğru yürümeye başladı. Fransızcada karşılığı olmayan o güzel Almanca deyişle söylersek bu morganatik[21] çift kapıdan çıkarken Eugène'le sohbetine ara veren Kont öfkeyle,

— Anastasie, sevgilim burada kalsanıza, diye bağırdı. Bildiğiniz gibi...

---

21 Balzac her ne kadar Almanca deyişle dese de, asıl metinde Fransızcasını (*morganatique*) veriyor. Sözcük Almanca *morgengabe* sözcüğünden gelmektedir. Soyluların, sosyal statü/unvan bakımından kendilerine denk olmayan kişilerle yaptıkları evlilikleri ifade eder.

Kont'un sözünü yarıda kesen Anastasie,

— Geliyorum, geliyorum, dedi. Maxime'e ondan ne istediğimi söyleyip döneceğim.

Gerçekten de hemen geri döndü. Kontes, keyfince davranabilmek için kocalarının o anki ruh hallerini gözlemlemek zorunda kalan, değerli bir güven duygusunu yok etmemek için ne kadar ileri gidebileceğini bilen ve böylece yaşamın küçük olaylarında eşlerini asla incitmeyen tüm kadınlar gibi Kont'un ses tonundan süslenme odasına gitmenin hiç de hayırlı olmayacağını anlamıştı. Bu aksiliğe Eugène yol açmıştı. Kontes kırgın bir ifadeyle M. de Trailles'a Eugène'i işaret etti. Maxime de M. de Restaud'ya, karısına ve Eugène'e oldukça iğneleyici bir tonda,

— Bakın, siz aile meselelerini konuşuyorsunuz, sizi rahatsız etmek istemem, hoşça kalın, dedi ve dışarı çıktı.

— Maxime kalsanıza, diye bağırdı Kont.

Eugène ile Kont'u bir kez daha baş başa bırakıp ilk salona doğru Maxime'i izleyen Kontes,

— Akşam yemeğine gelin, dedi.

Anastasie ile M. de Trailles, M. de Restaud'nun Eugène'i yolcu ettiğine inanacak kadar uzun süre orada kaldılar.

Rastignac onların ara sıra kahkalar attıklarını, sohbet ettiklerini, sustuklarını duyuyordu, ama muzip öğrenci Kontes'i yeniden görmek ve Goriot Baba'yla ilişkilerinin mahiyetini anlamak için M. de Restaud'ya şakalar yapıyor, onu övüyor ya da sohbet konuları açıyordu. Kuşkusuz Maxime'in sevdiği bu kadın, hem kocası hem de âşığı olan, yaşlı şehriyeci ile gizli bir ilişki sürdüren bu kadın ona çok gizemli görünüyordu. Bu sırrı çözmek istiyor, böylece Paris'in merkezindeki bu kadını egemenliği altına almayı umuyordu.

Karısını yeniden çağıran Kont ona,

— Anastasie! diye seslendi.

— Zavallı dostum Maxime, bu durumu kabullenmek gerekiyor, dedi Kontes. Akşama...

Maxime genç kadının kulağına eğilip,

— *Nasie* sabahlığınız aralandığında gözleri alev alev parlayan bu genci göndereceğinizi umuyorum, dedi. Size olan ilgisini belli edecek, sizi riske atacak ve o zaman beni onu öldürmek zorunda bırakacaksınız.

— Maxime delirdiniz mi? Bu genç öğrenciler tam tersine koruma kalkanı işlevini üstlenmezler mi? Hiç merak etmeyin, Restaud'yu ondan soğutacağım.

Maxime kahkaha atarak dışarı çıktı. Kontes de onun arabaya binişini, atını şaha kaldırışını, kamçısını sallayışını görmek için pencereye gitti ve ancak büyük kapı kapandıktan sonra salona döndü.

— Sevgilim, baksanıza mösyönün ailesinin oturduğu yer Verteuil-sur-Charente'dan çok uzak değil. Mösyönün büyük amcası ve büyükbabam tanışıyor, dedi Kont ona.

Kontes dalgın bir ifadeyle,

—Tanıdık kişilerle bir arada olmamıza sevindim, dedi.

Eugène alçak sesle,

— Sandığınızdan fazla, dedi.

— Nasıl yani? dedi Kontes hemen.

— Aynı pansiyonda kapı komşusu olduğumuz bir mösyönün, *Goriot Baba*'nın evinizden çıktığını gördüm.

Baba sözcüğüyle süslenmiş bu ismi duyan Kont, ateşi karıştırdığı maşayı elleri yanmış gibi şömineye atıp doğruldu.

— Mösyö, Mösyö Goriot diyebilirdiniz, diye bağırdı.

Kocasının sabırsızlığını gören Kontes önce sarardı, ardından kızardı ve kuşkusuz şaşırmış olduğundan doğal kılmaya çalıştığı bir ses tonu ve sahte bir rahatlıkla yanıt verdi:

— Ondan daha çok sevdiğimiz birine rastlayamazsınız... Sözlerine ara verip zihninde bir fantezi uyanıyormuşçasına piyanosuna baktı.

— Mösyö müzik sever misiniz? dedi.

Yüzü kızaran ve büyük bir sersemlik yaptığıyla ilgili belli belirsiz bir düşünceyle afallayan Eugène,

— Hem de nasıl, diye yanıt verdi.

Piyanosuna doğru giden Kontes,

— Şarkı söyleyin! diye haykırdı. Tuşları do'dan fa'ya kadar kavrayarak hepsini harekete geçirdi. Rarara!

— Hayır madam.

Restaud kontu salonu turluyordu.

— Ne yazık, sizi başarıya ulaştırabilecek büyük bir araçtan mahrum kaldınız. *Ca-a-ro, ca-a-ro, ca-a-a-a-ro, non du-bita-re.*

Goriot Baba'nın ismini telaffuz eden Eugène, "Madam de Beauséant'ın akrabası" sözlerinin tam tersi bir etki yaratan sihirli bir değneği kullanmıştı. Antika meraklısı birinin lütfedip evine kabul ettiği, heykellerle dolu güzel bir dolaba çarpan ve iyi oturtulmamış üç dört başın yere düşmesine yol açan birinin durumundaydı. Kendini bir uçuruma atmayı tercih ederdi. Yüzünü mesafeli bir ifade kaplayan Madam de Restaud kayıtsız bakışlarını bahtsız öğrenciden kaçırıyordu.

— Madam Mösyö de Restaud ile konuşacaklarınız vardır, size saygılarımı sunmama izin verir misiniz ve...

Eugène'i bir el işaretiyle durduran Kontes aceleyle,

— Ne zaman gelirseniz Mösyö de Restaud'yu ve beni çok memnun etmiş olursunuz, dedi.

Eugène karıkocayı öne doğru eğilerek selamladı ve ısrarlarına rağmen kendisine bekleme odasına kadar eşlik eden Mösyö de Restaud ile birlikte salondan çıktı.

— Bundan sonra bu mösyö geldiğinde madam da ben de evde olmayacağız, dedi Kont, Maurice'e.

Eugène dışarı çıktığında yağmur yağdığını fark edip düşünmeye başladı:

— Bak sen, nedenini ve önemini bilemediğim bir patavatsızlık ettim, üstelik giysilerim ve şapkam berbat olacak. Kendi halimde, hukuk çalışmaya devam etmeli, sadece sert bir yargıç olmayı düşünmeliydim. Uyum sağlamak için bir yığın araba, cilalı çizmeler, aksesuarlar, altın zincirler, sabah-

ları beyaz alageyik derisinden altı franklık eldiven, akşamları ise sarı eldiven gerektiren bir çevreye girebilir miyim? O lanet soytarı Goriot Baba!

Sokak kapısına geldiğinde az önce, yeni evlenmiş bir çifti bıraktığı anlaşılan bir arabaya rastladı. Araba sahibinin haberi olmadan birkaç kaçak sefer yapmak isteyen arabacı, siyah giysili, beyaz yelekli, sarı eldivenli, botları cilalı Eugène'in şemsiyesi olmadığını görünce ona binmesi için işaret etti. Genç bir adamı mutlu bir çıkış bulacağı umuduyla, düştüğü uçurumun iyice dibine gömen o bastırılmış öfkenin etkisinde olan Eugène arabacının önerisini başını sallayarak kabul etti. Ardından cebinde on frankla yeni evli çiftten kalma birkaç portakal çiçeği parçası ve sırma şeridin bulunduğu arabaya bindi.

Beyaz eldivenlerini çıkarmış olan arabacı,

— Mösyö nereye gitmek istiyor? diye sordu.

"Lanet olsun, madem dibe battım, bari bir işe yarasın!" dedi Eugène içinden ve,

— Beauséant konağına, diye bağırdı.

Arabacı, Eugène'in kafasını karıştıran şu çarpıcı sözü etti:

— Hangisine?

İki Beauséant konağı olduğunu bilmeyen bu kibar yeniyetme kendisini umursamayan akrabalarının ne kadar zengin olduklarını tahmin edemiyordu.

— Vikont Beauséant...

— Grenelle Sokağı, dedi başını sallayarak araya giren arabacı. Çünkü bir de Marki Beauséant'ın Saint-Dominique Caddesi'ndeki konağı var, diye ekledi basamağı kaldırırken.

— Onu da biliyorum, dedi Eugène sert bir tonda.

Şapkasını ön taraftaki yastıkların üstüne atarken,

— Demek bugün herkes benimle alay ediyor! dedi. Bana bir kral fidyesine mal olacak bir kaçamak. Ama en azından sözde kuzinimi soylulara yakışır bir tavırla ziyaret edeceğim. O alçak Goriot Baba beni şimdiden on frank zarara soktu!

Şu işe bak, bu olayı Madam de Beauséant'a anlatacağım. Belki bu hikâye onu güldürecek, ama o hiç kuşkusuz bu yaşlı kuyruksuz fare ile o güzel kadın arasındaki uygunsuz ilişkiyi biliyordur. Bana çok pahalıya mal olacakmış gibi görünen o ahlâksız kadınla uğraşmak yerine kuzinimin gözüne girmek daha hayırlı olacak. Güzel Vikontes'in ismi bu kadar güçlüyse kişiliği nasıl muazzamdır kimbilir. Yukarıya başvuralım. Gökteki bir şeye saldırılacaksa Tanrı'yı nişan almalı!

Bu sözler içinde yüzdüğü binlerce düşüncenin kısa özetiydi. Yağmurun yağmaya devam ettiğini görünce içi biraz rahatladı. Cebinde kalan on frangın yarısını harcamanın ne mutlu ki giysilerinin, şapkasının, çizmelerinin temiz kalmasını sağladığını düşündü. Arabacının, *Lütfen kapıyı açın*, diye bağırması hoşuna gitti. Kırmızı ve sırmalı elbiseli bir İsviçreli konağın kapısını menteşeleri üzerinde gıcırdatarak açtığında Rastignac tatlı bir memnuniyetle arabanın sundurmanın altından geçişini, avluda ilerleyişini ve Vikontes'in basamaklı sekide tentenin altındaki duruşunu izledi. Mavi, kırmızı şeritli geniş bir palto giymiş olan arabacı aşağı inip basamağı indirdi. Arabasından inen Eugène avlu sütunlarının kenarından gelen bastırılmış kahkahaları duydu. Üç dört uşak şimdiden bu sıradan düğün arabasıyla alay ediyordu. Bu arabayı Paris'in, kulaklarına gül takılmış, gemini ısıran iki gürbüz atın koşulduğu ve saçları pudralı, şık bir kravat takmış bir arabacının, dizginlerini atlar kaçacakmışçasına sıkıca tuttuğu en zarif kupalarından biriyle kıyaslayan Eugène bu gülüşlerin nedenini anladı. Chaussée-d'Antin'de, Madam Restaud'nun avlusunda yirmi altı yaşındaki bir arabacının sürdüğü muhteşem bir üstü açık gezinti arabası vardı; Saint-Germain Mahallesi'nde ünlü bir senyörün değeri otuz bin franktan fazla eden arabası bekliyordu.

Paris'te sevgilisi olmayan bir kadınla nadiren karşılaşıldığını ve bu kraliçelerden birini elde etmek için kanından fazlasına ihtiyaç olduğunu biraz geç de olsa anlayan Eugène

içinden, "O da kim? Vay canına! Kuşkusuz kuzinimin de bir Maxime'i var," dedi.

Basamakları çıkarken içi hüzünle doldu. O görününce camlı kapı açıldı. Uşaklar yapmacık bir ağırbaşlılıkla son derece ciddi görünüyorlardı. Katıldığı balo Beauséant konağının zemin katındaki salonlarda düzenlenmişti. Davet edildiği gün ile balo arasında kuzinini ziyaret edecek vakti bulamadığı için, Madam de Beauséant'ın, seçkin bir kadının ruhunu ve beğenilerini ele veren o şahsi zarafetin harikalarını ilk kez göreceği diğer salonlarına henüz girememişti. Madam de Restaud'nun salonunu gözlemlemiş olması kendisine bir kıyaslama imkânı sunacağı için daha da ilginç olacaktı. Vikontes ziyaretçileri saat dört buçukta kabul ediyordu. Beş dakika erken gelse kuzenini geri çevirecekti. Paris'in çeşitli görgü kurallarından bihaber olan Eugène tırabzanları yaldızlı, kırmızı halı döşenmiş, çiçeklerle süslü beyaz bir merdivenden Madam de Beauséant'ın salonuna çıkarıldı. Vikontes'in kulaktan kulağa dolaşan yaşamöyküsünü, Paris salonlarında her akşam kulaktan kulağa yayılan o birbirini tutmaz hikâyelerden hiçbirini bilmiyordu.

Madam de Beauséant üç yıldır Portekiz'in en tanınmış ve en zengin senyörlerinden biri olan Adjuda-Pinto ile birlikteydi. Birbirlerine masumca bağlananlar için, üçüncü kişilere katlanılamayacak kadar çekicilik barındıran ilişkilerden biriydi. Bu yüzden Beauséant vikontu bu morganatik birlikteliğe ister istemez saygı duyarak herkese örnek olmuştu. Bu yakınlaşmanın ilk günlerinde Vikontes'i saat ikide görmeye gelenler karşılarında M. d'Adjuda-Pinto'yu buluyorlardı. Yakışıksız karşılanacağı için ziyarete gelenleri geri çeviremeyen Madam de Beauséant misafirlerini öyle mesafeli bir tavırla karşılamış ve kornişleri öyle bir dikkatle seyrediyordu ki herkes onu ne kadar rahatsız ettiğini kolayca anlayabiliyordu. Paris'te, saat iki ile dört arasında ziyaret edilmenin keyfini çok kaçırdığı öğrenilince, Madam de Beauséant tam

bir yalnızlığa kavuşmuştu. Bouffons'a ya da Opera'ya Mösyö de Beauséant ve Mösyö d'Adjuda-Pinto ile birlikte gidiyor, ama Mösyö de Beauséant oyunun kurallarını iyi bilen biri olarak karısını ve Portekizliyi yerlerine oturttuktan sonra yanlarından ayrılıyordu. Mösyö d'Adjuda Matmazel de Rochegude'la evlenecekti. Soylular çevresinde bu evlilikten hâlâ haberdar olmayan tek kişi Madam de Beauséant'dı. Bazı dostları bu durumdan üstü kapalı söz ettiklerinde, onların kıskandıkları bir mutluluğu bozmak istediklerini düşünerek gülüp geçmişti. O günlerde evlilik ilanları asılacaktı. Yakışıklı Portekizli, bu evliliği Vikontes'e bildirmeye gelmiş olsa da henüz ihanetini belli eden tek bir söz bile etmemişti. Peki neden? Çünkü hiçbir şey bir kadına böyle bir *ultimatum*[22] vermek kadar zor değildir. Bazı erkekler iki saat boyunca ah vah eden, bayılan ve eter isteyen bir kadının karşısında olmak yerine düello alanında kalbine kılıcını saplamaya hazırlanan birinin hedefinde olmayı tercih ederler. Bu yüzden, M. d'Adjuda diken üzerindeydi ve Madam de Beauséant'ın bu haberi öğrenip kendisine mektup yazacağını, böylece bu kibar cinayeti sözlü değil yazışmayla işlemenin daha uygun olacağını düşünerek çekip gitmek istiyordu. Vikontes'in uşağının Mösyö Eugène Rastignac'ın geldiğini bildirmesi Marki d'Adjuda-Pinto'yu sevinçle titretti. Şunu iyi bilin ki, seven bir kadın hazları çeşitlendirmek yerine kuşkular yaratmakta daha ustadır; terk edilmek üzere olduğundan eminse, bir jestin anlamını sezmesi, Vergilius'un atının, uzaktan aşkın gelişini haber veren cisimciklerin kokusunu almasından daha kısa sürer. Bu yüzden, Madam de Beauséant'ın bu istem dışı, hafif, ama biraz ürkütücü titreyişi fark ettiğine emin olun. Eugène, Paris'te kimin evi olursa olsun, eve girip çıkan dostlardan kocanın, kadının ya da çocukların ruh hallerini öğrenmeden oraya gidilmemesi gerektiğini bilmiyordu. Aksi takdirde, İrlandalıların hödüklük edenlere söyledikleri, *Bü-*

22 Lat. *Ültimatom.*

yük bir patavatsızlık yaptınız! sözleriyle ya da Lehlerin kuşkusuz sizi attığınız uygunsuz bir adımdan geri döndürmek için söyledikleri, diğerinden daha gösterişli *Eşeğinizi sağlam kazığa bağlayın!* ifadesiyle karşı karşıya kalmanız mümkündür. Konuşurken yaşanan aksiklerin Fransa'da henüz bir isminin olmamasının, bunun imkânsız olduğunun varsayılmasının nedeni dedikoduların çok yaygın bir işleve sahip olmasıdır. Kendine eşeği sağlam kazığa bağlamak için zaman tanımadan, Madam de Restaud'da patavatsızlık ettikten sonra, Madam de Beauséant'ı ziyaret ederek hödüklüğe devam etmek sadece Eugène'in yapacağı işti. Madam de Restaud ve Mösyö Trailles'ın canlarını çok sıkmasına rağmen, Mösyö d'Adjuda'yı çok güç bir durumdan kurtarıyordu.

Eugène şatafatın, ince bir beğeninin eserinden başka bir şey olmadığını gösteren gri-pembe, zarif, küçük bir salona girdiğinde hızla kapıya yönelen Portekizli,

— Hoşça kalın, dedi.

Başını çeviren ve Marki'ye bakan Madam de Beauséant,

— Bu akşam Bouffons'a gitmiyor muyuz? diye sordu.

Kapının tokmağını kavrayan Marki,

— Ben gelemeyeceğim, dedi.

Ayağa kalkıp Portekizliyi yanına çağıran Madam de Beauséant, muhteşem bir şatafatın pırıltılarıyla afallamış bir halde ayakta duran, Arap masallarının gerçekliğine inanmaya başlayan ve bu kadına görünmemek için nereye gireceğini bilemeyen Eugène'i hiç fark etmemişti. Sağ işaretparmağını kaldıran Vikontes Marki'ye zarif bir tavırla yanındaki bir koltuğu gösteriyordu. Bu tavırda tutkunun öylesine şiddetli bir zorbalığı vardı ki kapının tokmağını bırakan Marki geri döndü. Eugène ona imrenerek bakıyordu. "İşte kupalı adam!" dedi içinden. Demek Paris'te bir kadının bakışlarını üzerine çekebilmek için gürbüz, çevik atlara, uşaklara, külçelerce altına sahip olmak gerekiyor. Şatafatın iblisi yüreğini kemirdi, para kazanma ihtirası içini kapladı, altına olan su-

suzluğu boğazını kuruttu. Üç ay için yüz otuz frangı vardı. Babası, annesi, erkek ve kız kardeşleri, teyzesi, yani tüm ailesi ayda iki yüz frank bile harcamıyorlardı. Şu anki durumu ile ulaşması gereken hedef arasındaki bu hızlı kıyaslama onu daha da afallatıyordu.

Kontes gülerek,

— Neden gösteriye *gelemiyorsunuz?* diye sordu.

— İşler yüzünden! Akşam yemeği için İngiliz Büyükelçisi'ne gideceğim.

— Oradan erken ayrılırsınız.

Aldatan biri yalanları karşı konulmaz bir şekilde peş peşe sıralamalıdır. Bunun üzerine M. d'Adjuda gülerek,

— Bunu çok mu istiyorsunuz? dedi.

— Evet! Hiç kuşkusuz.

Marki Vikontes'ten başka her kadının içini rahatlatacak zarif bir bakışla,

— İşte bu sözleri duymak istiyordum, dedi. Madam de Beauséant'ın elini alıp öptü ve dışarı çıktı.

Parmaklarını saçlarına geçiren Eugène Vikontes'in kendisiyle ilgileneceğini sandı ve onu selamlamak için kıpırdandı. Aniden salonu hızla aşıp pencereye koşturan Madam de Beauséant arabasına binen Mösyö d'Adjuda'ya baktı; talimata kulak kabarttı ve üniformalı uşağın arabacıya, "M. de Rochegude'a!" diye seslendiğini duydu. Bu sözler ve d'Adjuda'nın arabaya binme tarzı, ölümcül kaygılarla sarsılan bu kadında şimşek ve yıldırım etkisi yarattı. Soylular çevresinde en ürkütücü felaketler işte bunlardır. Yatak odasına giden Vikontes masaya oturdu ve eline güzel bir kâğıt alıp yazmaya başladı:

Akşam yemeğini İngiliz Büyükelçisi'nde değil M. de Rochegude'da yediğinize göre bana bir açıklama borçlusunuz, bekliyorum.

Elinin titremesi yüzünden biçimsiz yazdığı birkaç harfi düzelttikten sonra Claire de Bourgogne'u ifade eden bir C harfi ekledi, çıngırağı çalmasıyla hemen beliren oda hizmetçisine,

— Jacques, dedi, saat yedi buçukta Mösyö de Rochegude'a gidip Marki d'Adjuda'nın orada olup olmadığını soracaksınız. Sayın Marki oradaysa ona bir cevap beklemeden bu pusulayı ileteceksiniz; orada değilse geri dönüp pusulayı bana getireceksiniz.

— Sayın Vikontes'in küçük salonda bir konuğu var.

— Ah! Evet, dedi kapıyı iterken.

Kendisini huzursuz hissetmeye başlayan Eugène sonunda Vikontes'in heyecanı yüreğinin tellerini titreten bir tonda,

— Pardon mösyö, yazmam gereken kısa bir not vardı, şimdi tüm vaktimi size ayırabilirim, dediğini duydu.

Kadın ne dediğini bilmiyor, çünkü aklından şunlar geçiyordu: "Ah! Matmazel de Rochegude'la evlenmek istiyor. Ama biriyle birlikte değil mi? Bu akşam bu evlilik kararı bozulacak, yoksa... yoksa... neyse, yarın hiçbir sorun kalmayacak."

— Kuzinim, dedi Eugène.

Vikontes küstahlığı, öğrencinin buz kesmesine yol açan bir bakışla,

— Ne var? dedi.

Eugène bu sözlerin ne anlama geldiğini kavradı. Üç saatte o kadar çok şey öğrenmişti ki hep tetikteydi!

— Madam, dedi kızararak ve bir tereddütten sonra devam etti: Beni bağışlayın. Birinin desteğine o kadar ihtiyacım var ki, bir akrabanın yakınlığı bana iyi gelecekti.

Madam de Beauséant hüzünle gülümsedi, çevresinde gürleyen felaketi şimdiden hissediyordu.

Eugène devam etti:

— Ailemin içinde bulunduğu durumu bilseydiniz, kendilerine ihtiyaç duyanların etrafındaki engelleri yıkan o masal perilerinin rolünü oynamaktan keyif alacaktınız.

— Tamam o zaman kuzenim, size nasıl yardımcı olabilirim? dedi Vikontes gülümseyerek.

— Ama bunu nereden bilebilirim ki? Size belirsizlikte yitip giden bir akrabalıkla bağlı olmak benim için şimdiden bir lütuf. Paris'te sadece sizi tanıyorum. Ah! Size danışmak, size beni gölgenize sığınan ve sizin için ölmeyi göze alacak zavallı bir çocuk olarak kabul edip etmeyeceğinizi sormak istiyordum.

— Benim için birini öldürür müsünüz?

— Hatta iki kişiyi!

Vikontes gözyaşlarını bastırarak,

— Evet, siz çocuksunuz, siz içtenlikle seversiniz!

Eugène başını sallayarak,

— Öyle mi düşünüyorsunuz? dedi.

Vikontes bu tutku dolu cevap üzerine öğrenciyle yakından ilgilendi. Güneyli ilk hamlesinde başarılı olmuştu. Madam de Restaud'nun mavi süslenme odası ile Madam de Beauséant'ın pembe salonu arasında, iyi öğrenildiğinde ve iyi uygulandığında her kapıyı açan, yüksek sosyete mahkemesini oluşturmasına rağmen adı hiç geçmeyen *Paris hukuku* eğitimi almıştı.

— Tamam, şimdi ne söyleyeceğimi hatırladım, dedi. Balonuza katılan Madam de Restaud dikkatimi çekmişti, bu sabah ona gittim.

Madam de Beauséant gülerek,

— Onun canını çok sıkmış olmalısınız, dedi.

— Evet! Bana destek olmazsanız, herkesi karşısına alacak bir cahilim ben. Paris'te genç, güzel, zengin, kibar, ilişkisi olmayan bir kadına rastlamanın çok zor olduğunu düşünüyorum, bana siz kadınların açıklamasını iyi bildiği şeyi, yaşamı öğretecek bir kadın gerek. Her yerde bir Mösyö de Trailles ile karşılaşabilirim. Bu yüzden bir bulmacanın çözümünü sormak ve bana nasıl bir ahmaklık yaptığımı söylemeniz için size geldim. Bir babadan söz ettim...

— Sayın Langeais üşesi geldi, dedi Jacques öğrencinin sözünü keserek, o da rahatsız edildiğini gösteren bir jest yaptı.

— Başarıya ulaşmak istiyorsanız öncelikle her yerde herkesten söz etmeyin, dedi Vikontes alçak sesle.

Sonra ayağa kalkıp karşılamaya gittiği Düşes'in elini bir kardeşiymiş gibi okşayıcı bir içtenlikle sıkarken,

— Merhaba sevgili dostum, dedi.

Madam de Langeais de ona övgü dolu sözlerle karşılık verdi.

— İşte iki iyi dost, dedi Rastignac kendi kendine. Artık iki koruyucum var, bu iki kadının mizaçları benzer olmalı, bu düşes de hiç kuşkusuz benimle ilgilenecek.

— Sevgili Antoinette, sizi görme mutluluğunu hangi güzel tesadüfe borçluyum? dedi Madam de Beauséant.

— Mösyö d'Adjuda-Pinto'nun Mösyö de Rochegude'un evine girdiğini görünce yalnız olduğunuzu düşündüm.

Düşes bu kahredici sözleri sarf ederken dudaklarını ısırmayan, kızarmayan, bakışlarının ifadesi değişmeyen Madam de Beauséant'ın yüzü aydınlanır gibi oldu.

Eugène'e dönen Düşes ekledi:

— Misafiriniz olduğunu bilseydim...

— Mösyö Eugène de Rastignac kuzenlerimden biridir, dedi Vikontes. General Montriveau'dan yeni haberler var mı? M. de Serisy dün bana artık ortalıkta görünmediğini söyledi. Bugün size uğradı mı?

Çılgınca tutkun olduğu Mösyö de Triveau'nun terk ettiği söylenen Düşes'in yüreği sızladı ve kızararak yanıt verdi:

— Dün Élysées'deydi.

— Görevi gereği olmalı, dedi Madam de Beauséant.

Gözleri kötücül kıvılcımlar saçan Düşes,

— Clara kuşkusuz yarın Mösyö d'Adjuda-Pinto ve Matmazel de Rochegude'un evlilik ilanlarının asılacağını biliyorsunuzdur, dedi.

Bu şiddetli darbe karşısında benzi solan Vikontes gülerek,

— Ahmakları eğlendiren söylentilerden biri, diye yanıtladı. Mösyö d'Adjuda Portekiz'in en önemli isimlerinden birini neden Rochegudelara hediye edecekmiş ki? Rochegudelar taşranın en alt tabaka soylularındandır.

— Ama Berthe'in iki yüz bin frank geliri olduğu söyleniyor.

— Mösyö d'Adjuda bu tür hesapları dikkate almayacak kadar zengindir.

— Ama sevgili dostum, Matmazel de Rochegude çok çekici.

— Bak sen!

— Neyse, bu akşam yemeğini onlarda yiyecek, şartlar kararlaştırıldı. Tuhaf, bundan haberdar olmamanız beni şaşırttı.

— Mösyö, nasıl bir ahmaklık yaptığınızı söylesenize, dedi Madam de Beauséant. Sevgili Antoinette, bu zavallı çocuk soylular çevresine neler konuştuğumuzu anlamayacak kadar yeni girdi. Ona iyi davranın! Bunları yarın konuşalım. Yarın kuşkusuz her şey resmîleşecek ve siz de kesinlikle daha iyi niyetli olacaksınız.

Düşes Eugène'e insanı tepeden tırnağa sarmalayan, alçaltan, hiçleştiren o küstah bakışlardan birini yöneltti.

— Madam, Madam de Restaud'nun yüreğine bilmeden bir hançer sapladım. Bilmeden, işte hatam bu, dedi zekâsını iyi kullanan ve bu iki kadının sevgi dolu sözlerinin altında derin bir iğneleyicilik olduğunu fark eden öğrenci. Belki de size gizlice kötülük eden kişilerden korkuyor ve onlarla görüşmeye devam ediyorsunuz, oysa açtığı yaranın derinliğini bilmeden yaralayanlara, yaralamayı bilmeyen bir ahmak, bir beceriksiz gözüyle bakılır, herkes onu küçümser.

Madam de Beauséant Eugène'e yüce ruhların, hem minnet hem de itibar katmayı bildikleri o sevecen bakışlardan birini yöneltti. Bu bakış Düşes'in az önce, mobilyalara değer biçen bir antikacı gibi süzdüğü öğrencinin yüreğinde açılan yaraya merhem oldu.

Eugène devam etti:

— Düşünsenize, az önce Restaud kontunun takdirini kazanmıştım.

Ardından hem mütevazı hem de muzip bir ifadeyle Düşes'e döndü.

— Madam size henüz zavallı, yalnız, yoksul bir öğrenci olduğumu söylemem gerek ...

— Mösyö de Rastignac böyle konuşmayın. Biz kadınlar kimsenin istemediği birini asla istemeyiz.

— Olsun! dedi Eugène. Daha yirmi iki yaşındayım, yaşımın bahtsızlıklarına katlanmayı öğrenmem gerek. Zaten günah çıkarıyorum, böyle güzel bir günah çıkarma yerinde diz çökmek mümkün değil. Burada hoş görülen günahlar başka bir yerde suçlanabilir.

Bu din karşıtı söylem karşısında soğuk bir tavır takınan Düşes memnuniyetsizliğini belli etmek için Vikontes'e,

— Mösyö nereli? diye sordu.

Madam de Beauséant kuzenine ve Düşes'e içtenlikle güldü.

— Sevgili dostum tahmin ettiğiniz gibi, kendisine ince beğenili olmayı öğretecek kadın bir eğitmen arıyor.

Eugène devam etti:

— Sayın Düşes bizi büyüleyen şeyin sırlarına vâkıf olmayı istemek doğal değil mi? (İçinden, "Hadi canım, onlara bir berberin cümleleriyle hitap ettiğimden eminim," dedi.)

— Ama Madam de Restaud sanırım Mösyö de Trailles'ın öğrencisidir, dedi Düşes.

— Madam bu hususta hiçbir şey bilmiyordum. Bu yüzden sohbetlerine daldım. Sonunda kocasıyla iyi anlaştım, karısı da bana bir süre katlanacakmış gibi görünüyordu. Gizli bir merdivenden çıkarken gördüğüm tanıdık bir adamın Kontes'i öptüğüne tanık olduğumu söylemeyi kafama koyana dek.

İki kadın bir ağızdan,

— Kimdi o adam? diye sordu.

— Zavallı bir öğrenci olan benim gibi, Saint-Marceau Mahallesi'ndeki bir pansiyonda ayda altmış frank ödeyerek kalan yaşlı bir adam; herkesin alay ettiği bahtsız bir adam; ona *Goriot Baba* diye hitap ediyoruz.

— Siz gerçekten bir çocuksunuz, Madam de Restaud Goriot Baba'nın kızlarından biridir, diye haykırdı Vikontes.

Düşes devam etti:

— Bir şehriyecinin kızı. Bir pastacının kızıyla birlikte kralın huzuruna kabul edilmiş ufak tefek bir kadındır. Clara, hatırlamıyor musunuz? Gülmeye başlayan kral, unla ilgili Latince güzel bir şey söylemişti. Nasıldı?

— *Ejusdem farinae,*[23] dedi Eugène.

— Tam da öyle, diye onayladı Düşes.

Öğrenci dehşete kapılmış bir ifadeyle,

— Ah! Demek onun babası, dedi.

— Elbette, o yaşlı adamın kendisini neredeyse reddetmelerine rağmen taptığı iki kızı var.

Madam de Langeais'ye bakan Vikontes,

— Diğeri Alman isimli bankacı Nucingen baronuyla evlenmemiş miydi? diye sordu. Adı Delphine değil miydi? Opera'da yan kanatta locası olan, Bouffons'a da gelen ve dikkatleri üzerine çekmek için yüksek sesle gülen sarışın kadın o değil miydi?

Düşes gülerek yanıtladı:

— Sevgili dostum size bayılıyorum. Bu insanlarla neden bu kadar ilgileniyorsunuz? Matmazel Anastasie'nin ununa bulanmak için Restaud gibi çılgınca âşık olmak gerek. Ah! İşleri yolunda gitmeyecek! Onu mahvedecek olan Mösyö de Trailles'ın pençesine düşmüş durumda.

— Demek babalarını reddettiler! diye tekrarladı Eugène.

Vikontes yanıtladı:

— Evet, babaları, baba, bir baba... söylendiğine göre mutlu bir evlilikleri olsun diye her birine beş ya da altı yüz frank vermiş ve kendisine sadece dokuz on bin franklık bir

23 Lat. *Aynı hamurdan.*

gelir ayırmış, kızlarının kızları olarak kalacağını sanmış, sevileceğine, kendisine özen gösterileceğine inandığı iki evi, iki yaşamı olacağını düşünmüş olan iyi bir baba. Damatları, bir sefil gibi iki yıl geçmeden onu kendi çevrelerinden kovdu...

Kısa süre önce ailenin saf ve kutsal duygularıyla yıkanmış olan, hâlâ gençlik inançlarının büyüsüne kapılan ve Paris uygarlığının savaş alanında ilk gününü yaşayan Eugène'in gözlerinden birkaç damla yaş süzüldü. Gerçek duygular öyle bulaşıcıdır ki bu üç kişi bir müddet sessizce bakıştı.

— Aman Tanrım! Evet tüyler ürpertici gibi görünüyor, yine de böyle durumlarla her gün karşılaşıyoruz, dedi Madam de Langeais. Bunun nedeni yok mu? Sevgili dostum, söylesenize, bir damadın ne demek olduğunu hiç düşündünüz mü? Damat, sizin ya da benim onca özen göstererek yetiştireceğimiz, bağlanacağımız, on yedi yıl boyunca ailenin neşe kaynağını teşkil edecek, Lamartine'in dediği gibi, temiz bir ruha sahipken bir iblise dönüşecek küçük bir yaratığı elimizden alacak kişidir. O adam bunu yaptığında, aşkını bu meleği ailesine bağlayan tüm duyguları yüreğinden söküp atmak için bir balta gibi kullanacaktır. Dün kızımız bizim için, biz de onun için her şeyken, yarın bir düşmana dönüşecektir. Her gün bu tür trajedilerin yaşandığına tanık olmuyor muyuz? Bazı gelinler oğlu için her şeyini feda etmiş kayınpederlerine son derece küstahça davranır. Bazı damatlar kayınvalidelerini kapının önüne koyar. Bugün toplumda neyin dramatik olduğunun sorulduğunu duyuyorum; tam bir budalalığa dönüşen evliliklerimizi bir kenara bırakarak damat dramının ürkütücü olduğunu söylüyorum. O yaşlı şehriyecinin başına gelenleri çok iyi anlıyorum. Sanırım o Foriot...

— Goriot, madam.

— Evet, devrim sırasında bölge yöneticisi olan Moriot o unutulmaz kıtlığın sırrına vâkıftı ve servetini unu değerinin on katına satarak elde etmeye başladı. İstediği kadar un bu-

labiliyordu. Anneannemin kâhyası da ona bol miktarda un satmıştı. Goriot da bu tarz insanların yaptığı gibi, kazancını Halk Kurtuluş Komitesi'yle paylaşıyordu. Kâhyanın anneanneme, buğdayı muhteşem bir yurttaşlık belgesi olduğu için, Grandvillilers'de güvenle kalabileceğini söylediğini hatırlıyorum. Kelle koparıcılara buğday satan o Loriot'nun tek bir tutkusu vardı. Söylendiğine göre kızlarına çok düşkündü. Büyük kızı Restaud ailesine, diğerini de kralcı geçinen, zengin bir bankacı olan Baron Nucingen'e kakaladı. Anlayacağınız gibi, İmparatorluk döneminde iki damat 1793 Devrimi'nin bu yaşlı destekçisinin evlerine girip çıkmasına ses çıkarmadı; Buonaparte iktidardayken bu böyle sürüp gitti. Ama Bourbonlar geri dönünce yaşlı adam, Mösyö de Restaud ve özellikle de bankacı için katlanılmaz hale geldi. Onu hâlâ seven kızları iki tarafı da idare etmeye çalıştılar; Goriot'yu evde kimse yokken kabul ettiler; sevecen bahaneler uydurdular: "Baba, baş başa daha rahat ederiz!" vs. Sevgili dostum, ben gerçek duyguların gözü ve zekâsı olduğuna inanırım: Bu yaşlı doksan üçlünün yüreği incindi. Kızlarının kendisinden utandıklarını anladı; sevdikleri adamlar onu istemiyordu. Bu yüzden fedakârlık yapması gerekecekti. Baba olduğu için kendini feda etti: Evlerine gitmeme kararı aldı. Kızlarının bundan hoşnut kaldığını görünce iyi bir şey yaptığını anladı. Baba ve çocuklar bu küçük suça ortak oldular. Buna her yerde rastlarız. O Moriot Baba kızlarının salonlarında kirli bir leke oluşturmuyor muydu? Bu salonlarda huzuru kaçacak, kendini iyi hissetmeyecek, canı sıkılacaktı. Bu babanın başına gelenleri, çok sevdiği bir adamla birlikte olan güzel bir kadın da yaşayabilir: Aşkından sıkılan adam çekip gider, kadını uzaklaştırmak için alçaklıklar yapar. Tüm duygular bu ilişkilerdedir. Yüreğimiz bir hazinedir; onu bir anda tüketirseniz mahvolursunuz. Bir duygunun tam anlamıyla açığa çıkması gibi, hiç parası olmayan birini de bağışlamayız. Bu baba her şeyini vermişti. Yirmi yıl boyunca yüreğini,

sevgisini vermişti; bir günde servetini vermişti. Kızlar iyice sıktıkları limonun kabuğunu sokağa attılar.

Şalıyla uğraşan ve Madam Langeais'nin bu hikâyeyi anlatırken söylediklerinin kendisini de hedef aldığını anladığı için gözlerini kaldırmayan Vikontes,

— Dünya ne alçak! dedi.

— Alçak mı? dedi Düşes. Hayır. Sadece olması gerektiği gibi davranıyor, hepsi bu. Çevrilen her dolabın farkında olduğumu göstermek için böyle söylüyorum. Aslında ben de sizin gibi düşünüyorum, dedi Vikontes'in elini ellerinin arasına alırken. Dünya bir bataklık, yüzeyde kalmaya çalışalım. Ayağa kalkıp Madam de Beauséant'ın alnını öptü ve şöyle dedi: Sevgili dostum, şu an çok güzelsiniz. Yüzünüz daha önce hiç görmediğim renklere bürünmüş. Ardından kuzene bakıp başını hafifçe öne eğdikten sonra dışarı çıktı.

Yaldızlı gümüşü külçe haline getirdiğini gördüğünü hatırlayan Eugène,

— Goriot Baba muhteşem bir adam! dedi. Düşüncelere dalmış olan Madam de Beauséant onu duymadı. Birkaç saniyelik bir sessizlik oldu; utangaç bir şaşkınlığa kapılan zavallı öğrenci ne gitmeye, ne kalmaya, ne de konuşmaya cesaret edebiliyordu.

Nihayet Vikontes,

— Dünya alçak ve kötü, dedi. Başımıza bir felaket gelir gelmez, bunu bize söylemek ve yüreğimizi bizi sapına hayran bıraktığı bir hançerle eşelemek için hazır bekleyen bir dost çıkagelir. Şimdiden iğnelemeler, şimdiden alaycı sözler! Ah! Kendimi savunacağım. Başını kendisi gibi soylu bir kadına yakışacak şekilde kaldırdığında kibirli gözlerinde şimşekler çakıyordu. Ah! Siz burada mıydınız? dedi Eugène'i görünce.

Eugène acınası bir halde,

— Hâlâ buradayım, diye yanıtladı.

— Tamam o zaman! Mösyö de Rastignac, bu dünyaya hak ettiği şekilde davranın. Başarılı olmak istiyor musunuz?

Size yardım edeceğim. Kadının yozlaşmasının ne kadar derin olduğunu araştıracak, erkeklerin sefil gösterişçiliğinin enginliğini ölçeceksiniz. Bu dünyanın kitabını yeterince okuduysam da, hâlâ iyice gözden geçirmediğim sayfalar vardı. Şimdi her şeyi biliyorum. Ne kadar soğukkanlı olursanız o kadar ilerlersiniz. Darbenizi acımasızca indirin, herkes sizden korkacak. Erkeklere ve kadınlara, her mola yerine çatlamış halde bırakacağınız posta arabası atları gibi davranın, böylece arzularınızın doruğuna ulaşacaksınız. Anlayacağınız gibi, burada sizinle ilgilenen bir kadın olmadıkça bir hiç olarak kalacaksınız. Size genç, zengin ve zarif bir kadın gerekiyor. Ama içinizde gerçek bir duygu varsa onu bir hazine gibi saklayın; anlaşılmasına izin verirseniz kaybedersiniz, cellat yerine mahkûm olursunuz. Birini severseniz sırrınızı iyi saklayın! Bu sırrı yüreğinizi kime açacağınızı bilmeden dışavurmayın. Henüz var olmayan bu aşkı daha baştan korumak için bu seçkinler çevresine güvenmemeyi öğrenin. Beni dinleyin Miguel... (Eugène'in ismini farkında olmadan, hiçbir art niyet taşımadan karıştırıyordu.) İki kızın, ölmesini istedikleri babalarını yüzüstü bırakmalarından daha korkunç bir şey var. Bu da iki kız kardeş arasındaki rekabet. Restaud doğuştan soylu, karısı da soylu kabul edildi ve krala takdim edildi, ama zengin bir adamın karısı olan güzel kız kardeşi Madam Delphine de Nucingen kederinden ölüyor, kıskançlık içini kemiriyor, ablasıyla arasında aşılmaz mesafeler var, o artık ablası değil; bu iki kadın da tıpkı babalarına yaptıkları gibi birbirlerini de reddediyorlar. Bu yüzden, Madam de Nucingen salonuma girmek için Saint-Lazare ve Grenelle sokakları arasındaki tüm çamuru yalayıp yutmayı kabul edecektir. Kendisini hedefine ulaştıracağını sandığı de Marsay'in kölesi oldu, onu canından bezdiriyor. De Marsay ise onu pek de umursamıyor. Onu benimle tanıştırırsanız onun her şeyi olursunuz, size tapar! Sonra da onu sevin ya da kullanın! Onunla kalabalık akşam davetlerinde bir iki kez karşılaşa-

cağım, ama gündüzleri salonuma asla kabul etmeyeceğim. Onu selamlamam yeterli olacak. Goriot Baba'nın ismini telaffuz ederek Kontes'in kapısının yüzünüze kapanmasına neden oldunuz. Evet sevgili dostum, Madam de Restaud'ya yirmi kere gitseniz bile size evde olmadığını söyleyecekler. Mimlendiniz. O halde Goriot Baba Madam Delphine de Nucingen'in evine kabul edilmenizi sağlamalı. Güzel Madam de Nucingen sizin önünüzü açacaktır. Sizi seçerse kadınlar sizin için deli olacak. Rakibeleri, en yakın dostları sizi onun elinden kapmak isteyecek. Tıpkı bizim tavırlarımızı taklit edeceklerini umarak bizimkiler tarzında şapka takan sonradan görme burjuvalar gibi, önceden bir başkası tarafından seçilmiş bir adamı seven kadınlar vardır. Başarılar kazanacaksınız; Paris'te başarı her şeydir, gücün anahtarıdır. Kadınlar sizi zeki, yetkin bulurlarsa erkekler de buna inanacaktır, tabii onların buna inanmalarını sağlamalısınız. O zaman her şeyi isteyebilir, dilediğiniz salona girebilir, soylular âleminin dolandırılanlar ve dolandırıcıların birliktelikle-rinden meydana geldiğini öğrenebilirsiniz. Ne dolandırılan ne dolandıran olun. Bu labirente girerken bir Ariadne ipi[24] niyetine size ismimi veriyorum.

Ardından boynunu kıvırıp bir kraliçe gibi öğrenciye bakan Madam de Beauséant,

— İsmimi lekelemeyin, onu bana tertemiz geri verin. Şimdi beni yalnız bırakın. Biz kadınların da kendi mücadeleleri vardır, dedi.

— Patlatılacak bir mayın için, size güvenilir biri gerekiyor mu? dedi Eugène.

— Yani?

Göğsüne vuran Eugène kuzininin gülümsemesine gülümsemeyle karşılık verdi ve dışarı çıktı. Saat beş olmuştu. Karnı acıktığı için akşam yemeğine yetişemeyeceğinden endişelen-

24 Yunan mitolojisinde Ariadne'nin, Minotor'u öldürmek üzere girdiği labirentte yolunu bulabilmesi için Theseus'a verdiği ip.

di. Bu endişe ona Paris'e hızla intibak etmenin mutluluğunu yaşattı. Bu gayriihtiyari haz onu zihnine üşüşen düşüncelerle baş başa bıraktı. Onun yaşındaki bir genç küçümsendiğinde öfkelenir, kudurur, yumruğuyla tüm toplumu tehdit eder, intikam almak ister, hatta kimseye güvenmez. Rastignac o sırada, "Kontes'in kapısının yüzünüze kapanmasına neden oldunuz," sözlerinin yol açtığı tahribatı hissediyordu.

"Oraya gideceğim!" diyordu içinden. "Madam de Beauséant haklıysa, yani mimlenmişsem... ben... ben... Madam de Restaud gittiği her salonda benimle karşılaşacak. Tabanca kullanmayı öğrenip Maxime'ini öldüreceğim." Bilinci ona, "Peki ya para? Parayı nereden bulacaksın?" diye haykırıyordu. Aniden Restaud kontesinin evinin sergilediği ihtişam gözlerinde ışıldadı. Orada Goriot'nun *kızının* hayran kalacağı, lüksü, altın kaplamaları, çok pahalı süslemeleri, sonradan görmenin samimiyetsiz şatafatını, metres konumundaki bir kadının savurganlığını görmüştü. Bu büyüleyici görüntü aniden Beauséant'ın görkemli konağı karşısında silikleşti. Paris sosyetesinin üst katmanlarına yükselen hayalgücü zihnini ve bilincini geliştirerek yüreğine onlarca kötü düşünce esinledi. Dünyayı olduğu haliyle gördü: Yasalar ve ahlâkın gücü zenginlere yetmiyordu ve servetin *ultima ratio mundi*[25] olduğunu anladı. "Vautrin haklı, servet erdemdir!" dedi içinden.

Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na geldiğinde hemen odasına çıktı, aşağıya inip arabacıya on frank verdikten sonra on sekiz kişinin yemlikte otlayan hayvanlar gibi yemek yedikleri o iğrenç salona girdi. Bu sefaletin ve salonun görüntüsü onu ürküttü. Geçiş öylesine ani, tezat öylesine yoğundu ki içindeki ihtiras ölçüsüzce kabardı. Bir yanda en zarif toplumsal çevrenin taze ve çekici görüntüleri, genç, canlı, sanatın ve ihtişamın harikalarıyla çerçevelenmiş figürler, şiirselliklere tutkuyla bağlanmış zihinler; diğer yanda çamura

25 Lat. *Hayatın asıl gerçeği.*

bulanmış kasvetli tablolar ve tutkuların sadece geçmişteki izlerini bıraktığı yüzler. Madam de Beauséant'ın terk edilmiş bir kadının öfkesiyle verdiği bilgiler, çekici olduğu kadar yoldan çıkarıcı önerileri aklına geldiğinde, bunları içinde yaşadığı sefaletle yorumladı. Rastignac servete kavuşmak, bilimden ve aşktan destek almak, işinde bilge bir uzman ve gözde bir adam olmak için iki paralel yoldan ilerlemeye karar verdi. Hâlâ çocuktu! Bu iki çizgi birbirleriyle asla birleşemeyen iki sonuşmazdı.

Ona yüreğin en gizli sırlarına vâkıf olmayı bilen bir adamın bakışlarını yönelten Vautrin,

— Sayın Marki görünen o ki canınız çok sıkkın, dedi.

— Bana Sayın Marki diye hitap edenlerin şakalarına tahammül edecek durumda değilim. Burada gerçekten marki olmak için yüz bin franklık bir gelir gerek.

Rastignac'a "Bızdık! Seni bir lokmada yerim!" dercesine babacan ve küçümser bir ifadeyle bakan Vautrin,

— Güzel Restaud kontesinden istediğinizi alamadığınız için keyfiniz kaçmış gibi, diye yanıtladı.

— Babasıyla aynı masada yemek yediğimizi söylediğim için beni bir daha evine kabul etmeyecek, diye haykırdı Rastignac.

Herkes birbirine baktı. Başını önüne eğen Goriot Baba gözyaşlarını silmek için arkasını döndü.

— Gözüme tütününüzün dumanı kaçtı, dedi yanında oturana.

Eski şehriyecinin yanında oturan konuğa bakan Eugène,

— Bundan böyle Goriot Baba'yı kim incitirse beni hedef almış olacak, o hepimizden daha değerli, dedi.

Ardından Matmazel Taillefer'e döndü.

— Bayanlar hariç, diye ekledi.

Masadakilerin ses çıkarmasına dahi izin vermeyecek bir hışımla söylenen bu sözler meseleye son noktayı koymuştu. Sadece Vautrin alay edercesine cevap verdi:

— Goriot Baba'yı himayenize almanız ve sorumluluğunu üstlenmeniz için kılıç tutmayı ve tabanca kullanmayı iyi bilmeniz gerek.

— Ben de öyle yapacağım.

— Demek bugün bir savaş başlattınız!

— Belki de. Başkalarının geceleri ne yaptığını tahmin etmeye çalışmadığıma göre, kimseye hesap vermek zorunda değilim.

Vautrin, Rastignac'a ters ters baktı.

— Evlat kuklalara aldanmamak için deliklerden bakmakla yetinmeyip doğrudan kuklacının kulübesine girmek gerekir.

Eugène'in parlamaya hazır olduğunu görünce ekledi:

— Bu kadarı yeter. İstediğiniz zaman sizinle biraz sohbet edebiliriz.

Akşam yemeği soğuk ve kasvetli bir ortamda yendi. Öğrencinin söyledikleri karşısında derin bir kedere dalan Goriot Baba, hakkındaki düşüncelerin değiştiğini ve kendisiyle alay edenleri tehdit eden genç bir adamın savunmasını üstlendiğini anlamadı.

Madam Vauquer alçak sesle,

— Demek Goriot Baba bir kontesin babasıymış! dedi.

— Bir de Barones'in, diye yanıtladı Rastignac.

Bianchon, Rastignac'a,

— Zaten bir babadan başka bir şey olamaz, dedi. Başını inceledim, tek bir çıkıntı var, babalık çıkıntısı, o *ebedî* bir baba olacak.

Eugène Bianchon'un şakasına gülmeyecek kadar ciddiydi. Madame de Beauséant'ın tavsiyelerinden yararlanmayı istiyor ve kendi kendine, parayı nereden bulacağını soruyordu. Soylular âleminin, gözüne hem boş hem dolu görünen savanasını düşünerek endişeye kapıldı. Yemek bittiğinde herkes onu salonda yalnız bıraktı.

Goriot Baba heyecanlı bir sesle,

— Demek kızımı gördünüz! dedi.

Bu sözlerle düşüncelerinden sıyrılan Eugène yaşlı adamın elini tuttu ve ona içi sızlayarak bakarken,

— Siz dürüst ve saygın birisiniz, kızlarınızdan daha sonra söz ederiz, dedi.

Goriot Baba'yı dinlemek istemediği için odasına çekildi ve annesine aşağıdaki mektubu yazmaya koyuldu:

Sevgili Anneciğim,

Beni emzirebileceğin üçüncü bir memen var mı? Hemen servet sahibi olmam gerek. Ne pahasına olursa olsun bin iki yüz frank bulmam gerek. Bundan babama söz etme, belki karşı çıkar ve bu parayı bulamazsam beni kafama bir kurşun sıkmaya sürükleyecek bir umutsuzluğa kapılacağım. Seni görür görmez nedenlerimi açıklayacağım, çünkü sana içinde bulunduğum durumu anlatabilmem için yüzlerce sayfa yazmam gerekir. Sevgili anneciğim, kumar oynamadım, kimseye borcum yok, ama bana verdiğin hayatı korumak istersen bana bu parayı bulman gerek. Beni himayesine alan Beauséant vikontesinin konağına gidip geliyorum. Soylular âlemine girmeliyim ve yeni eldiven alacak bir frangım bile yok. Sadece ekmek yiyip su içmekle yetinebilirim, gerekirse hiçbir şey yemem, ama bu çevreye dâhil olmak için gerekli araçlardan yararlanmalıyım. Benim için ilerlemek ya da çamura saplanmaktan başka bir seçenek yok. Bana bağladığınız umutları biliyor ve onları hızla gerçekleştirmek istiyorum. Sevgili anneciğim, eski mücevherlerinden birkaç tanesini sat, kısa süre sonra sana yenilerini alacağım. Ailemizin durumunu bu tür fedakârlıkların değerini anlayacak kadar iyi biliyorum ve senden bu fedakârlıkları yapmanı boşuna istemiyorum, aksi durumda alçağın teki olmam gerekir. Bu ricamda buyurgan bir gereklilik arama. Geleceğimiz tamamen bir savaş başlatmama yardımcı olacak

bu paraya bağlı, çünkü Paris yaşamı sürekli bir mücadele anlamına geliyor. Bu meblağı bir araya getirmek için teyzemin dantellerini satmak da gerekiyorsa ona daha güzellerini göndereceğimi söyle vs.

Kız kardeşlerine de biriktirdiği paraları istemek için yazdı ve seve seve yapacakları bu fedakârlığı aile içinde dile getirmemeleri için genç yüreklerde çok gergin olan ve capcanlı titreşen onur tellerine dokunarak onların inceliğine vurgu yaptı. Yine de bu mektupları yazdıktan sonra gayriihtiyari bir sarsıntı hissetti: Yüreği hızla çarpıyor, titriyordu; bu ihtiraslı genç yalnızlığa gömülmüş bu ruhların lekesiz asaletini, kız kardeşlerine yaşatacağı sıkıntıları ve sevinçleri, çok sevdikleri bu kardeşin sırrını saklamaktan alacakları keyfi biliyordu. Aydınlanarak canlanan zihninde, kız kardeşlerinin küçük hazinelerini gizlice saymaları canlandı. Onların ulvileşmek için ilk kez gizli kapaklı bir işe girişiklerini, kendisine bu parayı *incognito*[26] göndermek için genç kızların o muzip dehalarından yararlandıklarını görür gibi oluyordu! "Bir kız kardeşin yüreği arılığın elması, şefkatin dipsiz uçurumudur," dedi kendi kendine. Onlara mektup yazdığı için utandı. Dilekleri ne kadar tutkulu, ruhlarının göğe doğru atılımları ne kadar safiyane olacaktı! Kendilerini ne büyük bir hazla feda edeceklerdi! Paranın tamamını gönderemezse annesi nasıl da kederlenecekti! Ve bu yüce duyguları, bu ürkütücü fedakârlıkları Delphine de Nucingen'e ulaşacağı basamaklar olarak kullanacaktı! Gözlerinden ailenin kutsal sunağına atılan son buhur tanelerine benzeyen birkaç damla yaş süzüldü. Odasını umutsuzluğun damgasını vurduğu bir huzursuzlukla turladı. Yarı açık kapıdan onun bu halini gören Goriot Baba içeri girdi ve şöyle dedi:

— Mösyö neyiniz var?

---

26 Lat. *Kimliğini gizleyerek*.

— Ah! İyi yürekli komşum, siz nasıl babaysanız ben de hâlâ oğul ve kardeşim. Kontes Anastasie için endişelenmekte haklısınız, kendisini mahvedecek olan Mösyö de Trailles ile birlikte.

Goriot Baba Eugène'in anlayamadığı birkaç sözcük geveleyerek odadan çıktı. Ertesi gün mektupları postaya vermeye giden Rastignac son ana kadar tereddüt etti, ama sonunda, "Başaracağım!" diyerek onları kutuya attı. Bir kumarbazın, büyük bir komutanın söylediği bu kaderci sözcük, kurtardığından daha çok insanın mahvolmasına yol açar. Eugène birkaç gün sonra gittiği Madam de Restaud'nun konağına kabul edilmedi. Kont Maxime de Trailles'ın konakta olmadığı saatlerde gitse de üç kez daha kapıdan geri çevrildi. Vikontes haklı çıkmıştı. Öğrenci dersleri asmaya başladı. Okula yoklama için gidiyor, ardından sınıftan çıkıyordu. Öğrencilerin birçoğu gibi düşünüyor, çalışmayı sınavların yaklaştığı döneme erteliyordu; ikinci ve üçüncü sınıfın derslerini bekletmeye, ardından hukuku son anda, bir çırpıda ciddi bir şekilde öğrenmeye karar vermişti. Böylece Paris okyanusunda yolculuk etmek, kadınları avlamak ya da servet edinmek için on beş ay zamanı olacaktı. O hafta boyunca, konağına sadece Marki d'Adjuda'nın arabasının çıktığını gördükten sonra gittiği Madam de Beauséant'la iki kere görüştü. Saint-Germain Mahallesi'nin en şiirsel şahsiyeti olan bu itibarlı kadın birkaç gün daha zafer kazandığını sandı ve Matmazel de Rochegude ile M. d'Adjuda'nın evliliklerini erteletmeyi başardı. Ama içini kaplayan mutluğunu kaybetme korkusunun kendisini iyice öfkelendirdiği bu son günler, felakete doğru hızla ilerliyordu. M. d'Adjuda, Rochegudelar gibi, bu darılıp barışma sürecini olumlu buluyordu. Madam de Beauséant'ın bu evliliğe alışacağını ve sonunda sabah buluşmalarını, insanların yaşamlarında öngörülen bir geleceğe adayacağını umuyorlardı. Mösyö d'Adjuda her gün yinelenen kutsal vaatlere rağmen komedisini oynuyor

ve Vikontes aldatılmaktan keyif alıyordu. En yakın dostu Langeais düşesi, "Asaletle pencereden atlamak yerine merdivenlerden yuvarlanmayı tercih ediyor!" diyordu. Yine de son ışıkların parıltısı Vikontes'in Paris'te kalmaya devam edeceği ve bir tür boş inanca dayanan bir sevgiyle bağlandığı genç akrabasına destek olacağı kadar uzun sürdü. Eugène kadınların hiçbir bakışta acımayı, gerçek bir teselliyi göremedikleri bir dönemde ona karşı duyarlı davranmış, elinden geleni yapmıştı. Böyle durumlarda bir erkeğin bir kadına tatlı sözler etmesi bir beklentinin ifadesidir. Nucingen konağına yaklaşmadan önce oynayacağı satranç tahtasını iyi tanımak isteyen Rastignac, Goriot Baba'nın eski yaşamı hakkında bilgi edinmek istedi ve aldığı bazı bilgilerden yola çıkarak şu sonuca vardı: Jean-Joachim Goriot devrimden önce becerikli, tutumlu, sıradan bir şehriye işçisiydi, ayrıca gerçek bir girişimci olduğu için patronun imalathanesini satın almış, ama bu teşebbüsü 1789'un ilk kalkışmasının mağduru olmuştu. Tahıl hali[27] yakınındaki Jussienne Sokağı'na taşınmış ve sağduyuyla hareket ederek ticaretini o tehlikeli dönemin en etkin şahsiyetlerinin koruması altına almak için komitenin başkanlığını kabul etmişti. Bu bilgece davranış, ister doğru ister yanlış olsun, buğdayın Paris'te fahiş fiyata satılmasının ardından yaşanan kıtlık, zamanla artan servetinin ilk kaynağı olmuştu. Bazıları bakkaldan hiç zorlanmadan İtalyan makarnası alırken, halk fırınların kapısında birbirini yiyordu. Yurttaş Goriot o yıl, daha sonraları bir para babası olarak kendisine ticarette üstünlük sağlayacak olan sermayeyi toplamaya başlamıştı. Sadece göreli bir kapasitesi olan tüm insanlar gibi, vasatlığı da onun önünü açtı. Zaten, serveti ancak zengin olmanın tehlike oluşturmadığı bir dönemde öğrenildiğinden, kimsede kıskançlık uyandırmamıştı. Görünüşe göre zihnini sadece buğday ticareti meşgul edi-

27 Paris'te tahıl tüccarlarının buluştuğu hal. 1888-1889'dan sonra ticaret borsasına dönüştürülmüştür.

yordu. Buğday, un, tavuk yemi; onların nitelikleri, kaynakları hakkında engin bir bilgi sahibi olmak; bu ürünlerin muhafazasıyla ilgilenmek, fiyatları öngörmek, hasatların bolluğa mı yoksa kıtlığa mı yol açacağını tahmin etmek; ürünleri ucuza almak, Sicilya'dan, Ukrayna'dan tedarik etmek söz konusuydu, bu konuda kimse Goriot'nun eline su dökemezdi. İşlerini nasıl yürüttüğünü, tahıl ihracat, ithalat yasaları hakkında ne kadar bilgili olduğunu, bu yasaların içeriklerini, hatalarını nasıl kavradığını görenler onun yetkin bir devlet bakanı olabileceğini düşünebilirdi. Sevkiyatlarında sabırlı, etkin, enerjik, kararlı, hızlıydı; bakışları bir kartalınki gibiydi, hep öncülük eder, her şeyi öngörür, her şeyi bilir, her şeyi gizlerdi. Bir diplomat gibi tasarlar, bir asker gibi ilerlerdi. Kendi uzmanlık alanından uzaklaştığında, boş zamanlarında omzunu kenarına yasladığı kapısında durduğu o sıradan ve karanlık imalathanesinden çıktığında, o ahmak ve bayağı işçiye, bir akıl yürütmeyi anlayamayan, zihnin tüm hazlarına duyarsız kalan, tiyatroda uyuyan adama, sadece saçmalamak hususunda üstün olan o Parisli hödüklerden birine dönüşüverirdi. Bu tiplerin neredeyse hepsi birbirine benzer, yüreklerinde ulvi bir duygu vardır. Şehriyecinin birbirini tutmayan iki duygusundan biri yüreğinin sevgisini soğurmuş, diğeri tüm zihninin buğday ticaretine odaklanmasına yol açmıştı. Brieli zengin bir çiftçi ailesinin tek kızı olan karısı, onda dindarca bir hayranlık uyandırmış, sınırsız bir aşkın nesnesi olmuştu. Goriot onun kendisininkine tamamen ters düşen narin ve güçlü, duyarlı ve güzel yaradılışına büyük bir tutkuyla bağlanmıştı. İnsanların yüreğinde doğuştan var olan duygu, zayıf bir varlığı her an korumanın gururu değil midir? Buna aşkı, tüm içten ruhların hazlarının kaynağına duyduğu o yoğun minneti de ekleyin, böylece pek çok ruhsal tuhaflığı anlamış olacaksınız. Hiçbir sorun yaşanmadan geçen yedi mutlu yılın ardından Goriot ne yazık ki karısını kaybetti: Madam Goriot ona

duygusal alanın dışında da hükmetmeye başlamıştı. Belki de bu silik kişiliği eğitecek, ona dünyanın ve yaşamın ilgi alanlarını öğretecekti. Bunun ardından Goriot'nun babalık duygusu akıldışı davranışlarda bulunacağı ölçüde gelişti. Karısının ölümüyle, yönünü değiştirdiği bağlılıklarını kızlarına yoğunlaştırdı, onlar da bu bağlılığına ilk başlarda aynı şekilde karşılık verdi. Kızlarını onunla evlendirmek için yarışan tüccar ve çiftçilerin parlak tekliflerine rağmen, dul kalmayı tercih etti. Yakınlık duyduğu tek adam olan kayınpederi, Goriot'nun ölmüş olsa bile karısına sadakatsizlik etmeyeceğine ant içtiğini bildiğini iddia ediyordu. Bu ulvi çılgınlığa anlam veremeyen hal camiası onunla alay edip ona gülünç lakaplar taktı. Yapılan bir pazarlığın ardından şarabını içen biri, ona ilk kez bu lakaplardan biriyle hitap edince, şehriyeciden omzuna kendisini Oblin Sokağı'nın köşetaşına kadar fırlatan bir yumruk yedi. Goriot'nun kızlarına duyduğu akıl almaz bağlılık, kuşkulu ve zarif sevgi herkes tarafından biliniyordu. Bir gün, fiyatı kendisi belirlemek isteyen ve bu nedenle onu halden uzaklaştırmak isteyen ticari rakiplerinden biri ona Delphine'in bir arabanın altında kaldığını söylemişti. Benzi solan şehriyeci halden hemen ayrıldı. Bu yanlış haberin yol açtığı karşıt duyguların etkisiyle birkaç gün hasta yattı. O ölümcül yumruğunu adamın omzuna indirmese de, kritik bir anda onu iflas etmek zorunda bırakarak halden uzaklaştırdı. Kızlarının eğitimi de doğal olarak aşırıya kaçmıştı. Altmış binin üzerinde geliri olan ve kendisi için bin iki yüz frank harcayan Goriot kızlarının fantezilerini gerçekleştirmekten mutluluk duyuyordu: En gözde öğretmenler onları iyi bir eğitimin göstergesi olan yeteneklerle donatmak için görevlendirildi. Kızlar için ne mutlu ki zeki ve beğenileri ince bir nedimeleri vardı; ata biniyorlardı, arabaları vardı, yaşlı, zengin bir senyörün metresleri gibi yaşıyorlardı; babalarının hemen yerine getirmesi için en pahalı isteklerini duyması yeterli oluyordu; bu hediyelerinin karşılığında sadece gönül

okşayıcı bir söz istiyordu. Zavallı Goriot onları meleklerin mertebesine, bu yüzden de kendi üstüne yerleştiriyordu! Onları kendisine kötülük yapsalar bile seviyordu. Kızları evlilik çağına geldiğinde, kocalarını kendi keyiflerine göre seçebildiler: Her biri drahoma olarak babalarının servetinin yarısını alacaktı. Kont Restaud'nun, güzelliğine iltifatlar yağdırdığı Anastasie'nin aristokratik eğilimleri onu babaevinden alıp soylular âleminin üst katmanlarına taşıdı. Parayı seven Delphine Alman kökenli bir bankacı ve Saint-Empire baronu olan M. de Nucingen'le evlendi. Goriot şehriyeciliğe devam etti. Kızları ve damatları kısa süre sonra onun tüm yaşamı anlamına gelen bu ticareti sürdürmesi karşısında afalladılar. Israrlara beş yıl direndikten sonra kalan sermayesiyle ve bu son yıllarda elde ettiği kazançlarla işini bırakmaya razı oldu. Pansiyonuna yerleştiği Madam Vauquer bu sermayenin dokuz on bin frank gelir getireceğini düşünmüştü. Kızlarının, kocaları tarafından onu yanlarına almak şöyle dursun, evlerine de alenen davet etmemeye zorlanmaları karşısında umutsuzluğa kapılıp bu pansiyona yerleşmişti.

Mösyö Muret'nin 1812'de imalathanesini satın aldığı Goriot Baba hakkında bildikleri bundan ibaretti. Rastignac, böylece Langeais düşesinin varsayımlarının doğrulandığını düşündü. Paris trajedisinin bu karanlık ama ürkütücü sunumu burada sona eriyor.

Rastignac Aralık ayının ilk haftasının sonuna doğru biri annesinden, diğeri büyük kız kardeşinden gelen iki mektup aldı. Bu çok tanıdık yazılar onun hem yüreğinin huzurla çarpmasına hem de korkuyla titremesine yol açtı. Bu iki soluk kâğıt beslediği umutlar konusunda yaşam ya da ölüm kararını bildiriyordu. Ailesinin içinde bulunduğu para sıkıntısını hatırladıkça biraz dehşete kapılsa da, tercihlerini, kanlarının son damlasına kadar emildiği korkusunu yaşamadan yapacaklarını hissediyordu. Annesinin mektubu şöyleydi:

Sevgili Oğlum,

İstediğin parayı yolluyorum. Onu iyi kullan; hayatını kurtarmak için gönderdiğim böyle yüksek bir meblağı bir daha babanın haberi olmadan toparlayamam, bu da evliliğimizin düzenini bozar. Zaten bir dahaki sefere bu parayı bulabilmek için topraklarımızı ipotek etmek zorunda kalacağız. Bilmediğim projeler hakkında fikir yürütmem mümkün değil, ama bana açıklamaktan korktuğun bu projelerin içeriğini merak ediyorum. Bu açıklama için yüzlerce sayfa yazman gerekmez; biz annelere tek bir sözcük yeter ve bu sözcük bizi belirsizliğin endişelerinden uzak tutar. Mektubunun neden olduğu kederli duyguları senden gizlemeyeceğim. Sevgili oğlum, seni yüreğime böyle bir korku salmaya zorlayan duygu nedir? Bana yazarken çok ıstırap çekmiş olmalısın, çünkü ben de yazdıklarını okurken çok zorlandım. Nasıl bir işe girişiyorsun? Yaşamın, mutluluğun olmadığın gibi görünmene, üstesinden gelemeyeceğin kadar çok harcamadan, derslerin için değerli saatleri kaybetmeden giremeyeceğin bir soylular âlemine bağımlı olmayacak mı? Sevgili Eugène'im, annenin yüreğine güven, dolambaçlı yolların sonu iyiye varmaz. Sabır ve kabulleniş senin konumundaki gençlerin erdemleri olmalı. Seni azarlamıyorum; armağanımıza keder bulaştırmak istemem. Sözlerim öngörülü ve güven duyan bir annenin sözleridir. Sen üstlendiğin sorumlulukları biliyorsun, ben de yüreğinin ne kadar temiz, hedeflerinin ne kadar muhteşem olduğunu biliyorum. Bu yüzden sana hiç çekinmeden, "Hadi sevgili oğlum, yoluna devam et!" diyebilirim. Bir anne olduğum için titriyorum, ama attığın adımların her birine temennilerimiz ve dualarımız eşlik edecek. Sevgili oğlum, temkinli ol. Bir yetişkin gibi sağduyulu olman gerek; çok sevdiğin beş kişinin kaderi sana bağlı. Evet, tüm servetimiz sensin, senin mutluluğun da bizim mutluluğumuz. Hepimiz Tanrı'ya girişimlerinde yanında olması için dua ediyoruz. Bu arada beklenmedik bir iyi niyet gösteren halan,

Marcillac eldivenlerin hakkında söylediklerini zihninde canlandıracak kadar ileri götürdü bu işi. Ama neşeyle söylediğine göre ağabeyine zaafı var. Eugène'im onu çok sev. Sana senin için yaptığını ancak başarıya ulaştığında söyleyeceğim, aksi takdirde gönderdiği para elini yakar. Siz çocuklar anıları feda etmenin ne demek olduğunu bilmezsiniz! Ama neler feda edilmiyor ki! Bana alnından öptüğümü yazmamı ve bu öpücükle sana sık sık mutlu olma gücünü aktarmak istediğini söyledi. Parmaklarında gut olmasa bu iyi yürekli ve muhteşem kadın sana mektup da yazacaktı. Baban iyi. 1819 hasadı umduğumuzdan daha bereketliydi. Hoşça kal, sevgili oğlum. Sana kız kardeşlerinden söz etmeyeceğim: Laure sana yazıyor. Aile içi küçük olaylar hakkında gevezelik etmesi için onu kendi haline bırakıyorum. Tanrı başarmana yardımcı olsun. Ah! Evet, Eugène'im başarılı ol, çünkü bana ikinci kez katlanamayacağım derin bir keder yaşattın. Oğluma para göndermek isterken yoksulluğun ne demek olduğunu anladım. Hadi hoşça kal. Bizi kendinden haberdar et ve annenin gönderdiği öpücüğü yanağında hisset.

Mektubu bitirdiğinde ağlamaya başlayan Eugène yaldızlı gümüşünü külçe haline getiren ve onu kızının senedini ödemek için satan Goriot Baba'yı düşündü. İçinden, "Annen mücevherlerini sattı! Halan en sevdiği eski eşyalarından birini satarken hiç kuşkusuz ağladı! Anastasie'ye hangi hakla lanet okuyacaksın? Onun âşığı için yaptığını geleceğin için bencilce taklit ediyorsun! Hangimiz daha iyi ki?" diyordu. İçini kavurucu bir sıcağın kemirdiğini hissetti. Soylular âlemine girmekten vazgeçmeyi, bu parayı kabul etmemeyi istiyordu. Yakınlarını yargılayanların değerini nadiren bildiği ve bu dünyanın yargıçlarının mahkûm ettiği suçluyu göğün meleklerinin affetmesini sağlayan o asil, gizli vicdan azaplarını duydu. Kız kardeşinin mektubunu açınca, okuduğu zarif ve masumane ifadeler yüreğini ferahlattı.

Sevgili Kardeşim,

Mektubun tam zamanında geldi. Agathe ve ben paramızı öyle farklı tarzlarda kullanmak istiyorduk ki ne alacağımıza karar veremiyorduk. İspanya kralının uşağının efendisinin saatlerini devirerek yaptığı gibi bizi uzlaştırdın. Gerçekten de, öncelik vereceğimiz isteklerimiz için sürekli tartışma halindeydik ve sevgili Eugène, tüm isteklerimizi kapsayacak bir çözüm bulamamıştık. Agathe sevinçten havalara zıpladı. Gün boyunca öylesine çılgınca davrandık ki (halamın deyişiyle) bu alametleri gören annem bize sertçe "Matmazeller neyiniz var?" *diye çıkıştı. Biraz azarlansaydık sanırım daha mutlu olacaktık. Bir kadın sevdiği için acı çekmekten haz almalı. Sevincimin ortasında bir tek ben dalgın ve kederliydim. Çok savurgan olduğum için kuşkusuz kötü bir ev kadını olacağım. İki kemer, korselerime delikler açmak için güzel bir zımba, saçma sapan şeyler almıştım, bu yüzden parasını karınca gibi depolayan o tutumlu şişko Agathe'tan daha az param var. Zavallı dostum, onun iki yüz frangı, benimse yüz elli frangım var! Cezamı hak ettim, kemerimi bir kuyuya atmak istiyorum, onu taktığımda hep huzursuz olacağım. Onu senden çaldım. Agathe çok sevimliydi. Bana,* "İkimiz adına üç yüz elli frank gönderelim!" *dedi. Ama sana ne olduğunu tam olarak anlatamadım. Talimatlarını yerine getirmek için ne yaptığımızı biliyor musun? O anlı şanlı paramızı alıp birlikte dışarı çıktık ve anayola geldiğimizde hızla Ruffec'e ulaştık, orada paramızı Kraliyet Postası'nın bürosunu işleten Mösyö Grimbert'e emanet ettik. Dönerken kuşlar gibi hafiflemiştik. Agathe bana,* "Bizi böylesine hafifleten mutluluk mu?" *diye soruyordu. Parisli mösyö, sizin hakkımızda size tekrarlamayacağım onlarca şey konuştuk. Ah! Sevgili kardeşim, üç kelimeyle özetleyeyim: Seni çok seviyoruz. Sırrımızı saklamaya gelince, halamın dediği gibi biz küçük maskelilerin elinden her şey, hatta susmak bile gelir. Annem gizemli bir şekilde halamla birlikte Angoulême'e git-*

ti ve ikisi de Sayın Baron'un ve ikimizin dışarı çıkmasını isteyerek, hakkında uzun görüşmeler yaptıkları bu yolculuğun yüce hedefi hususunda suskun kaldılar. Rastignac devletinde akılları büyük varsayımlar meşgul ediyor. Prenseslerin kraliçe için diktikleri ajurlu çiçek süslemeli müslin elbise derin bir gizlilik içinde hazırlanıyor. Sadece iki yakası kaldı. Verteuil tarafına duvar örülmeyeceğine, bir çitle yetinilmesine karar verildi. Birkaç kişinin birkaç meyve ve yemiş ağacı kesilecek, ama yabancılar için çok güzel bir manzara oluşacak. Veliahdın mendile ihtiyacı olursa, dul Marcillac'ın, hazinelerini ve Pompeia ve Herculanum adlı sandıklarını karıştırırken Hollanda bezinden, kendisinin de bilmediği güzel bir kumaş parçası bulduğunu bildirelim; Prenses Agathe ve Laure ipliklerini, iğnelerini ve her zaman biraz kırmızı ellerini onun emrine verdiler. İki genç prens, Don Henri ve Don Gabriel üzüm pekmezi tıkınmak, ablalarını kızdırmak, hiç öğrenme niyetinde olmamak, kuşların yuvalarını bozmaktan keyif almak, gürültü patırtı çıkarmak, değnek *yapmak için yasadışı olmasına rağmen sorgun ağaçlarını kesmek gibi uğursuz alışkanlıklarından vazgeçmediler. Kabaca rahip olarak anılan Papa'nın büyükelçisi, onları dilbilgisinin kutsal kuralları yerine savaşa teşvik eden sorgun ağacının kurallarını tercih etmeleri halinde, aforoz etmekle korkutuyor. Hoşça kal sevgili kardeşim, hiçbir mektup mutlu olman için bunca dileği, tatmin olmuş bunca sevgiyi dile getirmemiştir. Geldiğinde bize anlatacağın çok şey olacak! Abla olduğum için her şeyi bana anlatacaksın. Halam soylular âleminde yükseldiğini ima eden şeyler söyledi.*

Bir kadından söz ediliyor ve ardından susuluyor.

Tabii bizim yanımızda! Baksana Eugène, istersen sana mendil yerine gömlek dikeriz. Bu konuda bana hemen cevap ver. Sana acilen özenle dikilmiş güzel gömlekler gerekiyorsa hemen işe koyulmamız lazım. Paris'te bizim bilmediğimiz ve revaçta olan stiller varsa bize özellikle bilekler için model

gönderirsin. Hadi hoşça kal! Seni alnının sol tarafındaki sadece bana ait olan şakağından öpüyorum. Arka sayfayı, yazdıklarımı okumayacağına söz veren Agathe'a bırakıyorum. Ama içim rahat etsin diye o yazarken ben yanında olacağım.

Seni seven kız kardeşin.
Laure de Rastignac

— Ah! Evet, ne pahasına olursa olsun servete kavuşmalıyım! dedi Eugène kendi kendine. Bu fedakârlığın karşılığını hazineler ödeyemez. Her mutluluğu topluca onlara götürmek isterdim. Bin beş yüz elli frank! Her frangın bir hedefi olmalı. Laure haklı. Bu kadınlar çok yaman! Gömleklerimin hepsi abadan. Genç bir kız bir başkasının mutluluğu için düzenbaz da, hırsız da olabiliyor. Kendisine karşı saf ve benim için öngörülü, dünyanın günahlarını anlamaksızın bağışlayan bir meleğe benziyor.

Dünya ona aitti! Hemen terzisi çağrılmış, ağzı aranmış, gönlü kazanılmıştı. Mösyö de Trailles'la tanışan Rastignac terzilerin, gençlerin yaşamı üzerindeki etkisini anlamıştı. Ne yazık ki orta yol yoktu! Bir terzi ya ölümcül bir düşman ya da faturayla kazanılmış bir dosttu. Eugène terzisinin, mesleğinden ileri gelen babacanlığını kavramış ve kendisini gençlerin bugünü ve geleceği arasındaki bir köprü olarak gören bir adam olduğunu anlamıştı! Duyduğu minnetten dolayı daha sonraları daha açıkça dile getirdiği, "Onu tanırım, onun diktiği iki pantolon yirmi bin franklık evliliklerin önünü açar. Bin beş yüz franga dilediğiniz giysiler," sözleriyle onun büyük bir servet sahibi olmasını sağlamıştı. O anda hiçbir şeyden endişelenmeyen zavallı Güneyli hatırısayılır bir meblağın bir gence kazandırdığı o tasvir edilemez ifadeyle kahvaltıya indi. Cebine para giren bir öğrencinin karşısına hemen destek alabileceği fantastik bir sütun dikilir. Daha emin adımlarla yürür, kaldıracı için bir destek noktası bulduğunu hisseder,

bakışları güvenli, dosdoğrudur, hareketleri canlı ve çeviktir; bir önceki gün mütevazı ve utangaç haliyle darbeler alırken, ertesi gün başbakana bir yumruk indirir. İçinde olağanüstü şeyler olup biter: Her şeyi ister ve her şeyi yapabilir; yerli yersiz arzular duyar; neşeli, cömert, açıkyüreklidir. Nihayet, koparılmış kanatlarına yeniden kavuşur. Parasız öğrenci tıpkı binlerce tehlikenin ortasında bir kemiği kapan, kıran, iliğini emen ve koşmaya devam eden bir köpek gibi bir tutam haz yakalar, ama kesesinde birkaç kaçamak altın şıkırdatan bir genç derinliklerine daldığı hazlarının tadını çıkarır, gökyüzünde salınır, artık *sefalet* sözcüğünün ne anlama geldiğini bilmez. Tüm Paris onundur! Her şeyin parıldadığı, ışıldadığı, alevlendiği bir çağdadır! Ne kadın ne erkek, kimsenin yararlanamadığı neşeli gücün çağındadır! Tüm zevkleri artıran borçların ve yoğun korkuların çağındadır! Saint-Jacques ve Saints-Pères sokakları arasında yaşamamış olanlar, hayattan haberdar değildir! Madam Vauquer'nin masaya getirdiği pişmiş ucuz armutları yiyen Rastignac kendi kendine, "Ah! Parisli kadınlar bir bilseler, sevilmek için buraya gelirlerdi!" dedi. O sırada Kraliyet Postası'nın postacısı kapıyı çaldı, yemek salonuna girip Mösyö Eugène de Rastignac'ı sordu ve ona iki kese ve imzalaması için bir belge uzattı. Rastignac, o an Vautrin'in kendisine yönelttiği derin bakışların kırbaca benzeyen etkisini hissetti.

— Silah ve kılıç dersleri alacak paranız geldi, dedi Vautrin ona.

Keselere bakan Madam Vauquer,

— Paracıklar geldi, diye ekledi.

Matmazel Michonneau para düşkünlüğünü belli etmemek için keselere bakmaktan korkuyordu.

— İyi bir anneniz var, dedi Madam Couture.

— Mösyönün iyi bir annesi var, diye tekrarladı Poiret

— Evet, annesi varını yoğunu göndermiş, dedi Vautrin. Şimdi dolaplarınızı çevirebilir, soylular âlemine girip draho-

ma avcılığına çıkabilir ve başlıklarında şeftali çiçekleri olan konteslerle dans edebilirsiniz. Yine de atış derslerine sık sık gitmeyi ihmal etmeyin.

Vautrin rakibine nişan alırmış gibi bir hareket yaptı. Postacıya bahşiş vermek isteyen Rastignac cebinde hiç para bulamadı. Cebini yoklayan Vautrin adama bir frank uzattı.

Öğrenciye bakarak,

— İyi bir itibarınız var, dedi.

Rastignac, Madam de Beauséant'dan döndüğü gün birbirlerini terslediklerinden beri bu adamı katlanılmaz bulmasına rağmen, teşekkür etmek zorunda kaldı. Eugène ve Vautrin bir haftadır konuşmuyor, sadece birbirlerini gözlemliyorlardı. Öğrencinin bunun nedenini kendisine sorması boşunaydı. Kuşkusuz düşünceler tasarlandıkları güçle orantılı olarak dışavurulur ve havan topundan fırlayan gülleleri yönlendiren bir matematik yasası uyarınca beynin kendilerini gönderdiği yeri hedef alırlar. Etkileri değişkendir. Düşüncelerin yerleştiği ve tahrip ettiği kişilikler olduğu gibi, başkalarının iradelerini dümdüz eden ve surlardan düşen güllelerle çeviren güçlü kişilikler, tunçtan kale bedenini andıran beyinler vardır; ayrıca başkalarının düşüncelerinin, tabyaların yumuşak toprağında etkisi azalan gülleler gibi söndüğü kişiliklere de rastlanır. Rastignac'ın en ufak bir sarsıntıda patlayan barut dolu bir benliği vardı. Düşüncelerin bu yansımasından, ilginç olaylarda farkında olmadan gözlemlediğimiz duyguların yayılımından etkilenecek kadar coşkulu bir gençti. Ahlâki görüşü keskindi, vaşak gözlerinden hiçbir şey kaçmazdı. İkircikli duygularının her birinde o gizemli menzil, üstün insanların, tüm zırhların zayıf noktalarını sezen kılıç üstatlarının gelgitlerindeki, bizi hayran bırakan o esneklik vardı. Eugène'de bir haftadan beri olumlu ve olumsuz nitelikler gelişmişti. Kusurları soylular çevresinden ve giderek artan isteklerinin yerine gelmesinden kaynaklanıyordu. Olumlu nitelikleri arasında Güneylinin, aşmak istediği zorluğun doğrudan üzerine gitmesini sağlayan ve

Loire ötesinden gelme birinin herhangi bir kararsızlık içinde kalmasını engelleyen canlılığı yer alıyordu; Kuzeyliler bu niteliğin bir kusur olduğuna inanır: Onlara göre Murat'ın başarısının kökeninde yatan bu nitelik, aynı zamanda onun sonunu hazırlamıştır.[28] Buradan bir Güneylinin Kuzeylinin kalleşliği ile Loire ötesinden gelenlerin cesaretini kendinde bir araya getirirse, mükemmel biri olacağı ve İsveç kralı[29] olarak kalacağı sonucuna varmak gerekir. Bu yüzden Rastignac, Vautrin'in dostu mu yoksa düşmanı mı olduğunu öğrenmeden onun top atışlarına uzun süre dayanamazdı. Ara sıra bu ilginç şahsiyetin tutkularına nüfuz ettiğini ve aklından geçenleri okuduğunu hisseder gibi oluyordu, ama her şeyi bilen ve hiçbir şey söylemeyen bir sfenksin derinliğine sahipmiş gibi görünen Vautrin, kendisi hakkında en ufak bir bilgi edinilmesine izin vermiyordu. Kesesinin dolu olduğunu hisseden Eugène bu duruma isyan etti.

Kahvesinin son damlalarını yudumladıktan sonra çıkmak için ayağa kalkan Vautrin'e,

— Bekleme lütfunda bulunur musunuz? dedi.

Geniş kenarlı şapkasını takan ve eline, dört hırsızın saldırmasından dahi endişelenmesine mahal bırakmayacak kadar hünerle döndürdüğü demir bir baston alan kırklık Vautrin,

— Neden? diye sordu.

Bir keseyi hızla açan ve Madam Vauquer'ye yüz kırk frank veren Rastignac,

— Size borcumu ödeyeceğim, dedi ve ekledi: Herkesin hesabını bilmesi iyi dostluklar yaratır. Saint-Sylvestre Yortusu'na[30] kadar size borcum kalmadı. Bana şu beş frangı bozun.

---

28 Joachim Murat (1767-1815): Napoléon döneminde büyük amiralliğe yükselip ardından Napoli kralı olan Murat, krallığını kaybetmiş, Waterloo Savaşı'ndan sonra krallığı yeniden ele geçirmek isterken kurşuna dizilerek öldürülmüştü.

29 Jean Baptiste Jules Bernadotte (1764-1844): Napoléon'un generali ve İsveç'in ilk Fransız kralı.

30 Papa I. Silvestro'nun onuruna 31 Aralık'ta yapılan kutlama. Yılbaşı.

Vautrine'e bakan Poiret,

— İyi dostluklar herkesin hesabını bilmesine dayanır, dedi.

O peruklu sfenkse para uzatan Rastignac,

— İşte bir frank, dedi.

Genç adamın yüreğine bir kâhin gibi bakan, Eugène'in öfkesini taşıracak ölçüde alaycı ve sinsi bir ifadeyle gülümseyen Vautrin,

— Bana borçlu kalmaktan korkar gibisiniz! diye haykırdı.

Elindeki iki keseyle odasına çıkmak için ayağa kalkmış olan Eugène,

— Elbette, diye yanıtladı.

Vautrin salona açılan kapıdan çıkarken öğrenci sahanlığa giden kapıya yönelmişti. Bu söz üzerine kapıya bastonuyla vuran ve kendisine soğuk bir ifadeyle bakan öğrenciye doğru yürüyen Vautrin,

— Sayın Rastignacorama markisi, bana hiç de kibar olmayan şeyler söylediğinizin farkında mısınız? dedi.

Yemek salonunun kapısını kapatan Rastignac, Vautrin'i yemek salonu ile mutfağı ayıran ve demir parmaklıklı penceresi bahçeye açılan kapının bulunduğu sahanlığa, merdivenin altına götürdü. Orada mutfaktan çıkan Sylvie'nin önünde,

— Sayın Vautrin, ben marki değilim ve ismim de Rastignacorama değil, dedi.

Matmazel Michonneau kayıtsız bir ifadeyle,

— Dövüşecekler, dedi.

— Dövüşecekler, diye tekrarladı Poiret.

Elindeki para yığınlarını okşayan Madam Vauquer,

— Yok canım, dedi.

Bahçeye bakmak için ayağa kalkan Matmazel Victorine,

— Ama işte ıhlamur ağaçlarının altına gidiyorlar. Zaten o zavallı genç haklı, diye bağırdı.

— Sevgili kızım odamıza çıkalım, bu işler bizi ilgilendirmez, dedi Madam Couture.

Ayağa kalkan Madam Couture ve Victorine kapıdan geçmelerini engelleyen Koca Sylvie ile karşılaştı.

— Neler oluyor ki? Mösyö Vautrin Mösyö Eugène'e "Konuşalım!" dedi. Ardından koluna girdi, işte şimdi de enginarlarımızın arasında yürüyorlar.

O sırada Vautrin belirdi.

— Vauquer Ana hiç korkmayın, ıhlamur ağaçlarının altında tabancalarımı deneyeceğim, dedi gülümseyerek.

Ellerini kavuşturan Victorine,

— Tamam da mösyö, Mösyö Eugène'i neden öldürmek istiyorsunuz? dedi.

İki adım gerileyen Vautrin, Victorine'e baktı ve kızın yüzünü kızartacak kadar alaycı bir ifadeyle haykırdı:

— İşte başka bir aşk hikâyesi! O genç çok kibar, öyle değil mi? Bana fikir verdiniz. Güzel kızım, ikinizi de mutlu edeceğim!

Madam Couture koluna girip çekiştirdiği genç kızın kulağına,

—Victorine bu sabah akıl almaz şeyler yapıyorsunuz, dedi.

— Pansiyonumda silah kullanılmasını istemiyorum. Bu saatte herkesi ürkütüp buraya polis getirteceksiniz! dedi Madam Vauquer.

— Vauquer Ana, hadi sakin ol. Tamam, tamam, atış alanına gideceğiz.

Yeniden Rastignac'ın yanına giderek dostça koluna girdi ve dedi ki:

— Size otuz beş adımdan bir maça asını peş peşe beş kez vurabildiğimi kanıtlamam cesaretinizi yitirmenize neden olmayacak. Bana kalırsa biraz öfkelisiniz ve kendinizi bir ahmak gibi öldürteceksiniz.

— Geri adım atıyorsunuz, dedi Eugène.

— Tepemin tasını attırmayın. Bu sabah hava soğuk değil, gelin şuraya oturalım, dedi yeşil boyalı bankları göstererek. Sizinle konuşmam gerek. Başına bir kötülük gelmesini

istemediğim iyi yürekli bir gençsiniz. Sizi severim, Tromp... (Lanet olsun!) Vautrin sözü. Siz neden sevdiğimi söyleyeceğim. Bu arada, sizi kendim yaratmış gibi iyi tanıyorum ve bunu size kanıtlayacağım. Keselerinizi şu yuvarlak masaya bırakın.

Keselerini masanın üstüne bırakıp oturan Rastignac'ın içini, kendisini öldüreceğini söyledikten sonra koruyucusuymuş gibi davranan bu adamın tavırlarındaki ani değişimin merakı kapladı.

— Kim olduğumu, neler yaptığımı bilmek istiyorsunuz. Evlat, çok meraklısınız. Sakin olun. Size daha neler neler anlatacağım! Başıma ne felaketler geldi, önce beni dinleyin, sonra cevap verirsiniz, işte özetle geçmiş yaşamım. Kimim? Vautrin. Ne yaparım? Hoşuma gideni. Devam edelim. Kişiliğim hakkında bilgi edinmek ister misiniz? Bana iyilik yapanlara ve ruhları bana hitap edenlere çok iyi davranırım. Onların her yaptığına müsamaha gösteririm, bacak kemiklerime tekme atsalar, "Bana bak!" demem. Ama Tanrı şahidimdir ki, canımı sıkanları ya da hoşuma gitmeyenleri bir iblis gibi hırpalarım, dedi ve yere tükürdü. Ama size birini öldürmeyi hiç de umursamadığımı söylemem yerinde olacaktır! İllaki öldürmem gerekiyorsa bunu tertemiz yapmaya çalışırım. Sizin sanatçı diye söz ettiğiniz kişilerdenim. Benvenuto Cellini'nin[31] anılarını, hem de İtalyancasından okudum! O kurumlu gamsız adamdan bizi yerli yersiz öldüren Tanrı'yı taklit etmeyi öğrendim. Zaten herkese karşı tek başına ve şanslı olmak hoş bir oyuna girişmek değil midir? Toplumsal düzensizliğinizin mevcut yapısı üzerine çok düşündüm. Evlat, düello bir çocuk oyunu, bir ahmaklıktır. Yaşayan iki kişiden biri ölecekse bunu tesadüfe bırakmak için budala olmak gerekir. Düello mu? Yazı ya da tura! Hepsi bu. Bir maça asını otuz beş adımdan peş peşe vururum, hem de bir mermi diğerinin üzerine gelecek şekilde! Bu yetenekle donanmış biri

31 1500-1571 yılları arasında yaşamış heykeltıraş, tasarımcı.

karşısındakini öldüreceğine emin olabilir. Yine de hayatında eline silah almamış bir soytarıyı yirmi adımdan vuramadım.

Bu tuhaf adam yeleğinin düğmelerini çözdü ve bir ayının sırtına benzeyen, ürküntüyle karışık bir tiksinti uyandıran sert ve kızıl kıllarla kaplı göğsünü gösterdi. Rastignac'ın parmağını bir deliğe bastırarak ekledi:

— O acemi yeniyetme kıllarımı yaktı. Ama o zamanlar çocuktum, sizin gibi yirmi bir yaşındaydım. Hâlâ bir şeylere, bir kadının aşkına, sizin de içinde çamura bulanacağınız bir yığın saçmalığa inanıyordum. Düello edecektik, öyle değil mi? Beni öldürebilirdiniz. Benim öldüğümü varsayın, size ne olacaktı? Kaçmanız, İsviçre'ye gitmeniz, parasız bir babanın parasını yemeniz gerekecekti. Ben sizi içinde bulunduğunuz durum hakkında aydınlatacağım, ama bunu, bu dünyada olup bitenleri gözlemledikten sonra alınacak iki karar olduğunu, ya ahmakça bir itaati ya da başkaldırmayı tercih etmek gerektiğini anlayan birinin üstünlüğüyle yapacağım. Ben hiç kimseye itaat etmem, bu açık mı? İlerlediğiniz yolda size neyin gerektiğini biliyor musunuz? Bir milyon! Hem de acilen, aksi takdirde bu küçük beynimizle Tanrı'nın var olup olmadığını anlamak için Saint-Cloud ağlarına[32] takılabiliriz. O bir milyonu size vereceğim. Sözlerine ara verip Eugène'e baktı. Ah! Vautrin babacığınıza daha dostane bakıyorsunuz! *Milyon* sözcüğünü duyunca, *Akşama görüşürüz,* lafını duymuş, süt içen bir kedi gibi yalanarak makyajını yapan genç bir kıza döndünüz. Tamam o zaman! Birlikte hesabınızı yapalım genç adam! Orada babamız, annemiz, halamız, iki kız kardeşimiz (on sekiz ve on altı yaşlarında), iki erkek kardeşimiz (on iki ve on yaşlarında) var, işte mürettebatın dökümü. Halanız kız kardeşlerinizi yetiştiriyor. Rahip erkek kardeşlerinize Latince öğretmeye geliyor. Aile beyaz ekmekten çok kestane lapası yiyor; baba pantolonlarını dikkatli

32 Seine Nehri'nde çoğunlukla intihar edenlerin ve kaçan mahkûmların takıldığı ağlar.

kullanıyor; anne bir kışlık, bir yazlık elbiseyle yetiniyor; kız kardeşlerimiz ellerinden geleni yapıyor. Her şeyi biliyorum; Güney'de yaşadım. Size yılda bin iki yüz frank gönderiliyor ve topraklarınızdan üç bin frank gelir elde ediliyorsa, evinizin durumu budur. Baba baron, görünüşü kurtarmak için bir aşçı, bir de hizmetçi gerek. Bize gelince, bizim tutkumuz var; Beauséantlar yanımızda ama arabamız yok, servet edinmek istiyoruz ama bir frangımız yok, Madam Vauquer'nin *yavan yahnilerini* yiyoruz ama gözümüz Saint-Germain Mahallesi'nin leziz yemeklerinde, berbat bir döşekte uyuyoruz ve bir konağımız olsun istiyoruz! Sizin arzularınızı kınamıyorum. Evladım, tutkulu olmak herkese nasip olmaz! Kadınlara hangi erkekleri tercih ettiklerini sorun, elbette tutkulu olanları. Tutkulular bedenleri diğer erkeklerden daha güçlü, kanlarının demiri daha yoğun, yürekleri daha sıcaktır. Ve kadın güçlü olduğu anlarda kendisini öyle mutlu öyle güzel hisseder ki, mahvolma riskine rağmen güçlü olanı diğer tüm erkeklere tercih eder. Size soru sormak için isteklerinizin dökümünü yaptım. İşte sorum! Kurt gibi açız, kesici dişlerimiz var, tenceremizi nasıl dolduracağız? Önce yasaları yiyeceğiz; hoş bir şey değildir ve hiçbir şey öğretmez, ama gereklidir. Olsun. Zenginlere rahat uyuyabileceklerini kanıtlamak üzere, bizden daha iyi yürekli olan zavallıların omuzlarına T. F.[33] damgası vurmak için önce avukat oluyor, ardından Ağır Ceza Mahkemesi Başkanlığı mevkisine ulaşıyoruz. Bu eğlenceli bir iş değildir, hem de çok zaman alır. Önce Paris'te iki sene oyalanmak, düşkün olduğumuz şeylere dokunmadan bakmak gerekir. Hiç tatmin olmadan sürekli arzulamak bezdiricidir. Yumuşakçalar şubesinden solgun bir yaratık olsaydınız hiçbir şeyden korkmazdınız, ama bizde aslanların ateşli kanı, her gün onlarca saçmalık yapmamıza yol açan bir iştah var. Ulu Tanrı'nın cehenneminde karşılaştığımız işkencelerin en korkuncuna yenik düşeceksi-

33 *Travaux forcés*'nin, yani "kürek cezası"nın kısaltılmış hali.

niz. Sağduyulu davranıp süt içtiğinizi, ağıtlar yaktığınızı farz edelim! Yüce gönüllü olduğunuz için bir köpeği kudurtacak sıkıntılar ve yoksunluklardan sonra, hükümetin size köpeğe kemik atar gibi ödeyeceği bin frank maaşla cehennemin dibindeki bir şehirde savcı yardımcılığına atanacaksınız. Hırsızlara havlayıp zenginleri savunacaksınız! Zorunlu hizmet. Arkanızda birileri yoksa taşradaki mahkemenizde görevinize devam edeceksiniz; otuz yaşına doğru cübbenizi hâlâ fırlatıp atmadıysanız yılda bin iki yüz frank maaşla yargıç olarak atanacaksınız. Kırkınıza geldiğinizde yaklaşık altı bin frank geliri olan bir değirmencinin kızıyla evleneceksiniz. Ne büyük nimet! Arkanızda birileri varsa otuz yaşınızda beş bin frank maaşla kraliyet savcısı olup belediye başkanının kızıyla evleneceksiniz. Seçim pusulasında Manuel'i Villèle[34] diye okumak (kafiyeli oldukları için vicdanlar rahatlar) gibi küçük siyasi alçaklıklardan birkaçını yaparsanız kırk yaşında kraliyet başsavcısı ve milletvekili olursunuz. Sevgili evladım, aksi takdirde vicdanımızı yaralayacağımıza, yirmi yıl boyunca sıkıntılar ve gizli yoksunluklar yaşayacağımıza, kız kardeşlerimizin evde kalacağına dikkat çekmek isterim. Size Fransa'da yirmi başsavcı ve bu makama yükselmek isteyen yirmi bin kişi bulunduğunu, üstelik bunlardan bazılarının bir mevki yükselmek için yedi sülalesini satacak madrabazlar olduğunu söylemekten onur duyarım! Bu meslekten tiksiniyorsanız, başka işlerden söz edelim. Rastignac baronu avukat olmak istiyor mu? Ah! Çok güzel. İnsanın on yıl boyunca sıkıntı çekmesi, ayda bin frank harcaması, bir kütüphane kurması, bir büro açması, soylular âlemine girip çıkması, dava alabilmek için başsavcıların elini eteğini öpmesi, Adliye Sarayı'nı diliyle süpürmesi gerekir. Bu meslek sizi servet sahibi yapacaksa buna hayır demem, ama bana Paris'te elli yaşına gelip de yılda elli bin franktan fazla kazanan beş avukat bulabilir misiniz? Pah! Ruhumu böyle alçalt-

34 Dönemin politik rakipleri.

mak yerine korsan olmayı tercih ederim. Üstelik parayı nereden bulacağız? Bunlar hiç hoş şeyler değil. Bir kadının drahoması bu derde çare olabilir. Evlenmek istiyor musunuz? Bu boynunuza bir taş bağlayıp kendinizi suya atmak olur; üstelik para için evleniyorsanız, onurumuza, soyluluğumuza leke düşmeyecek mi? En azından mutlu olabilseniz, bir kadının önünde bir yılan gibi yatmak, kayınvalidenin ayaklarını yalamak, bir domuzu bile tiksindirecek kadar alçalmak hiç önemli olmayacaktı. Ama bu yolla evleneceğiniz bir kadınla çok acınacak bir duruma düşeceksiniz. Erkeklerle savaşmak bir kadınla didişmekten daha iyidir. Genç adam, işte hayatınızın kavşağı, tercihinizi yapın! Şimdiden bir tercih yaptınız: Kuzinimiz de Beauséant'a gidip şatafat hakkında bir önizlenim edindiniz; Goriot Baba'nın kızı Madam de Restaud'yu ziyaret edip Parisli kadının kokusunu aldınız; o akşam alnınızda yazan ve kolayca okuduğum, *Başarmak! Ne pahasına olursa başarmak!* sözleriyle geri döndüğünüzde, "İşte tam da düşündüğüm gibi bir delikanlı," dedim kendi kendime. Size gereken parayı nereden bulacaktınız? Kız kardeşlerinizin varını yoğunu aldınız. Tüm ağabeyler kız kardeşlerini az çok dolandırır. Paradan çok kestaneye rastlanan bir bölgeden Tanrı bilir hangi yollarla gelen bin beş yüz frangınız, talana çıkmış askerler tarafından harcanıp gidecek. Sonra ne yapacaksınız, çalışacaksınız. Sizin anladığınız tarzda çalışma, Poiret ayarındaki delikanlılara yaşlılık günlerinde Madam Vauquer'nin pansiyonunda bir oda sağlar. Hızla servet edinmek şu an sizin konumunuzda olan elli bin gencin çözümünü bulmaya çalıştığı bir sorun. Siz bu kitleye dâhilsiniz. Harcayacağınız çabayı ve mücadelenin şiddetini düşünün. Yükselecek elli bin seçkin mevki olmadığından bir kavanozun içindeki örümcekler gibi birbirinizi yiyeceksiniz. Bu yolda nasıl ilerlenir biliyor musunuz? Dehanın parıltısıyla ya da ahlâksızlıktaki ustalıkla. Bu insan yığınlarının arasına ya bir top güllesi gibi dalmak ya da veba

gibi sızmak gerekir. Dürüstlük hiçbir işe yaramaz. Dehanın gücü karşısında boyun eğmenin, ondan nefret etmenin, ona iftira atmanın nedeni, onun her şeyi paylaşmadan almasıdır; ama varlığını sürdürmekte ısrarlıysa çamura gömemedikleri dehanın önünde diz çökerek hayranlık duyarlar. Ahlâksızlığa sık, dehaya nadiren rastlanır. Bu yüzden, çok rastlanan vasatlığın silahı olan ahlâksızlıkla her yerde karşılaşacaksınız. Kocalarının maaşları topu topu altı bin frank olan kadınların elbiseleri için on bin franktan daha fazlasını harcadıklarını göreceksiniz. Bin iki yüz frank maaşı olan çalışanların toprak satın aldığını göreceksiniz. Bir Yüksek Meclis üyesinin oğlunun Longchamps'da yolun ortasından giden arabasına binebilmek için bedenlerini satan kadınlar göreceksiniz. Budala Goriot Baba'nın, kocasının elli bin frank geliri olan kızının senedini ödemek zorunda kaldığını gördünüz. Paris'te attığınız her iki adımda iblisçe entrikalarla karşılaşacağınıza bahse girerim. Şu salataya karşı kellemi koyarım ki ister zengin, ister güzel, ister genç olsun, hoşunuza gidecek ilk kadının evinde kendinizi arı kovanına girmiş gibi hissedeceksiniz. Hepsi yasaların yaptırımlarından sıyrılmayı iyi bilir ve kocalarıyla her konuda savaş halindedirler. Âşıklar, kumaş parçaları, çocuklar, aile ilişkileri ya da kibir ve çok nadiren de erdem için çevrilen dolaplar anlatmakla bitmez. Bu yüzden dürüst insan ortak düşmandır. Ama dürüst insanın kim olduğunu sanıyorsunuz? Paris'te dürüst adam susar ve paylaşmayı reddeder. Size emeklerinin karşılığını asla alamadan başkaları için çalışan ve Ulu Tanrı'nın sefiller tarikatının üyeleri olarak adlandırdığım o kölelerden söz etmiyorum. Kuşkusuz erdem tüm parlaklığıyla oradadır, ama sefalet de hemen yanı başındadır. Tanrı bize kıyamet gününde orada olmamak gibi kötü bir şaka yapması halinde bu iyi niyetli insanların yüzlerinin nasıl buruşacağını şimdiden görür gibiyim. Hemen servet sahibi olmak istiyorsanız, şimdiden zengin olmanız ya da öyle görünmeniz gerekir. Zengin-

leşmek için büyük hamleler yapmak gerekir; aksi takdirde çuvallarsınız ve hoşça kalın! Seçebileceğiniz yüz meslekte de başarıya hızla ulaşan on kişinin adı hırsıza çıkar. Bu anlattıklarımdan sonuçlar çıkarın. İşte hayat olduğu haliyle böyle. Mutfaktan daha güzel değil, onun kadar pis kokar ve leziz bir yahni yapmak için elleri kirletmek gerekir; yalnız elinizi temizlemesini iyi bilin: Dönemimizin tüm ahlâkı buna dayanır. Yaşam hakkında böyle konuşmamın nedeni, onu iyi tanıdığım için buna hakkımın olması. Onu suçladığımı mı sanıyorsunuz? Kesinlikle hayır. Hayat hep böyleydi. Ahlâkçılar asla değişmeyecek. İnsan mükemmel değildir, bazen az çok ikiyüzlüdür, bu yüzden ahmaklar bazen onun iyi ya da kötü olduğunu söylerler. Halkın lehine zenginleri suçlamıyorum: İnsan yukarıda, aşağıda, ortada hep aynıdır. Bu büyükbaş hayvan sürüsünün her bir milyonunun içinde kendini her şeyin hatta yasaların bile üzerinde gören on yaman kişi vardır, ben de onlardan biriyim. Siz yüce bir insansınız, başınızı dik tutup dosdoğru ilerleyin. Ama bu süreçte kıskançlıklarla, iftiralarla, kafasızlıklarla, her şeyle mücadele etmek gerekir. Napoléon'un, kendisini az kalsın sömürgelere gönderecek olan Aubry[35] adında bir savaş bakanı vardı. Kendinizi yoklayın! Her sabah bir öncekinden daha istekli ve azimli kalkıp kalkmayacağınıza dikkat edin. Bu koşullarda size hiç kimsenin reddedemeyeceği bir teklifte bulunacağım. İyi dinleyin. Benim bir fikrim var. Örneğin Birleşik Devletler'in güneyinde yüz bin dönümlük büyük bir çiftlikte bir toprak ağası olarak yaşamayı düşünüyorum. Orada topraklarımı işleyecek kölelerim olacak, tüm isteklerim yerine gelecek, bir hükümdar gibi, alçıdan barakaların içinde çile çekilen bu şehirde kavranamayacak bir şekilde yaşayacağım. Bu arada öküzlerimi, tütünümü, odunlarımı satarak birkaç milyoncuk kazanacağım. Ben büyük bir şairim. Şiirlerimi yazmam, onlar eylemlerden ve duygulardan ibarettir.

35 François Aubry (1747-1798).

Şu anda yaklaşık kırk zenci satın almama yetecek elli bin frangım var. Bana iki yüz bin frank gerek, çünkü toprak ağalarına özgü beğenilerimi tatmin etmek için iki yüz zencim olsun istiyorum. Zencileri bilirsiniz. Her istediğinizi bir kraliyet savcısı size hesap sormaksızın yaptırabileceğiniz çocuklardır. Bu kara sermaye ile on yılda üç dört milyonum olacak. Başarırsam bana kimse, "Sen kimsin?" diye sormayacak. Adım Birleşik Devletler yurttaşı Mösyö Dört Milyon olacak. O zaman elli yaşına geleceğim, henüz işim bitmemiş olacağından dilediğim gibi eğleneceğim. Sözün kısası, size bir milyonluk bir drahoma kazandırırsam bana iki yüz bin frank verir misiniz? Yüzde yirmilik bir komisyon, çok mu fazla? Kendinizi şirin karınıza sevdireceksiniz. Evlendikten sonra on beş gün boyunca endişeliymiş, hüzünlüymüş, vicdan azabı çekermiş gibi davranacaksınız. Bir gece tatlı sözler söyleyerek, onunla *aşkım* diyerek öpüşürken iki yüz bin frank borç isteyeceksiniz. Bu vodvil en seçkin gençler tarafından her gün sahnelenir. Genç bir kadın, kalbini kazanmış erkekten kesesini esirgemez. Bu işten zararlı çıkacağınızı mı düşünüyorsunuz? Hayır. İkincisi, yüz bin frangınızı yeniden kazanmanın bir yolunu bulacaksınız. Paranız ve zekânız sayesinde dilediğiniz gibi, hatırısayılır bir servete kavuşacaksınız. *Ergo*[36] altı ayda kendinizin, sevimli bir kadının, Vautrin Baba'nızın mutluluğa kavuşmasını sağlayacaksınız. Üstelik kış aylarında odunsuzluktan soluğunu parmaklarına üfleyen aileniz de refah içinde yaşayacak. Bu teklifim ve bu talebim sizi şaşırtmasın! Paris'teki altmış mutlu evlilikten kırk yedisi buna benzer pazarlıklarla sürüp gider. Noterler Odası'nın teşvikiyle mösyö...

Vautrin'in sözünü kesen Rastignac büyük bir hararetle,

— Ne yapmam gerekiyor? dedi.

Vautrin balığı oltasında hisseden bir balıkçının sevincini gösterirken takındığına benzer bir ifadeyle karşılık verdi:

---

36 Lat. *Dolayısıyla, netice itibarıyla.*

— Neredeyse hiçbir şey. Beni iyi dinleyin! Bahtsız, zavallı, sefil bir kızın yüreği aşkla dolmaya çok istekli bir sünger, üzerine bir duygu damlası düştüğünde hemen genişleyen kuru bir süngerdir. Gelecekte elde edeceği servetten habersiz olan, yalnız, umutsuz ve yoksul genç bir kıza kur yapmak! Bu floş royali bulmak, piyangoda çıkacak numaraları bilmek, yükselecek hisseleri önceden satın almak anlamına gelir. Temel kazığının üzerine, yıkılmaz bir evlilik inşa edeceksiniz. O genç kız kendisine gelecek milyonları çakıltaşları gibi ayaklarınızın dibine atacak. Adolph, Alfred ya da Eugène akıllı davranıp kendisini ona feda ettiyse, "Al sevgilim! Al Adolph! Al Alfred! Al Eugène!" diyecek. Fedakârlıktan kastettiğim, birlikte mantarlı tost yemek, ardından akşam Ambigu-Comique[37] gitmek için eski bir ceketi satmak, ona bir şal hediye etmek için saatini Mont-de-Piété'ye rehin bırakmak. Size aşk mektubu karalamalardan ya da mektuplara kadınların çok hoşuna gidecek şekilde, gözyaşı yerine su damlaları dökme zevzekliklerinden bahsetmiyorum; yüreğin dilini çok iyi bildiğiniz anlaşılıyor. Paris, Yeni Dünya'nın farklı toplumsal avlarının ürünleriyle geçinen yirmi kabilenin, Illinoislerin, Huronların yaşadığı bir ormana benzer ve siz de bir milyon avcısısınız. Avınızı yakalamak için tuzaklardan, kapanlardan, çığırtkan kuşlardan yararlanacaksınız. Avlanmanın birçok çeşidi vardır: Kimileri drahomayı, kimileri tasfiye mallarını, bazıları vicdanları, bazıları eli kolu bağlı gazete abonelerini avlar. Av çantası dolu dönen selamlanır, kutlanır, seçkinler tabakasına kabul edilir. Bu yardımsever toprağın hakkını da verelim, dünyanın en hoşgörülü şehrinde yaşıyorsunuz. Avrupa başkentlerinin aristokrasisi aralarına alçak bir milyoner kabul etmeyi reddederken Paris ona kollarını açar, onun düzenlediği şölenlere koşar, akşam yemeklerini yer, alçaklığıyla kadeh tokuşturur.

— Peki böyle bir kız nerede bulunur? dedi Eugène.

---

37 Dönemin popüler bir lokantası.

— O sizin, hemen karşınızda duruyor.

— Matmazel Victorine mi?

— Elbette!

— Nasıl olur?

— Küçük Rastignac baronesi sizi şimdiden seviyor!

— Meteliksiz o, dedi şaşıran Eugène.

— Ah! İşte asıl meseleye geldik. Birkaç söz daha, böylece her şey aydınlanmış olacak. Taillefer Baba devrim sırasında dostlarından birini öldürdüğü söylenen eski bir alçaktır. Düşüncelerinde kimseye bağımlı olmayan yaman bir adamdır. Bankacıdır, Frédéric Taillefer ve Ortakları Şirketi'nin ana ortağıdır. Victorine'i dışlayarak servetini bırakmak istediği tek bir oğlu var. Ben bu tür adaletsizlikleri sevmem. Don Quijote gibi, zayıfları güçlülere karşı savunmayı severim. Tanrı oğlunu elinden alırsa Taillefer kızını yanına alacak, insan doğasının bir saçmalığı uyarınca herhangi bir mirasçısı olsun isteyecek, üstelik artık çocuğu olamayacağını da biliyorum. Victorine uysal, nazik bir kız, kısa süre sonra babasını sarıp sarmalayacak, onu duyguların kamçısıyla Alman topacı gibi fır fır döndürecek! Aşkınıza sizi unutmayacak kadar sadık olduğundan onunla evleneceksiniz. Ben burada kader rolünü üstleniyorum, Ulu Tanrı'yı ikna edeceğim. Loire ordusunda albay olan, şimdi Kraliyet Muhafız Alayı'nda görev yapan sadık bir dostum var. Söylediklerimi dinleyip aşırı kralcı oldu; düşüncelerine bağlı kalan o ahmaklardan değildir. Meleğim, size bir tavsiyem daha olacak, sözleriniz gibi düşüncelerinize de sadık kalmayın. Sizden istenirse onları hemen satın. Düşüncelerini asla değiştirmemekle övünen biri hep aynı doğrultuda ilerlemeyi üstlenen, yanılmazlığa inanan bir ahmaktır. İlkeler yoktur, sadece olaylar vardır; yasalar yoktur, sadece koşullar vardır ve üstün insan onları yönlendirmek için bir araya getirir. İlkeler ve yasalar sabit olsaydı, halklar onları bizim gömlek değiştirdiğimiz gibi değiştirmezdi. Bireyler tek başlarına bir milletten daha sağduyulu

olamaz. Fransa'ya en az hizmet etmiş olan kişi, her zaman her şeye öfkelendiği için saygın bir put kabul edilir, en iyisi onu La Fayette[38] diye etiketleyip Konservatuvar'a,[39] makinelerin arasına yerleştirmektir; oysa herkesin topa tuttuğu ve kendisinden beklenenleri onlara tükürecek kadar küçümseyen Prens Talleyrand Viyana Kongresi'nde Fransa'nın paylaşılmasını önlemiştir: Ona taç giydirilmesi gerekirken üzerine çamur atılıyor. Ah! Bu işlerden iyi anlarım! Birçok kişinin sırlarını bilirim! Yeter! Üç kişinin aynı ilke etrafında toplandığını gördüğüm gün sarsılmaz bir düşüncem olacak, ama bunun için daha çok beklerim! Mahkemelerde yasanın bir maddesi hakkında aynı düşünceye sahip olan üç yargıç bulmak mümkün değil. Neyse, adamıma dönüyorum. Ben istesem İsa'yı yeniden çarmıha gerer. Vautrin babasının bir sözü üzerine, zavallı kız kardeşine bir metelik göndermeyen o soytarıyla düello etmenin yollarını arar ve ...

Sözünü yarıda bırakıp ayağa kalkan Vautrin savunma pozisyonu aldı, bir kılıç üstadı gibi bir ayağını öne attı.

— Üstelik karanlıkta, diye ekledi.

— Ne ürkütücü! Mösyö Vautrin, şaka mı yapıyorsunuz?

— Durun, durun, sakin olun, çocukluk etmeyin: Hoşunuza gidiyorsa öfkelenin, kendinizi kaybedin! Benim alçak, namussuz, haydut olduğumu söyleyin, ama beni dolandırıcı ya da muhbir olarak nitelemeyin! Hadi ağzınıza geleni söyleyin! Sizi bağışlıyorum, sizin yaşınızda bu çok doğal! Ben de böyleydim. Sadece düşünün. Bir gün daha kötüsünü yapacaksınız. Güzel bir kadının evine kur yapmaya gidip ondan para alacaksınız. Bunu düşünmüştünüz, öyle değil mi? Çünkü aşkınızın senedini kırdırmadan başarıya nasıl ulaşabilirsiniz ki? Sevgili talebem, erdem bölünmez bir bütündür; ya vardır ya yoktur. Bize günahlarımızın kefaretini ödememiz

38 Gilbert du Motier de La Fayette (1757-1834), La Fayette markisi, Fransız general ve politikacı.

39 1798 tarihli bir yasaya göre patenti alınan her makinenin prototipinin buraya gönderilmesi şarttı.

söyleniyor. İşte sayesinde bir tövbekârlık girişimiyle bir suçun bağışlandığı güzel bir sistem! Toplumsal merdivende bir basamak daha yükselmek için bir kadını baştan çıkarmanın, bir ailenin çocukları arasına nifak sokmanın, nihayet bir çatı altında ya da bir haz, bir kişisel çıkar amacıyla alçaklıklar yapmanın inançla, umutla, merhametle alakalı olduğunu mu sanıyorsunuz? Bir gecede bir çocuğun servetini iç eden züppeye iki ay hapis cezası verilirken, neden bin frank çalan bir zavallı ağırlaştırılmış kürek cezasına mahkûm ediliyor? Sonu saçmalığa varmayan tek bir madde yok. İşte yasalarınız. Yalancı bir soylu, kan dökülmeyen ama kan verilen cinayetler işliyor; katil kapıyı maymuncukla açıyor: İki karanlık iş! Benim size önerdiğim şey ile günün birinde yapacağınız iş arasında kan farkı var. Bu dünyaya dair sabit inançlarınız var! İnsanları küçümseyin ve yasanın hangi ilmeklerinden geçeceğinizi düşünün. Kaynağı bilinmeyen büyük servetler unutulmuş suçlardır, zira doğru düzgün hayata geçirilmiştir.

— Susun mösyö, daha fazla dinlemek istemiyorum, kendimden şüphe etmeme yol açacaksınız. Şu an duygularımdan başka bir bildiğim yok.

— Siz bilirsiniz, güzel çocuk. Sizi daha güçlü sanıyordum, artık size hiçbir şey söylemeyeceğim. Yine de son bir söz.

Vautrin bakışlarını öğrenciye sabitledi.

— Sırrımı biliyorsunuz, dedi.

— Önerinizi reddeden bir genç onu unutmasını da bilir.

— İyi söylediniz! Hoşuma gitti. Bir başkası olsa sizin kadar dürüst davranmazdı. Sizin için ne yapmak istediğimi aklınızdan çıkarmayın. Size on beş gün süre veriyorum. Ya kabul edersiniz ya da reddedersiniz.

Bastonunu koltuğunun altına alan Vautrin'in sükunetle uzaklaştığını gören Eugène kendi kendine,

— Ne inatçı adam! Madam de Beauséant'ın imayla dile getirdiği şeyleri açıkça söyledi. Çelik pençelerle yüreğimi parçalıyordu. Neden Madam de Nucingen'in evine gitmek

istiyorum? Gerekçelerimi daha ben algılar algılamaz tahmin etti. Kısacası bu haydut bana erdemle ilgili, insanların ve kitapların söylemediği şeyleri anlattı. İki tür cinayet var: Birinde kan dökülür, diğerinde kan verilir. Keselerini masanın üstüne atıp devam etti. Erdem uzlaşmaya hiç yanaşmıyorsa kız kardeşlerimin parasını çalmış oluyorum!

Oturdu ve bunaltıcı düşüncelere daldı.

"Erdemliliğe sadık kalmak, yüce bir mağdur olmak! Hadi canım! Herkes erdemliliğe inanıyor ama erdemli olan var mı? Halklar özgürlüğe inanıyor, ama dünyada özgür bir halk var mı? Gençliğim hâlâ bulutsuz bir gök gibi mavi! Soylu ya da zengin olmayı istemek yalan söylemeye, eğilip bükülmeye, sürünmeye, yeniden doğrulmaya, dalkavukluk etmeye, kişiliğini gizlemeye boyun eğmek değil midir? Yalan söyleyenlerin, eğilip bükülenlerin, sürünenlerin uşaklığını kabullenmek değil midir? Suç ortakları olmadan önce onlara hizmetkârlık yapmak gerekir. O zaman, hayır! Ermişler gibi gece gündüz asilce çalışmak, servetimi sadece emeğimle elde etmek istiyorum. En yavaş elde edilen servet olacak, ama her gece başımı huzurla yastığa koyacağım. Hayatını hayranlıkla izlemek ve onu bir zambak gibi arı bir halde bulmak kadar güzel bir şey olabilir mi? Ben ve yaşam, genç bir erkek ve nişanlısı gibiyiz. Vautrin bana on yıllık evlilikten sonra ne olacağını anlattı. Lanet olsun, kafam karışıyor! Hiçbir şey düşünmek istemiyorum, yürek iyi bir rehberdir!"

Koca Sylvie'nin terzisinin geldiğini haber veren sesiyle düşlerinden sıyrılan Eugène, adamın karşısına elindeki iki kesesiyle dikildi ve bu durum onu hiç rahatsız etmedi. Akşam giysilerini denedikten sonra, kendisini tamamen başkalaştıran gündüz elbiselerini geri giydi.

"M. de Trailles'dan aşağı kalır yanım yok. Nihayet bir soylu gibiyim!" dedi içinden.

Eugène'in odasına giren Goriot Baba,

— Mösyö sanırım bana Madam de Nucingen'in görüştüğü arkadaşlarını bilip bilmediğimi sormuştunuz, dedi.

— Evet!

— Pekâlâ, haftaya pazartesi Mareşal Carigliano dükünün balosuna gidecek. Orada olursanız, bana iki kızımın iyi vakit geçirip geçirmediğini, nasıl giyindiklerini, nihayet her şeyi anlatacaksınız.

Onu ateşin yanına oturtan Eugène,

— İyi yürekli Goriot Baba, bunu nereden biliyorsunuz? diye sordu.

— Oda hizmetçisi söyledi. Joséphine ve Constance sayesinde yaptıkları her şeyi bilirim, dedi Goriot Baba neşeli bir ifadeyle.

Yaşlı adam, metresinin farkında olmadan kendisiyle iletişime geçmesini sağlayacak bir kurnazlıktan mutluluk duyan hâlâ yeterince genç bir âşık gibi görünüyordu. Kederli bir imrenmeyi saflıkla dile getirerek,

— Siz, onları göreceksiniz! dedi.

— Bunu bilemiyorum. Beni mareşale takdim etmesi için Madam de Beauséant'a gideceğim.

Eugène, Vikontes'in konağına bundan sonra giyineceği gibi giyinip gideceğini sevinerek düşünüyordu. Ahlâkçıların insan yüreğinin dipsiz uçurumları diye adlandırdığı şeyler sadece hayalkırıklığının damgasını vurduğu düşünceler, şahsi çıkarın istemsiz davranışlarıdır. Onca tumturaklı sözün kaynağı olan bu dönüm noktaları, bu ani geri dönüşler hazlarımızı tatmin etmek için yapılmış hesaplardır. Şık giysilerini, eldivenlerini, çizmelerini giyen Rastignac erdemlilik kararını unuttu. Gençlik adaletsizliğe yöneldiğinde bilincin aynasına bakmaya cesaret edemez; oysa olgunluk çağı kendini bu aynada görmüştür: Yaşamın bu iki evresi arasındaki tüm fark buradadır. Birkaç günden beri, iki komşu Eugène ve Goriot Baba iyi dost olmuşlardı. Gizli dostlukları Vautrin ile öğrenci arasındaki karşıt duygulardan kaynaklanan ruh-

sal nedenlere dayanıyordu. Duyguların fiziki dünyamızdaki etkilerini belirlemek isteyen yürekli filozof, biz ve hayvanlarda, bu duyguların ilişkilere kattığı dokunaklı maddiliğin birçok kanıtını bulacaktır. Hangi fizyogonomi[40] uzmanı bir kişiliği, bir köpeğin bir yabancının kendisini sevip sevmediğini anlamasından daha çabuk tahmin edebilir? Herkesin kullandığı *kimyası tutmak* deyimi, ilkel sözcüklerin kabuklarını soymaktan hoşlananların iddia ettiği felsefi saçmalıkları yalanlamak için dillere yerleşmiş ifadelerden biridir. Duygular her şeyin izini taşır ve mesafeleri kateder. Bir mektup bir ruhtur, konuşan sesin yankısına o kadar sadıktır ki, ince düşünceli kimseler onu aşkın en zengin hazinelerinden biri olarak kabul ederler. Düşüncelere dayanmayan duyguları sayesinde köpekgiller familyasının yüceliğine ulaşmış olan Goriot Baba, öğrencinin yüreğinde kendisine karşı uyanan merhamet duygusunun, hayranlık dolu iyiliğin, gençlere özgü sempatinin kokusunu almıştı. Yine de bu yeni dostluk henüz hiçbir sırrın paylaşılmasını içermiyordu. Eugène'in Madam de Nucingen'le tanışma isteğini açıkça belirtmesinin amacı yaşlı adamın onu kızının evine götürmesi değil, işine yarayacak bir boşboğazlık ummasıydı. Goriot Baba Eugène'e kızları hakkında ancak onları ziyarete gittiği gün herkesin önünde söylenebilecek şeyleri söylemiş, ertesi gün ise ona şunları söylemişti:

— Sevgili mösyö ismimi telaffuz ettiğinizde Madam de Restaud'nun size kızdığını da nereden çıkardınız? İki kızım da beni çok sever. Sadece iki damadım bana karşı tavır aldı. Ben de kocalarıyla aralarının bozulmaması için onları gizlice görmeyi tercih ettim. Bu gizemlilik hali bana kızlarını dilediklerı zaman görebilen babaların anlayamayacağı onlarca haz veriyor. Anlayacağınız gibi kızlarımı istediğim zaman göremiyorum. Bu yüzden iyi havalarda oda hizmetçilerinden kızlarımın dışarı çıkıp çıkmayacaklarını öğrendikten

40 Fiziksel özelliklerden çıkarım yapma.

sonra Champs-Élysées'ye gidiyorum. Onların geçmelerini bekliyorum; arabalar yaklaştığında yüreğim yerinden çıkacakmış gibi çarpıyor, elbiselerini hayranlıkla izliyorum, geçerken bana hafifçe gülümsemeleri beni güneşin güzel bir ışını yüzüme vurmuşçasına mutlu ediyor. Geri dönecekleri için orada beklemeye devam ediyorum. Onları bir kez daha görüyorum! Açık hava onlara iyi geliyor, yüzleri pembeleşiyor. Etraftakilerden birinin, "İşte güzel bir kadın!" demesi yüreğimi ferahlatıyor. Onlar benim kanımdan değil mi? Onları götüren atları seviyorum, onların dizlerinin üstünde oturan küçük bir köpek olmayı isterdim. Ben onların keyifleriyle yaşarım. Herkesin kendine özgü bir sevme tarzı vardır, benimkinin kimseye zararı yok, neden herkes benimle uğraşıyor? Kendimce mutluyum. Kızlarımı akşamları baloya giderken görmem yasalara aykırı mı? Geç kalmam ya da *Madam çıktı*, sözünü duymak benim için büyük bir keder. Bir gece, iki gündür görmediğim Nasie'yi görebilmek için üçe kadar bekledim. Onu gördüğümde neredeyse mutluluktan havalara uçuyordum! Sizden ricam, kızlarımdan sadece bana iyi olduklarını bildirmek için söz etmeniz. Bana çeşit çeşit hediyeler yağdırmak istediklerinde onlara engel oluyor, "Paranızı kendinize saklayın!" diyorum. Ne yapmamı bekliyordunuz ki? Hiçbir şeye ihtiyacım yok. Gerçekten de, sevgili mösyö, ben kimim? Ruhu kızlarının bulunduğu her yerde dolaşan berbat bir ceset.

Eugène'in Madam de Beauséant'ı ziyaret edeceği saate kadar Tuilleries'de gezinmek için çıkmaya hazırlandığını fark eden yaşlı adam bir anlık sessizlikten sonra,

— Madam de Nucingen'i gördükten sonra bana kızlarımdan hangisini beğendiğinizi söylersiniz, dedi.

Bu gezinti öğrenci için çetin geçti. Çok yakışıklı, çok genç ve giyimi çok şıktı! Neredeyse hayranlık dolu bir ilgi gördüğünü fark edince parasını tırtıkladığı kız kardeşlerini ve halasını, erdemli tiksintilerini unuttu. Başının üzerinden,

kolayca melek sanılabilecek o iblisin, yakut saçan, sarayların cephelerine altın oklar fırlatan, kadınların yüzlerini pembeleştiren, aslında çok sıradan olan tahtları ahmakça bir parıltıyla sarmalayan o alacalı bulacalı şeytanın geçtiğini görmüştü; gözalıcılığı bize bir güç simgesi gibi görünen, o çatırdayan kibir tanrısına kulak vermişti. "Bol bol altın ve aşk!" diyen Vautrin'in sözleri ne kadar hayâsız olursa olsun, bu sözler, tıpkı iğrenç, yaşlı bir bohçacı kadının görüntüsünün bir bakirenin hafızasına kazınması gibi, yüreğine yerleşmişti. Eugène bir süre dalgın bir halde gezindikten sonra, saat beşe doğru Madam de Beauséant'a gitti ve orada genç yüreklerin karşı koymak için yeterince donanımlı olmadığı korkunç darbelere maruz kaldı. O ana kadar Vikontes kendisine aristokratik eğitimin kazandırdığı ve ancak içten geldiğinde eksiksiz olan kibar cana yakınlığıyla, o tatlı zarafetiyle yaklaşmıştı.

İçeri girdiğinde mesafeli bir tavır sergileyen Madam de Beauséant lafı dolaştırmadan,

— Mösyö de Rastignac sizinle görüşmem mümkün değil, en azından şimdilik! Bazı işlerim var... dedi.

Hemen bir gözlemciye dönüşen Rastignac'a göre, bu cümle, bu tavırlar, bu bakışlar, sesteki iniş çıkışlar bir kastın doğasını ve alışkanlıklarını yansıtıyordu. Kadife eldivenin içindeki demir yumruğu, davranışların altında yatan kişiliği, bencilliği, cilanın altındaki tahtayı fark etti. Nihayet tahtın sorguçlarından başlayıp en alt katmandaki soylunun tolgasında sonlanan BEN, KRAL sözlerini duydu. Eugène onun sözlerine bakıp kadınların asaletine çok çabuk inanmıştı. O da tüm bahtsızlar gibi, velinimeti minnet edene bağlaması gereken ve ilk maddesi asil yürekler arasında tam bir eşitliği içeren o müthiş anlaşmayı imzalamıştı. İki varlığı tek bir varlıkta bir araya getiren yardımseverlik, tıpkı gerçek aşk gibi anlaşılmaz ve nadirdir. Yardımseverlik de gerçek aşk da ince ruhların savurganlığıdır. Carigliano düşesinin balosuna gitmek isteyen Rastignac bu fırtınalı öfkeye karşı durdu.

— Madam önemli bir sorun olmasaydı sizi rahatsız etmeye gelmezdim, dedi heyecanla. Sizinle daha sonra görüşmeme izin verme cömertliğini gösterin, bekleyeceğim.

Sözlerinin katılığından dolayı biraz mahcup olan Vikontes,

— Tamam, o zaman akşam yemeğine bana gelin, dedi.

Bu kadın gerçekten de soylu olduğu kadar iyi yürekliydi.

Eugène bu ani çark edişten etkilenmesine rağmen, dışarı çıkarken içinden, "Sürün, her şeye katlan. Kadınların en mükemmeli bir anda dostluğunun vaatlerini silip atıyor ve onu eski bir ayakkabı gibi bir kenara bırakıyorsa diğerleri hakkında ne düşünmeli? Demek herkes başının çaresine bakacak. Doğru, evi bir dükkân değil ve ona başvurmakla haksızlık ettim. Vautrin'in dediği gibi, onların arasına top güllesi gibi dalmak gerekiyor," diyordu.

Öğrencinin kederli düşünceleri kısa süre sonra akşam yemeğini Vikontes'te yemenin hazzıyla dağıldı. Böylece, yaşamının en önemsiz olayları onu bu yola sevk etmek için âdeta işbirliği yapıyordu. Vauquer Pansiyonu'nun korkunç sfenksinin gözlemlerine göre, bu yolda bir savaş alanında olduğu gibi, öldürülmemek için öldürmek, aldatılmamak için aldatmak, vicdanını, yüreğini siperde bırakmak, maske takmak, insanlarla acımasızca oynamak ve Lakedemonia'da olduğu gibi tacı hak etmek için servetini kimse farkına varmadan elde etmek gerekiyordu. Geri döndüğünde, Kontes'in kendisine her zaman kanıtladığı o zarif iyi yürekliliğiyle karşılaştı. İkisi birlikte Vikont'un karısını beklediği, sofraların herkesin bildiği gibi Restorasyon döneminde doruk noktasına ulaşan şatafatının ışıldadığı bir yemek salonuna gittiler. XVIII. Louis'nin ve Escars dükünün[41] damak tadı ekolünden gelen Mösyö de Beauséant birçok bezgin erkek gibi leziz yemeklerden başka hiçbir şeyden haz almıyordu. Bu yüzden sofrasında yemeğin ve sunum şeklinin çifte lük-

41 XVIII. Louis'ye sürgünde eşlik etti. Gurmeydi, çok yemekten öldüğü rivayet edilir.

sü vardı. Toplumsal yüceliklerin miras bırakıldığı evlerden birinde ilk kez akşam yemeği yiyen Eugène'in gözleri, daha önce böyle bir görüntüyle büyülenmemişti. Moda, eskiden baloların sonlarında subayların kendilerini içeride olduğu kadar dışarıda da bekleyen mücadeleler için güç topladıkları gece yemeklerini sona erdirmişti. Eugène henüz sadece balolara katılmıştı. Onu daha sonraları seçkinleştirecek olan ve şimdiden edinmeye başladığı özgüven ahmakça şaşırıp kalmasını engellemişti. Ama bu işlemeli gümüş sofra takımını ve görkemli bir masaya gösterilen onca özeni gördüğünde, ilk kez sessizce yapılan bir servisle karşılaşmanın hayranlığını yaşadığında, hararetli bir hayalgücüne sahip biri olarak, her zaman seçkin olan bu yaşamın yerine, sabah seçmeye karar verdiği yoksunluk dolu yaşamı yeğlemesi zordu. Kaldığı sıradan pansiyonu bir an düşününce derin bir ürpertiyle irkildi ve temiz bir eve taşınmak için olduğu kadar kaba ellerini omzunda hissettiği Vautrin'den uzak durmak için Ocak ayında oradan ayrılacağına dair yemin etti. Paris'teki aleni ya da gizli yozlaşmanın girdiği onlarca biçim düşünüldüğünde, sağduyulu biri bunca okulun hangi saçma sapan düşünceyle açıldığını, oralarda gençlerin neden bir araya getirildiğini, güzel kadınların nasıl saygı gördüğünü, kuyumcuların tezgâhlarında sergilediği altınların nasıl olup da âdeta bir sihrin etkisiyle uçup gitmediklerini sormaktan kendini alamaz. Ama gençler arasında cinayet, hatta suç oranının çok düşük olduğu dikkate alındığında, birbirleriyle çarpışan ve neredeyse her zaman zafer kazanan bu sabırlı Tantaloslara[42] nasıl saygı duyulmaz? Zavallı öğrencimizin

42 Frig kralı. Yunan mitolojisinde Zeus ile Pluto'nun oğlu. Olympos tanrılarının sofrasına kabul edilmiş ancak tanrıları aldatabileceğini göstermek için kendi oğlunu öldürüp yemek olarak tanrıların önüne koymuştur. Bunu fark eden tanrılar Tantalos'u zaman içinde "Tantalos işkencesi" adını alan bir cezaya çarptırmıştır. Tantalos Hades'in göllerinden birine atılmıştır. Ne zaman su içmek istese su çekilmiş, gölün tepesindeki meyvelere el uzattığında rüzgâr onları savurmuş, Tantalos aç ve susuz bırakılmıştır.

Paris ile mücadelesinin başarılı bir tasviri, modern uygarlığımızın en dramatik hikâyelerinden biri olabilirdi. Madam de Beauséant'ın, Vikont'un yanında sohbete girmek istemeyen Eugène'i konuşmaya teşvik etmesi boşunaydı.

— Beni bu akşam Italiens'e götürecek misiniz? diye sordu Vikontes kocasına.

Vikont öğrencinin inandığı alaycı bir nezaketle,

— Size itaat etmekten aldığım keyiften kuşku duyamazsınız, ama Variétée'de biriyle buluşmam lazım, dedi.

— Metresiyle, dedi Vikontes kendi kendine.

— Demek bu akşam d'Adjuda ile buluşmayacaksınız!

— Hayır.

— Tamam, o zaman, size illa bir kol gerekiyorsa Mösyö de Rastignac'ınkine girin.

Vikontes, Eugène'e gülümseyerek baktı ve ekledi:

— Böyle bir şey sizin için çok tehlikeli olur.

Rastignac hafif eğilerek,

— M. de Châteaubriand "Fransız tehlikeyi sever, çünkü şanı onda bulur," demiştir, diye yanıtladı.

Kısa süre sonra Madam de Beauséant'la birlikte hızlı bir kupa arabasıyla o dönem revaçta olan bir tiyatroya gitti ve sahnenin karşısındaki bir locaya girdiğinde tüm dürbünlerin şık bir tuvalet giymiş Vikontes'e ve kendisine çevrildiğini görünce bir peri masalı yaşadığını sandı. Bir büyüden diğerine koşuyordu.

— Benimle konuşacaklarınız vardı, dedi Madam de Beauséant. İşte! Bakın, Madam de Nucingen üç loca yanımızda. Kardeşi ve M. de Trailles da diğer tarafta.

Vikontes bunları söylerken Matmazel de Rochegude'un bulunması gereken locaya bakıyordu ve Mösyö d'Adjuda'yı orada göremeyince yüzünü olağanüstü bir parıltı kapladı.

Madam de Nucingen'e bakan Eugène,

— Çok çekici, dedi.

— Beyaz kirpikleri var.

— Evet, ama ne güzel, ince bir beli var!

— Elleri büyük!

— Gözleri güzel!

— Yüzü uzun, ince.

— Uzun yüzün belli bir seçkinliği vardır.

Vikontes, Eugène'i çok şaşırtan bir ifadeyle,

— Ne mutlu ona. Baksanıza dürbününü nasıl bir alıp bir bırakıyor. Her hareketinden Goriotluk akıyor, dedi.

Dürbününü salonda gezdiren Madam de Beauséant, Madam de Nucingen'e hiç dikkat etmezmiş gibi görünse de, onun tek bir hareketini bile gözden kaçırmıyordu. İzleyiciler son derece zarifti. Delphine de Nucingen, Madam de Beauséant'ın sadece kendisine bakan genç, yakışıklı, kibar kuzeninin ilgisinden çok hoşnut gibi görünüyordu.

— M. de Rastignac gözlerinizi ondan ayırmamaya devam ederseniz bir skandala yol açacaksınız. İnsanlara ilginizi bu kadar belli ederseniz başarılı olamazsınız.

— Sevgili kuzinim beni şimdiye kadar hep himaye ettiniz; eserinizi tamamlamak istiyorsanız sizden sadece sizin için hiç zor olmayacak ve beni ihya edecek bir işte bana destek olmanızı istiyorum. Ona âşık oldum.

— Şimdiden mi?

— Evet.

— Hem de bu kadına?

Kuzinine içe işleyen bir bakış yönelten Eugène,

— Benim taleplerimi başkaları ciddiye alır mı? diye sordu. Carigliano düşesi, Berry düşesine çok bağlıdır. Onunla görüşmeniz lazım; bana bir iyilik yapın, beni onunla tanıştırın ve onun balosuna götürün. Orada Madam de Nucingen'le karşılaşıp ilk hamlemi yapacağım.

— Memnuniyetle. Onu şimdiden beğeniyorsanız gönül ilişkiniz yolunda gidecek. İşte, de Marsay Prenses Galathionne'un locasında. Madam de Nucingen'in yüreği sızlıyor, canı sıkılıyor. Bir kadına özellikle de bir bankacının

karısına yaklaşmak için bundan daha uygun bir zaman olamaz. Chaussée-d'Antin'in kadınları intikam almayı severler.

— Böyle bir durumda siz ne yapardınız?

— Ben sessizce acı çekerdim.

O sırada Adjuda markisi Madam de Beauséant'ın locasına girdi.

— Sizi görebilmek için işlerimi yarım yamalak hallettim, bu bilgiyi vermemin nedeni de bunun bir fedakârlık olmaması, dedi.

Vikontes'in yüzündeki ışıltılar Eugène'e gerçek aşkın dışavurumlarını ve bunları Paris'in işveli kadınlarının yapmacık davranışlarıyla karıştırmamasını öğretti. Kuzinini sessizce ve hayranlıkla izledi ve yerini Mösyö d'Adjuda'ya bırakırken iç çekerek, "Böylesine seven bir kadın ne asil, ne yüce bir varlıktır!" dedi. Ve bu adam ona oyuncak bir bebek için ihanet edecekti, ona nasıl ihanet edilebilirdi ki? Yüreğinde çocuksu bir öfke hissetti. Madam de Beauséant'ın ayaklarına kapanmak istiyor, onu tıpkı hâlâ süt emen beyaz bir keçiyi ovadan kaldıran kartal gibi yüreğine taşımak için iblislerin gücüne sahip olmayı diliyordu. Güzelliğin bu yüce müzesine bir tablosu, bir metresi olmaksızın girdiği için kendini aşağılanmış hissediyordu. İçinden, "Bir metresin olması neredeyse krallara yaraşır bir konum, gücün simgesi," diyordu. Madam de Nucingen'e hakarete uğramış birinin rakibine baktığı gibi baktı. Ona doğru dönen Vikontes uygun davranışı yüzünden binlerce teşekkürü dile getirircesine göz kırptı. İlk perde bitmişti.

— Madam de Nucingen'i Mösyö de Rastignac ile tanıştıracak kadar iyi tanıyor musunuz? dedi Marki d'Adjuda'ya.

— Mösyöyü gürünce gözleri kamaşacaktır, diye yanıtladı Marki.

Ayağa kalkan yakışıklı Portekizli, koluna girdiği öğrenciyle birlikte kısa süre sonra Madam de Nucingen'in locasına girdi.

— Sayın Barones size Beauséant vikontesinin kuzeni olan şövalye Eugène de Rastignac'ı takdim etmekten onur duyarım, dedi d'Adjuda. Üzerinde öyle bir etki bırakmışsınız ki, mutluluğunu onu idolüne yaklaştırarak tamamlamak istedim.

Kaba bir düşünceyi ifade etseler de ustalıkla söylendiklerinde kadınları asla hoşnutsuz etmeyen bu sözler bir ölçüde alaycı bir tarzda dile getirilmişti. Gülümseyen Madam de Nucingen Eugène'e dışarı çıkmış olan kocasının yerini gösterdi.

— Mösyö size yanımda kalmanızı önermeye cesaret edemem, dedi. Madam de Beauséant'ın yanında olma mutluluğuna erişildiğinde orada kalınır.

Eugène alçak sesle,

— Ama madam sanırım sizin yanınızda kalmam kuzinimi sevindirecektir, dedi.

Ardından yüksek sesle ekledi:

— Sayın Marki gelmeden önce sizden ve kişiliğinizin seçkinliğinden söz ediyorduk.

M. d'Adjuda dışarı çıktı.

— Mösyö gerçekten benimle mi kalacaksınız? dedi Barones. O halde tanışmış olacağız, Madam de Restaud sizi görme konusunda içimde derin bir arzu uyandırmıştı.

— Demek sahte bir arzu uyandırmış, çünkü beni evine kabul etmiyor.

— Nasıl olur?

— Madam, size bunun nedenini açıkça söyleyeceğim; ama aynı sırrı size açarken sizden hoşgörü bekliyorum. Sayın babanızın komşusuyum. Madam de Restaud'nun onun kızı olduğunu bilmiyordum. Temkinsiz davranıp masumca ondan söz ettim, sayın ablanızı ve kocasını kızdırdım. Sayın Langeais düşesi ve kuzenimin bu evlat vefasızlığını nasıl yakışıksız bulduklarını bilemezsiniz. Yaşananları onlara anlattığımda deliler gibi güldüler. Bunun üzerine ablanızı ve sizi kıyaslayan Madam de Beauséant bana sizin hakkınızda çok iyi şeyler söyledi ve komşum Mösyö Goriot'ya ne kadar değer verdiğinizi anlattı. Gerçekten de onu sevme-

meniz mümkün mü? Size beni kıskandıracak kadar tutkulu bir hayranlık besliyor. Bu sabah iki saat boyunca sizden konuştuk. Ardından, kuzinimdeki akşam yemeği sırasında zihnimde babanızın anlattıkları dönüp dururken, ona sevgi dolu tabiatınızın güzelliğinizi gölgede bıraktığını söyledim. Kuşkusuz benim bu içten duygularıma destek olmak isteyen Madam de Beauséant alışıldık zarafetiyle sizi görebileceğimi söyleyerek beni buraya getirdi.

— Nasıl yani mösyö, size şimdiden minnet mi borçluyum? Biraz daha ileri gidersek iki eski dost olacağız, dedi bankacının karısı.

— Sizin yakınınızda dostluk biraz sıradan bir duygu olsa da, sizinle dost olmak istemem, dedi Rastignac.

Acemi çaylakların kullandığı bu kalıplaşmış ahmakça sözler kadınlara hep çekici görünse de, soğuk bir şekilde dile getirildiklerinde yavan kaçar. Genç bir erkeğin jestleri, sesindeki vurgular, bakışları bu sözlere büyük değerler kazandırır. Madam de Nucingen, Rastignac'ı çekici bulmuştu. Ardından, öğrencininkiler gibi kararlılıkla sorulmuş sorular karşısında hiçbir şey söyleyemeyen tüm kadınlar gibi, başka bir şeye yanıt verdi:

— Evet, ablam bizim için gerçekten tanrı anlamına gelen o zavallı babam, böyle davranmakla haksızlık ediyor. Benim de buna benzer bir şeye boyun eğmem için M. de Nucingen'in, babamı sadece sabahları görmeme dair talimat vermesi gerekti. Ama bu durum beni uzun süre çok mutsuz etti. Evliliğin kabalıklarının ardından gelen bu şiddet uygulamaları ilişkimizi sarsan nedenlerden biri haline geldi. Herkesin gözünde Paris'in en mutlu kadını olsam da, aslında çok bahtsızım. Sizinle böyle konuştuğum için deli olduğumu düşüneceksiniz. Ama babamı tanıdığınızdan, sizi bir yabancı olarak görmem mümkün değil.

— Size ait olmak için böylesine derin bir arzu duyan biriyle asla karşılaşamayacaksınız, diyen Eugène ardından ruha hitap eden bir ses tonuyla ekledi: Siz kadınlar neyin

peşindesiniz? Mutluluk. Pekâlâ, o zaman mutluluk bir kadın için sevilmek, tapılmak, arzularını, fantezilerini, kederlerini, sevinçlerini paylaşabileceği bir dosta sahip olmak, ruhunu hoş görülebilir kusurlarıyla, güzel nitelikleriyle, ihanete uğrama korkusu taşımadan tüm çıplaklığıyla sergilemekse, böyle sadık, alev alev yanan bir yürekle ancak genç, kafası hayallerle dolu, sizin tek bir işaretinizle ölmeye hazır, dünya hakkında henüz hiçbir şey bilmeyen ve onun dünyası haline geldiğiniz için daha fazlasını öğrenmek istemeyen birinde karşılaşabilir. Saflığıma güleceksiniz ama ben taşranın bir kasabasından, sadece asil ruhları tanımış, her şeye açık bir halde geldim ve bir aşk yaşayacağımı düşünmüyordum. Aklıma kuzinimi görmeye gitmek geldi, bana çok içten davrandı, tutkunun binlerce hazinesini öğretti; kendimi içlerinden birine adamayı beklerken, cennetin kapısında bekleyen melek gibi tüm kadınların âşığıydım. Locaya girip sizi gördüğümde bir hava akımıyla size doğru sürüklendiğimi hissettim. Sizi çok düşünmüştüm! Ama gerçekte böylesine güzel olabileceğinizi hayal etmemiştim. Madam de Beauséant bana sürekli, size bakmamamı söyledi. Güzel kırmızı dudaklarınız, beyaz teniniz, tatlı gözlerinize bakmanın nasıl karşı koyulmaz olduğunu bilmiyor. Ben de size çılgınca şeylerden söz ediyorum, izin verirseniz devam edeyim.

Hiçbir şey bu tatlı sözleri duymak kadar hoşuna gitmez kadınların. En sofu kadın bile cevap vermek zorunda olmadığı halde bu sözleri dinler. Rastignac böyle bir giriş yaptıktan sonra çapkınca ve boğuk bir ses tonuyla içini dökmeye devam etti. Ara sıra, hâlâ Prenses Galathionne'un locasında olan de Marsay'e bakan Madam de Nucingen tebessümleriyle Eugène'i cesaretlendiriyordu. Rastignac, kocası onu götürmeye gelene kadar Madam de Nucingen'in yanında kaldı.

— Madam sizi Carigliano düşesinin balosundan önce görebilirsem çok mutlu olacağım, dedi Eugène.

Yuvarlak yüzü tehlikeli bir inceliği açığa vuran Baron kaba Alsace şivesiyle,

— Madam sizi desteklediğine göre, orada iyi ağırlanacağınızdan emin olabilirsiniz, dedi.

Eugène ayağa kalkan ve d'Adjuda'yla dışarı çıkmaya hazırlanan Madam de Beauséant'ı selamlamaya giderken içinden, "İşler yolunda, çünkü ona beni çok sevecek misiniz dediğimde hiç ürkmedi. Ata gemi vurduk, şimdi üstüne binip sürelim," dedi.

Zavallı öğrenci Barones'in kafasının meşgul olduğunu ve de Marsay'den o yürek parçalayıcı mektuplardan birini beklediğini bilmiyordu. Sahte başarısından memnun bir halde herkesin arabasını beklediği avlu sütunlarının arasına kadar Vikontes'e eşlik etti.

Eugène yanlarından ayrıldığında Vikontes'e gülen Portekizli,

— Kuzeniniz çok değişti, dedi. Kumar masasındaki tüm parayı kaldıracak. Bir yılanbalığı gibi kıvrak ve sanırım işleri yolunda gidecek. Ona teselli edilmesi gereken bir kadını seçmesini ancak siz sağlayabilirdiniz.

— Ama kadının kendisini terk eden erkeği hâlâ sevip sevmediğini bilmek gerekir, dedi Madam de Beauséant.

Théâtre-Italien'den Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na yaya dönen öğrenci tatlı düşler kurdu. Madam de Restaud'nun hem Vikontes'in hem de Madam de Nucingen'in locasındayken kendisini dikkatle izlediğini gözden kaçırmadığı için, artık Kontes'in kapısının yüzüne kapanmayacağını düşünüyordu. Böylece, mareşalin de gözüne gireceğini hesaba katarsa, Paris yüksek sosyetesinin merkezinde dört önemli ilişki kurmuş olacaktı. Nedenlerini pek açıklayamasa da bu âlemin karmaşık çıkarlar oyununda bir çarka tutunması ve mekanizmanın tepesine ulaşması gerektiğini daha şimdiden tahmin ediyor, çarkı durdurabilecek gücü kendinde bulacağını hissediyordu. "Madam de Nucingen benimle ilgilenirse

ona kocasını yönetmesini öğreteceğim. Adam altın işleriyle uğraşıyor, bana çabucak bir servet kazandırabilir." Bunu açıkça ifade edemiyordu, henüz bu durumu rakamlara dökecek, değerlendirebilecek, hesaplayacak kadar yetkin değildi; ufukta ufak tefek bulutlar gibi dalgalanan bu düşünceler Vautrin'inkiler kadar katı olmasalar da, vicdanın potasında eritilmeleri halinde hiç de saf bir ürün vermezlerdi. İnsanlar bu tür kabullerle dönemimizin gevşek ahlâkına ulaşırlar. Günümüzde kötülüğün önünde hiç eğilip bükülmeyen, doğru yoldan en ufak bir sapmayı dahi suç olarak değerlendiren o dürüst insanlara, o güçlü iradelere her zamankinden daha az rastlanıyor. İki başyapıtta bu dürüstlüğün timsallerini buluruz: Molière'in Alceste'inde[43] ve Walter Scott'un kısa süre önce yayımlanan yapıtındaki Jeanie Deans[44] ile babasında. Soylular âleminde yükselmek isteyen hırslı birinin görüntüyü koruyarak amacına ulaşmak için kötülükle yan yana yürüdüğü, vicdanını metnin dolambaçlarında aldattığı, karşıt değerlere sahip bir eser belki de bunlar kadar güzel ve dramatik olacaktır. Pansiyonun kapısına gelen Rastignac, bir kırlangıç gibi narin ve ince bulduğu Madam de Nucingen'e âşık olmuştu. Gözlerini, sarhoş edici yumuşaklığını, altında kanının aktığını görür gibi olduğu hassas ve ipeksi tenini, sesinin hayran olunası tonunu, sarı saçlarını hatırlıyor ve yürüdükçe hızlanan kan dolaşımı bu büyülenme halinin etkisini artırıyordu. Goriot Baba'nın kapısına sertçe vurdu.

— Komşum, Madam Delphine'i gördüm, dedi.

— Nerede?

— Italiens'de.

— Keyfi yerinde miydi? İçeri girsenize.

Yaşlı adam pijamasıyla kapıyı açtı ve hemen geri yattı.

— Bana ondan söz edin, dedi.

---

43 Molière'in *İnsandan Kaçan* oyununun başkişisi.

44 W. Scott'un *The Heart of Mid-Lothian* isimli romanının ve aynı ismi taşıyan oyununun başkişisi.

Goriot Baba'nın odasına ilk kez giren Eugène kızın elbisesini hayranlıkla izledikten sonra babanın yaşadığı bu viraneyi görünce kendini afallamaktan alıkoyamadı. Pencerenin perdesi yoktu; büyük bir bölümü nemden dolayı yırtılmış olan duvar kâğıdı buğuyla sararmış alçının görünmesini sağlarken buruşup kıvrılıyordu. Berbat bir yatakta yatan yaşlı adamın üstünde ince bir yorgan, ayaklarında ise Madam Vauquer'nin eski elbiselerinin sağlam parçalarından yapılmış pamuklu bir pike vardı. Döşeme nemliydi, toz içindeydi. Pencerenin karşısında bakır kulpları yapraklarla ya da çiçeklerle bağ çubuğu tarzında süslenmiş, gövdesi şişkin, gül ağacından eski bir konsol, üzerindeki leğende bir su kavanozu ve tıraş olmak için gerekli tüm gereçlerin bulunduğu tahta raflı eski bir mobilya vardı. Bir köşede ayakkabılar, yatağın başında mermersiz, çekmecesi olmayan bir komodin duruyordu: Hiç ateş yakılmamış gibi görünen şöminenin köşesinde, ayağı Goriot Baba'nın yaldızlı gümüş kâseyi külçe haline getirmesine yarayan dörtgen ceviz bir masa göze çarpıyordu. Üzerinde yaşlı adamın şapkasının bulunduğu berbat bir yazı masası, samanı dışarı fırlamış bir koltuk ve iki iskemle bu acınacak mobilya takımını tamamlıyordu. Yatağın yere bir paçavrayla bağlanmış demiri, kırmızı beyaz kareli kumaştan berbat bir şeridi tutuyordu. Hiç kuşkusuz yoksul bir hamalın çatı katındaki odasının mobilyası Goriot Baba'nın Vauquer Pansiyonu'ndaki odasından daha iyi döşenmiştir. Görüntüsü insanın içini ürperten, yüreğini daraltan bu oda bir hapishanenin en kasvetli hücresini andırıyordu. Ne mutlu ki Goriot şamdanı gece masanın üzerine bırakan Eugène'in yüz ifadesini görmemişti. Yaşlı adam ince yorganını çenesine kadar çekerek ona döndü.

— Söyleyin bakalım, Madam de Restaud'yu mu yoksa Madam de Nucingen'i mi beğendiniz?

— Madam Delpine'i tercih ederim, çünkü o sizi daha çok seviyor.

İçtenlikle söylenmiş bu sözler karşısında kolunu yorganın altından çıkarıp Eugène'in elini sıkan yaşlı adam heyecanlanarak,

— Teşekkürler, dedi. Size benim hakkımda neler söyledi?

Goriot Baba öğrencinin Barones'in, ballandıra ballandıra aktardığı sözlerini Tanrı'nın konuşmasını duyuyormuş gibi dinledi.

— Sevgili kızım! Evet, evet, beni çok sever. Ama size Anastasie hakkında söylediklerine inanmayın. Anlayacağınız gibi kız kardeşler birbirini kıskanır, onların şefkatli olduklarına dair bir kanıt daha. Madam de Restaud'nun da beni çok sevdiğini biliyorum. Bir baba çocuklarına Tanrı'nın bize davrandığı gibi davranır, onların yüreklerinin derinliklerine iner ve niyetlerini okur. İkisi de aynı şekilde sevgi doludur. Ah! Damatlarım iyi çıksaydı ne mutlu olurdum. Kuşkusuz bu dünyada eksiksiz bir mutluluk yok. Sadece benle yaşarlarkenki gibi seslerini duymak, orada olduklarını bilmek, dışarı çıkıp geri döndüklerini görmek için onların evinde oturmak isterdim, böylece yüreğim hızla çarpardı. Kıyafetleri güzel miydi?

— Evet. Ama Mösyö Goriot kızlarınız böyle zengin bir yaşam sürerken siz nasıl böyle bir viranede kalabiliyorsunuz?

Goriot Baba görünürde kayıtsız bir ifadeyle,

— Bak sen, dedi. Daha konforlu bir oda ne işime yarayacak ki? Bunları size açıklayamam; iki kelimeyi bir araya getiremiyorum.

Eliyle kalbine vururken ekledi:

— Her şey burada. Ben varlığımı iki kızımda sürdürüyorum. Onların keyifleri yerindeyse, onlar mutluysa, zarif halıların üzerinde yürüyorlarsa benim ne giydiğimin, nerede yattığımın ne önemi var? Onlar ısınıyorsa ben hiç üşümem, onlar gülüyorsa ben hiç üzülmem. Beni sadece onların kederleri hüzünlendirir. Baba olup çocuklarınızın cıvıldadığını duyunca içinizden, "Onlar benim yavrularım!" diyecek, o

küçük varlıkların kanınızın her damlasının en mükemmel ürünleri olduklarını hissedeceksiniz, çünkü hep böyle olur! Tenlerine bağlı olduğunuzu düşünecek, yürüdükleri sırada kendiliğinizden harekete geçtiğinizi sanacaksınız. Sesleri hep kulağımda. Hüzünlü bir bakışları kanımı dondurur. Günün birinde onların mutluluğunun sizi kendi mutluluğunuzdan daha çok mutlu ettiğini öğreneceksiniz. Bunu size açıklayamam: Bunlar her yana huzur yayan içsel çalkantılardır. Neticede üç kişilik yaşıyorum. Size daha da ilginç bir şey söylememi ister misiniz? Baba olduğumda Tanrı'yı anladım, her şeyi o yarattığı için her yerdedir. Mösyö, benim de kızlarımla ilişkilerim böyle. Sadece ben kızlarımı Tanrı'nın dünyayı sevdiğinden daha fazla seviyorum, çünkü dünya Tanrı kadar güzel değil ve ben de kızlarım kadar güzel değilim. Ruhuma öylesine yerleşmişler ki bu akşam onları göreceğinizi tahmin etmiştim. Tanrım! Küçük Delphine'imi, sevilen bir kadın kadar mutlu edecek bir erkeğin çizmelerini boyarım, onun ayak işlerini yaparım. Oda hizmetçisinden o ufak tefek Mösyö de Marsay'in lanet bir köpek olduğunu öğrendim. İçimden onun boynunu kırmak geliyor. Bülbül sesli, örnek olarak yaratılmış pırlanta gibi bir kadını sevmemek! O Alsacelı hödükle evlenirken aklı neredeydi? İkisine de sevecen, genç erkekler gerekiyordu. Elden ne gelir, tercihlerini kendi beğenilerine göre yaptılar.

Goriot Baba muhteşem görünüyordu. Eugène onun yüzünün babalık tutkularının aleviyle böylesine aydınlandığını hiç görmemişti. Duyguların ele geçirdiği bir bedenin tamamına yayılma gücü dikkate değer bir olgudur. Ne kadar sıradan olursa olsun, güçlü ve gerçek bir sevgi besleyen biri yüz ifadesini değiştiren, hareketlerini canlandıran, sesini renklendiren bir akışkan yayar. Dünyanın en ahmak insanı bile, tutkunun etkisiyle, dilinde olmasa da zihninde bir akıcılığa kavuşur ve ışıltılı bir âlemde deviniyormuş gibi görünür. O anda yaşlı adamın sesinde, mimiklerinde usta bir oyuncu-

nun etkileyici gücü vardı. Zaten güzel duygularımız iradenin şiirleri değil midir?

— Pekâlâ! De Marsay ile evliliğini kesinlikle sona erdireceğini söylesem umarım kızmazsınız, dedi Eugène. Damadınız Prenses Galathionne ile birlikte olmak için onu terk etti. Bana gelince, bu akşam Madam Delphine'e âşık oldum.

— Bak sen!

— Evet. Bana ilgisiz davranmadı. Bir saat boyunca aşktan söz ettik ve cumartesi öğleden sonra onu görmeye gideceğim.

— Ah! Sevgili mösyö onu mutlu ederseniz sizi ne çok seveceğim! İyi yüreklisiniz, ona hiç ıstırap çektirmeyeceksiniz. Ona ihanet ederseniz ilk önce ben boynunuzu kırarım. Bir kadının iki aşkı olamaz, anlıyor musunuz? Tanrım! Mösyö Eugène, saçma sapan şeyler söylüyorum. Burası sizin için soğuk. Tanrım! Demek duydunuz! Size benim hakkımda neler söyledi?

İçinden "Hiçbir şey," diyen Eugène ardından yüksek sesle ekledi:

— Bana size öpücüklerini iletmemi istedi.

— İyi geceler komşum, iyi bir uyku çekin, renkli rüyalar görün, benim rüyalarım bu sözler sayesinde renklenecek. Tanrı tüm isteklerinizin yerine gelmesi için size yardımcı olsun! Bu akşam benim iyilik meleğim oldunuz, bana kızımın kokusunu getirdiniz.

Yatağına yatan Eugène içinden, "Zavallı adam!" dedi. "Taştan yürekleri bile sızlatacak bir durum. Kızının aklının ucundan bile geçmedi."

Goriot Baba bu sohbetten sonra komşusunu umulmadık bir sırdaş, bir dost olarak görmeye başladı. İkisi arasında, bu yaşlı adamı birisine bağlayacak yegâne ilişki kurulmuştu. Tutkular asla yanlış hesap yapmaz. Goriot Baba kendini kızı Delphine'e daha yakın hissediyor ve Eugène Barones'in kalbini kazanırsa onun evinde daha iyi ağırlanacağını düşünü-

yordu. Zaten kederlerinden birini ona anlatmıştı. Her gün binlerce kez mutlu olmasını dilediği Madam de Nucingen aşkın hazlarını tatmamıştı. Eugène onun deyişiyle şimdiye kadar tanıdığı en kibar gençlerden biriydi ve kızına yoksun kaldığı tüm mutlulukları yaşatacağını seziyordu. Bu yüzden yaşlı adam komşusuna giderek artan bir dostlukla bağlandı, zaten bu dostluk olmasa bu hikâyenin sonunu öğrenebilmek mümkün olmayacaktı.

Ertesi sabah kahvaltıda Goriot Baba'nın, yanına oturduğu Eugène'e gösterdiği ilgi, söylediği birkaç söz ve genelde alçıdan bir maskeyi andıran yüzünün ifadesindeki değişiklik pansiyon sakinlerini şaşırttı. Geçen günkü görüşmelerinden beri öğrenciyi ilk kez gören Vautrin âdeta onun ruhunu okumak istiyordu. Gece uyumadan önce gözlerinin önünde açılan enginliği ölçüp biçen Eugène bu adamın planlarını hatırladığında kaçınılmaz olarak Matmazel Taillefer'in drahomasını düşündü ve Victorine'e çok erdemli bir gencin zengin bir mirasçıya baktığı gibi bakmaktan kendini alamadı. Bakışları tesadüfen karşılaştığında zavallı kız, Eugène'in yeni giysileri içinde çok çekici göründüğünü fark etti. Bakışmaları Rastignac'ın tüm kızların yaşadığı ve önlerine çıkan ilk çekici erkeğe yönelttikleri arzuların hedefinde olduğunu fark edeceği kadar anlamlıydı. Bir ses ona, "Sekiz yüz bin frank!" diye bağırıyordu. Ama aniden dünkü anılarına daldı ve Madam de Nucingen'e olan yapmacık tutkusunun bu istemsiz kötü düşüncelerin panzehiri olduğunu düşündü.

— Dün akşam Italiens'de Rossini'nin *Sevilla Berberi* oynandı. Şimdiye dek böylesine muhteşem bir müzik dinlememiştim, dedi. Tanrım, Italiens'de bir locaya sahip olmak ne mutluluk verici bir şey!

Goriot Baba bu sözleri tıpkı bir köpeğin, sahibinin hareketinin ne anlama geldiğini sezmesi gibi derhal kavradı.

— Siz erkekler keyfinizce yaşıyorsunuz, dilediğiniz her şeyi yapabiliyorsunuz, dedi Madam Vauquer.

— Nasıl geri döndünüz? diye sordu Vautrin.

— Yürüyerek.

— Ben yarım kalan hazları sevmem, oraya kendi arabamla gitmek ve yakışık alacak şekilde dönmek isterdim. Ya hep ya hiç, işte benim düsturum bu, dedi ayartıcı.

— Doğrusu da bu, dedi Madam Vauquer.

Eugène, Goriot Baba'ya alçak sesle,

— Belki de Madam de Nucingen'i görmeye gidersiniz, dedi. Sizi hiç kuşkusuz büyük bir içtenlikle karşılayacak; sizden benimle ilgili en ufak ayrıntıları öğrenmek isteyecek. Kuzinim Beauséant vikontesinin konağında ağırlanmak için elinden gelen her şeyi yaptığını öğrendim. Ona kendisini bu isteğini yerine getirecek kadar sevdiğimi söylemeyi unutmayın.

Bu iğrenç pansiyonda mümkün olduğunca az zaman geçirmek isteyen Rastignac fakülteye gitmek için hemen dışarı çıktı. Çok büyük umutlar besleyen gençlerin iyi bildiği o hararetli düşüncelerle bütün gün aylak aylak dolaştı. Vautrin'in akıl yürütmelerinin kendisine toplumsal hayatı düşündürdüğü sırada Luxembourg Bahçesi'nde dostu Bianchon'la karşılaştı.

Sarayın önünde gezinmek için koluna giren tıp öğrencisi ona,

— Bu ciddiyet de neyin nesi? dedi.

— Kafam olumsuz düşüncelerle allak bullak.

— Ne tür düşünceler? Düşünceler de iyileşir.

— Nasıl?

— O düşüncelerin altında ezilmekle.

— Nedenini bilmeden gülüyorsun. Rousseau'yu okudun mu?

— Evet.

— Okuyucusuna zengin olmak için, Paris'ten çıkmadan, sadece iradesiyle Çin'deki yaşlı bir mandarini[45] öldürmesi gerekse ne yapacağını sorduğu bölümü hatırlıyor musun?

---

45 Avrupalıların Çin'in devlet memurlarına verdiği ad.

— Evet.

— Eee?

— Ohooo! Ben otuz üçüncü mandarine geldim.

— Dalga geçme. Hadi söyle, böyle bir şeyin mümkün olduğu kanıtlansa ve bunun için başını hafifçe sallaman yetecek olsa, bunu yapar mıydın?

— Mandarin çok yaşlı mı? Ama ister genç ister yaşlı, ister felçli ister sağlıklı olsun, inan ki yapmazdım.

— Bianchon sen onurlu bir çocuksun! Ama bir kadını ruhunu altüst edecek kadar sevseydin ve giysileri, arabası, zevkleri için çok paraya ihtiyacın olsaydı?

— Kafamı karıştırıp akıl yürütmemi istiyorsun.

— Pekâlâ! Bianchon ben delirdim, beni tedavi et. Melekler gibi güzel, temiz yürekli iki kız kardeşim var, onların mutlu olmalarını istiyorum. Drahomaları için beş yıl içinde iki yüz bin frangı nereden bulacağım? Anlayacağın gibi hayatta büyük oynamak ve mutluluğu birkaç kuruş kazanmak için yıpratmamak gereken durumlar vardır.

— Ama hayatın eşiğindeki herkes için geçerli olan soruyu soruyor ve Gordion düğümünü kılıçla kesmek istiyorsun. Sevgili dostum, böyle davranmak için İskender olmak gerekir, aksi takdirde kürek cezası alınır. Babamın yerini alınca taşrada edineceğim küçük çevre beni mutlu edecektir. İnsanların duyguları daracık bir çevrede de, devasa bir çemberin içinde olduğu gibi rahatlıkla tatmin olabiliyor. Napoléon iki kere akşam yemeği yemiyordu ve Capucins Hastanesi'nde staj yapan bir tıp öğrencisinden daha çok metresi yoktu. Sevgili dostum, mutluluğumuz her zaman ayak tabanlarımız ile kafatasımızın üstü arasında yer alacaktır ve ister bir milyona ister bin franga mal olsun, içsel mutluluk algımız hep aynı kalacaktır. Yani kararım mandarinin hayatta kalması.

— Teşekkürler Bianchon, içimi rahatlattın! Seninle hep dost kalacağız.

— Baksana, dedi tıp öğrencisi. Cuvier'nin dersinden çıktığımda Michonneau ile Poiret'yi Jardin des Plantes'da bir bankta bir adamla sohbet ederken gördüm. Bu adamla geçen yıl Temsilciler Meclisi yakınlarındaki protestolar sırasında karşılaşmıştım, kendi geliriyle geçinen dürüst bir burjuva kimliğine bürünmüş bir sivil polis gibi geldi bana. Bu çifti gözlemleyelim, sana nedenini söyleyeceğim. Hoşça kal, dörtteki yoklamaya yetişeceğim.

Pansiyona geri dönen Eugène, Goriot Baba'nın kendisini beklediğini gördü.

— Alın, ondan bir mektup gelmiş, dedi yaşlı adam. Yazısı ne güzel, öyle değil mi?

Eugène zarfı açıp mektubu okudu.

Mösyö,

Babam İtalyan müziğini sevdiğinizi söyledi. Bana locamda yer alma lütfunu-mutluluğunu bahşederseniz çok sevinirim. Cumartesi Fodor ve Pellegrini'nin oyununu izleyeceğiz; bu yüzden beni geri çevirmeyeceğinizden eminim. Mösyö de Nucingen de bana sizi teklifsiz bir akşam yemeği için davet etme fikrime katılıyor. Daveti kabul ederseniz onu bana yalnız başına eşlik etme angaryasından kurtaracağınız için çok memnun olacak. Bana cevap yazmayın ve övgülerimi kabul edin.

D. de N.

Eugène mektubu okuduktan sonra yaşlı adam,

— Bana da gösterin, dedi. Kâğıdı kokladıktan sonra ekledi: Gideceksiniz, öyle değil mi? Güzel kokuyor! Parmakları bu kâğıda dokundu!

"Bir kadın bir erkeğin kollarına böyle atılmaz," dedi öğrenci içinden. "De Marsay'i geri döndürmek için beni kullanmak istiyor. Böyle şeyler ancak kırgınlıktan yapılır."

Eugène o sırada bazı kadınların gösteriş taşkınlıklarından haberdar değildi ve bir bankacının karısının Saint-

Germain semtinde bir konağa girip çıkabilmek için hiçbir fedakârlıktan kaçınmayacağını bilmiyordu. O dönemde Saint-Germain semtinin çevresine kabul edilen ve Petit-Château'nun hanımları olarak adlandırılan kadınları göklere çıkarma modası başlıyor, bu hanımlar arasında Madam de Beauséant ve dostu Langeais düşesi en ön sırada yer alıyordu. Chaussée-d'Antin kadınlarının, hemcinslerinin yıldızlarının parladığı o seçkin çevreye girebilmek için geçirdikleri çılgınlık nöbetlerini sadece Rastignac bilmiyordu. Ama güvensizliği işine yaradı, ona soğuk tavırlar sergilemesini, koşulları kabul etmek yerine, koşulları sergileyecek hazince bir güç sağladı.

— Evet, gideceğim, diye yanıtladı.

Böylece onu Madam de Nucingen'in konağına götüren merakı oldu; oysa kadın onu hor görmüş olsaydı belki de oraya tutkusundan gidecekti. Yine de yarın akşamı bir ölçüde sabırsızlıkla bekliyordu. Genç bir erkek için, ilk entrika belki de ilk aşk kadar çekicidir. Başarının kesinliği, erkeklerin itiraf etmediği ve bazı kadınların tüm çekiciliklerini borçlu olduğu binlerce mutluluk yaratır. Arzu, yalnızca zaferlerin kolaylığından değil, zorluğundan da doğar. İnsanların tüm tutkuları aşk imparatorluğunu bölen bu iki nedenin birinden kaynaklanır ve beslenir. Belki de bu bölünme, ne denirse densin, topluma hâkim olan büyük itidal sorununun bir sonucudur. Melankolikler aşk oyunlarının iksirine ihtiyaç duyar, oysa sinirli ve heyecanlı olanlar karşılarındaki direnç uzun sürerse sıvışıp giderler. Diğer bir deyişle, ağıt ne kadar ağırkanlıysa lirik şiir de o kadar hırçındır. Eugène giyinirken, gençlerin alay konusu olmaktan korktukları için anlatmaya cesaret edemedikleri ama gururu okşayan o küçük mutlulukların keyfini çıkardı. Saçlarını tararken güzel bir kadının bakışlarının, siyah buklelerine süzüleceğini düşündü. Balo için hazırlanan bir genç kız gibi, çocuksu soytarılıklar yaptı. İnce beline hoşnutlukla bakarken ceketinin kırışıklıklarını düzelt-

ti. "Hiç kuşkusuz bundan daha buruşuk ceketler de vardır!" dedi içinden. Ardından pansiyonun gediklilerinin masaya oturdukları sırada aşağı indi ve şık giyiminin tahrik ettiği bir yığın saçma sapan sözü neşeyle karşıladı: Özenli bir kıyafetin yol açtığı afallama, sıradan pansiyonlara özgü bir gelenektir. Biri yeni bir elbise giydiğinde herkes bir şeyler söyler.

Bianchon bir atı harekete geçirmek istermişçesine dilini damağına dokundurarak, "deh, deh, deh" sesleri çıkardı.

— Yüksek Meclis üyesi bir dükün kıyafeti, dedi Madam Vauquer.

— Mösyö bir kadının gönlünü fethetmeye mi gidiyor? diye sordu Matmazel Michonneau.

Ressam, "Üüürü üüü!" diye bağırdı.

— Eşinize saygılarımı iletin, dedi müze görevlisi.

— Mösyönün eşi mi var? diye sordu Poiret.

— Suda yüzen, teni güzel, yirmi beşle kırk arasında, son moda karolarla süslü, yıkanmaya elverişli; bir kısmı iplik, bir kısmı pamuk, bir kısmı ise yün olan şık giysiler giyen; diş ağrısını kesen ve Kraliyet Tıp Akademisi'nin tanıdığı tüm hastalıkları iyileştiren bir eş! Çocuklar için muhteşem, baş ağrısına, gaz şişkinliklerine, boğaza, göze ve kulaklara çok iyi gelir, diye bağırdı Vautrin seyyar bir cerrahın komik ifadesi ve vurgusuyla. Beyler, bana soracaksınız, peki bu mucize ilaç kaç para? İki metelik! Hayır, sudan ucuz! Moğol hanı için hazırlanmış ve aralarında büyüüük Baden dükünün de olduğu Avrupa hükümdarlarının görmek istediği bitki karışımı! İçeri girin! Küçük odaya geçin. Hadi müzik başlasın! Brum, la, la, trinn! La, la, bum, bum! Klarnetçi yanlış çalıyorsun, parmaklarını kıracağım.

Madam Vauquer, Madam Couture'e,

— Tanrım! Bu adam ne nüktedan, onun yanında canım asla sıkılmayacak, dedi.

Eugène, komik bir şekilde atılan bu nutkun coşturduğu kahkahalar ve şakalaşmaların ortasında Madam Couture'ün

kulağına eğilip bir şeyler söyleyen Matmazel Taillefer'in kaçamak bakışını gözden kaçırmamıştı.

— İşte araba geldi, dedi Sylvie.

— Akşam yemeği nerede yeniyor? diye sordu Bianchon.

— Nucingen baronesinin konağında.

— Mösyö Goriot'nun kızı, diye yanıtladı öğrenci.

Bu sözler üzerine tüm bakışlar, Eugène'i âdeta imrenerek izleyen eski şehriye tüccarına çevrildi.

Rastignac, Saint-Lazare Sokağı'na, Paris'te şirin olarak adlandırılan, ince sütunlu, revakları şatafatsız, pahalı özentilerle, yalancı mermerlerle, mermer mozaik sahanlıklarla dolu gerçek, sıradan bir bankacı evine geldi. Madam de Nucingen döşemesi kafelerinkine benzeyen, duvarlarına İtalyan ressamların yapıtları asılmış küçük bir salondaydı ve hüzünlü görünüyordu. Üzüntüsünü, hem de hiç de yapmacıklığa kaçmadan gizlemek için harcadığı çabalar, Eugène'in ona olan ilgisini artırdı. Varlığıyla bir kadını sevindireceğini düşünürken onu umutsuzluğa kapılmış bir halde bulmuştu. Bu hayalkırıklığı özgüvenini incitti.

Eugène Barones'in dalgınlığıyla ilgili bir şaka yaptıktan sonra,

— Güveninizi hak etmiyorum madam, ama canınızı sıkıyorsam bunu bana açıkça söylemelisiniz, iyi niyetinize güveniyorum, dedi.

— Kalın, giderseniz kendimi yalnız hissedeceğim. Nucingen akşam yemeğini şehirde yiyor, yalnız kalmak istemiyorum, rahatlamam gerek.

— Peki neyiniz var?

— Bunu söyleyeceğim son kişi sizsiniz, diye haykırdı Barones.

— Bunu bilmek istiyorum, yoksa bu sırda katkım olduğunu düşünürüm.

— Belki de! Ama hayır, bunlar yüreğin derinliklerine gömülmesi gereken aile içi çatışmalar. Evvelsi gün size söylememiş miydim? Hiç mutlu değilim. Altın zincirler en ağır olanlardır.

Bir kadın genç bir erkeğe mutsuz olduğunu söylüyorsa, bu genç zeki, şık giyimliyse ve cebinde aylaklık edecek bin beş yüz frangı varsa, Eugène'in aklından geçenleri düşünmelidir, böylece kendine güveni artar.

— Daha ne isteyebilirsiniz ki? Genç, güzel, zenginsiniz ve seviliyorsunuz.

Başını kederli bir ifadeyle sallayan Barones,

— Benim hakkımda konuşmayalım. Akşam yemeğini baş başa yerken muhteşem bir müzik dinleyeceğiz, dedi.

Ayağa kalkıp zarif İran işlemeli beyaz kaşmir elbisesini gösterip sordu:

— Sizin beğenilerinize hitap ediyor muyum?

— Tamamen benim olmanızı isterdim. Çok çekicisiniz, dedi Eugène.

Hüzünle gülümseyen Barones,

— Kederli bir varlığa sahip olurdunuz, dedi. Burada size bahtsızlığı sergileyen hiçbir şey yok, yine de, bu dış görünüşlere rağmen umutsuzum. Kederlerim uykumu kaçırıyor, gün geçtikçe çirkinleşeceğim.

— Ah! Bu mümkün değil. Ama özverili bir aşkın silemeyeceği bu kederleri merak ediyorum.

— Ah! Size kederlerimi açsaydım, benden kaçardınız. Beni şimdilik sadece erkeklere özgü bir çapkınlıkla seviyorsunuz, ama beni çok sevseydiniz ürkütücü bir umutsuzluğa kapılırdınız. Anlayacağınız gibi susmak zorundayım. Lütfen başka şeylerden söz edelim. Gelin size evimi gezdireyim.

Madam de Nucingen'in elini güven veren bir ifadeyle tutup şöminenin karşısındaki kanepeye oturan Eugène,

— Hayır, burada kalalım, dedi.

Barones elini serbest bıraktı, hatta güçlü duyguları dışavuran yoğunlaşmış bir güçle elini genç adamın eline bastırdı.

— Beni dinleyin, kederleriniz varsa onları bana anlatmalısınız. Sizi, sizin için sevdiğimi kanıtlamak isterim. Ya altı kişiyi öldürmem gerekse bile, gidermem gereken sıkıntıları-

nızı bana anlatırsınız ya da bir daha buraya asla gelmemek üzere çıkıp giderim.

Kapıldığı umutsuz bir düşünceyle elini alnına vuran Barones,

— Tamam o zaman! diye haykırdı. Sizi hemen sınayacağım, başka çare yok. Zili çaldı ve gelen hizmetçiye sordu: Mösyönün arabasına at koşuldu mu?

— Evet madam.

— O bana lazım. Benim arabamı ve atlarımı ona verirsiniz. Akşam yemeğini yedide servis edeceksiniz. Hadi gelin.

Kendisini bu kadının yanında, Mösyö de Nucingen'in arabasında bulan Eugène düş gördüğünü sandı.

Barones arabacıya,

— Palais-Royal'e, Théâtre-Français'nin yanına! diye seslendi.

Barones yolda heyecanlı görünüyor, sorularına hiç cevap vermediği Eugène bu sessiz, yoğun ve anlayışsız direnç karşısında ne düşüneceğini bilemiyordu.

"Bir anda elimden kaçıveriyor," diyordu Eugène içinden.

Barones araba durduğunda, öfkelenen Eugène'e çılgınca sözler etmemesi için sessizliği dayatan bir bakış yöneltti.

— Beni çok seviyor musunuz? diye sordu.

Aniden kapıldığı endişeyi gizleyen öğrenci,

— Evet, diye yanıtladı.

— Sizden ne istersem isteyeyim, hakkımda kötü düşünmeyeceksiniz, değil mi?

— Hayır.

— Bana itaat edecek misiniz?

— Sorgusuz sualsiz.

— Hiç kumar oynadınız mı? diye sordu sesi titreyerek.

— Asla.

— Ah! İçim rahatladı. Şans sizden yana. İşte kesem. Alın! İçinde bu mutlu kadının sahip olduğu yüz franktan başka bir şey yok. Bir kumarhaneye gidin, nerede olduğunu

bilmiyorum, ama Palais-Royal'de var: Rulet denen oyuna yüz frank koyun ve ya hepsini kaybedin ya da bana altı bin frank getirin. Döndüğünüzde size kederlerimi anlatacağım.

Eugène, "Benimle birlikte riske atılıyor, istediğim hiçbir şeyi reddedemeyecek," düşüncesinin verdiği neşeyle,

— Yapacağım şey hakkında tek bir şey anladıysam şeytan çarpsın, ama isteğinizi yerine getireceğim, dedi.

Güzel keseyi alan Eugène bir elbiseciye en yakın kumarhanenin nerede olduğunu sorduktan sonra DOKUZ numaraya doğru koştu. Yukarı çıktı, şapkasını vestiyere bıraktı ve rulet masasının yerini sordu. Garson çocuk gediklilerin şaşkın bakışları arasında onu uzun bir masaya götürdü. İzleyicilerin bakışlarına aldırmayan Eugène parayı nereye koyacağını sordu.

Beyaz saçlı saygın bir yaşlı adam,

— Otuz altı numaradan birine yirmi frank koyup kazanırsanız yedi yüz yirmi frank alırsınız, dedi.

Eugène yüz frangı, yaşına, yani yirmi bire koydu. Ne olduğunu anlamadan bir şaşkınlık çığlığı yankılandı. Bilmeden kazanmıştı.

Yaşlı adam ona,

— Paranızı alın, dedi. Bu sistemde iki kere kazanılmaz.

Yaşlı adamın kendine uzattığı tırmığı alan Eugène üç bin altı yüz frangı kendine doğru çekti ve yine hiçbir şey bilmeden hepsini kırmızıya koydu. Kumarhanedekiler oyuna devam ettiğini görünce ona kıskançlıkla bakmaya başladı. Rulet döndü ve krupiye ona üç bin altı yüz frank daha uzattı.

Yaşlı adam kulağına eğilip,

— Yedi bin iki yüz frangınız var. Kırmızı sekizinci kez geldi, bana kalırsa artık gidin. Biraz merhametliyseniz bu dediğimi kabul edip Napoléon'un çok zor durumda olan eski bir valisinin sefaletini hafifleteceksiniz.

Şaşıran Rastignac iki yüz frangı beyaz saçlı adama bıraktı ve oyundan hâlâ hiçbir şey anlamamış, ama mutluluktan afallamış bir halde yedi bin frankla aşağı indi.

Kapıcı kapıyı kapadığında yedi bin frangı Madam de Nucingen'e göstererek,

— Bak sen! Beni şimdi nereye götüreceksiniz? dedi.

Delphine ona çılgınca ama tutkusuz bir şekilde sarıldı.

— Beni kurtardınız.

Sevinç gözyaşları yanaklarından süzüldü.

— Dostum size her şeyi söyleyeceğim. Benim dostum olacaksınız, öyle değil mi? Benim zengin olduğumu görüyorsunuz, hiçbir şeyim eksik değil ya da öyle görünüyorum! Tamam o zaman, Mösyö de Nucingen bana hiç para vermez: Evin, arabalarımın, localarımın masraflarını karşılar; giysilerim için yetersiz bir meblağ verir, böyle yaparak beni gizli bir sefalete sürüklüyor. Ona yalvarmayacak kadar gururluyum. Parasını, bana verdiği fiyata satın alsaydım, dünyanın en aşağılık yaratığı olmaz mıydım? Yedi yüz bin frangım varken bu hale nasıl düştüm? Kibrimden, onun hoşnutsuzluğundan. Evlilik hayatına başladığımızda o kadar genç, o kadar saftık ki! Kocamdan para istemek için söyleyeceğim sözler ağzımı yakıyordu; buna asla cesaret edemedim, kendi birikimlerimi ve zavallı babamın verdiği parayı yiyordum; ardından borca girdim. Evliliğim benim için hayalkırıklıklarının en korkuncu oldu, bundan size söz edemem. Şunu bilin yeter, Nucingen'le odalarımızı ayırmadan yaşamamız gerekseydi kendimi pencereden atardım. Ona mücevherlerimden, fantezilerimden (zavallı babam yüzünden her istediğimizi aldırtmaya alışmıştık) kaynaklanan borçlarımı söylemem gerektiğinde büyük ıstıraplar çektim, ama sonunda bunları ona söyleyecek cesareti buldum. Kendime ait bir servetim yok muydu? Öfkelenen Nucingen onu batıracağımı söyledi, ağza alınmayacak laflar etti! Yer yarılsaydı da içine girseydim. Drahomamı aldığından borcumu ödedi, ama huzurum kaçmasın diye kabul ettiğim aylık bir şahsi masraf tutarı belirledi. O zamandan beri, sizin de tanıdığınız birinin ilgisine karşılık vermek istedim. Onun tarafından aldatılmış olsam

da, kişiliğinin asaletine haksızlık etmemem gerek. Yine de beni yakışıksızca terk etti! Sıkıntılı bir gününde önüne bir avuç altı bırakılmış bir kadın terk edilmemeli, her zaman sevilmeli. Yirmi bir yaşındasınız, temiz ruhlu, genç ve safsınız, bana bir kadının bir erkeğin parasını nasıl kabul edebildiğini soracaksınız. Tanrım! Mutluluğumuzu borçlu olduğumuz kişiyle her şeyi paylaşmak doğal değil midir? Birbirlerine her şeylerini vermiş iki kişi arasında, bütünün bir parçası sorun oluşturabilir mi? Para ancak duygular öldüğünde gündeme gelebilir. İlişkiler tüm yaşam boyunca sürecekmiş gibi kurulmaz mı? Çok sevildiğine inanan biri ayrılığı düşünebilir mi? Sonsuz bir aşk için yemin etmişseniz, çıkar ayrılıkları nasıl söz konusu olabilir? Nucingen bugün Opera'daki metresine her ay verdiği altı bin frangı bana kesinlikle vermeyeceğini söylediğinde nasıl sarsıldığımı bilemezsiniz! İntihar etmek istedim. Aklımdan en çılgın düşünceler geçiyordu. Bazı anlarda bir hizmetçinin, odacı kadının yaşamına imreniyordum. Babama başvurmak çılgınlık olurdu! Anastasie ve ben, onun varını yoğunu aldık: Zavallı babam, altı bin frank edeceğini bilse kendisini satardı. Boşu boşuna umutsuzluğa kapılacaktım. Beni utançtan ve ölümden kurtardınız, keder beni allak bullak etmişti. Ah! Mösyö, size bu açıklamayı borçluydum: Size çok çılgınca davrandım. Yanımdan ayrıldığınızda nereye gideceğimi bilmeden yürüyerek kaçmak istedim. İşte Parisli kadınların yarısının hayatı böyle: Dıştan azametli görünürler, ama ruhlarında amansız tasalar vardır. Benden daha da bahtsız zavallı kadınlar tanıdım. Alışveriş yaptıkları mağazaya sahte fatura hazırlatmaya zorunlu kalmış kadınlar vardır. Kimileri kocalarından tırtıklamak zorundadır. Bazı kocalar iki bin franklık kaşmirlerin beş yüz frank olduğunu, diğerleri beş yüz franklık kaşmirin iki bin frank olduğunu sanır. Bir elbise satın alabilmek için çocuklarını aç bırakan zavallı kadınlar vardır. Ben bu iğrenç dalaverelerden uzak dururum. İşte en son endişem: Bazı kadınlar ko-

calarını yönetmek için kendilerini onlara satıyor olabilirler, ben en azından ben özgürüm! O Nucingen'in beni altınla kaplamasını sağlayabilirdim, ama ben saygı duyabileceğim bir erkeğin göğsünde ağlamayı tercih ediyorum. Ah! Mösyö de Marsay bu akşam bana satın aldığı bir kadınmışım gibi bakamayacak.

Eugène Barones'in gözyaşlarını gizlemek içini yüzüne götürdüğü ellerini çekti ve onu hayranlıkla izledi, bu haliyle de muhteşemdi.

— Parayı duygulara karıştırmak ne korkunç, öyle değil mi? Beni sevemeyeceksiniz.

Kadınları yüceleştiren bu güzel duyguların ve toplumsal yapının onları işlemeye zorladığı hataların bu karışımı Eugène'i allak bullak ediyordu. Kederli çığlığında böylesine safça tedbirsiz olan bu kadını hayranlıkla seyrederken ona tatlı ve avutucu sözler söylüyordu.

— Bunları bana karşı koz olarak kullanmayacağınıza söz verin, dedi Barones.

— Ah! Madam böyle bir şey yapmam mümkün değil.

Madam de Nucingen minnetini ve inceliğini belli eden bir hareketle Eugène'in elini tutup kalbine götürdü.

— İşte, sayenizde yeniden özgürleştim ve neşem yerine geldi. Demir bir elin baskısı altında yaşıyordum. Artık hiçbir şey harcamadan sade bir yaşam sürmek istiyorum. Dostum beni o halimle de güzel bulacaksınız, öyle değil mi?

Altı bin frangı alırken şöyle dedi:

— Gerisi sizde kalsın, size üç bin frank borcum var, çünkü sizin ortağım olduğunuzu düşündüm.

Eugène bir bakire gibi karşı koydu. Ama Barones ona,

— Suç ortağım olmazsanız sizi düşmanım gibi görürüm, dedi.

Parayı alan Eugène,

— Zor zamanlar için kenara atacağım, diye karşılık verdi.

Rengi solan Madam de Nucingen,

— İşte korktuğum başıma geldi, diye haykırdı. Sizin için bir şeyler ifade etmemi istiyorsanız bana bir daha asla kumar oynamayacağınıza dair yemin edin. Tanrım, sizi tehlikeye atmak beni kederden öldürür.

Varmışlardı. Sefalet ile refahın oluşturduğu bu tezat, kulaklarında Vautrin'in lanetli sözleri yeniden yankılanan öğrenciyi şaşkına çeviriyordu.

Odasına girip ona şöminenin yanındaki bir kanepeyi işaret eden Barones,

— Yazması pek zor olan bir mektup yazacağım! Bana tavsiyelerde bulunun, dedi.

— Mektup yazmayın, parayı zarfa koyup adresi ekleyin ve zarfı oda hizmetçinizle gönderin, dedi Eugène.

— Siz ne yürekli, ne içten bir erkeksiniz. Ah! Mösyö, işte bu iyi yetiştirilmiş olmanın kanıtı! Tam da Beauséant tarzı bir tavır.

Aşkı giderek alevlenen Eugène içinden, "Çok çekici," dedi. Zengin bir kadının şehvetli zarafetini sergileyen odaya baktı.

Odacı kadını çağırmak için zile basarken,

— Odayı beğendiniz mi? dedi. Thérèse, bunu Mösyö de Marsay'e götürün ve elden verin. Onu bulamazsanız mektubu geri getirin.

Thérèse Eugène'e sinsi bir bakış yönelterek odadan çıktı. Akşam yemeği hazırdı. Rastignac'ın koluna girdiği Madam de Nucingen, onu kuzininde hayran kaldığına benzer bir şatafatla donatılmış bir masanın bulunduğu muhteşem bir yemek salonuna götürdü.

— Italiens'deki oyun akşamlarında bana yemeğe gelecek ve eşlik edeceksiniz.

— Sürmesi gerekirse bu tatlı yaşama alışırım, ama servetini kazanmaya çalışan yoksul bir öğrenciyim.

— Servetinizi elde edeceksiniz, dedi Barones gülerek. Gördüğünüz gibi her şey yoluna giriyor: Bu kadar mutlu olacağımı tahmin etmemiştim.

Olanaksızı olanaklıyla kanıtlamak ve gerçekleri önsezilerle yok etmek kadınların doğasında vardır. Rastignac'la birlikte Bouffons'daki localarına giren Madam de Nucingen'in yüzünde, onu iyice güzelleştiren öyle memnun bir ifade vardı ki, herkes kadınların savunmasız kaldığı ve sıklıkla keyfince uydurulmuş kargaşalara inanılmasını sağlayan o küçük iftiralara başvurmaktan kendini alamadı. Paris'i tanıyanlar orada söylenen hiçbir şeye inanılmayacağını ve olan bitenle ilgili hiçbir şey söylenmeyeceğini bilirler. Eugène Barones'in elini tuttu, sonrasında müziğin yaydığı duyumları birbirlerine aktararak az ya da çok hissedilen el sıkışmalarıyla konuştular. O akşam onlar için sarhoş ediciydi. Birlikte çıktılar. Eugène'i Pont-Neuf'e bırakmak isteyen Madam de Nucingen, yol boyunca Palais-Royal'de bol bol verdiği o sıcak öpücüklerden birini esirgedi ve genç adam bu tutarsızlığından dolayı ona sitem etti.

— O zaman umulmadık bir fedakârlığın minnetini ifade ediyordu, oysa şimdi bir vaat anlamına gelir, dedi Barones.

— Ve siz de nankörlük edip bana vaatte bulunmak istemiyorsunuz!

Öfkelendi. Ama Madam de Nucingen bir âşığı büyüleyen bu sabırsızlık belirtisi karşısında öpmesi için elini ona uzattı, Eugène bu eli Barones'i hayran bırakan bir somurtkanlıkla öptü.

— Pazartesi, baloda, dedi.

Ferahlatan bir ayışığının altında yürüyen Eugène ciddi düşüncelere daldı. Olası sonucu kendisine Paris'in, arzularının nesnesi olan en güzel ve en zarif kadınlarından birini kazandıracak bir maceradan dolayı mutlu, servet edinme planlarının altüst olduğunu fark ettiği için hoşnutsuzdu; bunun üzerine iki gün önce kapıldığı kararsız düşüncelerin gerçekliğini hissetti. Başarısızlık iddialarımızın gücünü ortaya koyar. Eugène Paris'teki yaşamından keyif aldıkça belirsiz ve yoksul bir hayat sürmek istemiyordu. Cebindeki bin

franklık banknotu buruşturuyor, onu kendine mal edebilmek için onlarca aldatıcı akıl yürütmeye başvuruyordu. Nihayet Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na gelip basamakları çıktığında orada ışık yandığını gördü. Goriot Baba, öğrenci, kendi deyişiyle *kızını anlatmayı* unutmasın diye kapıyı açık, mumu yanık bırakmıştı. Eugène ondan hiçbir şeyi gizlemedi.

Goriot Baba kıskançlığın şiddetli umutsuzluğuyla haykırdı:

— Demek benim beş parasız olduğumu sanıyorlar. Hâlâ bin üç yüz franklık bir gelirim var! Tanrım! Zavallı küçük kızım, neden bana uğramamış ki? Rantlarımı satardım, sermayeden ayırıp ömür boyu gelire çeviririrdim. Değerli komşum, neden bana gelip sıkıntısını iletmediniz? O zavallı yüz frangı kumarda riske atmayı nasıl göze aldınız? Yüreğim parçalanıyor. İşte bu damatlar böyle! Ah! Bir elime geçseler gırtlaklarına sarılırdım. Tanrım! Ağladı mı dediniz?

— Başını yeleğime yaslayarak.

— Ah! Bana verin onu. Nasıl olur! Üzerinde küçükken hiç ağlamayan kızımın, sevgili Delphine'imin gözyaşları var. Ah! Size yenisini alacağım, onu artık giymeyin, bana bırakın. Evlilik sözleşmesine göre kendi mülklerinden yararlanabilir. Ah! Yarın derhal Avukat Derville'i bulacağım. Ona kızımın serveti adına yatırım yapmasını söyleyeceğim. Yasaları bilen yaşlı bir kurdum, dişlerimi yeniden bileyeceğim.

— Alın baba, işte kazancımızdan bana vermek istediği bin frank. Onu yelekte saklayın.

Eugène'e bakan Goriot ona elini uzattı ve sıktığında üzerine bir damla gözyaşı döküldü.

— Hayatta başarıya ulaşacaksınız. Tanrı adildir, bunu biliyor musunuz? Ben dürüstlüğü iyi tanırım ve size sizin gibi çok az insan olduğunu söyleyebilirim. Demek benim sevgili oğlum olmak istiyorsunuz. Hadi uyuyun. Siz henüz baba olmadığınız için uyuyabilirsiniz. Demek ağlamış, bense o ıstırap çekerken bir ahmak gibi sakince yemeğimi yiyordum;

iki kızımın da tek bir damla gözyaşı dökmemesi için Baba'yı, Oğul'u, Kutsal Ruh'u satarım!

Eugène yatarken içinden,"Sanırım hayatım boyunca onurlu bir adam olarak kalacağım. Onun vicdanın esinlerine kulak vermenin keyifli bir yanı var," dedi.

Belki Tanrı'ya inananlar sadece belli etmeden iyilik yapanlardır ve Eugène Tanrı'ya inanıyordu.

Ertesi gün balo saatinde Rastignac, Madam de Beauséant'a gitti. Vikontes onu, Carigliano düşesine takdim ettiğinde pek nazik bir biçimde karşılandı. Baloya katılan Madam de Nucingen, herkesin ilgisini çekerek Eugène'inin daha da hoşuna gitmek için çok şık giyinmişti ve sabırsızlığını gizlediğini sanarak, sabırsızlıkla onunla göz göze gelmeyi düşünüyordu. Bir kadının duygularını tahmin edebilen biri için bu an haz doludur. Düşüncesini açıklamayı bekletmekten, arzusunu zarafetle gizlemekten, sebep olduğu endişe sayesinde itiraflar beklemekten, bir gülümsemeyle dağılacak olan kaygıların keyfini çıkarmaktan kim haz almamıştır? Bu balo sırasında kendi konumunu ölçen öğrenci, Madam de Beauséant'ın nitelikli bir kuzeni olarak soylular âleminde bir yer edindiğini anladı. Şimdiden kabul edildiği üzere Nucingen baronesinin kalbini fethetmesi onu herkesin ilgi odağı haline getirmişti ve genç erkekler ona imrenerek bakıyordu; bu bakışlardan birini yakaladığında kendini beğenmişliğin ilk hazlarını tattı. Bir salondan diğerine geçerken, grupların yanında gezinirken başarısının övüldüğünü duydu. Tüm kadınlar gelecekteki başarılarını öngörüyordu. Eugène'i kaybetmekten korkan Delphine, önceki gün vermeyi onlarca kere reddettiği öpücükleri, ondan bu akşam asla esirgemeyeceğine yemin etti. Rastignac bu baloda birçok davete çağrıldı. Kuzini onu hepsi çok seçkin olduğu iddiasını taşıyan ve konaklarının çok zarif olduğu söylenen birkaç kadınla tanıştırdı; Paris'in en soylu ve en hoş çevresine girdiğini anladı. Bu akşam onun için parlak bir başlangıcın çekiciliğini taşıyordu

ve bunları, tıpkı genç bir kızın dikkatleri üzerine çektiği bir baloyu hatırlaması gibi, yaşlılık günlerinde bile anımsaması gerekiyordu. Ertesi sabah kahvaltıda, akşamki kazanımlarını herkesin önünde Goriot Baba'ya anlatırken, Vautrin şeytani bir ifadeyle gülümsemekten kendini alamadı.

Bu acımasız mantıkçı,

— Demek soylular âlemine katılmış bir gencin Neuve-Sainte-Géneviève Sokağı'nda, Vauquer'nin pansiyonunda kalabileceğini sanıyorsunuz? diye haykırdı. Kuşkusuz her açıdan son derece saygın olsa bile seçkinlerin tarzına hiç de uygun düşmeyen bir pansiyon. Hali vakti yerinde insanlar kalır, hiçbir şey eksik değildir, bir Rastignac'ın geçici malikânesi olmaktan gurur duyar, ama ne de olsa Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nda, şatafattan uzaktadır, çünkü *patriarkalorama*'dır.

Vautrin babacan ve alaycı bir ifadeyle devam etti:

— Genç dostum Paris'te sivrilmek istiyorsanız, size üç at, sabah için üstü açılır kapanır bir gezinti arabası, akşam için bir kupa, yani toplamda sadece araba için dokuz bin frank gerekiyor. Terziniz için üç bin, parfümcünüz için altı yüz, ayakkabıcınız için üç yüz, şapkacınız için üç yüz frank harcamazsanız konumunuza layık olamazsınız. Çamaşırcınıza gelince, size bin franga mal olacak. Modayı izleyen gençler çamaşırları konusunda çok özenli olmalıdır: Kendilerinde en çok merak edilen şey çamaşır değil midir? Aşk ve kilise sunaklarında zarif örtüler isterler. Etti on dört bin frank. Size kumarda, bahislerde kaybedeceğiniz, alacağınız hediyelere harcayacağınız paralardan söz etmiyorum bile; cep harçlığı olarak iki bin franktan aşağısı kabul edilemez. Bu tür bir yaşam sürdüğüm için ne gerektiğini bilirim. Bu öncelikli ihtiyaçlara, mamanız için altı bin frank, barınak için bin frank ekleyin. Hadi evlat, her yıl kesemizde neredeyse yirmi beş bin frank olmalı, aksi takdirde çamura bulanır, alay edilecek duruma düşer ve geleceğimizden azledilir, başarılarımızdan, metreslerimizden

yoksun kalırız! Oda hizmetçisini ve seyisi unutmuşum! Aşk mektuplarınızı Christophe mu götürecek? Onları bu kâğıtlara mı yazacaksınız? Bu intihar etmek anlamına gelir.

Bas sesini *rinforzando*[46] ederek ekledi:

— Bu deneyimli ihtiyara inanın! Ya erdemli bir tavan arasına taşınıp işinizle evlenin ya da başka bir yol bulun.

Ve Vautrin öğrenciye onu ayartmak için yüreğine serptiği çekici akıl yürütmeleri hatırlatmak ve özetlemek amacıyla, bakışıyla Matmazel Taillefer'i işaret ederek göz kırptı. Günler boyunca çok düzensiz bir yaşam sürdüren Rastignac, neredeyse her akşam yemeğini Madam de Nucingen'le yiyor, davetlerde ona eşlik ediyordu. Gece üçte dörtte pansiyona dönüyor, öğlen kalkıp giyiniyor, hava güzelse Delphine'le ormanda geziniyor, böylece dişi hurma ağacının çanak yapraklarının bereketli polenleri sabırsızlıkla beklemesi gibi, şatafatın tüm bilgilerini, tüm çekiciliklerini soğururken, değerini bilmediği zamanını saçıp savuruyordu. Büyük oynuyor, çok kaybediyor ya da kazanıyordu, sonunda Parisli gençlerin aşırıya kaçan yaşamlarına alışmaya başlıyordu. İlk kazançlarından bin beş yüz frangı, güzel hediyelerle birlikte annesine ve kız kardeşlerine gönderdi. Vauquer Pansiyonu'ndan ayrılacağını söylemiş olsa da Ocak ayının son günlerinde hâlâ oradaydı ve oradan nasıl kurtulacağını bilemiyordu. Gençlerin neredeyse hepsi, görünürde anlaşılmayan ama aslında tam da gençliklerinden ve hazza yönelimlerinin taşkınlığından kaynaklanan bir yasaya tabidir. İster zengin ister yoksul olsunlar, yaşamın gereklilikleri için asla paraları yoktur, oysa kendi heveslerini gerçekleştirecek parayı her zaman bulurlar. Borç aldıkları her şeyde savurgan, hemen ödenmesi gereken şeyde ise cimridirler ve sahip olabilecekleri her şeyi saçıp savururken sahip olmadıklarında intikam almak ister gibidirler. Bu yüzden, sorunu açıkça ortaya koymak gerekirse, bir öğrenci şapkasına giysilerinden daha fazla özen gös-

46 İt. *Birden gürleştirerek.*

terir. Kazancının yüksekliği terziyi tam bir veresiyeci haline getirir, oysa alacağı paranın önemsiz olması şapkacıyı, uzlaşmanın kaçınılmaz olduğu kişilerin en katlanılmazı kılar. Bir tiyatronun balkonunda oturan bir genç güzel kadınların dürbünlerine gözalıcı yelekler sunsa da ayağında çorap olup olmadığı şüphelidir; iç çamaşırcı kesesini kemiren kurtlardan biridir. İşte Rastignac'ın durumu tam da böyleydi. Madam Vauquer için hep boş, gösteriş için gerekli olan her şey için hep dolu olan kesesi, en doğal ödemelerle uyuşmayan belli belirsiz aksilikler ve başarılarla karşı karşıyaydı. Ara sıra hayallerinin aşağılandığı pis kokan bu iğrenç pansiyondan ayrılması için pansiyoncu kadına bir aylık kira ödemesi ve tutacağı evi züppe bir gence yaraşır şekilde döşemesi gerekmiyor muydu? Bunun gerçekleşmesi hiçbir zaman mümkün olmuyordu. Rastignac kumara gereken parayı bulmak için, kazancıyla pahalıya satın aldığı saatleri ve altın zincirleri gençliğin o kasvetli ve ağzı sıkı dostu Mont-de-Piété'ye emanet bırakmayı bilse bile, yiyeceğini, kirasını ve fiyakalı bir yaşam sürmek için gereken şeylerin ödenmesine gelince yaratıcılığı ve cesareti kayboluyordu. Sıradan gereksinimler, ihtiyaçları için aldığı borçlar artık ona esin vermiyordu. Tesadüfe bağlı bu yaşam tarzını sürdürenlerin çoğu gibi, burjuvalar için kutsal olan borçlarını, tıpkı yiyecek parasını, karşısına ancak hışımlı bir senet olarak çıktığında veren Mirabeau gibi, son anda ödüyordu. O dönemde Rastignac tüm parasını kaybetmiş ve borçlanmıştı. Öğrenci düzenli bir para kaynağı olmadıkça böyle bir yaşamı sürdürmenin imkânsız olduğunu anlamaya başlamıştı. Ama bu eğreti durumunun sarsıcı darbeleri altında inlerken bu yaşam tarzının aşırıya kaçan hazlarından vazgeçemeyeceğini hissediyor ve ne pahasına olursa olsun hayatını böyle devam ettirmek istiyordu. Servet edinmek için hesaba kattığı tesadüfler hayallere dönüşüyor ve gerçek engeller büyüyordu. Mösyö ve Madam de Nucingen'in aile sırlarına vâkıf olduğunda, aşkı

servet edinme aracına dönüştürmek için insanın kendisine olan tüm saygısını yitirmesi ve gençlik hatalarını aklayacak soylu düşüncelerden vazgeçmesi gerektiğini fark etmişti. Dışarıdan görkemli görünen ama vicdan azabının tüm *yassı solucanları* tarafından kemirilen ve kaçamak hazların bedelinin dinmek bilmez kaygılarla pahalıya ödendiği bu yaşamı benimsemişti. Tıpkı La Bruyère'in Dalgın'ı[47] gibi hendeğin çamuruna yatağını seriyor, yine Dalgın gibi henüz sadece giysilerini kirletiyordu.

Bir gün masadan kalkarken Bianchon ona,

— Demek mandarini öldürdük, dedi.

— Henüz değil, ama can çekişiyor, diye yanıtladı Eugène.

Tıp öğrencisi bu sözleri şaka olarak algılasa da durum öyle değildi. Uzun süredir pansiyonda ilk kez akşam yemeği yiyen Eugène düşünceli görünüyordu. Tatlı servis edilirken masadan kalkmak yerine, yemek salonunda ara sıra anlamlı gözlerle baktığı Matmazel Taillefer'in yanında oturmaya devam etti. Hâlâ masada oturan birkaç pansiyoner ceviz yiyor, diğerleri de başladıkları sohbeti gezinerek sürdürüyordu. Neredeyse her akşam olduğu gibi, sohbetin uyandırdığı ilgiye göre ya da yemeği hazmetmenin verdiği ağırlıkla herkes keyfine bakıyordu. Kışın yemek salonu sekizden önce nadiren boşalır, ardından cinsiyetlerinin bu erkek topluluğunda sessiz kalmayı dayattığı dört kadın sohbete başlar, susmanın acısını çıkarırdı. İlk başta dışarı çıkmak için acelesi varmış gibi görünmesine rağmen Eugène'nin kaygılı halinden etkilenen Vautrin yemek salonunda kaldı, çıktığı izlenimini vermeye özen göstererek, Eugène'in göremeyeceği bir yere oturdu. Ardından salondaki, odalarına çekilmeye hazırlanan son pansiyonculara eşlik etmek yerine, oturduğu yerde kaldı sinsice bekledi. Öğrencinin ruhunda olan biteni okumuştu ve onun bir karara varmaya çalıştığını seziyordu.

---

47 Jean de La Bruyère'in (1645-1696) ünlü eseri *Caractères*'deki karakterlerden biri.

Rastignac kendini gerçekten de pek çok genç insanın tattığı şaşkınlık verici bir durumda bulmuştu. Sevgi dolu ya da cilveli görünen Madam de Nucingen, Paris'e özgü kadın diplomasisinin tüm kaynaklarını sergileyerek Rastignac'a gerçek bir tutkunun tüm endişelerini yaşatmıştı. Madam de Beauséant, kuzenini yanından ayırmayarak herkesin gözünde kendini riske atmıştı, şimdiyse Eugène'in keyfini çıkarır gibi göründüğü hakları ona gerçekten verip vermemekte tereddüt ediyordu. Bir aydır Eugène'in duygularını sonunda kalbini fethedecek ölçüde tahrik etmişti. Öğrenci ilk başlarda ilişkiyi yönlendirdiğini sansa da, Parisli bir gencin içindeki iki üç kişiliğin iyi ya da kötü tüm duygularını harekete geçiren oyunlar sayesinde Madam de Nucingen üstünlüğü ele geçirmişti. Bu önceden hesaplanmış bir şey miydi? Hayır, kadınlar doğal bir duyguya boyun eğdikleri için en sahte hallerinin ortasında bile hep gerçektirler. Belki de Delphine, bu genç adamın, kendisi üzerinde aniden ciddi bir tahakküm kurmasına izin verdikten sonra, özsaygısından kaynaklanan bir duyguya itaat ederek ya ona verdiği tavizleri geri alıyor ya da bu tavizleri savsaklamanın keyfini yaşıyordu. Parisli bir kadın için, tutkunun kendisini sürüklediği bir anda bile alçalmakta tereddüt etmek, geleceğini teslim edeceği yüreği sınamak çok doğaldır! Madam de Nucingen'in umutları ilk kez boşa çıkmış ve genç bir bencile gösterdiği sadakatin değeri bilinmemişti. Bu yüzden güvensizlik duymaya hakkı vardı. Belki de hızlı yükselişi sayesinde kibirlenmeye başlayan Eugène'in davranışlarında, konumlarının tuhaflıklarının yol açtığı bir tür küçümseme olduğunu fark etmişti. Kuşkusuz bu yaştaki bir erkeğin yanında güçlü görünmeyi ve kendisini terk eden kişinin yanında uzun süre aşağılandıktan sonra, Rastignac üzerinde otorite kurmayı arzuluyordu. Eugène kendisinin daha önce de Marsay'e ait olduğunu biliyordu, bu yüzden de onun, kendisini kolay elde edilebilecek bir kadın olarak görmesini

istemiyordu. Nihayet gerçek bir canavarın alçaltıcı hazlarına maruz kaldıktan sonra, genç bir çapkınla aşkın çiçeklenmiş alanlarında gezinmekten öylesine mutluydu ki, aşkın tüm görünümlerini hayranlıkla izlemek, uzun süre ürpertilerini dinlemek ve kendini uzun süre iffetli esintilerin okşayışlarına bırakmak onu büyülüyordu. Gerçek aşk sahte aşkın bedelini ödüyordu. Ne yazık ki erkekler aldatmanın ilk darbelerinin genç bir kadının ruhundan çiçekleri nasıl söktüğünü öğrenmedikçe bu mantıksızlığa sık rastlanacak. Gerekçeleri ne olursa olsun Delphine, Rastignac'la oynuyor ve bundan hoşlanıyordu, kuşkusuz sevildiğini biliyordu ve güçlü kadınsı iradesiyle, âşığının, kederini gidereceğinden emindi. Eugène kendine olan saygısını kaybetmemek için ilk mücadelesinde bozguna uğramak istemiyor ve tıpkı ilk Saint-Hubert[48] bayramında keklik vurmak isteyen avcı gibi takipte ısrar ediyordu. İster sahte ister gerçek olsun, endişeleri, zedelenmiş özsaygısı, umutsuzlukları onu bu kadına gitgide daha çok bağlıyordu. İlk karşılaşmalarından beri hiçbir ilerleme kaydedemese de, bütün Paris Madam de Nucingen'le ilişki yaşadığını biliyordu. Bir kadının beğenilme çabasının yararlarının, bazen aşkın hazlarına ağır bastığını bilmediğinden ahmakça öfke nöbetleri geçiriyordu. Bir kadının aşka yelken açtığı mevsim Rastignac'a turfanda yemişlerden bir ganimet sunuyordu yine de bu yemişler yeşil, ekşimsi ve leziz olduğu kadar pahalıydı da. Bazen hiç parası kalmadığını fark edip geleceğinin heba olduğunu anladığında vicdanının sesine rağmen, aklına Vautrin'in, Matmazel de Taillefer'le evlenmesi halinde onun servetine kavuşacağına dair sözleri geliyordu. O dönemde sefaleti öyle boyutlara ulaşmıştı ki, bakışlarıyla kendisini sık sık büyüleyen o korkunç sfenksin tavsiyelerine pek de istemeden boyun eğdi. Poiret ve Matmazel Michonneau odalarına çıkmıştı, o sırada salonda Madam Vauquer ve sobanın yanında yarı uy-

48 Avcıların azizi.

kulu bir halde yünden giysi kolu ören Madam Couture'den başka kimse kalmadığını sandı ve Matmazel Taillefer'e, bakışlarını yere çevirtecek bir sevecenlikle baktı.

Victorine bir sessizlik anından sonra ona,

— Mösyö Eugène kederli misiniz? diye sordu.

— Kim kederli değil ki? diye yanıtladı Rastignac. Biz gençler, karşılığını hemen vermeye hazır olduğumuz fedakârlıklarla ödüllendirilerek, çok sevildiğimizden emin olsaydık belki de asla hüzne kapılmazdık.

Matmazel Taillefer karşılık olarak ona anlamlı bir bakış yöneltti.

— Siz matmazel, şu an yüreğinizden emin olduğunuzu sanıyorsunuz, peki bunun hep böyle süreceğine inanıyor musunuz?

Zavallı kızın dudaklarına, ruhundan fışkıran bir ışık huzmesini andıran bir gülümseme yayıldı ve yüz ifadesi, Eugène'i duygu patlamasına yol açmış olmaktan ürkütecek kadar değişti.

— Hadi canım! Gelecekte zengin ve mutlu olsanız, bulutlardan üzerinize muazzam bir servet yağsa, sıkıntılı günlerinizde hoşunuza giden zavallı bir genci sevmeye devam eder miydiniz?

Victorine başını onaylayan bir ifadeyle salladı.

— Çok bahtsız bir genç olsa bile mi?

Genç kız başını yine aynı şekilde salladı.

— Orada neler saçmalıyorsunuz? diye bağırdı Madam Vauquer.

— Bizi rahat bırakın, sohbet ediyoruz, diye yanıtladı Eugène.

Aniden yemek salonunun kapısında beliren Vautrin gür sesiyle,

— Demek Şövalye Eugène de Rastignac ile matmazel Victorine Taillefer arasında evlilik planları yapılıyor! dedi.

Madam Couture ile Madam Vauquer aynı anda,

— Ah! Beni korkuttunuz, dedi.

Vautrin'in sesini duyunca, daha önce hiç hissetmediği amansız bir coşkuya kapılan Eugène gülerek,

— Daha kötü bir seçim de yapabilirdim, diye karşılık verdi.

— Beyler kötü şakalarınıza son verin, kızım hadi odamıza çıkalım, dedi Madam Couture.

Madam Vauquer mumdan ve yakacağı ateşten tasarruf etmek için iki pansiyonerin arkasından gitti. Eugène, Vautrin ile baş başa kalmıştı.

Vautrin sarsılmaz soğukkanlılığını koruyarak,

— Bu aşamaya geleceğinizi biliyordum, dedi. Şimdi beni dinleyin! Ben de herkes gibi ince düşünen biriyim. Şu anda karar vermeyin, kafanız yerinde değil. Borçlarınız var. Bana tutkudan, umutsuzluktan değil, mantığınızla gelmenizi isterim. Belki de size birkaç bin frank gerek. Hadi, ister misiniz?

Cebinden cüzdanını çıkarıp içinden üç banknot çeken bu iblis, parayı öğrencinin gözlerine doğru salladı. Eugène acınacak haldeydi. Marki d'Adjuda'ya ve Trailles kontuna iki bin frank kumar borcu vardı. O kadar parası yoktu ve akşam davet edildiği Madam de Restaud'nun evine gitmeye cesaret edemiyordu. Küçük pastaların yendiği, çay içilen, ama vist oyununda on bin frank kaybedilebilen sıradan bir akşam partisiydi.

Bedeninin kasılmalarla titrediğini gizlemeye çalışan Eugène,

— Mösyö söylediklerinizden sonra sizden borç almamın mümkün olmadığını anlamalısınız, dedi.

— Elbette! Başka bir şey söyleseydiniz beni üzerdiniz, dedi kışkırtıcı. Yakışıklı, zarif, aslan gibi gururlu ve genç bir kız gibi hassassınız. Şeytana güzel bir lokma olurdunuz. Gençlerin bu özelliğini seviyorum. Toplumsal meselelere biraz daha kafa yorsanız dünyayı olduğu haliyle göreceksiniz. Bu dünyada birkaç erdemli tavır sergileyen üstün insan,

ahmakların elleri patlayana dek alkışladığı tüm o fantezileri gerçekleştirir. Kısa süre sonra bize katılacaksınız. Ah! Benim öğrencim olmak isteseydiniz, sizi dilediğiniz her şeye kavuşturacaktım. İster onur, ister kadın, ister servet, her arzunuz anında tatmin edilecekti. Uygarlık size tanrıların sofrasında sunulacaktı. Bizim şımarık çocuğumuz, Bünyamin'imiz[49] olacaktınız. Hepimiz sizin için canını seve seve verirdik. Önünüzdeki tüm engeller yerle bir edilecekti. Kuruntularınızı muhafaza ediyorsunuz, o zaman benim bir alçak olduğumu düşünüyorsunuz, değil mi? Pekâlâ! Sizin hâlâ olduğunuzu sandığınız kadar dürüst olan M. de Turenne, isminin lekelendiğini aklına dahi getirmeden haydutlarla küçük işler çevirirdi. Bana borçlu kalmak istemiyorsunuz, öyle mi? İş buna kalsın!

Hafif gülümseyen Vautrin devam etti:

— Alın şu kâğıtları!

Cebinden çıkardığı bir pulu uzattı.

— *Bir yıl sonra ödenmesi kaydıyla üç bin beş yüz frank alınmıştır,* yazıp şunu da enlemesine üstüne yapıştırın. Tarih de atın! Faiz tüm kaygılarınızı giderecek kadar yüksek; bana Yahudi diyebilirsiniz ve böylece tüm minnettarlığınızdan kurtulmuş olursunuz. İleride beni seveceğinizden emin olduğum için bugün beni küçümsemenize hâlâ izin veriyorum. Bende o dipsiz uçurumları, ahmakların günah dediği o yoğunlaşmış engin duyguları bulacaksınız, ama benim alçaklık ya da nankörlük ettiğimi göremeyeceksiniz. Neticede ben bir piyon ya da fil değilim evlat, ben kaleyim.

— Siz nasıl bir adamsınız, âdeta bana işkence etmek için yaratılmışsınız, diye haykırdı Eugène.

— Yooo hayır, ben sizi yaşamınız boyunca çamurdan uzak tutmak için çamura bulanmak isteyen iyi bir insanım. Bu fedakârlığın nedenini sormak mı istiyorsunuz? Pekâlâ! Bunu günün birinde kulağınıza fısıldarım. Önce size top-

49 Yakup peygamberin on ikinci ve son oğlu.

lumsal düzenin işleyişini, oyunun kuralını anlatarak şaşırttım. Olsun! İlk korkunuz, savaş alanındaki acemi bir askerinki gibi geçecek ve insanları, kendilerini kral olarak kutsayanlar uğruna ölmeye hazır askerler gibi benimseme düşüncesine alışacaksınız. Zaman çok değişti. Eskiden yürekli birine, "Al üç yüz frank, benim için şu mösyöyü öldür," denir ve insanlar bir hiç uğruna öldürüldükten sonra sakince akşam yemeği yenirdi. Günümüzde sizi kesinlikle tehlikeye atmayacak bir baş işaretinize karşılık, size güzel bir gelecek sunmayı öneriyorum ve siz tereddüt ediyorsunuz. Çağımız pek yumuşak başlı!

Senedi imzalayan Eugène karşılığında parayı aldı.

— Tamam! Hadi makul konuşalım, dedi Vautrin. Birkaç ay sonra tütünümü ekmek için Amerika'ya gitmek istiyorum. Size dostluk sigaraları göndereceğim. Zengin olursam size yardım edeceğim. Çocuğum olmazsa (muhtemelen olmayacak, çelik aşısıyla buraya tıkılıp kalmaya meraklı değilim), o zaman mirasımı size bırakacağım. Dostluk bunu gerektirmez mi? Sizi seviyorum! Kendimi bir başkası için feda etmek gibi bir tutkum var. Bunu daha önce de yaptım. Evlat, anlıyor musunuz? Ben diğerlerinden daha yüksek bir katmanda yaşıyorum. Eylemleri araç kabul eder ve sadece hedefe odaklanırım. Benim için bir insan nedir?

Parmağını bir dişinin altında şıklatarak devam etti:

— Bir insan ya hep ya hiçtir. Adı Poiret'yse beş para etmez, tahtakurusu gibi ezilir dümdüz edilir ve pis kokular yayar. Ama size benzeyen biri bir tanrıdır: O deriyle kaplı bir makine değil, en güzel duyguların harekete geçtiği bir tiyatrodur ve ben sadece duygularla yaşarım. Bir duygu! Bir düşüncenin içindeki bir âlem değil midir? Goriot Baba'ya baksanıza: İki kızı onun için tüm evreni oluşturuyor, dünyada ne yöne gideceğini belirleyen bir ip gibiler. Pekâlâ! Hayatın altını üstüne getiren tek bir gerçek duygu vardır benim için,

iki erkek arasındaki dostluk. Pierre ve Jaffier,[50] işte benim tutkum. VENICE PRESERVED'ü ezbere bilirim. Bir dostu ona, "Hadi bir bedeni gömelim!" dediğinde hiç ses çıkarmayacak ve onu ahlâk dersleriyle bunaltmayacak kadar yürekli kaç kişi gördünüz? Ben bunu yaptım! Bunları herkese anlatmam. Ama siz, siz üstün bir insansınız, her şeyi anlayabileceğiniz için size her şey söylenebilir. Etrafımızı saran kurbağaların yaşadığı bataklıklarda uzun süre debelenmeyeceksiniz. İşte hepsi bu! Evleneceksiniz. İradelerimizi bileyelim! Benimki demirdendir ve asla yumuşamaz... Heh heh!

Öğrencinin olumsuz yanıtını beklemeden onu kendi haline bırakan Vautrin masadan kalkıp gitti. İnsanların kınanacak işleri kendi zihinlerinde haklı çıkaracak o küçük direnişlerini, mücadelelerini biliyor gibiydi. "Dilediğini söylesin, Matmazel Taillefer'le asla evlenmeyeceğim," dedi Eugène içinden.

Nefret ettiği ama düşüncelerinin küstahlığıyla ve toplumu kavrayışındaki cüretiyle gözünde büyüyen bu adamla bir anlaşma yapmış olmak düşüncesinin verdiği iç sıkıntısının tedirginliğini yaşadıktan sonra giyindi, bir araba çağırttı ve Madam de Restaud'ya gitti. Bu kadın birkaç günden beri, attığı her adım soylular âleminin merkezine doğru bir ilerleme olarak görülen ve nüfuzu günün birinde ürkütücü boyutlara ulaşacakmış gibi görünen bu gence daha çok özen göstermeye başlamıştı. Mösyö de Trailles ve Mösyö d'Adjuda'ya borcunu ödedikten sonra bir parti vist oynadı ve kaybettiklerini kazandı. Önlerinde katedilecek uzun bir yol olan ve kadere az çok inanan birçokları gibi batıl inançlı olduğundan başarısının, doğru yolda kalma ısrarının ödülü olarak Tanrı tarafından gönderildiğine inanmak istedi. Ertesi sabah hemen Vautrin'e senedinin hâlâ yanında olup olmadığını sordu ve olumlu yanıt alınca oldukça içten bir keyifle üç bin beş yüz frangı geri verdi.

— Her şey yolunda, dedi Vautrin.

---

50 Thomas Otway'in (1652-1685) *Venice Preserved* adlı eserinin iki karakteri.

— Ama suç ortağınız değilim.

— Anlıyorum, anlıyorum. Hâlâ çocukça davranmaya devam ediyor, ıvır zıvır işlerle uğraşıyorsunuz.

İki gün sonra güneşli bir havada Jardin des Plantes'ın tenha bir ağaçlık yolunda bir bankta oturan Poiret ve Matmazel Michonneau, tıp öğrencisinin haklı olarak şüphelendiği bir adamla konuşuyorlardı.

Mösyö Gondureau,

— Matmazel neden endişelendiğinizi anlayamıyorum. Kraliyet İç Güvenlik Bakanı Ekselans Hazretleri... dedi.

— Ah! Kraliyet İç Güvenlik Bakanı Ekselans Hazretleri! diye tekrarladı Poiret.

— Evet, ekselansları bu meseleyle ilgileniyor, dedi Gondureau.

Düşünme yetisinden yoksun olsa da, kuşkusuz burjuva erdemleriyle donanmış olan eski kâtip Poiret'nin, telaffuz ettiği "asayiş" sözcüğüyle dürüst adam maskesi düşen ve Jérusalem Sokağı'ndan bir sivil polisin çehresine bürünen bu adamı, hâlâ Buffon Sokağı'nın rantiyesi olarak dinlemeye devam etmesi kime acayip gelmezdi ki? Yine de hiçbir şey bundan daha doğal olamazdı. Bazı araştırmacıların çoktan yaptığı ama bugüne dek yayımlanmamış bir gözleme göre Poiret'nin büyük ahmaklar familyasının hangi özel cinsine mensup olduğunu herkes çok iyi anlayacaktır. Maaşların bin iki yüz franktan başladığı, Grönland idari bölgesi cinsindeki birinci enlemle, maaşların biraz daha ısınarak üç ila altı bin franktan başladığı, ikramiyelerin toprağın zorluklarına rağmen çiçeklendiği ılıman bölge arasında bir bütçeye sıkışmış, bir kâtipgiller ulusu vardır. Bu ulus alt türünün mensuplarının, hastalıklı kıtzekâlılığını en iyi ifşa eden karakteristik özelliklerden biri, okunaksız imzası ve etkisi *Le Calife de Bagdad*'ın Il Bondo Cani'sine[51] tekabül eden beş sözcükten

51 François-Adrien Boieldieu'nün (1775-1834) *Le Calife de Bagdad* operasındaki halife, kimliğini gizleyip *Il Bondo Cani* adıyla kenti teftişe çıkar.

oluşan YÜCE EKSELANS HAZRETLERİ SAYIN BAKAN adıyla tanınan, bu beş sözcükle bu insanların gözünde kutsal, tartışmasız bir gücü temsil eden her bakanlığın Dalai Lama'sına gösterdikleri gayriihtiyari, mekanik, içgüdüsel saygıdır. Papa Hristiyanlar için neyse, ekselansları da kâtiplere göre öyle yanılmaz bir yöneticidir; yaydığı parıltı davranışlarına, sözlerine, hakkında söylenenlere yansır; makamının örtüsü her şeyi örter ve verdiği emirleri meşrulaştırır; niyetlerinin iyiliğini ve isteklerinin kutsallığını doğrulayan ekselans kabul edilemez düşünceler için bile pasaport işlevi görür. Bu zavallı insanlar *ekselans* sözcüğü telaffuz edildiğinde, kendi çıkarları için bile yapmayacakları işleri yerine getirmekte acele ederler. Orduda olduğu gibi devlet dairelerinde de pasif itaat vardır: Bilinci körelten, insanı hiçleştiren bu sistem en sonunda kişinin idari aygıta bir vida ya da cıvata gibi eklemlenmesine yol açar. Bu yüzden, insanları tanıdığı anlaşılan Mösyö Gondureau, Poiret'nin o ahmak bürokratlardan biri olduğunu fark etmekte gecikmedi ve projelerini anlatırken Poiret'nin gözlerini kamaştırmak için, Tanrı'yı çağrıştıran o tılsımlı *ekselans* sözcüğünü kullandı. Poiret ona Michonneau'nun erkeği, Michonneau da Poiret'nin dişisi gibi görünüyordu.

— Ah! İşin içinde ekselansları varsa durum çok değişir, dedi Poiret.

— İşitiyorsunuz, güvendiğiniz anlaşılan o hükmü, dedi sahte rantiye, Matmazel Michonneau'ya dönerek. Tamam o zaman! Artık Ekselansları Vauquer Pansiyonu'nda kalan sözde Vautrin'in, Toulon'dan kaçmış, *Dokuzcanlı* lakabıyla tanınan bir kürek mahkûmu olduğundan kesinlikle emin.

— Aaa! Dokuzcanlı! dedi Poiret. Bu ismi hak ettiyse, çok mutlu olmalı.

— Evet, bu lakabı atıldığı son derece cüretkâr maceralarda hayatını kaybetmemesine borçlu. Anlayacağınız gibi, çok tehlikeli bir adam! Onu olağanüstü kılan nitelikleri var. Hat-

ta mahkûmiyeti bile kendi çevresinde ona büyük bir onur kazandırdı...

— Demek onurlu bir adam! dedi Poiret.

— Kendi tarzında. Çok sevdiği, çok yakışıklı, kumarbaz, İtalyan bir gencin suçunu üstüne aldı. O genç o zamanlar başladığı askerlik görevinde çok başarılı oldu.

— Peki Ekselansları İç Güvenlik Bakanı, Vautrin'in Dokuzcanlı olduğundan eminse, bana neden ihtiyaç duysun? dedi Matmazel Michonneau.

— Aaa evet! dedi Poiret. Bildirerek bizi onurlandırdığınız gibi Bakan'ın elinde kesin bir bilgi varsa...

— Kesin yerinde bir sözcük değil, sadece şüpheleniliyor. Sorunu anlayacaksınız. Dokuzcanlı lakaplı Jacques Collin, kendisini aracı ve bankacı olarak seçen üç zindanın güvenini kazanmış biri. Bu tür işlerle uğraşarak çok para kazanıyor, bunun için de forslu biri olmak gerekir.

— Aaa! Aaa! Matmazel, kelime oyununu anladınız mı? dedi Poiret. Mösyö forsaya *forslu* bir adam diyor.

— Sahte Vautrin kürek mahkûmlarının sermayelerini işletiyor, saklıyor ve kaçanlar ya da vasiyetle miras bıraktıkları aileleri ya da metresleri için istedikleri zaman ödemek üzere hazır tutuyor.

— Metresleri mi? Sanırım karıları demek istiyorsunuz, diye araya girdi Poiret.

— Hayır mösyö. Kürek mahkûmlarının genellikle bizim zamazingo dediğimiz nikâhsız eşleri olur.

— Demek hepsi zamazingolarıyla yaşıyor!

— Mecburen.

— Bakın işte, bunlar Ekselanslarının hoş görmemesi gereken iğrençlikler. Bana insanlara değer veren bir kişi olarak görünüyorsunuz, Ekselanslarıyla görüşme onuruna sahip olduğunuza göre onu bu kişilerin topluma kötü örnek olan ahlâksızca davranışları hususunda aydınlatmalısınız, dedi Poiret.

— Peki mösyö, kürek mahkûmiyeti cezasını hükümet onlara tüm erdemlere örnek olsunlar diye vermiyor.

— Bu doğru. Yine de, izin verirseniz...

— Ama tatlım, bırakın mösyö konuşsun! dedi Matmazel Michonneau.

— Matmazel anlayacağınız gibi hükümet oldukça yüksek bir meblağa ulaştığı söylenen bu yasadışı kasaya el koyabilir. Dokuzcanlı sadece birkaç arkadaşının değil, On Binler Cemiyeti'nin sermayesini de işleterek büyük paralarla kasasını dolduruyor.

— On bin hırsız! diye haykırdı ürken Poiret.

— Hayır, On Binler Cemiyeti büyük oynayan, on bin frank kazanç sağlamayan işlere bulaşmayan, seçkin bir hırsız topluluğudur. Bu cemiyet doğrudan Ağır Ceza Mahkemesi'ne giden kalburüstü kişilerden oluşur. Yasayı iyi bildikleri için ölüm cezası gerektiren işlere asla girmezler. Collin onların güvendikleri danışmanlarıdır. O adam olağanüstü kaynakları sayesinde kendine ait bir güvenlik sistemi, nüfuz edilemez bir kılıf geçirdiği yaygın bir ilişkiler ağı yaratmayı başardı. Bir yıldır çevresine muhbir yığdığımız halde, henüz çevirdiği bir dolapla karşılaşamadık. Böylece sürekli suçları desteklemeye, cinayetlere kaynak temin etmeye yarayan kasası ve yetenekleri, toplumla hep savaş halinde olan kötü bireylerden oluşan bir orduyu ayakta tutuyor. Dokuzcanlı'yı yakalamak ve kasasını ele geçirmek kötülüğün kökünü kurutmak anlamına gelecek. Bu yüzden, bu yakalama işlemi başarısına katkıda bulunacakların onurlandırılacağı bir devlet meselesi haline geldi. Mösyö, siz de yeniden memur olabilir, bir komiser yardımcılığına atanabilirsiniz, ayrıca bu görev emekli maaşınızın kesilmesine yol açmaz.

— Peki Dokuzcanlı neden kasasıyla çekip gitmiyor? diye sordu Matmazel Michonneau.

— Çünkü kasayı soyarsa nereye gitse orada onu öldürmekle görevli biri peşinde olacak. Üstelik bir kasa iyi bir aile

kızı kadar kolay kaçırılamaz. Zaten Collin böyle bir şeyi yapamaz: Onurunun lekeleneceğini düşünür.

— Mösyö haklısınız, onuru tamamen lekelenmiş olur, dedi Poiret.

— Tüm bunlar bize onu neden doğrudan yakalamadığınızı açıklamıyor, dedi Matmazel Michonneau.

— Tamam matmazel, onu da açıklayayım!

Sivil polis kadının kulağına eğilip ekledi:

— Ama mösyönün lafımı kesmesine engel olun, aksi takdirde bu konuşmanın sonu gelmeyecek. Bu ihtiyarın kendini böyle dinletebilmesi için çok parası olması gerek. Dokuzcanlı buraya geldiğinde onurlu bir adam kimliğine büründü, Parisli seçkin bir burjuva gibi davranmaya başladı, dikkat çekmeyen bir pansiyona yerleşti. O çok kurnazdır, asla faka basmaz. Yani Mösyö Vautrin önemli girişimlerde bulunan saygın biridir.

— Elbette, dedi Poiret kendi kendine.

— Bakan yanılıp başka bir Vautrin'i yakalatarak ticaret çevresi ve kamuoyuyla arasının açılmasını istemiyor. Vali görevinden alınmaktan çekiniyor, düşmanları var. Yanılırlarsa yerini almak isteyenler liberal dedikodulara ve yaygaralara başvururlar. Burada Cogniard, sahte Sainte-Hélène kontu davasında olduğu gibi davranmak gerekiyor; adam gerçek Sainte-Hélène kontu çıksaydı mahvolmuştuk. Bu yüzden ince eleyip sık dokumak gerekiyor! Cogniard'ı bir kadın aracılığıyla araştırmıştık.

— Evet, o zaman güzel bir kadın lazım size, dedi Matmazel Michonneau heyecanla.

— Dokuzcanlı kadınları yanına yaklaştırmaz. Size bir sır vereyim: Kadınları sevmez.

— Fakat bu işi iki bin frank karşılığında kabul etsem bile, böyle bir araştırmada ne işe yarayacağımı anlayamıyorum.

— Hiçbir şey bundan daha kolay olamaz. Hiçbir tehlikesi olmayan ve beyin kanamasına benzer belirtilere yol açan

bir likörden küçük bir şişe vereceğim. Bu sıvı şaraba da kahveye de karıştırılabilir. Adamınızı hemen bir yatağa götürüp ölüp ölmediğini anlamak için üstünü çıkaracaksınız. Yalnız kaldığınızda omzuna bir tokat atacaksınız ve damganın harfleri ortaya çıkacak.

— Eee, bu hiç de zor bir şey değil, dedi Poiret.

— Kabul ediyor musunuz? diye sordu Gonduraeu yaşı geçkin kıza.

— Peki değerli mösyö, harfler yoksa iki bini frank alabilecek miyim? diye sordu Matmazel Michonneau.

— Hayır.

— Ne kadar ödenecek?

— Beş yüz frank.

— Böyle bir şeyi bu kadar az paraya yapmak... Kötülük vicdanı zedeler, vicdanımı yatıştırmam gerekir.

— Size matmazelin çok vicdanlı, ayrıca çok sevecen ve anlayışlı bir olduğunu belirtmek isterim, dedi Poiret.

— Tamam o zaman, Dokuzcanlı'ysa bana üç bin frank verin, değilse hiçbir şey istemem, dedi Matmazel Michonneau.

— Olur, ama bu işi yarın halletmek koşuluyla.

— Değerli mösyö, hemen olmaz, günah çıkardığım rahibime danışmam gerekir.

— Pek kurnazsınız, dedi ayağa kalkan polis. Acilen konuşmak isterseniz Sainte-Chapelle avlusunun sonundaki Sainte-Anne Sokağı'na gelin. Tonozun altında tek kapı vardır. Mösyö Gondureau'yu sorun.

Cuvier'nin dersinden dönen Bianchon o ilginç *Dokuzcanlı* sözcüğünü ve ünlü polis komiserinin *olur* dediğini duyunca neye uğradığını şaşırdı.

Poiret, Matmazel Michonneau'ya,

— Neden bu işi hemen halletmiyorsunuz? Size ömür boyu üç yüz frank sağlayacak, dedi.

— Neden mi? Ama bunu iyi düşünmek gerekir. Mösyö Vautrin Dokuzcanlı'ysa belki de onunla anlaşmak daha iyi

olur. Yine de ondan para istemek onu durumdan haberdar etmek anlamına gelir, *gratis*[52] tüyebilir. Büyük bir *fiyasko* olur.

— Durumdan haberdar olsa bile, bu mösyö bize onun gözetim altında olduğunu söylemedi mi? Her şeyi mahvedeceksiniz.

— Zaten o adamı hiç sevmiyorum. Bana hep uygunsuz şeyler söylüyor, diye düşündü Matmazel Michonneau.

— Ama bu işi halletmeniz iyi olurdu, dedi Poiret. Bana çok iyi niyetli görünen, temiz giyimli o polisin dediğini yapın. Üstelik ne kadar erdemli olursa olsun, toplumu bir suçludan kurtarmak yasalara itaat etmek demektir. Alışmış kudurmuştan beterdir. Ya aklına hepimizi öldürmek gelirse? Lanet olsun, bu cinayetlerden biz sorumlu olacağız, üstelik ilk mağdurlar olarak.

Matmazel Michonneau'nun dalgınlığı, Poiret'nin ağzından iyi kapanmamış bir musluktan düşen damlalar gibi tek tek dökülen sözcükleri anlamasını engelliyordu. Bu ihtiyar, bir cümleler dizisi başladığında ve Matmazel Michonneau onu susturmadığında, kurulmuş bir makine gibi sürekli konuşuyordu. Bir konuya giriş yaptığında parantez içinde tam karşıt görüşlere yer verir, hiçbir sonuca varamazdı. Vauquer Pansiyonu'na geldiklerinde bir yığın aktarım ve alıntıdan sonra sözü, aklayıcı tanık olarak katıldığı Mösyö Ragoulleau ve Madam Morin davasına getirmişti. İçeri girdiklerinde, Matmazel Michonneau, Eugène de Rastignac ile Victorine'in, içeriği merak uyandıran ve iki ihtiyar pansiyoncunun yemek salonundan geçtiğini fark etmemelerine yol açacak kadar derin bir sohbete daldıklarını fark etmişti.

— Bu işin bu noktaya varacağı belliydi, dedi Matmazel Michonneau. Bir haftadan beri birbirlerinin ruhunu söküp alacakmış gibi bakışıyorlardı.

— Evet. Bu yüzden mahkûm oldu.

— Kim?

---

52 Lat. *Bedava*.

— Madam Morin.

Dalgın bir halde Poiret'nin odasına giren Michonneau,

— Size Matmazel Victorine'den söz ediyorum, sizse bana Madam Morin diye yanıt veriyorsunuz. O kadın da kimin nesi? diye sordu.

— Matmazel Victorine neden suçlu bulunsun ki?

— M. Eugène de Rastignac'ı sevmekten. Zavallı masum kız, sonunun nereye varacağını bilmediği işlere girişiyor!

Sabah Madam de Nucingen'le görüşen Eugène umutsuzluğa kapılmıştı. Bilinci, o olağanüstü adamın dostluğunun gerekçelerini ya da bu ilişkinin geleceğini sorgulamadan, tamamen Vautrin'in etkisi altındaydı. Onu Matmazel Victorine ile birbirlerine en tatlı vaatlerde bulundukları, bir saattir kenarında durduğu uçurumdan ancak bir mucize kurtarabilirdi. Bir meleğin sesini duyduğunu sanan Victorine'in önünde gökyüzü açılıyor, Vauquer Pansiyonu dekoratörlerin tiyatro saraylarını boyadıkları fantastik renklere bürünüyordu: Seviyor, seviliyor, en azından buna inanıyordu! Aslında pansiyonun tüm dedikoducularının gözlerinden uzak yaşanan bu bir saat boyunca onu dinleyen hangi kadın buna inanmazdı? Vicdanıyla çarpışarak, kötülük yaptığını bilerek ve kötülük yapmak isteyerek, kendi kendine bir kadının mutluluğu sayesinde bu küçük günahının bedelini ödeyeceğini söyleyerek, umutsuzluğuyla güzelleşmişti ve yüreğindeki cehennemin tüm alevleriyle ışıldıyordu. Ne mutlu ki mucize gerçekleşti: Salona neşeyle giren Vautrin şeytani zekâsının tertipleriyle bir araya getirdiği iki gencin ruhlarını okudu, yine de kaba alaycı sesiyle çiftin neşesini kaçırmıştı:

Fanchette'im çok çekicidir
Sadeliği içinde...

Victorine hayatında şimdiye dek yaşadığı bahtsızlıklar kadar mutluluğu beraberinde götürerek odasına çekildi.

Zavallı kız! Ellerin birleşmesi, Rastignac'ın saçlarının yanağına hafifçe dokunması, kulağına dudaklarının sıcaklığını hissettirerek bir şey söylemesi, belinin titreyen bir kol tarafından sarılması, tutkusunun evliliğe yönelik ilk vaatleri oldu. Yan odadaki Koca Sylvie'nin her an bu ışıltılı salona girebilecek olması tüm bunları en ünlü aşk hikâyelerinde anlatılan en güzel bağlılık yeminlerinden daha alevli, daha taşkın, daha çekici kıldı. Atalarımızın güzel deyişiyle bu *küçük aşk oyunları* on beş günde bir günah çıkaran dindar, genç bir kıza işlenmiş günahlar gibi geliyordu! Geçen o bir saatte ruhunun hazinelerini daha sonra zengin ve mutlu olup kendini adayacağı günlerde yapabileceğinden daha çok saçıp savurdu.

Vautrin Eugène'e,

— O iş halloldu, dedi. Bizim iki züppe dalaştı. Bu bir bakış açısı. Bizim güvercin benim şahine hakaret etti. Yarın sabah Clignancourt şenlik alanında. Matmazel Taillefer saat sekiz buçukta tereyağlı ekmek dilimini kahvesine batırırken babasının sevgisinin ve servetinin mirasına konacak. İlginç, öyle değil mi? Taillefer denen o ufaklık kılıçta çok ustadır; bir kare as kadar güvenlidir; ama benim icat ettiğim bir hamleyle kanlar içinde kalacak, bir kılıç oyunuyla alnından şişlenecek. Çok yararlı olduğu için size bu hamleyi göstereceğim.

Afallamış bir halde onu dinleyen Rastignac ne cevap vereceğini bilemiyordu. O sırada, Goriot Baba, Bianchon ve birkaç pansiyoner daha içeri girdi.

— İşte sizi görmek istediğim gibisiniz, dedi Vautrin. Ne yaptığınızın bilincindesiniz. Tamam, benim yavru kartalım! İnsanlara hükmedeceksiniz: Güçlü, kendinden emin, yüreklisiniz; size saygı duyuyorum.

Rastignac Vautrin'in tutmak istediği elini hızla geri çekti ve benzi solmuş bir halde bir iskemleye yığıldı. Sanki önünde bir kan gölü vardı.

— Bak sen! Demek hâlâ erdemle lekelenmiş kundak bezlerimiz var, dedi Vautrin alçak sesle. Baba d'Oliban'ın üç milyonu var, servetinin miktarını biliyorum. Drahoma sizi kendi gözünüzde bile bir gelinlik gibi bembeyaz kılacak.

Hiç tereddüt etmeyen Rastignac akşam M. Taillefer ve oğlunu uyarmaya karar verdi. Vautrin yanından ayrıldığında Goriot Baba kulağına eğilerek,

— Evlat üzgün görünüyorsunuz! dedi. Ben sizi neşelendireceğim. Hadi gelin!

Yaşlı şehriyeci şamdanlardan birine bir mum koydu. Merakla heyecanlanan Eugène arkasından gitti.

Sylvie'den öğrencinin anahtarını isteyen yaşlı adam,

— Sizin odanıza gidelim, dedi. Demek bu sabah sizi sevmediğini sandınız! Sizi geri çevirmiş, siz de öfkelenmiş, umutsuzluğa kapılmış bir halde geri döndünüz. Küçük ahmaklar! O beni bekliyordu! Anlıyor musunuz? Üç gün içinde taşınacağınız pırlanta gibi bir dairenin mobilya işlerini halletmemiz gerekiyordu. Bunu sakın ona söylemeyin. Size bir sürpriz yapmak istiyor, ama bu sırrı sizden uzun süre saklamam mümkün değil. Saint-Lazare Sokağı'nın iki adım ötesindeki Artois Sokağı'na taşınacak, orada bir prens gibi yaşayacaksınız. Sizin için, bir damada alır gibi mobilya aldık; evet, bir aydan beri size hiçbir şey söylemeden çok iş yaptık. Avukatım işlemleri başlattı, kızım drahomasının faizi olarak yılda otuz altı bin frank alacak! Sekiz yüz bin frangıyla onun için iyi bir yatırım yapacağım.

Eugène kollarını kavuşturmuş, sessizce darmadağın sefil odasını turluyordu. Goriot Baba, o arkasını döndüğü bir anda, şöminenin üstüne, Rastignac armaları işlenmiş kırmızı marokenden bir kutu bıraktı.

— Sevgili evladım tüm bunlar için neredeyse varımı yoğumu harcadım. Ama anlayacağınız gibi ben de bencilim, bu mahalleden ayrılmanızda benim de çıkarım var. Sizden bir şey istesem beni reddetmezsiniz, öyle değil mi?

— Ne istiyorsunuz?

— Beşinci katta dairenize bağlı bir oda var; orada yaşayacağım, olur mu? Yaşlanıyorum, kızlarım çok uzağımda; sizi rahatsız etmeyeceğim. Sadece orada olacağım. Bana her akşam ondan söz edeceksiniz. Söyleyin, bu durum canınızı sıkmaz, öyle değil mi? Eve döndüğünüzde yatağımda olacağım, sizi dinlerken içimden, "Küçük Delphine'imin yanından geliyor, onu baloya götürdü, onu mutlu ediyor," diyeceğim. Hasta olduğumda sizin geldiğinizi, evde gezindiğinizi, dışarı çıktığınızı duymak yüreğimi ferahlatacak. Sizde kızımdan çok şey olacak! Her gün geçtikleri Champs-Élysées'ye birkaç adımda gidebileceğim; bazen geç kalsam da onları hep göreceğim. Üstelik belki de size de gelecek! Onu dinleyeceğim, sabahlığıyla küçük bir kedi gibi gezinirken göreceğim. Bir aydan beri genç kızkenki haline döndü, neşesi yerine geldi, güzelleşti. Ruhu iyileşiyor, mutluluğunu size borçlu. Ah! Sizin için en imkânsız şeyleri yapacağım. Az önce dönerken bana, "Babacığım, çok mutluyum," diyordu! Bana resmen, *Baba!* diye hitap ettiklerinde kalbim donuyor, ama bana *Babacığım!* dediklerinde gözümün önüne küçüklükleri geliyor, tüm anılar canlanıyor zihnimde. Onların babası olduğumu daha derinden hissediyorum, henüz kimseye ait olmadıklarını düşünüyorum!

Ağlamaya başlayan yaşlı adam gözyaşlarını sildi.

— O güzel sözcüğü uzun zamandır duymamıştım, uzun zamandır koluma girmemişti. Ah! Evet, on yıldan beri kızlarımdan biriyle yan yana bile yürüyememiştim! Onun elbisesine sürtünmek, adımına ayak uydurmak, sıcaklığını paylaşmak ne güzelmiş! Sonunda bu sabah Delphine'i her yere götürdüm. Onunla birlikte mağazalara girdim ve onu evine bıraktım. Lütfen beni yanınıza alın. Bazen birinin yardımına ihtiyaç duyduğunuzda orada olacağım. Ah! O lanet olasıca Alsacelı hödük ölse, gutu midesine vurma inceliğini gösterse zavallı kızım nasıl da mutlu olurdu! Damadım olacaksınız,

kesinlikle kocası olacaksınız. Bu dünyanın hazlarını hiç tatmadığı için o kadar mutsuz ki, onun her şeyini bağışlıyorum. Ulu Tanrı çocuklarını çok seven babaların yanında olmalı!

Sözlerine biraz ara verdikten sonra başını sallayarak devam etti:

— Sizi çok seviyor! Yürürken benimle sizin hakkınızda sohbet ediyordu. "Babacığım, o iyi, temiz yürekli biri değil mi? Benden söz ediyor mu?" Artois Sokağı'ndan Panoramas Pasajı'na kadar bana daha neler söyledi! Nihayet yüreğini benim yüreğime boşalttı. Bu güzel sabah boyunca kendimi hiç yaşlı hissetmedim, tüy gibi hafiftim. Bin frangı bana verdiğinizi söylediğimde sevgili kızım ağlayacak kadar duygulandı. Rastignac'ın hiç kımıldamadığını görünce sabırsızlıkla patlayan Goriot Baba,

— Şöminenizin üstündeki de nedir? diye sordu.

Altüst olan Eugène komşusuna şaşkın bir ifadeyle baktı. Vautrin'in haberini verdiği yarın sabahki düello en büyük umutlarının gerçekleşmesiyle öylesine tezat oluşturuyordu ki bir kâbusun tüm duyumlarını yaşıyordu. Şömineye döndüğünde fark ettiği küçük küp kutuyu açtı ve içinde bir Breguet saatinin sarılı olduğu bir kâğıt buldu. Bu kâğıtta şunlar yazıyordu:

Her an beni düşünmenizi istiyorum, çünkü...

DELPHINE

Bu son sözcük hiç kuşkusuz aralarında geçen bir sohbete göndermeydi. Eugène duygulandı. Armaları kutunun içine altın kakmayla işlenmişti. Onca zaman arzu ettiği bu kutu, zincir, anahtar, tarz, desenler beğenilerine çok uygundu. Goriot Baba parıltılar saçıyordu. Kuşkusuz hediyesinin Eugène'de uyandıracağı şaşkınlığın en ufak ayrıntılarını kızına anlatacağına söz vermişti, çünkü bu gençlik duygularında üçüncü kişiydi ve onlar kadar mutlu görünüyordu. Rastignac'ı şimdiden hem kızı hem kendi adına seviyordu.

— Bu akşam sizi bekliyor, onu görmeye gideceksiniz. O lanet Alsacelı hödük akşam yemeğini dansöz metresinde yiyecek. Ah! Avukatım talebimi bildirince nasıl da afalladı. Kızımı taparcasına sevdiğini söylememiş mi? Ona dokunursa onu öldürürüm. Delphine'imin bu durumda olduğunu bilmek... (içini çekti) bana cinayet işletecekti, ama o, domuz vücudunun üzerine yerleştirilmiş bir dana kafasından ibaret olduğundan, bir insanı öldürmek anlamına gelmeyecekti bu. Beni yanınıza alıyorsunuz, değil mi?

— Evet sevgili Goriot Baba, sizi sevdiğimi biliyorsunuz...

— Anlıyorum, siz benden utanmıyorsunuz! Size sarılmama izin verin.

Ve öğrenciyi kucakladı.

— Onu çok mutlu edeceğinize dair bana söz verin! Bu akşam ona gideceksiniz, değil mi?

— Elbette! Ertelenmesi mümkün olmayan işlerimi halletmek için çıkmak zorundayım.

— Yardımcı olabileceğim bir şey var mı?

— Evet! Ben Madam de Nucingen'e gittiğimde M. Taillefer'e uğrayıp son derece önemli bir konuyu görüşmek üzere bana akşam bir saat ayırmasını söyleyin.

Yüzünün ifadesi değişen Goriot Baba,

— Genç adam, yoksa bu doğru mu? dedi. Aşağıdaki ahmakların söyledikleri gibi kızına kur mu yapacaksınız? Lanet olsun! Goriot'yu tokatlamanın ne demek olduğunu bilmiyorsunuz. *Bizi* aldatırsanız yumruğu yersiniz. Ah! Bu imkânsız!

— Bu dünyada tek bir kadını sevdiğime dair yemin ederim ve bunu da az önce öğrendim.

— Ah! Bu ne büyük bir mutluluk! dedi Goriot Baba.

— Ama Taillefer'in oğlunun yarın sabah düello edeceğini ve öldürüleceğini duydum.

— Bundan size ne?

— Oğlunun oraya gitmesini engellemek gerek, diye haykırdı Eugène.

O sırada kapının önünde şarkı söyleyen Vautrin'in sesini duyarak sözlerine ara verdi:

Ey Richard, ey kralım!
Evren seni terk ediyor.

Brum! brum! brum! brum!

Dünyayı uzun süre dolaştım
Ve gördüler beni...

Tra, la, la, la...

— Beyler yemek hazır, herkes masaya oturdu, diye bağırdı Christophe.

— Hey, Bordeaux şarabımdan bir şişe getir, dedi Vautrin.

— Saati nasıl buldunuz? Kızım çok zevklidir! dedi Goriot Baba.

Birlikte aşağı inen Vautrin, Goriot Baba ve Rastignac geç kaldıkları için masaya yan yana oturdular. Eugène yemek boyunca Vautrin'e çok soğuk davrandı, oysa Madam Vauquer'nin çok sevimli bulduğu bu adam zekâsını hiç bu kadar dışavurmamıştı. Nükteleriyle ışıldadı ve masadaki herkesi eğlendirdi. Bu kendine güven, bu soğukkanlılık Eugène'in canını sıkıyordu.

— Bugün neyiniz var? Çok neşelisiniz, dedi Madam Vauquer ona.

— İşlerim yolunda gittiğinde hep neşeliyimdir.

— İşler mi? diye sordu Eugène.

— Elbette. İyi bir komisyon alacağım mallarımın bir kısmını teslim ettim. Yaşlı kızın kendisini incelediğini fark ettiğinde devam etti: Matmazel Michonneau beni pek dikkatli inceliyorsunuz, yoksa yüzümde hoşunuza gitmeyen bir çizgi mi var? Varsa söylemeniz gerekir! Size hoş görünmek için o çizgiyi değiştiririm.

Ardından yaşlı memura göz ucuyla bakarak,

— Poiret bu yüzden aramız açılmaz, öyle değil mi? diye sordu.

— Vay canına! Şakacı bir Hercules pozu vermeniz gerekir, dedi genç ressam, Vautrin'e.

— Matmazel Michonneau da Père-Lachaise[53] Venus'u olarak poz verirse neden olmasın, diye yanıtladı Vautrin.

— Ya Poiret? diye sordu Bianchon.

— Ah! Poiret Poiret olarak poz verecek. O bahçelerin tanrısı olacak. İsmi armuttan[54] geliyor... diye haykırdı Vautrin.

— Yumuşak armut! diye yanıtladı Bianchon. O zaman yemekten sonra ya armudu ya da peyniri tercih edeceksiniz.

— Bu kadar saçmalık yeter, dedi Madam Vauquer. Bize Bordeaux şarabınızdan verseniz daha iyi olacak, şişenin burnunu gösterdiğini fark ediyorum! Hem *midemize* iyi gelir, hem de bizi neşelendirir.

— Beyler, dedi Vautrin. Sayın başkan bizi sakin olmaya davet ediyor. Madam Couture ve Matmazel Victorine matrak sözlerinize alınmayacaklardır, ama Goriot Baba'nın temiz yüreğine saygı gösterin. Size küçük bir *şişeorama* Bordeaux şarabı sunuyorum, siyasi bir göndermede bulunmaksızın üzerindeki Laffitte ismi onu daha heybetli kılar. Hadi kenef, diye seslendi yerinden hiç kımıldamayan Christophe'a. Hadisene Christophe! Nasıl olur, ismini duymuyor musun? Kenef, şarapları getir!

Ona şişeyi uzatan Christophe,

— Buyurun mösyö, dedi.

Eugène'in ve Goriot Baba'nın bardaklarını doldurduktan sonra, onlar içerken yavaşça koyduğu birkaç damla şarabın tadına baktı ve yüzünü ekşitti:

— Lanet olsun! Lanet olsun! Mantar kokuyor! Christophe, bunu sen iç ve bize şarap getir; sağda, biliyor musun yerini? On altı kişiyiz, sekiz şişe indir.

---

53 Paris'te bir mezarlık.

54 Fransızcada "poire".

— Madem bu kadar cömert davranıyorsunuz ben de bir sentlik kestane ısmarlıyorum.

— Aaa!

— Yuh!

— Vay!

Tıpkı bir fıskiyenin kolları gibi, herkes kendi duygularını ifade eden sesler çıkardı.

— Hadi Vauquer Ana iki şampanya da sizden! diye bağırdı Vautrin.

— Bak sen şu işe! Bari pansiyonu isteseydiniz! İki şişe şampanya! Ama bu on iki frank eder! Onları bedava almıyorum! Ama Mösyö Eugène öderse frenküzümü şarabı getiririm.

— Onun frenküzümü şarabı, kudret helvası gibi bağırsakları boşaltır, dedi tıp öğrencisi alçak sesle.

— Bianchon sesini keser misin, bağırsak sözcüğünü duymak istemiyorum, diye haykırdı Rastignac. Tamam, şampanyayı ben öderim.

— Sylvie bisküvi ve küçük pastalarınızdan getirin, dedi Madam Vauquer.

— Küçük pastalarınız çok büyük, hepsinin sakalı çıkmış. Bisküvi getirtin, diye yanıtladı Vautrin.

Birazdan Bordeaux şarabının bardaklara boşalmasıyla masadakiler canlandı, herkes iyice neşelendi. Vahşi kahkahalara çeşitli hayvan seslerinin taklitleri eşlik etti. Müze memurunun kızgın bir kedinin miyavlamasına benzeyen bir Parisli çığlığı atması üzerine, sekiz ses aynı anda şu cümleleri böğürdü:

— Bıçakları bileyelim!

— Kuşlara farekulağı!

— İşte madamlar, haz budur!

— Fayansları onarmalı!

— Kayığa, hadi kayığa gel!

— Karılarınızı dövün, elbiselerinizi fırçalayın!

— Satılık eski giysilerim, şeritlerim, şapkalarım var!

— Kiraza gel, tatlı kiraza!

Ödülün sahibi genizden gelen bir sesle bağıran Bianchon'un oldu:

— Şemsiye satarım!

Birkaç saniye içinde kulakları patlatan bir gürültü her yere yayıldı, bir konudan diğerine geçtikleri bir sohbet, şimdiden sarhoş olmuş gibi görünen Eugène'i ve Goriot Baba'yı gözleyen Vautrin'in bir şef gibi yönettiği gerçek bir opera başladı. İkisi de sırtını iskemleye yaslamıştı, bu alışılmadık karmaşayı izliyor, az içiyordu; ikisinin kafası da bu akşam yapmaları gereken şeylerle meşguldü, ama kendilerinde ayağa kalkacak gücü bulamıyorlardı. Onlara kaçamak bakışlar yönelterek yüz ifadelerindeki değişimleri gözlemleyen Vautrin titreşen gözkapaklarının kapanmak üzere olduğu bir anda Rastignac'ın kulağına eğildi:

— Evlat babamız Vautrin'e karşı gelecek kadar kurnaz değiliz, o sizi saçmalıklar yapmanıza izin vermeyecek kadar çok seviyor. Bir şeye karar verdim mi beni ancak Ulu Tanrı durdurabilir. Ah, demek Taillefer Baba'ya haber vermeye, ilkokul çocukları gibi hatalar yapmaya gidecektik! Fırın sıcak, hamur yoğruldu, ekmek küreğin üzerinde; yarın ekmeği ısırırken parçalarını başımızın üzerine savuracağız; demek ekmeği fırına vermeye engel olacaktık. Hayır, hayır, her şey pişecek! Bazı hafif vicdan azaplarımız varsa, yemekleri sindirince geçecek. Biz uyurken Kont Franchessini kılıcının ucuyla Michel Taillefer'in mirasını size hediye edecek. Kardeşinin mirasına konan Victorine'in on beş bin frankçık geliri olacak. Şimdiden bilgi topladım, annenin mirasının üç yüz bin franga yaklaştığını...

Bu sözleri hiç cevap veremeden dinleyen Eugène dilinin damağına yapıştığını hissediyor, karşı konulmaz bir uyku halinin pençesinde kıvranıyor, masayı ve masadakileri ancak ışıltılı bir sisin arasından görebiliyordu. Kısa süre sonra

pansiyonerlerin yemek salonundan birer birer ayrılmasıyla gürültü dindi. Masada sadece Madam Vauquer, Madam Couture, Matmazel Victorine, Vautrin ve Goriot Baba kaldığında Rastignac rüya görür gibi, Madam Vauquer'nin şişelerden arta kalanlardan yeni şişeler oluşturmaya çalıştığını fark etti.

— Ah! Çılgınlar! Gençler! diyordu dul kadın. Eugène'in algılayabildiği son cümle bu oldu.

— Böyle şakaları ancak Mösyö Vautrin yapar, dedi Sylvie. Baksanıza, Christophe horul horul horluyor.

— Hoşça kalın Vauquer Ana, dedi Vautrin. *Le Solitaire*'den derlenmiş önemli bir oyun olan *Mont Sauvage*'da M. Marty'yi izlemek için bulvara gidiyorum. İsterseniz sizleri de götürebilirim.

— Teşekkürler, dedi Madam Couture.

— Nasıl olur komşum! diye haykırdı Madam Vauquer. Atala de Châteaubriand'ın[55] bir eseri olan *Le Solitaire*'den[56] esinlenmiş oyunu, okumayı onca sevdiğimiz, bizi geçen yazın ıhlamurları altında Elodie[57] kızları gibi ağlatan izleme fırsatını geri mi çeviriyorsunuz? Üstelik hanımkızınızın ufkunu genişletebilecek ahlâki bir eserdir.

— Komedi seyretmek bize yasaklanmıştır, diye yanıtladı Victorine.

Goriot Baba ve Eugène'in başlarını gülünç bir şekilde kımıldatan Vautrin,

— Baksanıza, bunlar sızmış! dedi.

Eugène'in başını rahat uyuması için iskemlenin üzerine yerleştiren Vautrin onun alnını hararetle öperken şarkı söylemeye başladı:

Uyuyun sevgili aşklarım
Başınızda hep nöbet tutacağım.

---

55 *Atala* Châteaubriand'ın romanının ismidir. Madam Vaquer onu yazarın ismi sanıyor.

56 Oyun Châteaubriand'a değil, Victor d'Arlincourt'a aittir.

57 *Le Solitaire* oyunundaki kadın karakterin ismi.

— Hastalanmasından endişeleniyorum, dedi Victorine.

— O halde başında bekleyin, diye karşılık verdi Vautrin Ardından genç kızın kulağına eğilip şöyle dedi:

— İtaatkâr bir kadın olarak bu sizin göreviniz. Bu genç size tapıyor ve sizi temin ederim ki onun küçük eşi olacaksınız. Nihayet sesini yükselterek, *Tüm ülkenin saygısını kazandılar, sonsuza dek mutlu yaşadılar ve birçok çocukları oldu!* İşte tüm aşk romanları böyle biter. Madam Vauquer'ye dönerek, Hadi anacığım! dedi ve onun beline sarıldı. Şapkanızı takın, çiçekli elbisenizi giyin, Kontes eşarbınızı takın. Ben size bir araba bulacağım. Ve şarkısına devam etti:

Güneş, güneş, ilahî güneş,
Balkabaklarını sen olgunlaştırırsın...

— Tanrım! dedi Madam Vauquer. Baksanıza Madam Couture, bu adam beni her yerde mutlu yaşatır. Ardından şehriyeciye döndü. Goriot Baba çoktan sızmış! diye ekledi. Bu tembel ihtiyarın aklına beni bir yerlere götürmek hiç gelmemiştir! Tanrım! Yere düşecek! Bu yaşta bir adamın bilincini kaybedecek kadar içmesi ne büyük bir densizlik! Şimdi bana olmayan şeyin kaybedilemeyeceğini söyleyeceksiniz. Sylvie, onu odasına çıkarın.

Yaşlı adamın koluna giren Sylvie onu odasına kadar yürüttü ve giyinik haliyle bohça gibi yatağının üzerine attı.

Eugène'in gözlerine dökülen saçlarını aralayan Madam Couture,

— Zavallı genç adam, tıpkı bir genç kız gibi, aşırıya kaçmanın ne demek olduğunu bilmiyor, dedi.

— Baksanıza, dedi Madam Vauquer. Bu pansiyonu işlettiğim otuz bir yıl boyunca, söylendiği gibi elimden çok genç geçti, ama Mösyö Eugène kadar kibar ve seçkinine hiç rastlamadım. Uyurken ne yakışıklı! Madam Couture, ba-

şını omzunuza yaslayın. Ah! Şuraya bakın, başı Matmazel Victorine'in omzuna düştü: Çocukların da bir tanrısı var. Kafası az kalsın iskemlenin topuzuna çarpıp yarılacaktı. Birlikte güzel bir çift olurlardı.

— Komşum artık susun, diye bağırdı Madam Couture. Öyle şeyler söylüyorsunuz ki...

— Aman siz de! dedi Madam Vauquer. Beni duymuyor ki. Hadi Sylvie beni giydir. Büyük korsemi takacağım.

— Demek yemekten sonra büyük korsenizi takacaksınız! dedi Sylvie. Hayır, sizi sarmalaması için başkasını bulun, sizin katiliniz olmak istemiyorum. Hayatınıza mal olacak bir tedbirsizlikte bulunuyorsunuz.

— Umurumda değil, Mösyö Vautrin'i onurlandırmam gerek.

— Mirasçılarınızı çok mu seviyorsunuz?

— Hadi Sylvie bana akıl verme! dedi dul kadın salondan çıkarken.

Patronunu Victorine'e gösteren aşçı kadın,

— Onun yaşında... dedi.

Madam Couture ve Eugène'in omzunda uyuduğu evlatlığı yemek salonunda yalnız kaldılar. Christophe'un sessiz pansiyonda yankılanan horultuları bir çocuk gibi sessizce uyuyan Eugène'in huzurlu uykusunu daha da belirginleştiriyordu. Sayesinde tüm kadınsı duyguların yayıldığı ve genç bir adamın yüreğinin, kendi yüreği üzerinde atmasını günah işlediği kaygısına kapılmadan hissetmesini sağlayan o iyiliksever eylemlerden birine girişebileceği için çok mutlu olan Victorine'in yüzündeki ifadede, ona gurur veren anaç bir koruyuculuğun izleri vardı. Yüreğinde kabaran onlarca düşüncenin ortasında, tenlerinin genç ve saf ısı alışverişinin tahrik ettiği sarsıntılı bir şehvet duygusu yayılıyordu.

Genç kızın elini ellerinin arasına alan Madam Couture,

— Zavallı güzel kızım! dedi.

Yaşlı kadın, üzerine mutluluğun halesi düşen bu temiz ve hüzünlü yüze hayranlık besliyordu. Victorine, tüm aksesu-

arları göz ardı eden, sakin ve mağrur bir fırçanın büyüsünü, âdeta göğün altın tonlarının yansıdığı sarı tonlardaki yüz için muhafaza eden bir ressamın elinden çıkmış naif Ortaçağ resimlerinden birine benziyordu. Parmaklarını Eugène'in saçlarında gezdiren Victorine,

— Anne, aslında iki kadehten fazla içmedi, dedi.

— Kızım o sefahat âlemlerine düşkün bir genç olsaydı, şarabı diğerleri gibi kaldırabilirdi! Sarhoşluğu onun için bir övünç kaynağı.

Sokakta bir arabanın gürültüsü yankılandı.

— Anne Mösyö Vautrin geldi! Eugène'i yanınıza alın. O adama böyle görünmek istemem; ruhu kirleten deyişleri ve bir kadına, kendisini çıplak hissettiren bakışları var.

— Hayır, yanılıyorsun! Mösyö Vautrin biraz Mösyö Couture'e benzeyen, kaba saba ama iyiliksever biri.

O sırada usulca içeri giren Vautrin, lambanın ışığının okşarmış gibi göründüğü bu iki çocuğun oluşturduğu tabloyu izledi.

— Ne güzel, dedi kollarını kavuşturarak. İşte *Paul ile Virginie*'nin yazarı o iyi yürekli Bernardin de Saint-Pierre'in güzel sayfalarına esin kaynağı olacak sahnelerden biri. Madam Couture, gençlik çok güzeldir.

Eugène'i hayranlıkla izlerken dul kadına döndü.

— İyilik bazen uyurken gelir! dedi. Madam beni bu gence bağlayan, coşkulandıran şey onun ruhunun güzelliğinin yüzünün güzelliğiyle uyum içinde olduğunu bilmek. Baksanıza, başını bir meleğin omzuna yaslamış masum bir çocuğa benzemiyor mu? O sevilmeye layık bir genç! Kadın olsaydım, onun için ölmek (yok canım saçmaladım), onun için yaşamak isterdim.

Dul kadının kulağına eğilerek alçak sesle ekledi:

— Madam onları böyle hayranlıkla izlerken Tanrı'nın onları birbirleri için yarattığını düşünmekten kendimi alamıyorum. Tanrı'nın çok gizli yöntemleri vardır, akılların ve

kalplerin derinliklerini bilir, diye haykırdı. Çocuklarım, sizin benzer bir saflıkla, insani olan tüm güzel duygularla birleştiğinizi gördüğümde bir daha ayrılmanızın imkânsız olduğunu düşünüyorum. Tanrı adildir!

Genç kıza döndü.

— Sizde mutluluğun izlerini görür gibiyim. Matmazel Victorine, bana elinizi uzatın. El falından anlarım, sıklıkla olumlu şeyler söylerim. Hadi korkmayın. Ah! Şuraya bakın, neler görüyorum? Onurum üzerine yemin ederim ki kısa süre sonra Paris'in en zengin mirasçılarından biri olacaksınız. Sizi seven kişiyi mutluluğa boğacaksınız. Babanız sizi yanına çağırıyor. Size tapan soylu, genç, yakışıklı biriyle evleneceksiniz.

O sırada aşağı inen hovarda dul kadının ağır adımları Vautrin'in kehanetlerine son verdi.

— İşte Vauquerrre Anacığım bir yıllldızzz kadar güzel, bir tütün tomarı gibi sicimlenmiş.

Elini korsenin üstüne koydu.

— Biraz bunalmıyor muyuz? dedi. Göğüsler sıkıca sarmalanmış. Ağlarsak patlama olabilir; yine de kırıntıları bir antikacı özeniyle toparlayacağım.

Dul kadın, Madam Couture'ün kulağına eğilerek,

— Fransız çapkınlarının diliyle konuşuyor, dedi.

Eugène ve Victorine'e dönen Vautrin,

— Hoşça kalın çocuklar, dedi ve yanlarına yaklaşarak ellerini başlarının üzerine koydu. Sizi kutsuyorum, diye ekledi. Matmazel, bana inanın, onurlu bir insanın mutluluk getiren dilekleri hafife alınmaz, Tanrı onları duyar.

Madam Vauquer kiracısına,

— Hoşça kalın sevgili dostum, dedi.

Ardından alçak sesle sordu:

— Mösyö Vautrin'in bana karşı ilgisi olduğunu düşünüyor musunuz?

— Hı hı!

Baş başa kaldıklarında iç çeken ve ellerine bakan Victorine,

— Ah! Anneciğim ya bu temiz yürekli Mösyö Vautrin doğru söylüyorsa! dedi.

— Ama bunun için o canavar kardeşinin attan düşmesi gerekiyor.

— Ah anne!

— Tanrım, belki de düşmanının kötülüğünü dilemek günahtır, dedi yaşlı kadın. Olsun, kefaretini öderim. Aslında onun mezarına seve seve çiçek götürürdüm. Lanet olası! Senin zararına mirasına el koyduğu annesi namına konuşmaya cesareti yok. Kuzinimin büyük bir serveti vardı. Senin talihsizliğin, ne yazık ki sözleşmede onun katkısından hiç söz edilmemiş.

— Birinin hayatına mal olacak bir mutluluğa asla katlanamam, dedi Victorine. Mutlu olmam için kardeşimin ölmesi gerekseydi, burada yaşamaya devam etmeyi yeğlerdim.

— Tanrım, gördüğün gibi şeytana Tanrı'dan daha çok saygı gösteren o inançsızlardan biri olmayan o iyi yürekli Mösyö Vautrin'in, dini bütün bir adam olduğunu öğrendiğime çok sevindim. Zaten kaderin bizi hangi yollara sevk edeceğini kim bilebilir? dedi Madam Couture.

Sonunda, iki kadın Sylvie'nin yardımıyla Eugène'i odasına götürüp yatağına yatırdı. Aşçı kadın rahat etmesi için elbiselerini çıkardı. Odadan çıkmadan önce, Victorine Madam Couture'ün arkasını dönmesini fırsat bilerek, gizlice işlenen bir suçun verebileceği tüm mutlulukla Eugène'i alnından öptü. Odasına döndüğünde etrafına bakınarak o günün onca sevincini âdeta tek bir düşüncede birleştirip uzun süre hayranlıkla izlediği bir tablo oluşturdu ve Paris'in en mutlu insanı olarak uykuya daldı. Vautrin'in Eugène ve Goriot Baba'ya içine uyuşturucu katılmış şarabı içirdiği bu şölen bu adamın mahvına karar vermişti. Çakırkeyif olan Bianchon Matmazel Michonneau'ya Dokuzcanlı hakkında sorular sormayı unutmuştu. Bu ismi

telaffuz etse Vautrin'in ya da gerçek ismiyle söylemek gerekirse, en ünlü kürek mahkûmlarından biri olan Jacques Collin'in tedbirli davranmasını sağlayacaktı. Bunun yanı sıra, Père-Lachaise Venus'u benzetmesi, Collin'in cömertliğine güvenip onu durumdan haberdar etmenin ve gece kaçmasını sağlamanın daha kazançlı olup olmayacağını düşünen Matmazel Michonneau'yu kürek mahkûmunu ihbar etmeye yöneltmişti. Bu yüzden, Poiret ile birlikte hâlâ Gondureau isimli üst düzey bir görevliyle görüşeceğini sanarak, ünlü polis komiserini bulmak üzere o dar Sainte-Anne Sokağı'na doğru yola çıkmıştı. Komiser onu nezaketle ağırladı. Matmazel Michonneau her şeyin kesinleştirildiği bir sohbetin ardından damgayı açığa çıkarmasını sağlayacak olan likörü istedi. Küçük Sainte-Anne Sokağı'nın iriyarı sakininin çalışma masasının çekmecesinden küçük bir şişe çıkarırkenki memnuniyet dolu ifadesini fark eden Matmazel Michonneau, bu yakalama işleminde sıradan bir kürek mahkûmunun tutuklanmasından daha önemli bir şeyler olduğunu sezdi. Bu hususa iyice kafa yorduktan sonra, polisin ihbarcı kürek mahkûmlarının bazı açıklamalarına dayanarak çok daha büyük meblağlara tam zamanında el koymayı umduğundan şüphelendi. Bu tahminlerini açıkladığı kurnaz tilki gülümsemeye başlayıp yaşlı kızın endişelerini gidermek istedi.

— Yanılıyorsunuz, dedi. Collin hırsızlar arasında eşine hiç rastlanmamış derecede tehlikeli bir *beyin*dir. Hepsi bu. O alçaklar bunu iyi bilir, Collin onların sancağı, destekçisi, nihayet Bonaparte'ıdır; hepsi onu sever. O lanet herif *kelle*sini Grève Meydanı'na asla teslim etmeyecek.

Beyin ve *kelle* insan kafasının iki görünüm altında benimsenmesi gerektiğini ilk hisseden hırsızların jargonunda iki önemli sözcüktür. *Beyin* yaşayan insanın bilinci, düşüncesidir. *Kelle* ise kesilmiş kafanın nasıl hiçbir işe yaramadığını gösteren küçümseyici bir sözcüktür.

— Collin bize oyun oynuyor, diye devam etti. İngiliz çeliğinden çubuklara benzeyen bu adamlarla karşılaşıp onları yakalamaya davrandığımızda bize en ufak bir direnç gösterirlerse onları öldürme yetkimiz vardır. Collin'i yarın sabah öldürmek için bazı planlarımız var. Böylece davaya, gardiyan masraflarına, yiyeceğe gerek kalmaz ve toplum bu pisliklerden kurtulur. Mahkeme işlemleri, tanıklara gönderilmesi gereken celpler, tazminleri, infazlar, bu alçakların yasal olarak ortadan kaldırılması için gereken her şey sizin alacağınız üç bin franktan fazla tutar. Ayrıca zamandan da tasarruf olur. Dokuzcanlı'nın böğrüne sağlam bir kasatura darbesi indirerek yüzlerce suçu önlemiş ve kaydadeğer suçlar işlemeyen onlarca küçük dolandırıcının, daha da yozlaşmadan uslu durmalarını sağlamış olacağız. İşte polisin yapması gereken budur. İnsanlara gerçekten değer verenlerin suçları önlemek için yapmaları gereken budur.

— Bu aynı zamanda memlekete hizmet etmek demektir, dedi Poiret.

— Bak sen! Bu akşam makul şeyler söylüyorsunuz. Evet, kuşkusuz memlekete hizmet ediyoruz. Toplumsa bizim yaklaşımımıza karşı son derece adaletsiz. Topluma göz ardı edilmiş büyük hizmetlerde bulunuyoruz. Kısacası önyargıları aşmak üstün insanın işidir ve klişeleşmiş düşünceler uyarınca yapılmamışsa, iyiliğin beraberinde getireceği bahtsızlıklara katlanmak da ancak bir Hristiyan'a yaraşır. Paris Paris'tir, anlıyor musunuz? Bu sözcük benim yaşamımı açıklar. Matmazel, sizi selamlamaktan onur duydum. Yarın adamlarımla Jardin du Roi'da[58] olacağım. Christophe'u daha önce bulunduğum Buffon Sokağı'na, Mösyö Gondureau'ya gönderin. Mösyö, emrinizdeyim. Bir şeyiniz çalınırsa, onun bulunması için bana başvurun.

Poiret Matmazel Michonneau'ya,

---

58 Saray bahçesi.

— İşte bakın! dedi. Polis sözcüğünü duyunca eli ayağına dolaşan ahmağa çok rastlanır. Bu mösyö çok sevecen ve sizden istediği şeyi yapmak çok kolay.

Ertesi gün Vauquer Pansiyonu'nun tarihindeki en olağanüstü günlerden biri olacaktı. O zamana dek, bu dingin yaşamın en sarsıcı olayı sahte Ambermesnil kontesinin görkemli ortaya çıkışı ve ardından sırra kadem basmasıydı. Ama bundan böyle Madam Vauquer'nin sohbetlerindeki yerini alacak bu büyük günün beklenmedik olaylarının yanında her şey sönük kalacaktı. Goriot ve Eugène de Rastignac saat on birde uyandılar. Gaité Tiyatrosu'ndan gece yarısı dönen Madam Vauquer saat on buçuğa kadar yatağından kalkmadı. Vautrin'in ikram ettiği şarabı bitiren Christophe'un uzun uykusu pansiyonun işlerinde gecikmelere yol açtı. Poiret ve Matmazel Michonneau kahvaltının gecikmesini dert etmediler. Victorine ve Madam Couture'e gelince, onlar da sabah keyfi yapmıştı. Sabah sekizden önce dışarı çıkan Vautrin kahvaltı servis edilirken geri döndü. Bu yüzden Sylvie ve Christophe on biri çeyrek geçe kahvaltının hazır olduğunu bildirmek için kapılara vurduklarında, kimse yakınmadı. Aşçı ve hizmetçinin, konukları kahvaltıya çağırmalarını fırsat bilen Matmazel Michonneau hemen aşağı indi, likörü, Vautrin'e ait olan ve diğer bardaklar arasında, kahve kremasının ısındığı benmaride duran gümüş maşrapaya döktü. Yaşlı kız işini görmek için pansiyonun bu özelliğine bel bağlamıştı. Yedi pansiyonerin masada bir araya gelmesi pek de kolay olmadı. Bir ulak, gerinerek, aşağı en geç inen Eugène'e, Madam de Nucingen'in yolladığı mektubu verdi. Mektubun içeriği şöyleydi:

Dostum,

Karşınızda sahte bir kibre kapılmıyorum ya da size öfke beslemiyorum. Sizi gece ikiye kadar bekledim. Sevilen birini beklemek! Bu işkenceyi yaşayan, onu kimseye uygulamaz.

İlk defa sevdiğinizi iyi biliyorum. Ne oldu? İçimi bir endişe kapladı. Yüreğimin sırlarını açığa vurmaktan korkmasam başınıza gelen iyi ya da kötü şeyi öğrenmeye gelecektim. Ama ister yaya ister arabayla olsun, bir kadın için o saatte dışarı çıkmak herkesin diline düşmek anlamına gelmez mi? Kadın olmanın bahtsızlığını hissettim. İçimi rahatlatmak için, babam sizi haberdar ettiği halde neden gelmediğinizi açıklayın. Kızacağım ama sizi bağışlayacağım. Hasta mısınız? Neden o kadar uzakta oturuyorsunuz? Lütfen bir açıklama yapın. Kısa süre sonra görüşeceğiz, öyle değil mi? Meşgulseniz bir cümle yetecek: "Hemen yanınıza geliyorum ya da hastayım!" *Gerçi hasta olsaydınız babam bana haber verirdi! Söyleyin, ne oldu?..*

Tamamını okumadan mektubu buruşturup aceleyle yemek salonuna giren Eugène,

— Evet, neler oldu? Saat kaç? diye bağırdı.

Kahvesine şeker koyan Vautrin,

— On bir buçuk, dedi.

Ardından kaçak kürek mahkûmu Eugène'e, sadece çok güçlü hipnotize etme yetisine sahip bazı kişilere has olan ve söylendiğine göre akıl hastanelerindeki öfkeli delileri bile yatıştıran o soğuk ve büyüleyici bakışlardan birini yöneltti. Eugène'in tüm bedeni titredi. Sokaktan geçen bir arabanın sesi duyuldu, ardından Mösyö Taillefer'in, Madam Couture'ün hemen tanıdığı üniformalı uşağı afallamış bir halde içeri girdi.

— Matmazel sayın babanız sizi çağırıyor, diye bağırdı. Büyük bir felaket yaşandı. Mösyö Michel düelloda alnına bir kılıç darbesi aldı, doktorların hiç umudu yok, onunla vedalaşmak için hemen gelmelisiniz, bilinci yerinde değil.

— Zavallı genç! diye haykırdı Vautrin. Otuz bin frank geliri olan biri niye düello eder ki? Gençlik hiç kuşkusuz nasıl davranacağını bilmiyor.

— Mösyö! diye bağırdı Eugène.

Kahvesini sakince bitirmek üzere olan Vautrin,

— Ne var, koca bebek? dedi.

Matmazel Michonneau onu herkesin afallamasına neden olan bu olağanüstü olaydan heyecanlanmadığını belli edercesine büyük bir dikkatle izliyordu.

— Paris'te her sabah bunun gibi onlarca düello olmuyor mu?

— Victorine ben de sizinle geliyorum, dedi Madam Couture.

İki kadın şallarını da, şapkalarını da unutarak uçarcasına harekete geçti. Victorine dışarı çıkmadan önce Eugène'e, "Mutluluğumuzun beni gözyaşlarına boğmasını ummuyordum!" dercesine baktı.

— Şuraya bakın! Mösyö Vautrin, demek siz bir kâhinsiniz! dedi Madam Vauquer.

— Ben her şeyim, diye yanıtladı Collin.

Bu olayla ilgili bir yığın anlamsız cümle sıralayan Madam Vauquer,

— Bu çok tuhaf! dedi. Ölüm bizi, bize danışmadan alıp götürüyor. Gençler sık sık yaşlılardan önce ölüyor. Biz kadınlar düelloların muhatabı olmadığımız için şanslıyız, ama bizim de erkeklerin hiç yaşamadığı sorunlarımız var. Çocuk doğuruyoruz ve anneliğin dertleri uzun sürüyor! Victorine için ne büyük şans! Babası onu kabul etmek zorunda.

Eugène'e bakan Vautrin,

— İşte! dedi. Dün meteliği yoktu, bu sabah milyoner oldu.

— Mösyö Eugène, ne diyorsunuz bu işe? Dörtayak üstüne düştünüz, diye bağırdı Madam Vauquer.

Bu sesleniş üzerine öğrenciye bakan Goriot Baba elindeki buruşmuş mektubu görünce,

— Mektubun tamamını okumadınız bile! Bu ne anlama geliyor? Siz de diğerleri gibi misiniz? diye sordu.

Madam Vauquer'ye masadakileri şaşırtan bir nefret ve tiksintiyle bakan Eugène,

— Madam, Matmazel Victorine'le asla evlenmeyeceğim, dedi.

Öğrencinin elini kavrayıp sıkan Goriot Baba onu öpmek istedi.

— Ah! Şuraya bakın! dedi Vautrin. İtalyanların güzel bir sözü vardır: *Col tempo!*[59]

Madam de Nucingen'in gönderdiği adam Rastignac'a,

— Cevap bekliyorum, dedi.

— Geleceğimi söyleyin.

Adam gitti. Eugène temkinli davranamayacak kadar şiddetli bir öfkeye kapılmıştı. Yüksek sesle kendi kendine, "Ne yapmak gerek? Kanıt yok," diyordu. Vautrin gülümsemeye başladı. O sırada midede emilen şarap etkisini göstermeye başlıyordu. Kürek mahkûmu yeniden ayağa kalkacak kadar güçlüydü.

Rastignac'a derinden gelen bir sesle,

— Genç adam, iyilik uyurken gelir, dedi ve bir ölü gibi kaskatı kesilerek yere yığıldı.

— Demek ilahî adalet varmış, dedi Eugène.

— Sevgili Mösyö Vautrin'e neler oluyor?

— Beyin kanaması, diye bağırdı Matmazel Michonneau.

— Sylvie, kızım git doktoru çağır, dedi dul kadın. Ah! Mösyö Rastignac, hemen Mösyö Bianchon'a haber verin, Sylvie bizim doktorumuz Mösyö Grimprel'i yerinde bulamayabilir.

Bu ürkütücü inden ayrılmak için bir bahane bulduğuna sevinen Rastignac hemen dışarı çıktı.

— Christophe hemen beyin kanamasına karşı bir şeyler vermesi için eczacıya koş.

Christophe çıktı.

— Goriot Baba, onu odasına çıkarmamıza yardım edin.

Kollarına girip Vautrin'i merdivenden çıkardılar, yatağına yatırdılar.

---

59 İt. *Zamanla.*

— Burada hiçbir işe yaramıyorum, kızımı görmeye gideceğim, dedi Mösyö Goriot.

— Yaşlı bencil! Hadi git, dilerim köpek gibi geberirsin! diye haykırdı Madam Vauquer.

Poiret'nin yardımıyla Vautrin'in ceketini çıkaran Matmazel Michonneau, Madam Vauquer'ye,

— Eteriniz olup olmadığına bakar mısınız? diye sordu.

Odasına inen Madam Vauquer, Matmazel Michonneau'yu savaş alanının başkomutanı olarak orada bıraktı.

— Hadi, gömleğini çıkarın ve onu ters çevirin! Alık alık bakacağınıza bir işe yarayıp adamın çıplak bedenini görmeme engel olun, dedi Poiret'ye.

Poiret, Vautrin'i yüzükoyun yatırınca, Matmazel Michonneau hastanın omzuna sert bir tokat attı ve oluşan kırmızılığın ortasında o iki lanetli beyaz harf belirdi.

Matmazel Michonneau'nun, gömleğini giydirdiği Vautrin'i ayakta tutan Poiret,

— Şuraya bakın, üç bin franklık ödülünüzü çarçabuk kazandınız, diye haykırdı. Ardından onu yeniden yatırırken ekledi: Ufff! Ne de ağırmış!

Odanın ufak tefek mobilyalarını bile açgözlülükle incelerken, bakışlarıyla âdeta duvarları delen yaşlı kız sert bir ifadeyle,

— Susun, dedi. Bir kasa olabilir. Herhangi bir bahaneyle şu masanın çekmecesini açabilseydik.

— Belki de bu hiç iyi olmayacaktı, dedi Poiret.

— Hayır, çalınmış para herkese ait olduğu için kimseye ait değildir. Ama zamanımız yok. Vauquer'nin ayak seslerini duyuyorum.

— İşte eter, dedi Madam Vauquer. Tanrım! Bugün nasıl da hareketli geçiyor. Şuraya bakın, bu adam hasta olamaz, turp gibi sağlam.

— Turp gibi, diye tekrarladı Poiret.

Elini Vautrin'in kalbinin üstüne koyan dul kadın,

— Kalbi düzenli atıyor, dedi.

— Düzenli mi? diye sordu şaşıran Poiret.

— Durumu çok iyi.

— Öyle mi düşünüyorsunuz? dedi Poiret.

— Baksanıza, uyurmuş gibi bir hali var. Sylvie doktor çağırmaya gitti. Matmazel Michonneau gördüğünüz gibi eteri burnuna çekiyor. Pah! *Geçer geçer.* (Spazm bu!) Nabzı iyi. Sapasağlam. Bakın matmazel, göğsü kıllarla kaplı, bu adam yüz yaşına kadar yaşar! Yine de peruğu bozulmamış. Bak sen, yapışıkmış, kızıl olduğu için saçları takma. Kızıl saçlıların sırf iyi ya da sırf kötü olduğu söylenir. Bu adam iyi mi acaba?

— Asılmak için iyi, dedi Poiret.

Matmazel Michonneau aceleyle,

— Güzel bir kadının boynuna asılmak için demek istiyorsunuz, diye bağırdı. Mösyö Poiret, hadi siz gidin. Hastalandığınızda size bakmak bize düşer. Zaten üzerinize düşeni yaptınız, gidip gezinin. Madam Vauquer ve ben, sevgili Mösyö Vautrin'e gözümüz gibi bakarız.

Poiret sahibinin tekme attığı bir köpek gibi, hiç ses çıkarmadan itaat etti. Boğulduğunu hisseden Rastignac yürümek ve hava almak için dışarı çıkmıştı. Dün, belirlenen saatte işlenen bu cinayeti önlemek istemişti. Neler olup bitmişti? Ne yapmalıydı? Bu suça ortak olduğu düşüncesiyle titriyor, Vautrin'in soğukkanlılığı onu daha da ürkütüyordu. İçinden, "Ya Vautrin konuşmadan ölürse?" diyordu. Luxembourg Bahçesi'nin ağaçlıklı yollarında bir köpek sürüsü tarafından kıstırıldığını hissediyor ve havlamaları işitmiş gibi yürüyordu.

— Baksana, *Le Pilote*'u okudun mu? diye seslendi Bianchon ona.

Yayın yönetmenliğini Mösyö Tissot'nun yaptığı radikal bir gazete olan *Le Pilote* sabah gazetelerinden birkaç saat sonra, taşra için günün haberlerini veren bir baskı yapar, böylece haberler diğer idari bölgelerde yirmi dört saat önce duyulurdu.

Cochin Hastanesi'nin stajyer doktoru,

— Gazetede önemli bir haber var, dedi. Taillefer'in oğlu, eski Muhafız Alayı Komutanı Kont Franchessini ile düello etmiş, albay kılıcıyla alnını iki parmak yarmış. İşte küçük Victorine artık Paris'in en zengin kızlarından biri. Baksana, ya bundan haberimiz olsaydı! Ölüm ne büyük bir kumar! Victorine'in sana gözlerini süzerek baktığı doğru mu?

— Kes sesini Bianchon, onunla asla evlenmeyeceğim. Muhteşem bir kadını seviyor, onun tarafından seviliyorum, ben...

— Bunları söylerken sadık kalmak için çırpınır gibisin. Bana Mösyö Taillefer'in servetinden vazgeçmeye değecek bir kadın göstersene.

— Demek bütün iblisler benim peşimde! diye haykırdı Rastignac.

— Ne iblisi? Sen çıldırdın mı? Elini uzat da nabzına bakayım. Sen hastasın.

— Vauquer Ana'nın pansiyonuna git, o Vautrin alçağı ölü gibi yere yığıldı.

Rastignac'ın yanından ayrılan Bianchon,

— Bak sen! Kuşkularımı haklı çıkarıyorsun, gidip bunu kanıtlayacağım, dedi.

Hukuk öğrencisi bir hayli çalkantılı geçen gezintisi sırasında âdeta bir vicdan muhasebesi yaptı. Aklı gidip gelse de, bocalasa da, tereddüt etse de, onuru bu çetin ve ürkütücü çatışmadan, tıpkı her güce direnen demir bir çubuk gibi sağlam çıkmıştı. Goriot Baba'nın dün kendisine açtığı sırları hatırladı, Artois Sokağı'nda, Delphine'in evinin yakınında kendisi için tutulan daireyi anımsadı; mektubu yeniden okuyup öptü.

"Böyle bir aşk benim cankurtaranımdır," dedi kendi kendine. O ihtiyarın yüreği sızlamıştı. Kederinden hiç bahsetmese de onları tahmin etmek mümkün değil miydi? "Tamam o zaman! Ona babam gibi özen gösterip büyük hazlar tattıracağım. Delphine beni seviyorsa sık sık bana gelip onunla

görüşecek. O soylu Restaud kontesi alçağın teki, babasını kapıcısı haline getirecekti. Sevgili Delphine! Yaşlı adam için mükemmel bir evlat, sevilmeye değer bir kadın. Ah! Bu akşam çok mutlu olacağım!"

Cebinden çıkardığı saati hayranlıkla izledi.

"İşlerim yolunda gitti! Birbirlerini sonsuza kadar sevenler birbirleriyle dayanışabilir, bu saati kabul edebilirim. Zaten başarılı olacağım kuşkusuz, o zaman ona bunun yüz katını geri veririm. Bu ilişkide ne cinayet ne de en titiz erdemin kaşlarını çattıracak bir şey var. Bu tür ilişkilere kaç onurlu insan girebiliyor ki! Kimseyi kandırmıyoruz ve bizi küçülten şey yalandır. Yalan söylemek insanlıktan uzaklaşmak değil midir? Uzun süredir kocasından ayrı. Zaten o Alsacelıya mutlu etmesinin imkânsız olduğu kadını bana bırakmasını söyleyeceğim."

Rastignac'ın iç çatışması uzun sürdü. Zafer gençlik erdemlerinde kalsa da saat dört buçuğa doğru hava kararırken karşı konulmaz bir merakın etkisiyle bir daha dönmemek üzere ayrılacağına yemin ettiği pansiyona yöneldi. Vautrin'in ölüp ölmediğini öğrenmek istiyordu. Ona kusturucu bir ilaç veren Bianchon, Vautrin'in çıkardığı şeyleri, kimyasal tahlili için hastaneye gönderdi. Matmazel Michonneau'nun kusmuğun çöpe atılmasında ısrar ettiğini görünce, kuşkuları daha da arttı. Gerçi Vautrin'in çabucak toparlanması, Bianchon'un pansiyonun neşe kaynağına suikast düzenlediği yönündeki şüpheyi hafifletmişti. Rastignac döndüğünde Vautrin yemek salonundaki sobanın yanında ayakta duruyordu. Alışkanlıktan ziyade Taillefer'in oğlunun düello haberi üzerine bir araya gelen pansiyonerler –Goriot Baba hariç– düellonun ayrıntılarını ve Victorine'in geleceği üzerindeki etkisini merak ediyor ve bu konuda sohbet ediyorlardı. İçeri giren Eugène'in gözleri, o serinkanlı Vautrin'inkilerle karşılaştı, kürek mahkûmunun bakışlarının nüfuz ettiği yüreğinin bazı telleri öyle hareketlendi ki içi ürperdi.

— Gel bakalım, sevgili evlat, kaderin beni alt etmesi uzun sürecek. Bu hanımların söylediğine göre bir sığırı öldürebilecek bir beyin kanamasına karşı zafer kazanmışım.

— Boğayı demek daha yerinde olur, diye bağırdı dul Vauquer.

Vautrin düşüncelerini tahmin ettiğini sandığı Rastignac'ın kulağına eğilip,

— Sağ olduğumu görmek canınızı mı sıktı? dedi. Bundan ancak çok güçlü bir adam kurtulabilirdi!

— Bak sen! dedi Bianchon. Matmazel Michonneau geçen gün *Dokuzcanlı* lakaplı birinden söz ediyordu, bu isim sizi çok iyi tanımlar.

Bu sözcük karşısında yıldırım çarpmışa dönen Vautrin sarardı ve sendeledi; hipnotize edici bakışlarını bir güneş ışığı gibi Matmazel Michonneau'ya çevirdi; bu sert tepki karşısında yaşlı kızın dizlerinin bağı çözüldü ve bir iskemlenin üzerine yığıldı. Gerçek kimliğini gizleyen, iyi niyet maskesini çıkardığında yüzünü vahşi bir ifade kaplayan kürek mahkûmunun bu halini gören Poiret, tehlikede olduğunu düşündüğü Matmazel Michonneau ile Vautrin'in arasına girdi. Henüz bu tepkinin ne anlama geldiğini bilemeyen pansiyonerler şaşkına döndü. O sırada çok sayıda insanın ayak sesleri ve kaldırımdan geçen askerlerin tüfek şakırtıları duyuldu. Pencerelere ve duvarlara bakan Collin gayriihtiyari bir çıkış ararken, kapıda dört adam belirdi. En önde komiser, arkasında ise üç yardımcısı vardı.

Komiser yardımcılarından birinin, "Kanun ve Kral namına," diye başlayan sözleri şaşkınlığın uğultusu altında duyulmaz oldu.

Kısa süre sonra yemek salonuna sessizliğin hâkim olmasıyla, pansiyonerler elleri dolu tabancalarında olan bu üç adama yol açmak için kenara çekildi. Komiser yardımcılarının ardındaki iki jandarma kapıyı tutarken, diğer iki jandarma da merdivene açılan kapıda belirdi. Birçok askerin adım

ve tüfek sesleri pansiyonun cephesi boyunca uzanan çakıltaşı kaplı kaldırımda yankılandı. Karşı konulmaz bir biçimde tüm gözlerin odaklandığı Dokuzcanlı için kaçış umutları tamamen suya düşmüştü. Doğrudan ona yönelen komiser öyle sert bir tokat attı ki peruğu başından sıçrayan Collin'in yüzü tüm dehşetiyle ortaya çıktı. Kendilerine, kurnazlıkla karışık bir gücün ürkütücülüğünü kazandıran bu kiremit kırmızısı ve kısa saçlara eşlik eden ve gövdeyle uyum içinde olan bu baş ve bu yüz, cehennemin alevleriyle aydınlanmış gibi anlamlı bir ifadeyle parıldadı. Herkes Vautrin'i, geçmişini, şu anki halini, geleceğini, dizginsiz akıl yürütmelerini, düşüncelerinin ve eylemlerinin derinliğinin ona kazandırdığı erki ve her şeye dirençli bir kişiliğin gücünü anladı. Kan beynine hücum ederken, gözleri bir yabankedisinin gözleri gibi ışıldadı. Olduğu yerde öylesine vahşi bir enerjiyle sıçradı, öyle bir kükredi ki her bir pansiyoner bir dehşet çığlığı attı. Bir aslanınkine benzeyen bu tepki ve salondaki uğultu karşısında polisler tabancalarını çektiler. Silahların horozlarının parıldadığını gördüğünde, hayatının tehlikede olduğunu anlayan Collin aniden insanüstü bir çabanın belirtilerini gösterdi. Korkunç ve görkemli bir sahneydi! Yüz ifadesinde öyle bir değişim yaşandı ki, dağları yerinden oynatacak, ama bir damla soğuk suyla göz açıp kapayıncaya kadar dumanı dağılacak buhar dolu bir kazanla kıyaslanabilirdi. Kızgınlığını soğutan su damlası aklından şimşek gibi geçen bir düşünceydi. Gülümsemeye başlayıp peruğuna baktı.

— Bugün kibarlığın üstünde değil, dedi komisere.

Ve bir baş işaretiyle jandarmaları çağırıp ellerini uzattı.

— Sayın jandarmalar, kelepçeyi ya da parmak kelepçesini takın. Buradakiler direnç göstermediğime tanıktır.

Kav ve alevin bu insani volkandan çıkış ve ona geri dönüşündeki çabukluk salonda hayranlık dolu bir uğultunun yankılanmasına yol açtı.

Ünlü komisere bakan kürek mahkûmu,

— Muzaffer komutan, bu davranışım senin elini kolunu bağlayacak, diye ekledi.

Dar Sainte-Anne Sokağı'nın polisi küçümseme dolu bir ifadeyle,

— Üzerindekileri çıkarın, dedi.

— Neden? Burada kadınlar var. Hiçbir şeyi inkâr etmeden teslim oluyorum, dedi Collin.

Sözlerine ara verip salondakilere şaşırtıcı şeyler söyleyecek bir hatip gibi baktı. Ardından Dokuzcanlı çantasından yakalama tutanağını çıkarıp masanın kenarına oturmuş olan beyaz saçlı, ufak tefek yaşlı adama seslendi:

— Yirmi yıl kürek mahkûmiyeti cezası almış Jacques Collin olduğumu kabul ediyorum ve lakabımı hak ettiğimi kanıtladım. Elimi bile kaldırsam şu üç sivil polis damarlarımdaki tüm şarabı Vauquer Ana'nın *ocağına* boşaltırlardı. Bu maskaralar tuzaklarda çeşitli yöntemler uygularlar.

Bu sözleri duyduğunda kendini kötü hisseden Madam Vauquer, Sylvie'ye,

— Tanrım! Aklımı kaçırmış olmalıyım, dün akşam Gaité'de onunlaydım! dedi.

— Anacığım, meseleye felsefi yaklaşın! Dün akşam Gaité'de benim locamda olmanızda ne kötülük var? diye haykırdı Collin. Siz bizden daha mı mükemmelsiniz? Kangren olmuş bir toplumun pörsümüş bireyleri, omzumuzda sizin yüreğinizdekilerden daha az alçaklık var: En mükemmeliniz bile bana direnmedi.

Gözlerini Rastignac'a çevirdi ve ona yüzündeki sert ifadeyle tuhaf bir tezat oluşturan zarif bir gülümsemeyle baktı.

— Meleğim, küçük pazarlığımız hâlâ geçerli, tabii kabul ederseniz! Biliyorsunuz.

Ardından şarkı söylemeye başladı:

Fanchette'im çok çekicidir
Sadeliği içinde...

— Endişelenmeyin, diye ekledi. Kendimi toplamasını bilirim. Benden beni dolandıramayacak kadar korkarlar!

Kürek mahkûmiyetinin âdetleri ve jargonu, aniden eğlenceli bir halden ürkütücülüğe geçişleri, dehşetli azameti, teklifsizliği ve alçaklığıyla birlikte, artık bir insan değil, yozlaşmış bir toplumun, vahşi ve mantıklı, katı ve esnek bir halkın numunesi olan bu adam tarafından, bu seslenişle cisimleştirilmişti. Collin bir anda, pişmanlık dışındaki tüm insani duyguları tasvir eden şeytani bir şaire dönüşmüştü. Bakışları hep savaşmak isteyen, gözden düşmüş bir başmeleğinkileri andırıyordu. Bu suç ortaklığını kötü düşüncelerinin kefareti olarak kabullenen Rastignac başını öne eğdi.

Ürkütücü bakışlarıyla pansiyonerleri süzen Collin,

— Beni kim ele verdi? dedi.

Sonra Matmazel Michonneau'ya döndü.

— Sen, yaşlı cadı! Bana geçici ve zararsız bir beyin kanaması yaşattın! Hakkında iki söz etsem bir hafta içinde kelleni uçururlar. Hristiyan olduğum için seni bağışlıyorum. Zaten beni satan sen değilsin. Ama kim?

Polislerin çekmecelerini açtıklarını ve belgelerine el koyduklarını duyunca haykırmaya başladı:

— Bak sen! Demek odamı araştırıyorsunuz! Kuşlar dün uçup yuvalarından ayrıldı. Hiçbir şey bulamayacaksınız.

Alnına vurdu.

— Hesap defterlerim orada, dedi. Beni kimin ihbar ettiğini şimdi anlıyorum. O alçak Yankesici'den başkası olamaz. Öyle değil mi, sinekkapan baba? Bu baskın, tam paramın yukarıda olacağı zamana denk getirilmiş. Küçük hafiyelerim, hiçbir şeyim kalmadı! Yankesici'ye gelince, bütün jandarma teşkilatınızı onu korumak için seferber etseniz de on beş gün içinde üzerine *toprak atılacak*.

Polislere döndü.

— Bu Michonnette'e ne verdiniz? diye sordu. Birkaç bin frank. Kokuşmuş Ninon, Paçavracı Pompadour, Père-

Lachaise'in Venus'u. Beni haberdar etseydin sana altı bin frank verirdim. Ah! Moruk et tüccarı, bu aklına gelmemişti, değil mi? Yoksa beni tercih ederdin. Elleri kelepçelenirken, evet, canımı sıkan ve bana para kaybettiren bir yolculuğa çıkmamak için sana o parayı verecektim, dedi. Bu adamlar belirsiz bir süre boyunca ağırlayıp beni oyalamaktan keyif alacaklar. Beni hemen küreğe yollasalardı, Orfèvres rıhtımındaki hafiyelere rağmen kısa süre sonra işimin başına dönerdim. Orada, herkes generallerini, bu iyi yürekli Dokuzcanlı'yı kaçırmak için canını dişine takar!

Kibirle ekledi:

— İçinizde benim gibi, sizin için her şeyi yapacak yirmi bin kardeşe sahip olacak kadar zengin biri var mı?

Göğsünü döverek sürdürdü:

— Burası iyilik dolu, hayatımda kimseye ihanet etmedim! Bak yaşlı cadaloz, onları görebiliyor musun? Herkes bana ürkerek bakıyor, ama sen onların midelerini bulandırıyorsun. Ödülünü yerden topla.

Pansiyonerlere bakarak sözlerine bir süre ara verdi.

— Ahmaklar, hiç kürek mahkûmu görmediniz mi? Karşınızdaki kişilikli kürek mahkûmu Collin, diğerleri kadar alçak olmayan ve öğrencisi olduğu Jean-Jacques'ın[60] dediği gibi, toplumsal sözleşmenin yarattığı derin hayalkırıklıklarını protesto eden bir adamdır. Nihayet, mahkemeleri, jandarması, bütçesi olan bir yönetime karşı tek başınayım ve silindirle hepsinin üzerinden geçiyorum.

— Vay canına! dedi ressam. Şu hali tam resmedilecek gibi aşırı güzel!

Collin komisere dönerek,

— Saygıdeğer cellat, DUL KADIN'ın (kürek mahkûmlarının giyotine taktığı şiirsel isim) akıl hocası, hadi uslu bir çocuk ol, diye ekledi. Beni Yankesici mi ele verdi? Başkasının cezasının bedelini onun ödemesini istemem, bu haksızlık olur.

---

60 Rousseau.

O sırada, odasındaki her şeyi incelemiş ve döküm çıkarmış olan polisler aşağı inip komisere alçak sesle bilgi verdiler. Tutanak tamamlanmıştı.

Pansiyonerlere dönen Collin,

— Baylar, bayanlar, şimdi beni götürecekler, dedi. Burada kaldığım süre boyunca bana çok yakın davrandınız, bu yüzden size minnet borçluyum. Elveda. Size taşradan incir göndermeme izin verin.

Birkaç adım atıp Rastignac'a bakmak için geri döndü ve söylevinin sert ifadesiyle garip bir tezat oluşturan yumuşak ve hüzünlü bir tonda,

— Hoşça kal Eugène, dedi. Sıkıntıya düşersin diye, sana sadık bir dost bıraktım.

Kelepçelerine rağmen bir kılıç ustası gibi kendini savunurcasına bir hareket yaptı. "Bir, iki!" diye bağırıp polislerin arasına daldı.

— Başın derde girerse oraya başvur! Adam ve para, oradan her şeyi temin edebilirsin! dedi.

Bu tuhaf adam son sözlerinin sadece Rastignac tarafından anlaşılması için yeterince maskaralık yapmıştı. Jandarmalar ve polisler evden ayrıldığında Madam Vauquer'nin şakaklarını sirkeyle ovan Sylvie afallamış pansiyonerlere baktı.

— Yine de iyi bir adamdı, dedi.

Bu cümle bu sahnenin yol açtığı duygu yoğunluğunun ve çeşitliliğinin yarattığı büyüyü bozdu. Bunun üzerine önce birbirlerini inceleyen pansiyonerler bakışlarını aynı anda Matmazel Michonneau'ya çevirdiler. Bir mumya gibi soluk, kuru ve soğuk görünen yaşlı kız abajurun gölgesinin bakışlarındaki ifadeyi gizleyecek kadar güçlü olmadığından korkarcasına başını öne eğmiş, sobanın yanına büzüşmüştü. Uzun süredir antipatik gelen bu yüz, aniden gerçek ifadesine bürünmüştü. Mükemmel bir ses uyumuyla herkesin tiksintisini belirten bir mırıltı boğuk bir biçimde yankılandı. Bu mırıltıyı duyan Matmazel Michonneau kalakaldı.

İlk önce Bianchon yanındakinin kulağına eğildi ve alçak sesle,

— Bu kadın bizimle yemek yemeye devam ederse buraya bir daha uğramam, dedi.

Bir anda Poiret dışında herkes, tıp öğrencisinin önerisini onayladı. Bu genel destekle güçlenen Bianchon yaşlı memura doğru ilerledi:

— Sizin Matmazel Michonneau ile özel bir ilişkiniz var. Onunla konuşun ve buradan hemen şimdi gitmesi gerektiğini anlamasını sağlayın.

— Hemen şimdi, diye tekrarladı Poiret şaşkınlıkla.

Ardından yaşlı kızın yanına gidip kulağına bir şeyler söyledi.

Pansiyonerlere bir engereğin hain bakışlarını yönelten Michonneau,

— Ama kiramı ödedim, ben de burada herkes gibi para ödeyerek kalıyorum, dedi.

— İş buna kalsın, size geri ödemek için aramızda para toplayacağız, dedi Rastignac.

Eugène'e kindar ve sorgulayıcı bir bakış yönelten yaşlı kız,

— Mösyö, Collin'i destekliyor, nedenini bilmek de hiç zor değil, dedi.

Bu sözler üzerine yerinden sıçrayan Eugène Michonneau'nun üzerine atıldı, sanki onu boğazlayacaktı. Hangi alçaklıkları ima ettiğini anladığı o bakış, ruhuna ürkütücü bir ışık yayıyordu.

— Bırakın onu, diye bağırdı pansiyonerler.

Kollarını kavuşturan Rastignac hiçbir şey söylemedi.

Ressam, Madam Vauquer'ye,

— Matmazel Yahuda meselesine bir son verelim, dedi. Madam, Michonneau'yu kapının önüne koymazsanız, hepimiz kulübenizden ayrılacağız ve her yerde burada sadece muhbirlerin ve kürek mahkûmlarının kaldığını söyleyeceğiz.

Dediğimizi yaparsanız, bu olay hakkında hiç konuşmayacağız. Zaten kürek mahkûmlarının damgaları alınlarına basılmadıkça, kimlik değiştirerek ve ahmakça şakalar yaparak Paris sakinleri gibi yaşamalarına izin verildikçe böyle bir şey en seçkin çevrelerde bile gerçekleşebilir.

Bu sözler üzerine kendini mucizevi bir şekilde toplayan Madam Vauquer doğruldu, kollarını kavuşturdu, parlak ve kuru gözlerini açtı.

— Sevgili mösyö siz pansiyonumu batırmak mı istiyorsunuz? İşte Mösyö Vautrin... sözlerini yarıda kesip ardından devam etti: Ah Tanrım, onu o dürüst adamın ismiyle anmaktan kendimi alamıyorum! İşte bir oda boşaldı ve herkesin yerini yurdunu bulduğu bir mevsimde benden iki kiracı daha aramamı istiyorsunuz.

— Beyler şapkalarınızı alın ve Sorbonne Meydanı'ndaki, Flicoteaux'nun yerine gidelim, dedi Bianchon.

Bir anda hangi kararın daha avantajlı olacağını hesaplayan Madam Vauquer, Matmazel Michonneau'nun yanına gitti.

— Hadi sevgili dostum, işletmemin batmasını istemezsiniz, değil mi? Bu beylerin beni ne kadar zorladığını görüyorsunuz; bu akşamlığına odanıza çıkın.

— Hayır, hayır, hemen gitmesini istiyoruz, dedi pansiyonerler.

Poiret acınası bir ses tonuyla,

— Ama bu zavallı matmazel daha akşam yemeğini yemedi, dedi.

— İstediği yerde yesin, diye bağırdı birçoğu.

— Muhbir hadi dışarı!

— Muhbirler hadi dışarı!

Poiret bir anda aşkın, koçlara verdiği cesaretle,

— Beyler karşı cinsten birine saygılı olun, diye haykırdı.

— Muhbirin cinsiyeti olmaz, dedi ressam.

— Muhteşem *cinsiyetorama*!

— Kapı *dışarıorama*!

Kasketini takan ve Madam Vauquer'nin tavsiye verdiği Matmazel Michonneau'nun yanındaki iskemleye oturan Poiret,

— Beyler bu yakışıksız bir davranış, birilerini kovmanın da bir yolu yöntemi vardır. Paramızı ödedik ve burada kalıyoruz, dedi.

Ressam gülünç bir ifadeyle ona,

— Aşağılık herif hadi çek git! dedi.

— Gidin, siz gitmezseniz biz gidiyoruz, diye ekledi Bianchon.

— Matmazel mahvolmamı mı istiyorsunuz? diye haykırdı Madam Vauquer. Burada daha fazla kalamazsınız, sonunda size şiddet uygulayacaklar.

Matmazel Michonneau ayağa kalktı.

— Gidecek!

— Gitmeyecek!

— Gidecek!

— Gitmeyecek!

Peş peşe söylenen bu sözler ve kendisine duyulan kinin giderek artmaya başlaması üzerine Vauquer'yle alçak sesle birkaç koşul üzerinde anlaşan Matmazel Michonneau gitmeye karar vermek zorunda kaldı.

— Madam Buneaud'ya gidiyorum, dedi tehditkâr bir ifadeyle.

Rekabet ettiği ve tiksinti verici bulduğu bir pansiyonu tercih etmesini acımasız bir hakaret olarak gören Madam Vauquer,

— Matmazel istediğiniz yere gidin, dedi. Buneaud'da sirke gibi şarap içip lokanta artıklarını yiyeceksiniz.

Pansiyonerler kati bir sessizlikte iki sıra oluşturdu. Poiret birlikte gidip gitmeyeceğine karar veremediği Matmazel Michonneau'ya öylesine acıklı bir ifadeyle baktı ve bu tereddüdünü öyle naif bir ifadeyle belli etti ki, Michonneau'nun

gidişine sevinen pansiyonerler birbirlerine bakarak gülmeye başladı.

— Kuçu kuçu, hadi hopla! diye bağırdı ressam ona.

Müze memuru şu bilinen romansın girişini söylemeye başladı:

Suriye'ye giderken,
Genç yakışıklı Dunois.

— Hadi gidin, gitmek için can atıyorsunuz, *trahit sua quemque voluptas*,[61] dedi Bianchon.

Tekrarcı Poiret, Vergilius'un bu dizesini kendince çevirdi: "Herkes kendi gözdesinin peşinden gider."

Matmazel Michonneau kendisine bakıp girmesi için kolunu uzatınca reddedemeyen Poiret yaşlı kıza destek verdi. Alkışlar ve kahkahalar yankılandı.

— Bravo Poiret!

— Moruk Poiret!

— Apollon Poiret!

— Mars Poiret!

— Yürekli Poiret!

O sırada içeri giren bir ulak Madam Vauquer'ye bir mektup verdi. Yazılanları okuyan Madam Vauquer iskemlesine yığıldı.

— Pansiyonumu yakmaktan başka çare kalmadı, buraya yıldırım düştü. Taillefer'in oğlu saat üçte ölmüş. Bu zavallı genci karalayıp o kadınların iyiliğini dilemenin cezasını çekiyorum. Madam Couture ve Victorine eşyalarını istiyorlar, Victorine'in babasında kalacaklarmış! Mösyö Taillefer kızına eşlik etmesi için Madam Couture'ün de orada kalmasına izin vermiş. Dört oda boşaldı! Beş pansiyoner eksildi!

Oturdu, neredeyse ağlayacaktı.

---

61 Lat. *Herkes dileğine, iradesine göre karar verir.*

— Pansiyonumun üzerinde kara bulutlar dolaşıyor! diye haykırdı.

Sokakta aniden duran bir arabanın sesi işitildi.

— Bir aksilik daha, dedi Sylvie.

Goriot Baba yeniden doğduğunu düşündürecek kadar ışıl ışıl ve mutlulukla renklenmiş bir yüzle belirdi.

— Goriot Baba arabada! Dünyanın sonu geliyor, dedi pansiyonerler.

Dosdoğru, bir köşede düşüncelere dalmış olan Eugène'in yanına giden yaşlı adam onun koluna girip neşeli bir ifadeyle,

— Gelin, dedi.

— Demek ne olup bittiğini bilmiyorsunuz! dedi Eugène. Bir kürek mahkûmu olan Vautrin yakalandı ve Taillefer'in oğlu öldü.

— Tüm bunlardan bize ne? diye yanıtladı Goriot Baba. Kızımla sizin evinizde akşam yemeği yiyeceğim, anlıyor musunuz? Hadi gelin, sizi bekliyor!

Onu zorla yürütecekmiş ya da sanki metresini zorla alıp götüren biri gibi Rastignac'ın kolunu çekti.

— Yemeğimizi yiyelim, dedi ressam.

Bunun üzerine herkes masadaki yerini aldı.

— Bak sen! Bugün her şey ters gidiyor; etli fasulyemin dibi tuttu. Olsun! Yanmış fasulye yersiniz, dedi Koca Sylvie.

Masasının etrafında on sekiz yerine on kişinin toplandığını gören Madam Vauquer tek kelime etmeye cesaret edemedi. Herkes onu teselli etmeye ve neşelendirmeye çalıştı. Müdavimler ilk başlarda Vautrin'den ve o günün gelişmelerinden söz etseler de, kısa süre sonra sohbetin yılankavi güzergâhına riayet edip düellolardan, kürek mahkûmiyetinden, adaletten, yasaların yeniden düzenlenmesinden, cezaevlerinden konuşmaya başladılar. Sonra Jacques Collin'den, Victorine'den ve kardeşinden binlerce fersah uzaklaştılar. On kişi olsalar da yirmi kişi gibi bağıra rak her zamankinden daha kalabalıkmış hissi uyandırdılar;

dün akşamki yemek ile bu akşamki arasındaki tek fark buydu. Ertesi gün Paris'in gündelik olaylarında yutacak başka bir av bulmak zorunda olan bu bencil topluluğun alışıldık umursamazlığı ağır bastı ve Koca Sylvie gibi düşünmeye başlayan Madam Vauquer bile umutla sakinleşti.

Kendini arabada Goriot Baba'nın yanında otururken bulan Eugène için o gün, iradesinin ve kafasının sağlamlığına rağmen düşüncelerini nasıl tasnif edeceğini bilemediği bir hayal gibi geçti. Yaşlı adamın alışılmadık bir neşeyle ettiği laflar, yaşadığı onca duygudan sonra kulağında rüyalarda duyduğumuz sözler gibi yankılanıyordu.

— Taşınma işleri bu sabah bitti. Bu akşam üçümüz birlikte yemek yiyeceğiz! Anlıyor musunuz? Dört yıldır küçük Delphine'imle akşam yemeği yemedim. Bütün akşam benimle olacak. Bu sabahtan beri sizdeyiz. Elbiselerimi çıkarıp bir işçi gibi çalıştım. Mobilyaların taşınmasına yardım ettim. Ah! Sofrada nasıl zariftir bilmiyorsunuz; benimle ilgilenecek, "Hadi babacığım, bundan da alın, çok leziz!" diyecek. Böyle söylediğinde yemeği yiyemem. Ah! Bu akşam yapacağımız gibi onunla rahat rahat zaman geçirmeyeli çok uzun zaman oluyor!

— Bugün dünya tersine mi döndü? dedi Eugène.

— Tersine mi? diye sordu Goriot Baba. Aslında dünya hiçbir zaman bu kadar güzel olmadı. Sokaklarda sadece neşeli yüzleri, el sıkışan, kucaklaşan, hepsi benim için Café des Anglais'den sipariş edilmiş bir ziyafet çekmek üzere kızlarına giden mutlu insanlar görüyorum. Onun yanında acı mantar bile bal gibi tatlı olur.

— Sanırım gerçek yaşama geri dönüyorum, dedi Eugène kendi kendine.

Ön camı açan Goriot Baba,

— Arabacı daha hızlı gitsenize, diye bağırdı. Adrese on dakika içinde varırsanız size beş frank bahşiş vereceğim.

Bu vaadi duyan arabacı Paris'te şimşek hızıyla ilerlemeye başladı.

— Hâlâ hızlı sürmüyor, diyordu Goriot Baba.

— Peki beni nereye götürüyorsunuz? diye sordu Rastignac.

— Evinize.

Araba Artois Sokağı'nda durduğunda önce inen yaşlı adam, hazzın doruğundaki dul bir erkek gibi hiçbir şeyi umursamayan bir savurganlıkla arabacıya on frank uzattı.

— Hadi yukarı çıkalım, dedi Rastignac'a.

Onu bir avludan geçirip yeni ve zarif görünen bir binanın üçüncü katında bulunan, arka cepheye bakan bir dairenin kapısına götürdü. Goriot Baba'nın kapıyı çalmasına gerek kalmadan Madam de Nucingen'in odacısı Thérèse kapıyı açtı. Eugène kendini bir bekleme odası, küçük bir salon, bir yatak odası ve bahçeye bakan bir çalışma odasından oluşan muhteşem bir bekâr evinde buldu. Mobilyaları ve dekoru gördüğü en güzel, en zarif görüntülerle kıyaslanabilecek küçük salonda, mumların aydınlığında Delphine'i fark etti. Ateşin yanındaki iki kişilik kanepeden kalkan genç kadın, siperlikli şapkasını şöminenin üzerine koydu ve şefkat dolu bir ses tonuyla ona,

— Mösyö, demek hiçbir şeyden anlamadığınız için sizi buraya getirmek gerekti, dedi.

Thérèse gittiğinde Delphine'i kollarının arasına alıp hararetle sıkan Eugène sevinçten ağladı. Onca sarsıntının yaşandığı bir günde gördükleri ve şimdi gördükleri arasındaki bu son tezat duygularının, gerginlik sonrası boşalmasına yol açmıştı.

Bitkin düşen Eugène tek bir söz etmeden ve bu son darbenin indiriliş tarzından henüz hiçbir şey anlamadan kanepeye yığılırken Goriot Baba kızına alçak sesle,

— Seni sevdiğini çok iyi biliyordum, dedi.

Rastignac'ın elini tutan Madam de Nucingen,

— Hadi gelin bakın, dedi ve onu halısı, mobilyaları ve en ufak ayrıntıları Delphine'in odasının daha küçük boyutlu halini hatırlatan bir odaya götürdü.

— Sadece yatak eksik, dedi Rastignac.

Delphine kızararak ve elini sıkarak,

— Evet mösyö, dedi.

Ona bakan Eugène hâlâ genç olan Madam de Nucingen'in o seven kadın yüreğindeki gerçek utanç duygusunu anladı.

— Siz her zaman tapılacak erkeklerden birisiniz, dedi kulağına. Evet, birbirimizi çok iyi anladığımız için bunu size söylemeye cesaret ediyorum: Aşk ne kadar canlı ve içtense, bir o kadar gizli ve gizemli olmalıdır. Sırrımızı kimseye açmayalım.

— Ah! Ben hiç kimse değilim, dedi Goriot Baba homurdanarak.

— Siz *bizsiniz*, biz de siziz, bunu pekâlâ biliyorsunuz...

— Ah! İşte istediğim buydu. Beni dikkate almayacaksınız, öyle değil mi? Görünmese de her yerde olduğu bilinen bir melek gibi gidip geleceğim. Delphine'ciğim, minnoşum, tontonum, sana, "Artois Sokağı'nda güzel bir daire var, içini onun için döşeyelim," derken haksız mıymışım? Sen istemiyordun. Ah! Tıpkı hayatın gibi, sevincinin mimarı da benim. Babalar mutlu olmak için hep vermek zorundadır. Babayı baba yapan hep vermektir.

— Nasıl? diye sordu Eugène.

— Evet, istemiyor, sanki herkes mutluluğu hak edermişçesine saçma sapan şeyler söylenmesinden korkuyordu! Ama her kadın onun yaptığını yapmayı düşler...

Goriot Baba kendi kendine konuşuyordu, Madam de Nucingen'in Rastignac'ı götürdüğü odadan hafifçe kondurulmuş olsa da bir öpücüğün sesi geldi. Bu odanın zarafeti hiçbir şeyi eksik olmayan daireninkiyle uyum içindeydi.

Masaya oturmak için geri dönerlerken Delphine,

— Beğenilerinizi iyi tahmin edebilmiş miyiz? diye sordu.

— Evet, hem de fazlasıyla. Ne yazık! Bu eksiksiz lüksü, gerçekleşmiş bu güzel hayalleri, genç, kibar bir yaşamın tüm şiirlerini onları hak edemeyecek kadar derinden hissediyo-

rum, ama bunları kabul edemem ve henüz böyle bir şey için çok yoksulum...

Kadınların bir endişeden iyice kurtulabilmek için yaptıkları gibi dudaklarını zarifçe büken Delphine alaycı bir otoriteyi yansıtan bir ifadeyle,

— Ah! Şuraya bakın! Demek şimdiden bana karşı çıkıyorsunuz, dedi.

Eugène o gün içinde kendini sıkı bir sorgulamaya tabi tutmuştu ve Vautrin'in tutuklanması, kendisine az kalsın içine yuvarlanacağı uçurumu gösteren bu olay asil düşüncelerini ve nezaketini, cömert düşüncelerinin böyle okşayıcı bir şekilde çürütülmesine izin vermeyecek kadar güçlendirmişti. İçini derin bir hüzün kapladı.

— Nasıl olur, bunu geri mi çevireceksiniz? dedi Madam de Nucingen. Böyle bir geri çevrilişin bir kadın için ne anlama geldiğini biliyor musunuz? Gelecekten kuşku duyuyor, bana bağlanmaya cesaret edemiyorsunuz. Bu yüzden de sevgime ihanet etmekten mi korkuyorsunuz? Siz beni seviyorsanız, ben de... sizi seviyorsam, böyle önemsiz gönül borçları karşısında neden geri adım atıyorsunuz? Bu bekâr evinin döşenmesiyle uğraşmanın bana verdiği hazzı bilseydiniz, tereddüt etmeyecek ve benden özür dileyecektiniz. Bende paranız vardı ve ben de onu iyi değerlendirdim, hepsi bu. Kendinizi büyümüş sanıyordunuz, ama hâlâ küçüksünüz. Daha fazlasını istiyorsunuz... (Eugène'in tutku dolu bir bakışını yakaladığında, "Ah!" dedi) ve saçma sapan şeylerden etkilenmiş gibi davranıyorsunuz. Beni hiç sevmiyorsanız, tamam, geri çevirin. Kaderim bir sözcüğe bağlı. Konuşun!

Bir an durduktan sonra babasına dönerek ekledi:

— Baba ona biraz akıl verin. Onurumuz konusunda, benim kendisinden daha az hassas olduğumu mu sanıyor?

Bu hoş tartışmayı dinleyen ve izleyen Goriot Baba'nın yüzünde bir afyon tiryakisinin sabitlenmiş gülümsemesi vardı.

Eugène'in elini kavrayan Delphine,

— Yavrum! Daha hayatın başlangıcındasınız, diye devam etti. Birçokları için aşılamaz bir bariyerin karşısındasınız, bir kadın eli bu barikatı yıkıyor ve siz geri çekiliyorsunuz! Ama başaracak, muhteşem bir servetin sahibi olacaksınız, bu alnınızda yazıyor! O zaman bugün size verdiğim borcu geri ödeyemeyecek misiniz? Eskiden kadınlar, müsabakalarda kendi adlarına dövüşmeleri için şövalyelerine zırhlar, kılıçlar, miğferler, örme zırhlar, atlar vermezler miydi? İşte Eugène, size sunduğum şeyler bu dönemin silahları, bir yerlere ulaşmak için gerekli araçlar. Babamın odasına benziyorsa kaldığınız çatı katı da güzel sayılır! Hadi, yemek yemiyor muyuz? Beni üzmek mi istiyorsunuz?

Eugène'in elini sarsarak,

— Cevap verin! dedi. Tanrım, babacığım, onu ikna edin, yoksa çıkıp gideceğim ve yüzünü bir daha asla görmeyeceğim.

Dalgınlığından sıyrılan Goriot Baba,

— Sizi ikna edeceğim, dedi. Sevgili mösyö, Yahudilerden borç alacaksınız, öyle değil mi?

— Almam gerekiyor.

Cebinden yıpranmış deriden berbat bir cüzdan çıkaran yaşlı adam,

— İşte sizi yakaladım, dedi. Ben de Yahudi gibi davranıp tüm faturalarınızı ödedim, işte hepsi burada! Kimseye bir metelik borcunuz yok. Büyük bir meblağ değil, topu topu beş bin frank. Bunu size borç veriyorum! Kadın olmadığım için beni geri çeviremeyeceksiniz. Bir kâğıt parçasına, bana borçlu olduğunuzu yazıp ileride ödersiniz.

Birbirlerine şaşkınlıkla bakan Eugène ve Delphine'in gözlerinden birkaç damla yaş aktı. Rastignac yaşlı adamın elini sıktı.

— Bunda ne var ki, siz benim evladım değil misiniz? dedi Goriot.

— Zavallı babacığım bunu nasıl yaptınız?

— İşte şöyle, dedi Goriot Baba. Seni, onu yanına getirmeye ikna ettiğimde, kendi evinmiş gibi eşyalar aldığını gördüğümde, içimden, "Sıkıntıya düşecek," dedim. Avukat, servetini geri almak için kocana açtığın davanın altı ay süreceğini söylüyor. Ben de bin üç yüz elli franklık sürekli gelirimi sattım, ipotekli aldığım on beş bin frankla ömür boyu bin iki yüz frank gelir sağladım. Anaparanın geri kalanını sizin alacaklılarınıza ödedim. Yılda yüz elli franga tuttuğum yukarıdaki odada günde iki frank harcayarak prensler gibi yaşarım, üstelik param da artar. Hiçbir şeyimi hor kullanmıyorum, bana elbise bile gerekmez. On beş gündür içimden, "Mutlu olacaklar!" deyip gülüyordum. İşte şimdi mutlu değil misiniz?

Boynuna atladığı babasının dizlerine oturttuğu Madam de Nucingen,

— Ah! Babacığım! Babacığım! dedi.

Goriot'yu öpücüklere boğdu, sarı saçlarıyla yanaklarını okşadı ve ışıl ışıl parlayan yüzüne gözyaşlarını döktü.

— Babacığım, siz muhteşem bir babasınız! Hayır! Bu dünyada sizin gibi bir baba yok. Eugène sizi zaten çok seviyordu, şimdi daha da çok sevecek!

Kızının yüreğinin kendi yüreği üzerinde attığını on yıldır hissetmeyen Goriot Baba,

— Ama çocuklarım, ama Delphine'im, beni sevinçten öldürmek mi istiyorsunuz? dedi. Zavallı yüreğim parçalanıyor. Tamam, Mösyö Eugène, şimdiden ödeştik!

Yaşlı adam kızını öylesine ölçüsüz bir şiddetle sıktı ki, Delphine,

— Ah! Canımı acıtıyorsun! dedi.

Rengi solan Goriot Baba,

— Canını mı acıtıyorum? diye sordu.

Kızına insanüstü, kederli bir ifadeyle baktı, aslında babalığın İsa'sı olan bu adamın yüz ifadesini tasvir edebilmek, palet üstatlarının insanların kurtarıcısının insanlar uğruna

çektiği çileyi resmetmek için icat ettikleri imgelerle karşılaştırmalar yapmayı gerektirirdi. Goriot Baba parmaklarının çok sıktığı beli hafifçe öptü ve bir gülümsemeyle,

— Hayır, olamaz, canını mı acıttım? diye sordu. Asıl çığlık atarak sen benim canımı acıttın. Bu daha acı, dedi ardından, kızının kulağına dikkatle bir öpücük kondururken. Ama onun da gönlünü almak gerekir, yoksa kızacaktı, dedi.

Bu adamın tükenmek bilmez fedakârlığı karşısında taş kesilen Eugène, genç yaşında içten gelen naif bir hayranlıkla onu izliyordu.

— Tüm bunlara layık olacağım, diye haykırdı.

— Eugène'im çok yerinde bir laf ettiniz, diyen Madam de Nucingen öğrencinin alnını öptü.

— Senin için Matmazel Taillefer'i ve milyonlarını geri çevirdi, dedi Goriot Baba. Evet, o kız sizi seviyordu, işte şimdi Karun kadar zengin oldu.

— Ah! Tamam da bunu söylemeye ne gerek var? diye haykırdı Rastignac.

Delphine Eugène'in kulağına,

— Bu akşam pişmanlık duydum, dedi. Ah! Sizi çok seveceğim, daima seveceğim.

— İşte düğünlerinizden bu yana geçirdiğim en mutlu gün, diye haykırdı Goriot Baba. Ulu Tanrı sizin yerinize bana dilediğince acı çektirebilir, içimden, "O yılın Şubat ayında insanların yaşamları boyunca olamayacakları kadar mutlu oldum," diyeceğim. Küçüğüm! Bana baksana. Çok güzel, öyle değil mi? Söylesenize, teni böyle renkli, küçük gamzesi bu kadar zarif çok kadın tanıdınız mı? Hayır, öyle değil mi? Tamam o zaman, bu kadın aşkını ben yarattım! Artık sizin tarafınızdan mutlu edileceği için daha da güzel olacak. Komşum, benim cennetteki yerim size gerekiyorsa onu size verip cehenneme gidebilirim.

Artık ne söylediğini bilmiyordu.

— Hadi yemek yiyelim! Her şey bizim, dedi.

— Zavallı babacığım!

Ayağa kalkıp kızına yaklaşan Goriot Baba, başını tutup onu saç örgülerinin arasından öptü.

— Kızım, beni mutlu etmenin ne kadar kolay olduğunu bir bilseydin! Ara sıra yukarıya beni görmeye gel, birkaç basamak çıkacaksın, hepsi bu. Hadi bana söz ver!

— Tamam babacığım.

— Bir daha söyle.

— Evet, babacığım.

— Tamam, sus, yoksa bu sözleri sana yüz kere tekrarlatacağım. Hadi yemek yiyelim.

Bütün akşam çocuksu davranışlarla geçti ve çılgınlıkta Goriot Baba'nın onlardan aşağı kalır yanı yoktu. Öpmek için kızının ayaklarına kapanıyor, gözlerine uzun uzun bakıyor, başını elbisesine sürtüyor, nihayet çok genç ve çok seven bir âşık gibi delilikler yapıyordu.

Delphine Eugène'e,

— Gördüğünüz gibi, babam bizim yanımızda olduğunda sadece onunla ilgilenmemiz gerekecek. Bu da bazen çok sıkıcı olabilir, dedi.

Şimdiden birçok kez kıskançlık duygusuna kapılan Eugène, tüm nankörlüklerin temelinde yatan *kıskançlık* sözcüğünü kınayamıyordu. Odaya bir göz atıp,

— Dairenin işleri ne zaman bitecek? dedi. Bu akşam ayrılmamız mı gerekiyor?

Delphine tatlı bir sesle,

— Evet ama yarın akşam yemeğine bana geleceksiniz. Yarın Italiens'de gösteri var, dedi.

— Ben de parterdeki koltuklardan birine otururum! dedi Goriot Baba.

Gece yarısı Madam de Nucingen'in arabası bekliyordu. Vauquer Pansiyonu'na geri dönen Goriot Baba ile Eugène, Delphine'den, giderek artan bir coşkuyla söz ederken bu iki yoğun tutkunun dışavurumları arasında ilginç bir mü-

cadele yaşandı. Eugène sebatkârlığı ve büyüklüğüyle hiçbir şahsi çıkarın lekelemediği bu baba aşkının kendi aşkını ezip geçtiğini gizleyemiyordu. İdolü, baba için hep saf ve güzeldi ve hayranlığı geçmişte olduğu gibi gelecekte de artarak sürecekti.

Sobanın yanında Sylvie ile Christophe'un arasına oturan yaşlı pansiyoncu, Kartaca'nın yıkıntıları üzerinde duran Marius[62] gibiydi. Sylvie ile perişan bir halde konuşurken, geriye kalan iki pansiyonerini bekliyordu. Lord Byron Tasso'ya[63] pek güzel inlemeler atfetmiş olsa da, bunlar Madam de Vauquer'ninkilerin derin gerçekliğiyle yarışamazdı.

— Sylvie demek yarın sabah sadece üç fincan kahve hazırlanacak! Şuraya bakın, pansiyonumda kimse kalmadı, bu içler acısı bir durum değil mi? Pansiyonerlerim olmasa hayat nedir? Bir hiç. İşte konukları tarafından terk edilmiş bir ev. Yaşam konuklardadır. Ne günah işledim de tüm bu felaketleri üzerime çektim? Fasulye ve patates erzakımız yirmi kişilikti. Pansiyonumu polis bastı! Demek sadece patates yiyeceğiz! Bu durumda Christophe'un işine son vereceğim!

Uyuyan Savoielu aniden uyandı ve "Madam!" dedi.

— Zavallı çocuk bir buldok gibi, diye ekledi Sylvie.

— Herkesin başını sokacak bir yer bulduğu bu ölü sezonda pansiyoneri nereden bulacağım? Aklımı kaçıracağım. O Michonneau cadısı Poiret'yi de yanında götürdü. Kuçu kuçu gibi peşinden giden o adamı kendisine bağlamak için ne yapıyordu acaba?

Başını iki yana sallayan Sylvie,

— Ah! Madam bu yaşı geçkin kızlar dalavereler çevirmeyi iyi bilirler, dedi.

---

62 Amerikan ressam John Vanderlyn (1776-1852), *Caius Marius Amid the Ruins of Carthage* isimli resminde, Romalı general, devlet adamı Gaius Marius'u (MÖ 157-87) mağrur bir ifadeyle Kartaca harabelerinde otururken resmetmiştir.

63 Lord Byron'ın (1788-1824), şair Torquato Tasso'nun (1544-1595) efsanevi trajik aşkını konu eden *The Lament of Tasso* adlı şiiri kastediliyor.

— O zavallı Mösyö Vautrin'i de kürek mahkûmiyetine gönderdiler! Sylvie, bu beni aşar, ama onun gibi neşeli, her ay on beş franga *gloria* alan ve kirasını peşin ödeyen bir adamın suçlu olduğuna hâlâ inanmıyorum.

— Çok cömertti, diye ekledi Christophe.

— Bunda bir yanlışlık var, dedi Sylvie.

— Yok, hayır, kendi itiraf etti, dedi Madam Vauquer. Ve tüm bunların benim evimde, bir kedinin bile geçmediği bir mahallede yaşanmasına ne demeli! İnan bana düş görüyorum. Çünkü XVI. Louis'nin başına gelenleri, imparatorluğun çöküşünü, yeniden dirilişini ve yeniden çöküşünü gördük, tüm bunlar olasılık dâhilindeydi, oysa kendi halinde pansiyonlar için bu geçerli değildir: Kral olmadan da yaşanabilir, ama karınların doyması her zaman gereklidir ve Conflans'da doğmuş, nefis akşam yemekleri sunan onurlu bir kadının bu hale düşmesi için dünyanın sonunun gelmiş olması gerekir... evet, dünyanın sonu gelmiş olmalı.

— Ya size bu haksızlığı yapan Matmazel Michonneau'nun, söylenene göre üç bin frank almasına ne demeli! diye haykırdı Sylvie.

— Bana o alçaktan söz etme, dedi Madam Vauquer. Üstüne üstlük Buneaud'ya taşındı! Ama ondan her şey beklenir, zamanında dehşet verici olaylara karışmış, cinayet işlemiş, hırsızlık yapmış olmalı. O zavallı Vautrin'in yerine kürek cezasına o çarptırılmalıydı...

O sırada Eugène ve Goriot Baba kapıyı çaldılar.

İç çeken dul kadın,

— Ah! İşte iki sadık müşterim, dedi.

O gün pansiyonda yaşanan felaketleri pek de hatırlamayan iki sadık müşteri, teklifsizce pansiyon sahibine teklifsizce Chaussée-d'Antin'e taşınacaklarını bildirdiler.

— Ah! Sylvie işte bu son felaketim, dedi dul kadın. Beyler! Tam mideme ölümcül bir darbe indirdiniz. Midemde sanki demir bir çubuk var. İşte ömrümden on yıl çalan bir

gün. İnanın çıldıracağım. Fasulyeleri ne yapmalı? Tamam o zaman! Artık burada tek başına kalacağım Christophe, yarın gidiyorsun. Hoşça kalın beyler, iyi geceler.

— Ama neyi var? diye sordu Eugène Sylvie'ye.

— Lanet olsun! O olaylardan sonra herkes çekip gitti. İşte, ağladığını duyuyorum. *Zırıldamak,* ona iyi gelecek. Onun yanında çalışmaya başladığımdan beri gözlerinden ilk kez yaşlar boşanıyor.

Madam Vauquer ertesi sabah kendi ifadesiyle, *düşünüp taşınmıştı.* Tüm pansiyonerlerini kaybetmiş ve hayatı altüst olmuş bir kadın gibi üzgün olsa da, aklı başındaydı ve zedelenmiş çıkarların, tükenip gitmiş alışkanlıkların yol açtığı derin, gerçek bir kederin belirtilerini sergiliyordu. Sevgilisinin sıkça gittiği mekânlara son kez bakan bir âşığın bakışları, boş masasında oturan Madam Vauquer'ninkilerden daha hüzünlü olamazdı. Eugène birkaç gün sonra Tıp Fakültesi'ni bitirecek olan Bianchon'un, kesin oraya yerleşeceğini, müze memurunun Madam Couture'ün odasını çok beğendiğini birçok kez söylediğini, pansiyonunun birkaç gün içinde yeniden dolacağını söyleyerek onu teselli etti.

— Sevgili mösyö Tanrı da bu söylediklerinizi duysun, ama felaket bu eve bir kez girdi, göreceksiniz, on güne kalmaz ölüm de girecek, dedi.

Ardından yemek salonuna kasvetli gözlerle bakarak,

— Buraya ne olacak? diye ekledi.

Eugène Goriot Baba'ya alçak sesle,

— Buradan taşınmakla iyi etmişiz, dedi.

Ürkmüş bir halde koşarak gelen Sylvie,

— Madam, Mistigris'i üç gündür görmüyorum, dedi.

— Ne güzel! Kedim öldüyse, bizi terk ettiyse, ben... Sözlerini tamamlayamayan zavallı dul kadın ellerini kavuşturdu ve bu ürkütücü tahminle perişan olmuş bir halde koltuğuna gömüldü.

Eugène öğleye doğru, postacıların Panthéon Mahallesi'ne geldiği saatte, şık bir zarfa koyulmuş, Beauséant armalarıyla damgalanmış bir mektup aldı. Mektupta Mösyö ve Madam Nucingen'in, bir aydır dillerde dolaşan ve Vikontes'in evinde gerçekleşecek olan büyük baloya davet edildiği yazıyordu. Bu davete Eugène için yazılmış bir not eklenmişti:

Mösyö,

Madam de Nucingen'e duygularımı iletme görevini büyük bir keyifle üstleneceğinizi düşünüyorum. Size benden istediğiniz daveti gönderiyorum ve Madam de Restaud'nun kardeşiyle tanışmaktan mutluluk duyacağım. O güzel insanı bana getirin ve bunu öyle yapın ki tüm sevginize tek başına el koyamasın, size karşı hissettiklerim karşılığında bana da epey borçlusunuz.

Vikontes de Beauséant.

Mektubu tekrar okuyan Eugène,

— Madam de Beauséant bana açıkça Nucingen baronunun gelmesini istemediğini bildiriyor, dedi.

Ödülünü hiç kuşkusuz alacağı sevinçli bir haberi iletmek için hemen Delphine'e gitti. Madam de Nucingen banyodaydı. Rastignac ateşli ve bir metrese, iki yıllık arzularının nesnesine sahip olmakta acele eden bir gence özgü doğal sabırsızlıkların pençesine düşmüş bir halde, süslenme odasında bekledi. Bunlar gençlerin, hayatta iki kez yaşayamayacakları heyecanlardır. Bir erkeğin ilk kez bağlandığı, gerçek anlamda kadın olan bir kadının, yani kendisini ona Paris sosyetesinin gerektirdiği görkemli yanlarıyla sunan bir kadının asla rakibi yoktur. Paris'te aşk, diğer aşklara hiçbir surette benzemez. Erkekler de kadınlar da, sözde çıkar gözetmeyen sevgisini yol yordam gözeterek şatafatlı sözlerle dile getirenlere kanmaz. Bu şehirde günlük yaşamın doğal bir parçası olan binlerce gösteriş merakına karşı yerine getirmesi gereken görevleri ol-

duğunun farkında olan tek kişi yürekleri ve duyuları tatmin etmenin yeterli olmadığını bilen kadındır. XVI. Louis'nin maiyetindeki tüm kadınların, o büyük monarka, Vermandois dükünün[64] seçkinler âlemine girişini kolaylaştırmak için her biri üç bin frank tutan kolluklarını yırttığını unutturan o çoşkun tutkuyu, Matmazel de la Vallière'i kıskandığı düşünülürse, insanlığın geri kalanından ne beklenebilir?

Genç, zengin, unvanlı olun, becerebiliyorsanız daha mükemmel olun; idolün huzuruna yakmak için ne kadar çok tütsü getirirseniz, o da sizi o kadar çok gözetecektir, tabii tapılacak bir kadınınız varsa. Aşk bir dindir ve ona tapmak diğer tüm dinlerden daha pahalıya mal olmalıdır; çabucak gelir geçer ve oradan geçtiğini yakıp yıkmalarla belli eden bir yumurcağa dönüşür. Duygunun heybeti tavan aralarının şiiridir; bu zenginlik olmasa aşk oralarda ne hale gelir? Paris hukukunun bu amansız yasaları karşısında istisna oluşturanlar varsa da, bunlara tenhalıklarda, kendini toplumsal öğretilerin akışına kaptırmayan, duru suyu azar azar ama sürekli akan bir pınarın yanında yaşayan ruhlarda rastlanır. Kendi yeşil gölgeliklerine bağlı kalan, kendileri için her konuda yazan ve kendi içlerinde buldukları sonsuzluğun dilini dinlemekten mutlu olan bu ruhlar, yeryüzünün kanatlarına acıyarak bakar, kendi kanatlarının açılmasını sabırla beklerler. Ama yüceliklerin tadını önceden tatmış gençlerin çoğuna benzeyen Rastignac, soylular âleminin arenasına, tepeden tırnağa silahlanmış olarak girmek istiyor, bu âlemin ateşini hissediyordu ve onu alt edecek gücü kendinde bulmuş gibi olsa da, bu ihtirasın araçlarını ve amacını bilmiyordu. Hayatı dolduran saf ve ilahî bir aşkın yokluğunda, bu güç açlığı güzel bir şey olabilir: Bunun için her türlü şahsi çıkarı bir kenara bırakmak ve hedefe bir ülkenin yücelmesini koy-

64 XVI. Louis ile metresi Matmazel de la Vallière'in çocuğu. Çiftin beş çocuğundan üçü çok küçükken (ve meşruiyet kazanamadan) ölmüştür. Vermandois kontu ise meşruiyet kazanan tek erkek çocuktur, o da 16 yaşında ölmüştür.

mak gerekir. Ama öğrenci, insanın hayatın akışını izlediği ve onun hakkında hüküm verdiği o aşamaya henüz gelmemişti. Taşrada yetişmiş çocukları bir yaprak gibi saran o körpe ve tatlı düşüncelerin büyüsünden bugüne dek sıyrılamamış, geçilmesi yasak olan Paris nehrini aşmakta sürekli tereddüt etmişti. Aşırı merakına rağmen, şatosunda oturan gerçek soylunun mutlu yaşamı konusundaki önyargılarını hep korumuştu. Yine de, dün dairesine girdiğinde son endişeleri de ortadan kaybolmuştu. Tıpkı uzun süredir doğuştan gelen manevi avantajlardan yararlanması gibi, servetin maddi avantajlarından da yararlanırken de taşralı kimliğinden sıyrılmış ve güzel bir geleceği keşfettiği bir konuma yavaşça yerleşmişti. Böylece, artık biraz da kendisine ait sayılabilecek bu süslenme odasında Delphine'i rahatça beklerken, geçen yıl Paris'e gelmiş olan Rastignac'ı, manevi bir göz yanılsamasıyla uzaktan izlerken, kendi kendine onun şu andaki haline benzeyip benzemediğini soruyordu.

Thérèse gelip ona, "Madam odasına geçti," deyince irkildi.

Şöminenin yanındaki kanepeye uzanmış olan Delphine tazelenmiş, dinçleşmişti. Onun müslin kıvrımları arasına yayılmış bu halini, Hindistan'dan çiçeği içinde meyvesiyle birlikte gelen o güzel bitkilerle kıyaslamamak imkânsızdı.

— İşte, yine birlikteyiz, dedi Delphine heyecanla.

Yanına oturarak öpmek için elini eline alan Eugène,

— Size ne getirdiğimi tahmin edin, diye karşılık verdi.

Daveti okuduğunda sevindiğini belli eden Madam de Nucingen, nemli gözlerini Eugène'e çevirdi ve kibirli bir tatminin coşkusuyla onu kendine çekmek için kolunu boynuna doladı.

— Ve bu mutluluğu size (kulağına eğilip "Sana! Ama temkinli olalım, Thérèse süslenme odamda," dedi) borçluyum! Evet, bunu mutluluk olarak adlandırmaya cesaret ediyorum. Sizin sağladığınız bir mutluluk, özsaygının zaferinden daha fazlası değil mi? Kimse beni o soylular âlemine takdim etmek istemedi. Belki şu anda beni Parisli bir kadın

kadar önemsiz, havai, hafif bulacaksınız, ama dostum, size her şeyimi feda etmeye hazır olduğumu ve siz orada olacağınız için, Saint-Germain Mahallesi'ne gitmeyi hiç istemediğim kadar tutkuyla istediğimi aklınızdan çıkarmayın.

— Sizce de Madam de Beauséant bize balosuna Baron Nucingen'i beklemediğini söylemeye çalışmamış mı? diye sordu Eugène.

Mektubu Eugène'e geri veren Barones,

— Evet, dedi. Bu kadınlar hadlerini bilmeme konusunda çok yeteneklidir. Olsun, ben gideceğim. Ablam da orada olacak, muhteşem bir tuvalet diktirdiğini biliyorum.

Delphine alçak sesle devam etti:

— Eugène ablam oraya ürkütücü kuşkuları dağıtmak için gidiyor. Hakkında söylenenleri bilmiyorsunuz. Nucingen bu sabah bana, dün kulüpte alenen onun aleyhine konuşulduğunu söyledi. Tanrım! Kadınların ve ailelerin onuru nasıl da hafife alınıyor! Zavallı ablam adına kendimi hakarete uğramış, incitilmiş hissettim. Bazılarının söylediğine göre M. de Trailles, toplamda yüz bin franga varan senetler imzalamış, neredeyse hepsinin vadesi gelmiş, hakkında dava açılacakmış. Bu badirede ablam da Kont Restaud'nun annesinden kalan ve muhtemelen gördüğünüz o güzel elmasları bir Yahudi'ye satmış. İki gündür bundan başka bir şey konuşulmuyormuş. Bu yüzden lame bir elbise diktiren Anastasie'nin, Madam de Beauséant'ın balosunda tüm ışıltısı ve tüm elmaslarıyla dikkatleri üzerine çekmek istediğini düşünüyorum. Ama onun gölgesinde kalmak istemiyorum. Beni hep ezmeye çalıştı, ona o kadar destek olmama, parasız kaldığında ona hep para vermeme rağmen bana hiç de iyi davranmadı! Neyse söylentileri bir kenara bırakalım, bugün mutlu olmak istiyorum.

Rastignac gece birde hâlâ oradaydı. Madam de Nucingen ona gelecekteki sevinçleri barındıran uzun vedalaşma sözcükleri sıralarken hüzünlü bir ifadeyle,

— O kadar ürkek, o kadar batıl inançlıyım ki! Öyle korkak, öyle batıl inançlıyım ki, önsezilerimi dilediğiniz gibi adlandırabilirsiniz, ben mutluluğumun bedelini korkunç bir felaketle ödeyeceğim düşüncesiyle titriyorum, dedi.

— Çocuk! dedi Eugène.

— Demek bu akşam çocuk benim, diye yanıtladı Delphine gülerek.

Eugène ertesi gün ayrılacağından emin olduğu Vauquer Pansiyonu'na geri dönerken hâlâ dudaklarında mutluluğun tadını hisseden gençlerin yaptığı gibi tatlı düşlere daldı.

Goriot Baba kapısının önünden geçen Rastignac'a,

— Neler oldu? dedi.

— Neler mi oldu? Yarın size her şeyi anlatacağım.

— Her şeyi, öyle değil mi? diye bağırdı yaşlı adam. Yatıp uyuyun. Yarın mutlu hayatımıza başlayacağız.

Ertesi gün Goriot ve Rastignac, sadece bir habercinin lütfedip gelmesini beklerken, öğlene doğru Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nda tam da Vauquer Pansiyonu'nun önünde duran bir arabanın sesi yankılandı. Arabasından inip babasının hâlâ pansiyonda olup olmadığını soran Madam de Nucingen, aldığı olumlu yanıt üzerine merdiveni hızla çıktı. Komşusunun haberi olmasa da, Eugène onun odasındaydı. Kahvaltıda Goriot Baba'dan eşyalarını getirmesini rica etmiş ve ona saat dörtte Artois Sokağı'nda buluşacaklarını söylemişti. Ama yaşlı adam nakliyecileri çağırmak için çıktığında hemen fakülteye yoklamaya giden Eugène, gayretkeşliğinden dolayı hiç kuşkusuz onun adına ödeme yapacak olan Goriot Baba'ya bu işi bırakmamak için kimse fark etmeden pansiyona dönmüştü. Madam Vauquer dışarı çıkmıştı. Bir şey unutup unutmadığını görmek için odasına çıkan Eugène, masasının çekmecesinde Vautrine'e verdiği ve ödediği gün umursadan oraya bıraktığı boş senedi bulunca, odasına yeniden bakmayı akıl ettiği için kendisiyle övündü. Sobası yanmadığından senedi yırtmaya karar ver-

mişti ki Delphine'in sesini duydu, genç kadının, kendisinden gizleyecek bir şeyi olmadığını düşünerek hiç ses çıkarmadan kapısının kenarına gitti. İlk sözlerin ardından, baba ve kızı arasında geçen bu konuşmayı dinlemeye değecek kadar ilginç buldu.

— Ah! Babacığım Tanrı'ya şükür ki servetimin peşine tam ben mahvolmadan önce düşmüşsün! Anlatabilir miyim?

Goriot Baba boğuk bir sesle,

— Evet, pansiyonda kimse yok, dedi.

Madam de Nucingen,

— Babacığım neyiniz var? diye sordu.

— Gelip kafama baltayla darbe indiriyorsun. Çocuğum Tanrı seni affetsin! Seni ne kadar sevdiğimi bilmiyorsun, bilseydin, hele de çaresi olmayan hiçbir şey yokken, bana birdenbire böyle şeyler söylemezdin. Birkaç dakika sonra Artois Sokağı'na gitmek üzereyken, buraya gelip beni görmeni gerektirecek kadar acil bir şey mi oldu?

— Babacığım, bir felaket karşısında verilen ilk tepkiye hâkim olunabilir mi? Kendimi kaybettim! Avukatınız hiç kuşkusuz başımıza daha sonra gelecek bir felaketi önceden bildirdi. Eski ticari deneyiminizin işimize yarayacağını düşünerek, boğulan birinin bir dala tutunması gibi, ben de hemen size koştum. Nucingen'in sürekli sorun çıkardığını gören Mösyö Derville onu dava açmakla tehdit etti ve mahkemenin hızla karar vereceğini söyledi. Nucingen bu sabah bana, kendisinin ve benim, ikimizin de yıkımını mı istediğimi sordu. Ona bunlardan hiçbir şey anlamadığımı, bu davayla avukatımın ilgilendiğini, bu konuda fikrim olmadığını söyledim. Siz bana bunu öğütlememiş miydiniz?

— Elbette.

— Pekâlâ, bana işlerinden söz etti. İkimizin tüm sermayesini büyük meblağlar gerektiren ve henüz yeni başlayan girişimlere yatırmış. Onu drahomamı vermeye zorlarsam, iflasını ilan etmesi gerekecekmiş; oysa bir yıl beklersem, ser-

mayemi sahip olacağım toprakların satın alımı sayesinde iki üç kata çıkaracağına dair onuru üzerine söz verdi. Babacığım, çok içtendi, beni ürküttü. Bana karşı tavırlarından dolayı özür diledi, beni özgür bıraktı, bana dilediğim gibi davranmam için izin verdi, sadece işlerini benim adım altında yürütmesine müsaade etmemi istiyor. İyi niyetini kanıtlamak için, beni mal sahibi yapacak senetlerin yasaya uygun kaleme alınıp alınmadığını göstermek üzere, dilediğim zaman Mösyö Derville'i çağıracağına söz verdi. Neticede elime düştü, eli kolu bağlı. Evin yönetimini iki yıl daha sürdürmek istiyor. Bana vereceği paradan fazlasını harcamamam için yalvardı. Bana tüm bunları görünüşü kurtarmak için yaptığını, dansçı sevgilisinden ayrıldığını, girişimlerini itibarı sarsılmadan zamanında tamamlamak için dışarıya yansıtmadan çok katı bir tutumluluk sergileyeceğini anlattı. Onu hırpaladım, onu köşeye sıkıştırmak ve fazlasını öğrenmek için itiraz edip durdum: Bana defterlerini gösterdi ve sonunda ağlamaya başladı. Bir erkeğin böyle bir duruma düştüğünü hiç görmemiştim. Aklını kaybetmişti, intihar etmekten söz ediyor, abuk sabuk konuşuyordu. Ona acıdım.

— Demek bu zırvalara inandın! diye haykırdı Goriot Baba. O bir oyuncu! Karşılaştığım Alman işadamlarının neredeyse hepsi iyi niyetli, saf insanlardı, ama o içten ve temiz yürekli görünümün altında, kurnazlık ve soytarılık yapmaya kalktıklarında bunlar diğerlerinden daha alçaktır. Kocan seni kandırıyor. Hiç çaresi kalmamış, sonu gelmiş gibi davranıyor; kendi adıyla yapamayacağını senin adın altında yapmak istiyor. Bundan girişimlerini güvence altına almak için yararlanacak. Kurnaz olduğu kadar alçak, berbat bir herif. Hayır, hayır, kızlarımı tüm malvarlıklarına el konulmuş bir halde bırakıp gitmeyeceğim Père-Lachaise'e. Bu işlerden hâlâ anlıyorum. Sermayesini girişimlere yatırmış. Tamam o zaman! Elinde bunun karşılığında aldığı senet, belge yok mu? Bunları göstersin, senin hesabını kapatsın.

Daha mükemmel girişimleri seçeceğiz, riskleri göze alacağız ve elimizde *Servetini Baron Nucingen'den ayırmış Delphine Goriot'nun Adına* senetler olacak. Ama bu adam bizi aptal mı sanıyor? Seni beş parasız, ekmeksiz bırakma düşüncesine iki günden fazla katlanabileceğimi mi sanıyor? Bu düşünceye bir gün, bir gece, iki saat bile katlanamam! Böyle bir şey olsa ölürüm. Şuraya bakın! Kırk yıl çalışıp sırtımda yükler taşıyacak, kan ter içinde kalacağım, bütün hayatımı bana en güçlü işleri kolaylaştıran, en ağır yükleri hafifleştiren size, meleklerime adayacağım, sonra da servetim, hayatım yok olup gidecek! Böyle bir şey olursa öfkeden kudurarak ölürüm. Yeryüzünde ve gökyüzünde kutsal olan her şey adına, bu işi aydınlığa kavuşturacağız, defterleri, kasayı, girişimleri denetleyeceğiz! Bütün servetinin orada olduğu kanıtlanmadıkça yatmayacağım, uyumayacağım, yemek yemeyeceğim. Tanrı'ya şükür mallarını ayırdın, ne mutlu ki onurlu bir adam olan Üstat Derville avukatlığını üstlenecek. Tanrı adildir! Milyoncuğun, ömür boyu elli bin frank gelirin olacak, yoksa Paris'i ayağa kaldırırım. Mahkeme doğru karar vermezse Meclis'e başvuracağım. Senin maddi açıdan huzurlu ve mutlu olduğunu bilme düşüncesi hastalıklarımı hafifletiyor, kederlerimi dindiriyordu. Para hayattır. Paranın elinden her şey gelir! O Alsacelı hödük bize ne martaval okuyor? Delphine, seni zincire vuran ve mutsuz kılan o çam yarmasına bir metelik için dahi taviz verme. Sana ihtiyacı olursa, onu evire çevire döver, doğru dürüst yürümesini öğretiriz! Tanrım beynim resmen alev aldı! Kafatasımda beni yakan bir şeyler var! Delphine'im sefalet çekecek! Ah! Kızım! Lanet olsun! Eldivenlerim nerede? Hadi gidelim! Defterleri, belgeleri, kasayı, yazışmaları, her şeyi hemen görmek istiyorum. Servetinin risk altında olmadığı bana kanıtlanmadıkça ve bunu gözlerimle görmedikçe sakinleşemeyeceğim.

— Babacığım temkinli olun! Bu işe biraz olsun intikam hırsı karıştırır ve düşmanca davranırsanız mahvolurum. O

sizi tanıyor, servetime dair endişelerimin sizin etkinizde kalmamdan kaynaklanmasını doğal buluyor, ama size yemin ederim ki servetim onun elinde, onu elinde tutmak istiyor. O tüm sermayeyi alıp kaçacak ve bizi ortada bırakacak kadar alçak bir adam! Ona dava açıp, taşıdığım ismi lekelemeyeceğimi biliyor. Hem güçlü hem de güçsüz. Her şeyi çok iyi gözlemledim. Onu çok zorlarsak mahvolurum.

— Demek bu herif düzenbazın teki!

Ağlayarak kendini bir iskemleye bırakan Delphine,

— Evet babacığım söylediğiniz gibi! dedi. Beni böyle bir adamla evlendirdiğinize üzülmeyin diye bunları açıklamak istemiyordum. Gizli huylar ve bilinç, ruh ve beden, hepsi onda buluşmuş! Ürkütücü bu: Ondan nefret ediyorum, onu aşağılıyorum. Evet, bana söylediklerinden sonra o alçak Nucigen'e saygı duyamam. Bana ticari dalaverelerini anlatan o adamdan hiçbir incelik beklenemez, korkularım ruhunu eksiksizce okumamdan kaynaklanıyor. Kocam olarak bana özgürlüğümü vadetti, bunun ne anlama geldiğini biliyor musunuz? Bir felaket durumunda onun elinde bir oyuncak olmam, ona benim ismimle dalavere çevirmesine izin vermem.

— Ama yasalar var! Böyle damatlar için Grève Meydanı var! diye haykırdı Goriot Baba. Yok bu işi cellat yapmazsa, onun kellesini ben koparırım.

— Hayır babacığım! Onun karşısında herhangi bir yasa yok. İmalara buladığı sözleriyle anlatmak istediklerini dinleyin: "Kendime sizden başka suç ortağı bulamayacağıma göre, ya mahvoluruz, meteliğiniz kalmaz ya da işlerimi yürütmeme izin verirsiniz." Çok açık değil mi? Bana hâlâ güveniyor. Kadınsı dürüstlüğüm içini rahatlatıyor; ona kendi servetini bırakıp kendiminkiyle yetineceğimi biliyor. Mahvolma korkusuyla kabul etmem gereken, ahlâksız ve onursuz bir işbirliği. Vicdanımı satın aldı ve bedelini Eugène'in karısı olmama izin vererek ödüyor. Demek istediği şu: "Hata

yapmana müsaade ediyorum, sen de müsaade et, yoksul insanları soyayım!" Bu söyledikleri daha da açık, öyle değil mi? Girişim dediği nedir biliyor musunuz? Kendi adına boş araziler satın alıyor; oralara saftiriklere ev inşa ettiriyor. O adamlar da bu evler için müteahhitlerle uzun vadeli senetler karşılığında anlaşıyor ve kocama ufak bir meblağ karşılığında, aralarında herhangi bir alacak verecek olmadığını belirten belgeler veriyorlar. Böylece kocam evlerin sahibi olurken, o saftirikler dolandırılmış müteahhitlere borçlarını ödeyebilmek için varlarını yoklarını veriyorlar. Nucingen şirketinin adı zavallı inşaatçıların gözlerini kamaştırmaya yaradı. Nucingen'in gerekli durumlarda büyük meblağlar ödediğini kanıtlamak için Amsterdam'a, Londra'ya, Napoli'ye, Viyana'ya büyük paralar gönderdiğini de öğrendim. Onları nasıl geri alacağız?

Eugène yere düştüğüne şüphe olmayan Goriot Baba'nın çıkardığı boğuk sesi duydu.

— Tanrım! Ben sana ne yaptım! Kızım o sefilin avucunun içinde! İsterse ondan her şeyi talep edebilecek. Kızım, beni bağışla! diye bağırdı yaşlı adam.

— Evet, bir uçuruma yuvarlanmış olmamda belki de sizin de suçunuz var. Evlendiğimiz zaman ne kadar düşüncesiz davranırız. Dünyayı, işleri, erkekleri, gelenekleri bilir miyiz? Babaların bizim için düşünmeleri gerekir. Babacığım! Size sitem etmiyorum, beni bu söylediklerimden dolayı bağışlayın. Bu hususta tüm suç bende. Babasının alnından öperken ekledi: Hayır babacığım, ağlamayın.

— Küçük Delphine'im sen de ağlama. Öperek kurulamam için gözlerini bana uzat. Tamam! Kendimi toparlayacağım ve kocanın arapsaçına çevirdiği işleri düzenleyeceğim.

— Hayır, bu işi bana bırakın, nasıl halledeceğimi biliyorum. Beni seviyor, bana hemen toprak alması için üzerindeki nüfuzumu kullanacağım. Belki de Nucingen adımla Alsace'da olabilir; bunu istiyor. Ancak defterlerini, belge-

lerini incelemek için yarın gelin. M. Derville ticaretten hiç anlamıyor. Hayır, yarın gelmeyin. Kafamın karışmasını istemiyorum. Öbür gün Madam de Beauséant'ın balosu var, güzel, dinç görünmek ve sevgili Eugène'imi onurlandırmak için kendimle ilgilenmeliyim! Hadi odasına gidelim.

O sırada, Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nda bir araba durdu ve Madam de Restaud merdivende Sylvie'ye,

— Babam burada mı? diye sordu.

Ne mutlu ki bu durum yatağına uzanıp uyur taklidi yapmayı düşünen Eugène'i rahatlattı.

Ablasının sesini duyan Delphine,

— Babacığım size Anastasie'yle ilgili bir şeyler söylendi mi? diye sordu. Sanırım onun evinde de garip olaylar yaşanıyor.

— Nasıl olur? Bu benim sonum olur, dedi Goriot Baba. Zavallı beynim ikinci bir felakete dayanamaz.

— Günaydın baba, dedi içeri giren Kontes. Aaa Delphine, sen de mi buradasın?

Görünüşe bakılırsa kız kardeşiyle karşılaştığı için Madam de Restaud'nun canı sıkılmıştı.

— Günaydın Nasie, dedi Barones. Demek burada olmamı tuhaf buluyorsun! Ben babamı her gün görüyorum.

— Ne zamandan beri?

— Sen de gelseydin bunu bilirdin.

Kontes hüzün veren bir sesle,

— Benimle dalga geçme Delphine, çok bahtsızım, dedi. Sevgili babacığım, mahvoldum, bu kez tam mahvoldum.

— Neyin var Nasie? diye bağırdı Goriot Baba. Bize her şeyi anlat kızım. Benzi soluyor. Delphine, ona yardım et! Ona iyi davran, seni sevebildiğim kadar çok seveceğim!

Ablasını iskemleye oturtan Madam de Nucingen,

— Zavallı Nasie anlatsana. Seni bağışlayacak kadar seven iki kişinin sadece biz olduğumuzu görüyorsun. Aile bağları en güvenilir olanlardır, dedi.

Delphine tuz koklatınca Kontes kendine geldi.

Küspe ateşini karıştıran Goriot Baba,

— Kahrımdan öleceğim, dedi. Yanıma yaklaşın. Üşüyorum. Neyin var Nasie? Beni öldüreceksin...

— Tamam o zaman. Kocam her şeyi biliyor. Baba, Maxime'in bir süre önceki senedini hatırlıyor musunuz? O ilk değildi. Birçok kez ödeme yaptım. Ocak ayının başında Mösyö de Trailles çok kederli görünüyor, bana hiçbir şey söylemiyordu, ama sevilen kişinin aklından geçenleri okumak kolaydır, bir mimik yeter; üstelik önseziler de vardır. Bana o zamana kadar hiç olmadığı kadar yakın, sevecen davranıyordu, ben de her zamankinden daha mutluydum. Zavallı Maxime! İçinden benimle vedalaşıyordu. Bana kafasına bir kurşun sıkmak istediğini söyledi. Bunun üzerine onu sorguladım, ona yalvardım, iki saat boyunca dizlerinin dibinde oturdum. Yüz bin frank borcu olduğunu söyledi! Ah! Babacığım, yüz bin frank, çılgına döndüm. Bu para sizde de yoktu, tüm paranızı tükettim...

— Evet, hırsızlık yapmadıkça o borcu ödeyemezdim. Ama bunu yapardım Nasie. Evet, Nasie, bunu yapacağım! dedi Goriot Baba.

Ölmek üzere olan birinin hırıltılı sesi gibi çıkan ve güçsüz düşmüş bir babalık duygusunun can çekişmesini ortaya koyan bu kahredici sözleri duyunca, iki kardeş sustu. Uçuruma fırlatılmış bir taş gibi düştüğü derinliği ifşa eden bu umutsuzluk çığlığına hangi bencillik kayıtsız kalabilirdi?

Gözlerinden yaşlar boşanan Kontes,

— Babacığım o parayı bana ait olmayan şeylere el koyarak buldum, dedi.

Duygulanan Delphine ağlayarak başını ablasının boynuna yasladı:

— Demek hepsi doğruymuş, dedi.

Ardından başını öne eğen Anastasie'ye sarıldı ve onu şefkatle öptü. Elini kalbine götürdü.

— Burada hiç yargılanmadan sevileceksin, diye ekledi.

Goriot Baba cılız bir sesle,

— Meleklerim neden sizi birbirinize hep mutsuzluk bağlıyor? dedi.

Bu sıcak ve hararetli şefkatin ifadeleriyle cesaretlenen Kontes,

— Maxime'in hayatını, yani tüm mutluluğumu kurtarmak için Mösyö de Restaud'nun çok değer verdiği aile elmaslarını, benimkileri, hepsini, o tanıdığınız cehennem kaçkını, acımasız tefeci Gobseck'e sattım, dedi. Sattım, anlıyor musunuz? O kurtuldu! Ama ben öldüm. Restaud her şeyi öğrendi.

— Ona kim, neden söylemiş? Onu hemen öldüreceğim! diye bağırdı Goriot Baba.

— Dün beni odasına çağırttı ve bana, her şeyi tahmin etmeme imkân veren bir tonda, "Anastasie, elmaslarınız nerede?" dedi. "Odamda. Hayır, konsolumun üstünde." Ve bana üstünü mendiliyle örttüğü mücevher kutusunu gösterdi. "Nereden geldiklerini biliyor musunuz?" Dizlerine kapandım, ağladım, nasıl ölmemi tercih edeceğini sordum.

— Ona bunları mı söyledin? diye haykırdı Goriot Baba. Tanrı şahidimdir, ikinizden birine kötülük eden kişi, ben hayatta olduğum sürece yakasını bırakmayacağımdan emin olabilir! Onu delik deşik edeceğim, tıpkı...

Goriot Baba sustu, kelimeler boğazında düğümleniyordu.

— Sonunda benden ölmekten beter bir şey istedi. Tanrı tüm kadınları bana söylenenleri duymaktan korusun!

Goriot Baba sakin bir ifadeyle,

— Bu adamı öldüreceğim, dedi. Tek canı var ama, bana iki can borçlu. Sonra ne oldu?

Kontes bir süre sessiz kaldıktan sonra devam etti:

— Bana baktı, "Anastasie," dedi, "her şeyi sessizliğe gömüyorum, birlikte yaşamaya devam edeceğiz, çocuklarımız var. Mösyö de Trailles'ı öldürmeyeceğim, düelloda onu ıskalarım ve başka bir yolla ondan kurtulmaya kalkışırsam

karşımda insanlığın adaletini bulurum. Onu sizin kollarınızdayken öldürmek çocukların onurunu lekelemek olur. Ama çocuklarınız ile onların babası olan bendenizin mahvolmaması için size iki koşul sunuyorum. Yanıt verin. Benim çocuğum var mı?" Evet deyince, hangisi olduğunu sordu. "Büyük oğlumuz Ernest," dedim. "Tamam," dedi. "Şimdi bana bir hususta itaat edeceğinize yemin edin. İstediğim zaman mülklerinizi satacaksınız."

— Bunu kabul etme, diye bağırdı Goriot Baba. Bunu asla yapma. Ah! Mösyö de Restaud, bir kadını mutlu etmenin ne demek olduğunu bilmiyorsunuz, mutluluğu bulacağı yerde arayacak, ahmakça güçsüzlüğünüzden dolayı onu mu cezalandırıyorsunuz?.. İşte orada dur! Ben buradayım. İçin rahat olsun Nasie. Böyle bir şey isterse karşısında beni bulur. Ah! Demek vârisini düşünüyor! Güzel, çok güzel. Oğlunu kaçıracağım, ne de olsa benim torunum. O afacanı göremez miyim? İçin rahat olsun, köyüme götürüp ona özenle bakacağım! O canavarı yola getireceğim. Ona karşıma çık, oğlunu görmek istiyorsan kızıma malını mülkünü geri ver ve dilediğince davranmasına müsaade et diyeceğim.

— Baba!

— Evet, senin babanım! Ben gerçek bir babayım! O soylu soytarılar kızlarıma kötü davranamazlar! Lanet olsun! Damarlarımda neyin dolaştığını bilmiyorum. Bende kaplan kanı var, o ikisini parçalayıp yemek isterdim. Ah! Çocuklarım! Demek hayatınız böyle sürüp gidiyor! Ama bu beni öldürür. Ben olmasam ne hale düşersiniz? Babalar çocukları yaşadıkça yaşamalıdır. Tanrım! Bu nasıl bir düzen! Söylediklerine bakılırsa senin de oğlun var! Bizim çocuklar için acı çekmemizi önlemelisin. Sevgili meleklerim, demek burada olmanızı sadece bahtsızlıklarınıza borçluyum. Bana yalnızca gözyaşlarınızı gösteriyorsunuz. Olsun! Beni sevdiğinizi biliyorum! Mutsuz olunca buraya gelin! Kalbimde yer var, her şeyi içine alabilir. Onu parçalamaya çalışmanız boşuna, her

parçası yine baba yüreği olur! Sizin kederinizi sırtlanıp sizin için acı çekeceğim. Ah! Çocukken ne kadar mutluydunuz...

— Sadece o zamanlar mutluyduk, dedi Delphine. Büyük çatı katında çuvalların üzerinde yuvarlandığımız günler geride kaldı.

Anastasie'nin "Babacığım! Hepsi bu değil," deyince Goriot yerinden sıçradı.

— Elmaslar yüz bin frank etmedi. Maxime'e dava açıldı. On iki bin frank daha ödememiz gerek. Bana aklını başına toplayacağına, bir daha kumar oynamayacağına dair söz verdi. Dünyada benim için sadece onun aşkı var ve beni terk ederse ölmeyeyim diye çok bedel ödedim. Ona servetimi, onurumu, huzurumu, çocuklarımı feda ettim. Ah! En azından Maxime'in özgür kalmasını, onurunu korumasını, yer edineceği seçkin bir çevrede yaşayabilmesini sağlayın. Şimdi bana sadece mutluluğunu borçlu değil, beş parasız kalacak çocuklarımız var. Sainte-Pélagie Hapishanesi'ne girerse, her şey mahvolacak.

— Bunu yapamam Nasie. Hiçbir şeyim, hiçbir şeyim kalmadı! Dünyanın sonu geldi! Kuşkusuz kıyamet kopacak. Hadi gidin kendinizi kurtarın! İlk aldığım altı kişilik gümüş sofra takımı duruyor! Bir de ömür boyu bin iki yüz frank gelirim...

— Sürekli gelirinizi ne yaptınız?

— İhtiyaçlarım için gerekli bir miktarı ayırıp sattım. Delphine'imin dairesi için on iki bin frank gerekiyordu.

Madam de Restaud kardeşine,

— Delphine, senin dairen için mi? diye sordu.

— Hayır, bunun bir anlamı yok artık. On iki bin frank zaten harcandı, dedi Goriot Baba.

— Anlıyorum, Mösyö de Rastignac için! diye karşılık verdi Kontes. Ah! Zavallı Delphine'im, artık yeter, bak ben ne haldeyim.

— Ablacığım Mösyö de Rastignac metresinin varını yoğunu alacak biri değil.

— Teşekkürler Delphine. Ben şu vaziyetteyken, senden fazlasını beklerdim, ama sen beni hiç sevmedin.

— Hayır Nasie, az önce bana seni ne çok sevdiğini anlatıyordu, diye bağırdı Goriot Baba. Senden konuşuyorduk, bana senin güzel, kendisinin ise sadece biraz alımlı olduğunu söylüyordu!

— Onun mesafeli bir güzelliği var, dedi Kontes.

— Öyle olsun, dedi yüzü kızaran Delphine. Peki ya sen bana nasıl davrandın? Beni yok saydın, girmek istediğim kapıları yüzüme kapadın; bana acı çektirmek için hiçbir fırsatı kaçırmadın! Zavallı babamın servetini bin frank, bin frank ala ala tüketip onu bu hale düşürmedim senin gibi. İşte abla, bu senin eserin. Ben mümkün oldukça babamı görmeye geldim, onu kapıya koymadım ve ihtiyacım olduğunda onun ayaklarına kapanmaya gelmedim. Benim için on iki bin frank harcadığını bilmiyordum. Benim tutumlu olduğumu sen de bilirsin! Babamın aldığı hediyeleri de asla ben talep etmemiştim.

— Sen benden daha şanslıydın, bildiğin gibi Mösyö de Marsay zengindi. Hep sahte altın gibi iğrençtin. Elveda, benim ne kız kardeşim var ne de...

— Nasie kes sesini! diye bağırdı Goriot Baba.

— Artık kimsenin inanmadığı bir şeyi ancak senin gibi bir abla söyleyebilir; sen bir canavarsın, dedi Delphine.

— Çocuklarım, çocuklarım, susun, yoksa kendimi sizin yanınızda öldürürüm.

Madam de Nucingen devam etti:

— Tamam Nasie, seni bağışlıyorum. Ben senden daha mükemmelim. Sana yardım etmek için ne kendim ne de bir başkası için yapacağım bir şeyi yapmayı, kocamın odasına girmeyi bile düşünürken, sen bana bunları söylüyorsun. Bu bana dokuz yıldır yaptığın kötülüklere yaraşan bir davranış.

— Çocuklarım, çocuklarım, birbirinize sarılın! Siz iki meleksiniz.

— Hayır, bırakın beni, diyen Kontes elini tutup kendisine sarılmak isteyen babasını itti.

— O bana karşı kocamdan daha acımasızdır. Âdeta bir erdem abidesi!

— Mösyö de Trailles'ın bana iki yüz bin franktan fazlasına mal olduğunu itiraf etmektense, Mösyö de Marsay'e borçlu olmayı tercih ederim, dedi Madam de Nucingen.

Kontes kardeşine doğru bir adım atarak,

— Delphine! diye bağırdı.

— Sen bana iftira atarken ben sana gerçeği söylüyorum, dedi Barones soğuk bir ifadeyle.

— Delphine, sen bir...

Kontes'e doğru atılan Goriot Baba eliyle ağzını kapatarak sözlerine devam etmesini engelledi.

— Tanrım! Baba bu sabah elinizi neye sürdünüz? diye sordu Anastasie.

Ellerini pantolonuna silen zavallı baba,

— Evet, haklısın, ama sizin geleceğinizi bilmiyor ve taşınmaya hazırlanıyordum, dedi.

Kızının öfkesini kendi üzerine çeken bir siteme hedef olmaktan mutluydu. İskemlesine otururken,

— Ah! dedi, yüreğimi parçaladınız. Kızlarım ben ölüyorum! Kafam kazan gibi oldu. Kibar olun, birbirinizi sevin! Beni öldüreceksiniz. Delphine, Nasie, tamam, ikiniz de hem haklı hem haksızsınız.

Yaşlarla dolu bakışlarını Barones'e çevirdi.

— Haydi Dedel, ona on iki bin frank gerekiyor, bulmamız gerek, birbirinize böyle bakmayın, dedi.

Delphine'in önünde diz çöküp kulağına fısıldadı:

— Beni sevindirmek istiyorsan ondan özür dile, görmüyor musun çok mutsuz? dedi.

Kederin babasının yüzüne verdiği vahşi ve çılgınca ifadeden ürken Delphine,

— Zavallı Nasie'm sana haksızlık ettim, hadi sarıl bana...

— Yüreğimi ferahlattınız! diye bağırdı Goriot Baba. On iki bin frangı nereden bulmalı? Birinin yerine paralı askerlik mi yapsam?

Ona yaklaşan iki kız, "Hayır babacığım, hayır," dedi.

— Tanrı bu düşüncenizden dolayı sizi ödüllendirecek, ama buna ömrünüz yetmez, öyle değil mi Nasie? dedi Delphine.

— Zavallı babacığım, bu bir damla sudan ibaret olacak, diye ekledi Kontes.

Umutsuzluğa kapılan yaşlı adam,

— Demek insan kanıyla bile bir şey yapamıyor! diye bağırdı. Nasie, seni kurtaracak olana hayatımı adayacağım, onun için birini öldüreceğim. Vautrin gibi yapıp kürek cezasına mahkûm olacağım! Ardından...

Sözlerine yıldırım çarpmış gibi ara verdi. Saçlarını yolarken,

— Hiç param yok! dedi. Nereden para çalacağımı bilseydim, hırsızlık yapmak yine de zor olurdu. Banka soymak için yardımcı ve zaman gerek! Tamam, ölmem gerek, yapabileceğim başka bir şey yok. Evet, artık hiçbir işe yaramıyorum, size babalık yapamıyorum! İhtiyacı var, benden para istiyor! Sefil bir adamım ve ona verecek hiçbir şeyim yok! Ah! Alçak herif, ömür boyu gelirini sattın! Hem de kızların varken! Demek artık onları sevmiyorsun! Köpek gibi geber! Evet, köpek kadar bile olamadım, bir köpek böyle davranmazdı! Ah! Kafam kazan gibi!

Başını duvarlara vurmasını engellemek için etrafını çeviren iki kız,

— Baba! Aklınızı başınıza toplayın, dedi.

Goriot Baba hıçkırıyordu. Dehşete kapılan Eugène, Vautrin'e verdiği ve pulu üzerinde büyük bir meblağ yazılı olan senedi aldı, rakamı düzeltti ve Goriot Baba adına on iki bin frank yazdı ve karşı odaya girdi. Senedi uzattı.

— Madam işte paranız, dedi. Uyuyordum, sesinizi duyup uyandım, Mösyö Goriot'ya ne kadar borcum olduğu-

mu öğrendim. Bu senedi kullanabilir, ödeyeceğimden emin olabilirsiniz.

Kontes elinde senetle hiç kımıldamadan duruyordu.

Benzi soldu ve öfkeden titreyerek,

— Delphine Tanrı şahidimdir ki her şeyi bağışlardım, ama bunu! dedi. Demek mösyönün orada olduğunu biliyordun! Sırlarımı açığa çıkarıp, benim onurumu, çocuklarımın onurunu lekeleyerek intikam alma alçaklığını yaptın! Artık benim hiçbir şeyim değilsin, senden nefret ediyorum, sana elimden gelen her kötülüğü yapacağım, sana...

Öfkeden nutku tutuldu, boğazı kurumuştu.

— O benim oğlum, bizim evladımız, senin kardeşin, kurtarıcın, hadi Nasie onu öp! diye bağırdı Goriot Baba.

Ardından Eugène'i âdeta öfkeyle sıkarken devam etti:

— Bak! Ben onu kucaklıyorum. Ah! Çocuğum sana bir babadan fazlası olacağım, bir ailem olsun istiyorum. Dünyayı ayaklarının altına sermek için Tanrı olmak isterdim. Nasie, onu öpsene! O bir erkek değil bir melek, gerçek bir melek!

— Baba onu rahat bırakın, şu an aklı başında değil, dedi Delphine.

— Aklım başımda değilmiş, deliymişim! Ya sen, sen nesin? diye sordu Madam de Restaud.

Yıldırım çarpmış gibi yatağının üzerine yığılan yaşlı adam,

— Çocuklarım böyle devam ederseniz ölürüm, diye bağırdı, bir kurşun yemiş gibi yatağa yığıldı. Beni öldürüyorlar, dedi kendi kendine.

Kontes Eugène'e baktı, Eugène bu sahnenin şiddeti karşısında altüst olmuş bir halde kımıldamadan duruyordu. Eugène'i mimikleri, sesi ve bakışlarıyla sorguya çekerken "Mösyö," dedi, Delphine'in yeleğini çıkardığı babasına aldırış etmiyordu.

Eugène soru sormasını beklemeden,

— Madam parayı ödeyeceğim ve susacağım, dedi.

Delphine bayılan babasını ablasına göstererek, "Nasie, babamızı öldürdün!" deyince Kontes dışarı fırladı.

— Onu affediyorum, dedi gözlerini açan yaşlı adam. Durumu vahim, en aklı başında insanı bile sarsar. Nasie'yi teselli et, ona iyi davran.

Ardından elini Delphine'e uzattı.

— Ölmek üzere olan zavallı babana söz ver, dedi.

— Neyiniz var? diye sordu ürken Delphine.

— Bir şeyim yok, şimdi geçer. Alnıma baskı yapan bir şey var, migren olmalı. Zavallı Nasie, kimbilir onu nasıl bir gelecek bekliyor.

O sırada geri dönüp babasının dizlerine kapanan Kontes,

— Beni bağışla! diye bağırdı.

— Tamam, tamam, şimdi canımı daha çok acıtıyorsun, dedi Goriot Baba.

Gözleri yaşlarla dolan Kontes, Rastignac'a,

— Mösyö kederim size haksızlık etmeme yol açtı, dedi. Elini uzatıp ekledi: Benim kardeşim olacaksınız.

Ablasına sarılan Delphine,

— Nasie, Nasie'ciğim, her şeyi unutalım, dedi.

— Hayır ben hepsini hatırlayacağım!

— Meleklerim gözümün önündeki perdeyi kaldırıyorsunuz, sesleriniz beni canlandırıyor. Bir kez daha sarılın. Nasie, o senet seni kurtaracak mı? dedi Goriot Baba.

— Umarım. Baba siz de imzalamak ister misiniz?

— Bak sen, bu doğru, bunu unutacak kadar ahmaklaştım. Ama kendimi çok kötü hissediyordum, Nasie bunun için bana kızma. Her şeyin yoluna girdiğini bildirmek için bana birini gönder. Hayır, ben geleceğim. Hayır, gelmeyeceğim, kocanı görmek istemiyorum, onu oracıkta hemen öldürürüm. Ama malvarlığına el koymak isterse orada olacağım. Hadi kızım, çabuk git, Mösyö Maxime'i sakinleştir.

Eugène afallamıştı.

— Bu zavallı Nasie hep aşırı öfkelenir, ama iyi yüreklidir, dedi Madam de Nucingen.

— Senedi ciro ettirmek için geri döndü, dedi Eugène, Delphine'in kulağına eğilip.

— Buna inanıyor musunuz?

Dile getirmeye cesaret edemediği düşüncelerini Tanrı'ya iletmek için gözlerini yukarı kaldıran Eugène,

— İnanmamak isterdim! Ona dikkat edin, diye yanıtladı.

— Evet, hep iyi bir komedyendi ve zavallı babam yüzünün ifadesine kanıp ona inanırdı.

— Goriot Baba'cığım nasılsınız? diye sordu Rastignac yaşlı adama.

— Uyumak istiyorum.

Eugène yatağa iyice uzanmasına yardım etti. Ardından yaşlı adam Delphine elini tutarken uykuya dalınca Delphine kendi elini çekti.

— Bu akşam Italiens'deyiz, beni nasıl olduğundan haberdar edersin, dedi Eugène'e. Mösyö, yarın taşınıyorsunuz. Odanıza bir bakalım. Ah! Bu ne hal! Siz babamdan daha kötü durumdaymışsınız. Mümkün olsa, sizi daha çok severdim. Ama yavrucuğum, servet sahibi olmak istiyorsanız, on iki bin frangı böyle sokağa atmamalısınız. Trailles kontu kumarbazın tekidir. Ablam buna inanmak istemiyor... O on iki bin frangı altın yığınlarını kaybettiği ya da kazandığı yerlerde aramalıydı.

Bir inilti üzerine Goriot Baba'nın odasına döndüler. Uyuyor gibiydi ama yanına yaklaşan iki sevgili şu sözleri duydu: "Mutlu değiller." Uyusun uyumasın, bu sözlerdeki vurgu kızının yüreğini öylesine derinden etkiledi ki babasının yattığı berbat yatağa yaklaştı ve alnını öptü.

— Delphine sen misin? dedi Goriot Baba gözlerini açıp.

— Evet, nasılsın?

— Endişelenme, iyiyim ben, dışarı çıkacağım. Hadi gidin çocuklarım, mutlu olun.

Eugène Delphine'e evine kadar eşlik etti, ama Goriot Baba'nın durumundan endişe ettiği için akşam yemeğine kalmayı reddetti ve pansiyona geri döndü. Goriot Baba ayaktaydı ve masaya oturmak üzereydi. Bianchon, yaşlı adamın yüzünü rahatça inceleyebileceği bir yere oturmuştu. Ekmeğini alıp hangi undan yapıldığını anlamak için kokladığında bu harekette eylem bilinci denen şeyin hiç bulunmadığını fark edip yüzünü buruşturdu.

— Sayın Cochin Hastanesi stajyeri gel yanıma, dedi Eugène.

Bianchon yaşlı pansiyonere daha yakın olacağı için, bu teklifi seve seve kabul etti.

— Nesi var?

— Yanılmıyorsam şiddetli bir nöbet geçirmiş. Olağanüstü bir şeyler yaşamış olmalı, çünkü kısa sürede başlayacak bir beyin kanamasının belirtilerini gösteriyor. Baksana, yüzünün alt bölümü oldukça sakin görünse de, yüzünün üst kısmındaki hatlar elinde olmadan alnına doğru çekiliyor! Üstelik gözleri beyin ödemine özgü bir görüntü arz ediyor. İçlerinde ince bir toz tabakası varmış gibi görünmüyor mu? Yarın daha çok bilgi verebilirim.

— Bunun ilacı yok mu?

— Hayır, vücudun uç kısımlara, bacaklara doğru bir tepki vermesini sağlayacak bir yol bulunursa ölümü geciktirilebilir, ama bu belirtiler yarın akşam da devam ederse, zavallı ihtiyarı kaybederiz. Buna neyin neden olduğunu biliyor musun? Tüm dengesini altüst eden şiddetli bir darbeye maruz kalmış olmalı.

— Evet, dedi, iki kardeşin babalarının yüreğine darbe üstüne darbe indirdiğini hatırlayarak. En azından, dedi kendi kendine, Delphine babasını seviyor.

Rastignac Madam de Nucingen paniğe kapılmasın diye akşam Italiens'de tedbirli davrandı.

Barones Eugène'in ağzından çıkan ilk sözleri,

— Endişelenmeyin, diye yanıtladı. Babam güçlüdür. Sadece bu sabah onu biraz sarstık. Söz konusu olan servetlerimiz, bu felaketin boyutlarını düşünebiliyor musunuz? Sevginiz beni eskiden ölümcül endişelerin kaynağı addettiğim şeylere karşı duyarsızlaştırmamış olsa, kesin ölürdüm. Artık benim tek korkum, tek bahtsızlığım bana yaşama hazzı veren aşkımı kaybetmek. Bu duygu dışında hiçbir şey umurumda değil, bu dünyada hiçbir şeyi sevmiyorum. Siz benim her şeyimsiniz. Eğer zengin olmanın mutluluğunu tadıyorsam, bu sizin daha çok hoşunuza gitmek için. Utanarak da olsa söylemeliyim ki, kendimi bir kız evlat olmaktan ziyade bir âşık gibi hissediyorum. Nedenini bilmiyorum. Bütün yaşamım sizin elinizde. Babam bana bir yürek verdi, ama onun çarpmasını siz sağladınız. Eğer sizin bunu benden istemeye hakkınız yoksa, karşı konulmaz bir duygunun mahkûm ettiği suçlardan beni beraat ettiriyorsanız, beni bütün dünya suçlasa da umurumda olmaz! Benim hayırsız bir evlat olduğuma inanıyor musunuz? Ah hayır, bizimki kadar iyi yürekli bir babayı sevmemek imkânsız. Ama acınası evliliklerimizin doğal sonuçlarını görmesini önleyebilir miydim? Bize neden engel olmadı? Bizim adımıza düşünmesi gerekmez miydi? Şimdi bizim kadar acı çektiğini biliyorum, ama elden ne gelir? Onu teselli etmek mi? Bunu asla yapamayız. Boyun eğmemiz, onu sitemlerimizden ya da yakınmalarımızdan daha çok üzüyordu. Hayatta her şeyin kedere dönüştüğü dönemler vardır.

Kendini hakiki bir duygunun naif ifadesinin yarattığı şefkate kaptıran Eugène sessiz kaldı. Parisli kadınlar sıklıkla sahtekâr, gösteriş budalası, çıkarcı, şuh, soğuk olsalar da, gerçekten sevdiklerinde tutkuları uğruna diğer kadınlardan daha çok duyguyu feda ettikleri, alçaklıklarının üzerinde devleştikleri, yüceldikleri kesindir. Dahası, Eugène kadının özel bir sevgi nedeniyle koptuğu, uzaklaştığı en doğal duyguları makul ve derin bir muhakemeyle değerlendir-

mesinden çok etkilenmişti. Eugène'in sessizliği Madam de Nucingen'i incitti.

— Ne düşünüyorsunuz? dedi.

— Hâlâ söylediklerinizi dinliyorum. Şimdiye kadar sizi, sizin beni sevdiğinizden daha fazla sevdiğimi sanıyordum.

Delphine sohbetin görgü kurallarının sınırları dâhilinde kalması için gülümsemekle yetindi ve aldığı hazzı bastırdı. Şimdiye kadar genç ve içten bir aşkın hararetli ifadelerini hiç duymamıştı; Eugène bir iki laf daha ederse kendisine hâkim olamayacaktı.

— Eugène demek neler olup bittiğini bilmiyorsunuz! dedi konuyu değiştirerek. Yarın bütün Paris, Madam de Beauséant'da toplanacak. Rochegudelar ve Adjuda markisi hiçbir şey duyulmaması konusunda anlaşmışlar, ama kral yarın evlilik sözleşmesini imzalıyor ve zavallı kuzininiz henüz hiçbir şeyden haberdar değil. Konuklarını kabul etmemesi mümkün değil ve Marki de orada olmayacak. Herkes bunu konuşuyor.

— Herkes de gülüyor kepazeliğe ve suça ortak oluyorlar! Bilmiyorsunuz demek, Madam de Beauséant bunu duyarsa kederinden ölür.

— Hayır, dedi Delphine gülümseyerek. Bu tür kadınları tanımazsınız. Bütün Paris onun evine gelecek ve ben de orada olacağım! Zaten bu mutluluğu size borçluyum.

— Peki Paris'te kulaktan kulağa yayılan o saçma söylentilerden biri olamaz mı bu?

— Yarın gerçeği öğreneceğiz.

Pansiyona dönmeyen Eugène yeni dairesinin keyfini çıkarıp çıkarmayacağına karar veremedi. Dün Delphine'den gece yarısı birde ayrılmak zorunda kalmıştı, şimdi de Delphine evine gitmek için arabasına gecenin ikisinde binmişti. Ertesi sabah geç kalkıp öğlene kadar Madam de Nucingen'i bekledi, o da öğle yemeği için uğradı. Gençler kendilerini bu muhteşem mutluluğa neredeyse Goriot Baba'yı unutacak

kadar kaptırmışlardı. Kendine ait olan bu güzel şeylerin her birine alışmak ona uzun süren bir şölen gibi geldi. Madam de Nucingen'in varlığı da her şeye yeni bir değer katıyordu. Yine de, saat dörde doğru iki sevgili bu evde yaşamaktan büyük mutluluk duyacak olan Goriot Baba'yı düşündüler. Eugène yaşlı adam hastalandıysa onun hemen buraya getirilmesi gerektiğini söyledi. Vauquer Pansiyonu'na gitmek için Delphine'in yanından ayrıldı. Masada Goriot Baba da Bianchon da yoktu.

— Gördün mü bak, Goriot Baba'nın yürümeye mecali kalmadı, dedi ressam. Bianchon yanına çıktı. Yaşlı adam kızlarından biri olan Restaurama kontesiyle görüştü. Dışarıya çıkınca hastalığı azdı. Toplum en mükemmel bireylerinden birinden yoksun kalacak.

Rastignac merdiveni çıktı.

— Hey Mösyö Eugène!

— Mösyö Eugène! Madam size sesleniyor, diye bağırdı Sylvie.

— Mösyö, Mösyö Goriot ve siz 15 Şubat'ta ayrılacaktınız. Üç gün geçti, bugün ayın on sekizi; hem sizin hem de onun için bana bir aylık kira ödemeniz gerekir, ama Goriot Baba'ya kefil olursanız sözünüz de yeter, dedi Madam Vauquer.

— Neden? Güvenmiyor musunuz ona?

— Güven mi? İhtiyar ölürse kızları bana bir metelik vermez ve eşyaları da on frank etmez. Bu sabah nedendir bilmem son sofra takımını götürdü. Gençler gibi giyinmişti. Tanrı günahımı bağışlasın, sanırım allık sürmüştü, çok gençleşmiş gibiydi.

Bu felaketi öğrendiğinde dehşetle ürperen Eugène,

— Her şeye kefilim, dedi.

Goriot Baba yatağında yatıyor, Bianchon da başında bekliyordu.

— Baba iyi günler, dedi Eugène.

Hafif gülümseyen yaşlı adam, boş bakışlarını ona çevirdi:

— Delphine iyi mi?

— İyi. Ya siz?

— Fena değil.

Eugène'i odanın bir köşesine çeken Bianchon,

— Onu yorma, dedi.

— Neyi var ki?

— Onu ancak bir mucize kurtarabilir! Kanama başladı; hardal yakısı verdik, kokladığı için etkisini gösteriyor.

— Hastaneye nakletmek mümkün mü?

— Mümkün değil. Yatağında bırakmak, her tür hareketten ve duygusal tepkiden uzak tutmak gerek...

— Sevgili Bianchon, onu birlikte iyileştireceğiz.

— Hastanenin başhekimini getirttim.

— Ne dedi?

— Ne yapılacağına yarın akşam karar verecek. Bana mesaisi bitince yeniden geleceğine dair söz verdi. Ne yazık ki bu bitkin ihtiyar bu sabah, hakkında açıklama yapmak istemediği bir tedbirsizlik yapmış. Bir katır kadar inatçı. Onunla konuştuğumda beni duymamış gibi yapıyor ve bana cevap vermemek için uyuyor ya da gözleri açıksa inlemeye başlıyor. Sabah dışarı çıkıp Paris'te yaya dolaştı. Nereye gittiğini bilmiyoruz. Değerli olan her şeyini yanında götürdü, gücünün yetmeyeceği bir fedakârlıkta bulunmuş olmalı! Kızlarından biri geldi.

— Hangisi? Uzun boylu, kumral, parlak gözlü, güzel ayaklı, ince belli olan mı?

— Evet.

— Beni onunla biraz yalnız bırak. Bana her şeyi itiraf edecektir.

— Bu arada ben de yemek yerim. Ama onu fazla zorlama; hâlâ umudumuz var.

— İçin rahat olsun.

Goriot Baba baş başa kaldıklarında Eugène'e,

— Yarın büyük bir baloya gidiyorlar. Çok eğlenecekler, dedi.

— Baba bu sabah ne yaptınız da bu akşamı yatakta geçirecek kadar halsizsiniz?

— Hiçbir şey.

— Anastasie mi geldi?

— Evet.

— Anlaşıldı! Benden hiçbir şeyi gizlemeyin. Sizden yine ne istedi?

Konuşmak için gücünü toplayan Goriot Baba,

— Ah evlat! Çok mutsuzdu! dedi. Elmasları sattığından beri Nasie'nin meteliği yok. Bu balo için, üzerinde mücevher gibi duracak, lame bir elbise sipariş etmiş. O alçak terzi kadın ona veresiye vermek istememiş ve odacı kadın onun adına bin frank ödemiş. Zavallı Nasie'nin düştüğü hale bakın! Yüreğim parçalandı. Ama Restaud'nun Nasie'ye hiç güveni kalmadığını fark eden odacı kadın, parasını geri alamayacağından korkmuş ve terzi ile bin frangını alana kadar elbiseyi vermemesi konusunda anlaşmış. Balo yarın, elbise hazır, Nasie umutsuz. Rehin vermek için benden sofra takımını istedi. Kocası onun bu baloya gidip sattığı iddia edilen mücevherleri tüm Paris'e göstermesini istiyormuş. O canavara, "Bin frank borcum var, öder misiniz?" diyebilir mi? Hayır, bunu anlamıştım! Kız kardeşi Delphine oraya muhteşem bir elbiseyle gidecek. Anastasie'nin de kardeşinden aşağı kalır yanı olmamalı. Üstelik zavallı kızımın gözlerinden yaşlar boşanıyordu! Dün on iki bin frangım olmadığı için kendimi o kadar aşağılanmış hissettim ki, bu hatayı gidermek için sefil yaşamımın geri kalanını verebilirdim. Anladığınız gibi her şeye katlanacak gücüm vardı, ama bu son parasızlık yüreğimi parçaladı. Ah! Hemen şık giyinip dışarı çıktım, sofra takımını ve küpeleri altı yüz franga sattım, ardından Gobseck Baba'ya ömür boyu gelirimi dört yüz frank karşılığında bir yıllığına rehin verdim. Umurumda değil! Kuru ekmek yiyeceğim! Gençken bana yetiyordu, şimdi de idare edebilirim. En azından Nasie'm güzel bir akşam geçirecek.

Çok zarif görünecek. Bin frangım yatağımın başucunda. Kafamın altında Nasie'nin hoşuna gidecek bir şeyin olması içimi ısıtıyor. Artık o lanet Victoire'ı kapının önüne koyabilir. Hizmetçilerin efendilerine güvenmemesi olacak şey mi? Yarın iyileşeceğim. Nasie saat onda geliyor. Hasta olduğumu düşünmelerini istemiyorum, aksi takdirde bana bakmak için baloya gitmeyecekler. Yarın bana çocuğuymuşum gibi sarılacak olan Nasie'nin öpücükleri beni iyileştirecek. Zaten o bin frangı eczacıya vermeyecek miydim? O parayı her derdime deva olan Nasie'me vermeyi tercih ederim. En azından o yoksulluğunda onu teselli etmiş olurum. Böylece ömür boyu gelir bağlatarak yaptığım haksızlığı gidereceğim. O uçurumun dibinde ve benim de onu yukarı çekecek kadar gücüm yok. Tamam! Ticarete geri döneceğim. Buğday almak için Odessa'ya gideceğim. Orada buğday fiyatları bizimkilerden üç kat daha ucuz. Tahılların ham olarak ithali yasak olsa da, yasaları yapan yürekli insanlar buğday ürünlerinin girişini yasaklamayı düşünmemiş. Hey! İşte bunu bu sabah ben keşfettim! Nişasta işi çok kârlı.

Yaşlı adama bakan Eugène içinden, "Delirmiş," dedi ve ekledi:

— Tamam dinlenin, konuşmayın...

Bianchon yukarı çıktığında Eugène yemek yemek için aşağı indi. Ardından biri tıp kitapları okuyarak, diğeri annesi ve kız kardeşlerine mektup yazarak, ikisi geceyi nöbetleşe hastanın başında geçirdi. Ertesi gün hastalığın belirtileri Bianchon'a göre olumlu bir gidişatı işaret ediyordu; yine de sadece iki öğrencinin becerebileceği ve anlatırken dönemin sıkılgan tumturaklı sözlerinin saygınlığını lekelememenin mümkün olmadığı bir bakım gerektiriyordu. Yaşlı adamın zayıflamış vücuduna sülüklerin, yara lapalarının yerleştirilmesine iki gencin gücünü ve fedakârlığını gerektiren ayak banyoları ve tıbbi müdahaleler eşlik etti. Kendisi gelmeyen Madam Restaud parayı almak için birini gönderdi.

Bu duruma sevinmiş görünen Goriot Baba,

— Kendisinin geleceğini sanıyordum. Olsun, bu halimi görüp endişelenirdi, dedi.

Thérèse akşam yedide Delphine'den bir mektup getirdi.

Dostum,

Siz ne yapmaya çalışıyorsunuz? Henüz yeni yeni sevilmeye başlamışken şimdiden ihmal mi edileceğim? Bana yürekten yüreğe aktarılan sırlarda, duyguların incelikli değişkenliğini görerek hep sadık kalacak olan muhteşem bir ruh sergilediniz. Musa'nın yakarışını dinlerken, "Kimileri için aynı nota, kimileri için sonsuza dek uzanan bir müzik!" *demiştiniz. Madam de Beauséant'ın balosuna gitmek için sizi bekliyorum. Mösyö d'Adjuda'nın evlilik sözleşmesi bu sabah sarayda imzalandı ve zavallı Kontes bunu ancak saat ikide öğrendi. Bütün Paris bir infazı izlemek için Grève Meydanı'na akın eden halk gibi onun evine gidecek. O kadının kederini gizleyip gizleyemeyeceğini, bu acıya katlanamayıp öleceğini görmek için oraya gitmek ne dehşet verici! Dostum daha önce onu ziyaret etmiş olsaydım kuşkusuz gitmeyecektim, aksi takdirde bir daha hiç davet etmez ve tüm emeklerim boşa gitmiş olur. Durumum diğerlerinkinden çok farklı. Zaten oraya sizi görmek için de gidiyorum. Sizi bekliyorum. İki saat içinde yanımda olmazsanız, bu nankörlüğünüzü bağışlayıp bağışlayamayacağımı bilmiyorum.*

Eline bir kalem alan Rastignac cevap yazdı:

Babanızın ölüp ölmeyeceğini öğrenmek için bir doktor bekliyorum. Can çekişiyor. Size haberi ileteceğim ve bunun bir ölüm haberi olmasından korkuyorum. Duruma göre baloya gidip gitmemeye karar vereceksiniz.

Sonsuz sevgiler.

Saat sekiz buçukta gelen doktor, pek olumlu şeyler söylemese de ölümü pek yakında beklemediğini söyledi. Yaşlı adamın hayatının ve bilincinin bağlı olduğu iyileşme ve nüksetmelerin peş peşe geleceğini belirtti ve son sözleri, "Hemen ölmesini tercih ederdim," oldu. Goriot Baba'yı Bianchon'a emanet eden Eugène, içinden hâlâ silinmemiş olan aile bağlarına uygun bir şekilde tüm sevinçleri hüsrana uğratacak hüzünlü haberleri iletmek için Madam de Nucingen'e gitti.

Uyuyormuş gibi görünen, Rastignac çıkmak üzereyken birden doğrulan Goriot Baba,

— Ona söyleyin, gene de güzelce eğlensin, diye bağırdı.

Kederden perişan olan genç adam, Delphine'i saçları yapılmış, ayakkabılarını giymiş bir halde buldu, sadece balo elbisesini giymesi gerekiyordu. Ama ressamların tablolarını tamamlamaları için gereken son fırça darbelerine benzer bu son hazırlıklar, tuvale resmetmekten daha çok zaman talep ediyordu.

— Sen hâlâ giyinmedin mi?

— Madam babanız...

Rastignac'ın sözlerini yarıda kesen Delphine,

— Yine mi babam? diye haykırdı. Siz bana, babama karşı sorumluluklarımı öğretemezsiniz. Babamı iyi tanırım! Eugène, tek bir söz daha istemiyorum. Sizi ancak kostümünüzü giydiğinizde dinleyeceğim. Thérèse evinizde her şeyi hazırladı; arabam bekliyor, gidin ve geri dönün. Babamı baloya giderken konuşuruz. Erkenden yola çıkmamız gerek, araba kuyruğuna takılırsak, oraya saat on birde ulaştığımız için kendimizi şanslı sayarız!

— Madam!

Bir kolye almak için süslenme odasına koşan Delphine,

— Hadi gidin! Tek kelime daha etmek yok, dedi.

Thérèse bu zarif baba katilinden ürken genç adamı iterek,

— Ama Mösyö Eugène daha ne bekliyorsunuz? Madamı kızdıracaksınız, diye ekledi.

En hüzünlü, en umutsuz düşüncelerle giyinmeye gitti. Soylular âlemini, adım atınca insanı boylu boyunca içine çeken bir çamur okyanusu gibi görüyordu. "Burada sadece alçakça cinayetler işleniyor," dedi kendi kendine. Vautrin daha büyüktü. Toplumun üç büyük dışavurumunu görmüştü: İtaat, Mücadele ve Ayaklanma; Aile, Cemiyet ve Vautrin. Ve hangisinden yana olacağına karar vermeye cesaret edemiyordu. İtaat can sıkıcı, Ayaklanma imkânsız ve Mücadele'nin sonucu belirsizdi. Düşüncesi onu ailesinin bağrına taşıdı. O sakin yaşamın saf duygularını, sevildiği insanların arasında geçirdiği günleri hatırladı: Aile kurumunun doğal yasalarıyla uyumlu olan o sevgili varlıklar orada sürekli, endişesiz bir mutluluğu dolu dolu yaşıyorlardı. Bu güzel düşüncelere rağmen, Delphine'e Aşk adına erdemi önererek saf ruhların inancını telkin edecek cesareti kendinde bulamıyordu. Bu yeni çevredeki eğitimi meyvelerini vermeye başlamıştı. Şimdiden bencilce seviyordu. Sezgilerinin güçlü olması Delphine'in yüreğinin tabiatını anlamasını sağlamıştı. Baloya gitmek için babasının cesedini çiğneyebileceğini sezinliyordu, ama akıl veren rolünü üstlenecek gücü, onun sevgisini kaybetmeyi göze alacak cesareti, onu terk edecek erdemi yoktu. "Bu koşullarda onu haksız duruma düşürürsem beni asla bağışlamaz," dedi kendi kendine. Ardından doktorların söylediklerini değerlendirdi, Goriot Baba'nın sandığı kadar ağır hasta olmadığını düşünmek hoşuna gitti; nihayet Delphine'i haklı çıkarmak için canice akıl yürüttü. Babasının ne kadar hasta olduğunu bilmiyordu. Kendisini ziyarete gelse, yaşlı adam onu baloya gönderecekti. Kendi bütünlüğü içinde sarsılmaz olan toplumsal yasanın mahkûm ettiği aleni suç, ailelerin bağrındaki kişilik farklarının, çıkar ve konum çeşitliliğinin getirdiği sayısız değişkenle bağışlanır. Kendini kandırmak isteyen Eugène, vicdanını metresine feda etmeye hazırdı, çünkü iki günden beri hayatındaki her şey değişmişti. Ka-

dın ruhsal gelgitlerini ona yansıtmış, aile değerlerini yıpratmış, her şeyi kendi çıkarına göre yönlendirmişti. Rastignac ve Delphine birbirlerine en hararetli hazları yaşatmak için gereken koşullarda karşılaşmışlardı. Uygun şartlarda şekillenmiş tutkuları, arzuyu öldüren şeyle yücelmişti: Eugène bu kadına sahip olurken şimdiye kadar onu sadece arzuladığını fark etti, onu ancak mutluluğun ardından sevmişti, çünkü aşk belki de sadece hazzın minnetidir. İster alçak ister yüce olsun bu kadına, kendisine drahoma olarak getirdiği ve hepsini kabullendiği zevklerden dolayı tapıyordu; Delphine de aynı şekilde Rastignac'ı Tantalos'un açlığını ve kurumuş boğazının susuzluğunu giderecek olan meleği sevebileceği kadar seviyordu.

Balo kostümüyle döndüğünde Madam de Nucingen ona,

— Tamam! Şimdi babamın nasıl olduğunu söyle, dedi.

— Çok kötü, bana sevginizin bir kanıtını göstermek isterseniz koşup ona gidelim.

— Elbette ama balodan sonra. İyi kalpli Eugène'im kibar ol, bana ahlâk dersi verme, hadi gel.

Yolun bir bölümünde Eugène'in suskun kaldığını gören Delphine,

— Neyiniz var? diye sordu.

Rastignac küskünlüğünü belli eden bir ses tonuyla,

— Babanızın hırıltısını duyuyorum, dedi ve gençliğin hararetli belagatiyle Madam de Restaud'nun gösteriş merakıyla sürüklendiği amansız davranışı, babanın son fedakârlığının ölümcül sonucunu ve Anastasie'nin lame elbisesinin neye mal olacağını anlattı. Delphine ağlıyordu.

— Çirkin olmak isterdim, diye düşündü. Babamı görmeye gideceğim, başucundan ayrılmayacağım, dedi gözyaşları kuruduğunda.

— Ah! İşte senden bunu beklerdim, diye haykırdı Eugène.

Beş yüz arabanın feneri Beauséant konağının çevresini aydınlatıyor, kapının iki yanında birer jandarma dolaşıyor-

du. Sosyete öylesine akın ediyordu ve herkes o soylu kadını düşüş anında görmek için öyle acele ediyordu ki, Madam de Nucingen ve Rastignac içeri girdiklerinde, konağın zemin katındaki salonlar çoktan tıka basa dolmuştu. Kral'ın maiyetindekilerin, XIV. Louis'nin sevgilisini elinden aldığı Büyük Matmazel'in[65] evine koştuğu günden beri, hiçbir yürek Madam Beauséant'ınki kadar sarsıcı bir felaketle karşılaşmamıştı. Bu koşullarda neredeyse kraliyet kadar güçlü Bourgogne hanedanının son kızı kederini bastırmış gibi göründü ve konuklarının sahte ilgilerini son ana kadar sadece tutkusunun zaferinde kullanmak için kabullendi. Paris'in en güzel kadınları tuvaletleri ve gülümsemeleriyle salonları dolduruyor, sarayın en seçkin şahsiyetleri, büyükelçiler, bakanlar, nişanlar, rozetler, rengârenk kordonlar takmış en ünlü kişiler Vikontes'in etrafına üşüşüyordu. Orkestra, kraliçesi için ıssız bir çöle benzeyen bu sarayın yaldızlı lambrilerinde notalarını titreştiriyordu. Sözde dostlarını ilk salonda ayakta karşılayan Madam de Beauséant beyaz bir elbise giymiş, hiç süs takmadığı saçlarını sadece örmüştü. Sakin görünüyor, kederli, kibirli bir ifade takınmadığından ya da dışarıya sahte bir sevinç yansıtmadığından kimse ruhunu okuyamıyordu, Vikontes âdeta mermer bir Niobe'yi[66] andırıyordu. Yakın dostlarına bazen alaycı bir şekilde gülümsese de, aslında her zamanki gibiydi ve mutluluğun onu parıltılarıyla donattığı günlerdeki halini öyle ustaca yansıtıyordu ki, en duygusuz konuklar bile, onu tıpkı öleceği anda gülümseyen gladyatörü alkışlayan Romalılar gibi hayranlıkla izliyorlardı. Soylular âlemi hükümdarlarından biriyle vedalaşmak için süslenmiş gibi görünüyordu.

— Gelmeyeceğinizi düşünerek titriyordum, dedi Rastignac'a.

---

65 XIV. Louis'nin kuzini Anne Marie Louise d'Orléans, IV. Henri'nin torunu olduğundan *Grande Mademoiselle* olarak anılırdı.

66 Yunan mitolojisinde *Frigyalı* ya da *Frig Kralı* olarak anılan Tantalos'un kızı.

Bu sözü bir sitem olarak algılayan Eugène duygulu tonda,

— Madam geldim ve en son ben ayrılacağım, diye yanıtladı.

— Tamam, dedi elini tutan Vikontes. Belki de burada güvenebileceğim tek kişi sizsiniz. Dostum her zaman sevebileceğiniz bir kadını sevin, kimseyi terk etmeyin.

Koluna girdiği Rastignac'ı kumar oynanan bir salondaki kanepeye oturttu.

— Şimdi Marki'ye gidin! Odacım Jacques size eşlik edecek, ona bir mektup ileteceksiniz. Yazdığım mektupları istiyorum. Sanırım size tamamını verecek. Mektuplarımı alırsanız odama çıkın. Beni haberdar edecekler.

En yakın dostu Langeais düşesini karşılamak için ayağa kalktı. Rastignac Adjuda markisini, Marki'nin akşam yemeğini yiyeceği yerde, Rochegude konağında buldu. Onu malikânesine götüren Marki bir kutu uzatıp "Hepsi bunun içinde," dedi. Kâh balo ve Vikontes hakkında sorular sormak, kâh da daha ileride gerçekleşeceği gibi, evliliğinden dolayı şimdiden umutsuzluğa kapıldığını itiraf etmek için Eugène'le konuşmak istiyormuş gibiydi, ama gözlerinde kibrin bir şimşeği çaktı ve en asil duygularının sırrını saklamak için hüzün verici bir cesaret sergiledi. Kederli bir şefkatle elini sıktığı ve gidebileceğini işaret ettiği Rastignac'a, "Sevgili Eugène, ona benim hakkımda hiçbir şey söylemeyin," dedi. Beauséant konağına dönen Eugène, Vikontes'in odasına çıktığında yolculuk hazırlıklarıyla karşılaştı. Şöminenin yanına oturup sedir ağacından yapılmış kutuya baktı ve içini derin bir melankoli kapladı. Madam de Beauséant onun için *İlyada* tanrıçaları kadar ihtişamlıydı.

İçeri giren ve elini Rastignac'ın omzuna dayayan Vikontes,

— Ah! Dostum, dedi.

Eugène kuzininin bakışlarını yukarı çevirmiş bir halde ağladığını, bir elinin titrediğini, diğer elini havaya kaldırdığını fark etti. Vikontes aniden eline aldığı kutuyu ateşe attı ve onun yanışını seyretti.

— Dans ediyorlar! Eksiksiz hepsi geldi, oysa ölüm daha geç gelecek, dedi.

Bir parmağını konuşmaya hazırlanan Rastignac'ın dudağına dokundurarak,

— Şişşt dostum, diye ekledi. Bir daha Paris'i ve soylular âlemini hiç görmeyeceğim. Sabah beşte inzivaya çekilmek üzere Normandiya'nın bir ucuna gideceğim. Öğleden sonra üçten beri hazırlıklarımı yapmak, senetlerimi imzalamak, işlerimi halletmek zorunda kaldım, kimseyi gönderemedim..

Durdu. Onun orada olacağı kesindi... Kederden bitkin düşmüştü, yine sustu. Böyle anlarda her şey ıstırap verir ve bazı sözleri söylemek mümkün değildir.

— Yani bu akşam bu son görev için sizi bekliyordum. Size dostluğumun bir teminatını vermek isterdim. Bende iyi yürekli, asil, saf bir genç izlenimi bıraktınız, bunlar bu çevrede çok nadir rastlanan nitelikler. Bazen beni düşünmenizi diliyorum.

Etrafına bakındı.

— İşte, dedi. İşte eldivenlerimi koyduğum kutu. Balolara ya da gösterilere giderken onu ne zaman yanıma alsam kendimi güzel hissederdim, çünkü o zamanlar mutluydum. Ona içine sadece güzel düşünceler bırakmak için dokunurdum: İçinde benden, artık var olmayan Madam de Beauséant'dan çok şey var. Onu kabul edin. Artois Sokağı'na bırakılmasıyla ilgileneceğim. Madam de Nucingen bu akşam oldukça zarif, onu çok sevin. Dostum artık birbirimizi göremeyecek olsak da bana iyi davranan sizin için çok şey dileyeceğimden emin olun. Aşağı inelim, ağladığımı düşünmelerini istemiyorum. Önümde uzanan sonsuzlukta tek başıma olacağım ve kimse bana gözyaşlarımın hesabını soramayacak.

Odasına bir kez daha baktı. Durdu. Ardından bir an elleriyle sakladığı gözlerini kuruladı, soğuk suyla yıkadı ve öğrencinin koluna girdi.

— Gidelim! dedi.

Rastignac asaletle bastırılan böyle bir kedere tanıklık ederken hissettiği kadar şiddetli bir duyguyu asla tatmamıştı. Baloya geri dönen Eugène, Madam de Beauséant'ın, o zarif kadının son ve incelikli özeninin ifadesi olarak, salonda attığı tura eşlik etti. Dans edilen salona girdiklerinde Rastignac tüm insani güzelliklerin bir araya gelişinin izlenmesini yüce kıldığı çiftlerden biriyle karşılaşınca afalladı. Böyle muhteşem görüntüleri hayranlıkla izleme fırsatını daha önce hiç bulamamıştı. Kısaca açıklamak gerekirse, adam yaşayan bir Antinous'tu ve tavırları ona bakarken hissedilen çekiciliği yok edemiyordu. Kadın bir periydi; bakışları büyülüyor, ruhları kendine çekiyor, en duygusuzları bile kışkırtıyordu. Giysileri zarafetleriyle uyum içindeydi. Herkes onları keyifle izliyor ve gözlerindeki, edalarındaki uyumdan yayılan mutluluğa imreniyordu.

— Tanrım! Bu kadın da kim? diye sordu Rastignac.

— Ah! Tartışmasız, buradaki en güzel kadın, dedi Vikontes. Lady Brandon mutluluğu kadar güzelliğiyle de ünlüdür. Bu genç adam için her şeyini feda etti. Çocukları olduğu söyleniyor. Ama felaket hep tepelerinde dolaşıyor. Lord Brandon'un karısından ve âşığından korkunç bir intikam almaya yemin ettiği konuşuluyor. Mutlular, ama sürekli endişeyle titriyorlar.

— Adam kim?

— Nasıl olur! Yakışıklı Albay Franchessini'yi tanımıyor musunuz?

— Düello eden...

— Evet, üç gün önce... Bir bankacının oğlunun hakaretine uğramış: Onu sadece yaralamak istiyordu, ama ne yazık ki öldürdü.

— Bak sen!

— Neyiniz var? Titriyorsunuz! dedi Vikontes.

— Bir şeyim yok.

Sırtından soğuk ter süzülüyor, Vautrin bronz silüetiyle karşısında beliriyordu. Kürek mahkûmiyetinin kahramanı-

nın, balonun kahramanına dost eli uzatmış olması, onun için toplumun görüntüsünü değiştiriyordu. Kısa süre sonra Madam de Restaud ve Madam de Nucingen'i fark etti. Kontes son kez taktığı için hiç kuşkusuz tenini yakan elmaslarla muhteşem görünüyordu. Gururu ve aşkı ne kadar güçlü olursa olsun kocasının bakışlarına dayanamıyordu. Bu görüntü Rastignac'ın kederli düşüncelerini hafifletecek türden değildi. İtalyan albayda Vautrin'i gördüğü gibi, iki kız kardeşin elmaslarının ardında da Goriot Baba'nın yattığı berbat yatağı gördü. Melankolik duruşunu yanlış anlayan Vikontes onu kolundan çekti.

— Hadi! Sizi bir hazdan mahrum etmek istemem, dedi.

Eugène kısa süre sonra, yarattığı etkiden memnun kalan ve benimsendiğini umduğu bu çevrede gördüğü saygıyı öğrencinin ayaklarına sermeyi arzulayan Delphine tarafından çağrıldı.

— Nasie'yi nasıl buluyorsunuz? diye sordu.

— Her şeyi ucuza çıkardı, babasının ölümünü dahi.

Sabah dörde doğru salonlardaki kalabalık seyrelmeye başlamıştı. Kısa süre sonra müzik kesildi. Büyük salonda Langeais düşesi ve Rastignac'tan başka kimse yoktu. "Sevgilim, bu yaşta inzivaya çekilmekle hata ediyorsunuz! Bizimle kalın," diyen kocasıyla vedalaştıktan sonra sadece Eugène'i bulacağını sandığı salona döndü.

Düşes'i gören Madam de Beauséant kendini hayret dolu bir çığlık atmaktan alamadı.

— Clara bunu tahmin etmiştim, dedi Madam de Langeais. Bir daha geri dönmemek üzere gidiyorsunuz, ama beni dinlemeden ve aramızda bir uzlaşma sağlanmadan yola çıkmayacaksınız.

Koluna girdiği dostunu yan salona götürdü ve ona yaşlı gözlerle baktıktan sonra sarıldı ve onu yanaklarından öptü.

— Sevgili dostum sizden soğuk bir tavırla ayrılmak istemedim, bu benim için taşınması güç bir vicdan azabı olurdu. Bana kendiniz kadar güvenebilirsiniz. Bu akşam çok yücey-

diniz; kendimi size layık hissettim ve bunu kanıtlayabilirim. Size haksızlık ettim, her zaman iyi davranmadım; beni bağışlayın sevgili dostum. Sizi incitecek ne yaptıysam pişmanım, sözlerimi geri almak isterdim. Aynı keder ruhlarımızı birleştirdi ve hangimizin daha bahtsız olacağını bilemiyorum. Fark ettiğiniz gibi Mösyö de Montriveau burada değildi. Clara, bu baloda görenler sizi asla unutamayacaklar! Ben son bir çaba harcıyorum. Başaramazsam bir manastıra kapanacağım! Ya siz nereye gidiyorsunuz?

— Tanrı beni bu dünyadan alana kadar sevmek, dua etmek için Normandiya'ya, Courcelles'e.

Rastignac'ın beklediğini düşünen Vikontes, heyecanla,

— Mösyö buraya gelin, dedi.

Öne eğilen Eugène, kuzinin elini öptü.

— Elveda Antoinette mutlu olun, diye ekledi Madam de Beauséant. Ardından öğrenciye döndü. Size gelince, siz mutlusunuz, gençsiniz, bir şeylere inanabilirsiniz. Bu dünyadan ayrılırken, ölmek üzere olan kimi ayrıcalıklı kişiler gibi beni içten ve dindar duygular saracak!

Madam de Beauséant'ın yolculuk arabasına bindiğini ve bazı ukalaların halkı ikna etmek istediğinin tersine, en seçkin kişilerin bile yüreğin yasalarından muaf olmadığını ve kedersiz yaşamadığını kanıtlarcasına gözyaşları içinde kendisine son kez el salladığını gören Rastignac, beşe doğru nemli ve soğuk bir havada pansiyona döndü. Eğitimi tamamlanıyordu.

Rastignac komşusunun odasına girdiğinde Bianchon,

— Zavallı Goriot Baba'yı kurtaramayacağız, dedi.

Eugène yaşlı adama baktıktan sonra,

— Dostum, dedi. Hadi, arzularını sınırladığın mütevazı yolculuğuna devam et. Ben cehennemdeyim ve orada kalmam lazım. Soylular çevresi hakkında söylenen her kötü söze inan! Altınların ve mücevherlerin gizlediği iğrençliği Iuvenalis bile tasvir edemez.

Ertesi gün öğleden sonra ikide dışarı çıkmak zorunda olan Bianchon, Rastignac'ı uyandırdı ve ondan sabahtan beri durumu iyice ciddileşen Goriot Baba'nın başında beklemesini rica etti.

— Yaşlı adamın iki günü, belki de altı saati bile kalmadı, dedi tıp öğrencisi. Yine de hastalıkla mücadele etmeyi sürdürmeliyiz. Ona pahalı bakım gereçleri lazım. Onun hastabakıcılığını yapacağız, ama meteliksizim. Ceplerini karıştırdım, dolaplarını aradım, hiç parası kalmamış! Bir ara kendine geldiğinde ona sordum, ama bir kuruşunun bile olmadığını söyledi. Sende bir şeyler var mı?

— Yirmi frangım var, kumar oynayıp kazanacağım.

— Ya kaybedersen?

— Parayı damatlarından ve kızlarından isteyeceğim.

— Şu an paranın acelesi yok. Onu ayaklarından dizlerinin üstüne kadar kaynar hardal yakısıyla saracağız. Bağırır, tepki verirse kurtulma ihtimali var demektir. Nasıl yapılacağını biliyorsun, değil mi? Zaten Christophe da sana yardım edecek. Eczacıya uğrayıp tüm ilaçları hesabıma yazmasını söyleyeceğim. Zavallı adamı hastanemize nakledememiz kötü oldu, orada iyileşebilirdi. Hadi gel, ben dönene kadar yanından ayrılma.

İki genç, yaşlı adamın odasına girdiğinde Eugène bu bembeyaz yüzün kasılmış ve dermansız halini görünce ürktü.

— Baba nasılsın? diye sordu yatağa eğilerek.

Donuk gözlerini Eugène'e çeviren Goriot, ona tanımadan dikkatle baktı. Buna katlanamayan öğrencinin gözleri yaşardı.

— Bianchon pencerelere perde gerekmez mi?

— Hayır, hava koşulları onu hiç etkilemiyor. Terlese ya da üşüse iyi olurdu. Yine de bitki sularını ve daha birçok şeyi hazırlamak için bize ateş gerek. Sana odun gelene kadar işimizi görecek çalı demetleri göndereceğim. Dün ve bu gece senin ve zavallı adamın küspesinden yaktım. Hava çok nem-

liydi, duvarlardan sular sızıyordu. Odayı zor bela kuruttum. Christophe etrafı süpürdü, burası ahır gibiydi, çok pis kokuyordu, o yüzden ardıç yaktım.

— Tanrım, dedi Rastignac. Kızları nerede?!

— İçecek bir şey isterse, şu büyük beyaz çanaktaki sıvıyı vereceksin. İnlerse, karnı sıcak ve sertse Christophe'u yardıma çağırırsın... Ne yapacağını biliyorsun. Büyük bir taşkınlığa kapılıp konuşmaya başlarsa, hiçbir şey hatırlamazsa kötüye alamet olmadığı için onu kendi haline bırak. Christophe'u Cochin'e gönder. Doktor arkadaşım ya da ben moksa tedavisi uygulamak için buraya geleceğim. Bu sabah sen uyurken Doktor Gall'in öğrencisi, Hôtel-Dieu'nün ve bizim hastanenin başhekimiyle sıkı bir konsültasyon yaptık. O beyler ilginç semptomlarla karşılaştıklarını belirttiler, birçok önemli bilimsel bulgu için hastalığın seyrini izleyeceğiz. O beylerden biri kan basıncının bir organda diğerlerinden daha fazla olması halinde özel belirtilerin ortaya çıkacağını iddia ediyor. Bu yüzden o konuştuğunda neler düşündüğünü saptamak için onu iyi dinle: Hafızası, kavrayışı, değerlendirme yetisi, maddi ya da duygusal şeylere kafa yorması, hesap yapması ya da geçmişe dönmesi, tüm bunlar çok önemli, kısacası bize doğru bir rapor sunmaya çalış. Kanama tüm beyne de yayılabilir, bu durumda şu andaki gibi kendini bilmez bir halde ölecektir. Bu tür hastalıklarda çok ilginç durumlarla karşılaşılır!

Bianchon hastanın artkafa lobunu gösterdi.

— Damar buradan yırtılırsa ilginç durumlar ortaya çıkıyor, dedi. Beyin bazı yetilerini yeniden kazanıyor ve ölüm daha geç gerçekleşiyor. Kan akışı beyinden ancak otopsiyle saptanabilecek farklı kanallara yöneliyor. Incurables Hastanesi'nde kan akışının omuriliğe yöneldiği bilincini kaybetmiş bir ihtiyar var, çok acı çekiyor ama yaşıyor.

— İyi vakit geçirdiler mi? diye sordu Eugène'i tanıyan Goriot Baba.

— Şuraya bak! Kızlarından başka bir şey düşünmüyor, dedi Bianchon. Bana bu gece yüz kere aynı şeyleri söyledi: "Dans ediyorlar! Üzerinde lame elbisesi var." Onlara isimleriyle sesleniyordu. Lanet olsun, sesinin iniş çıkışlarıyla beni az kalsın ağlatıyordu. "Delphine, küçük Delphine'im! Nasie!" İnan bana, çok içler acısı bir durumdaydı.

— Delphine, dedi Goriot Baba. Oradasın, değil mi? Bunu tahmin etmiştim. Ve gözleri duvarlara ve kapıya bakmak için fal taşı gibi açıldı.

— Sylvie'ye yakıları hazırlamasını söylemek için aşağı iniyorum, yapıştırmanın tam zamanı, birazdan! diye bağırdı Bianchon.

Yaşlı adamın yanında yalnız kalan Rastignac, bakışlarını ürkütücü ve hüzünlü bu yüze sabitleyip yatağın ayakucuna oturdu.

— Madam de Beauséant kaçıyor, bu da ölüyor, dedi. Soylu ruhlar bu dünyada uzun süre kalamaz. Gerçekten de, yüce duygular bu alçak, aşağılık, düzeysiz topluma nasıl uyum sağlayabilir?

Katıldığı balonun, hafızasında canlanan görüntüleri bu ölü yatağının görünümüyle tam bir tezat oluşturuyordu. Bianchon aniden geri döndü.

— Eugène başhekimimizle görüşüp koşarak geri döndüm. Aklı yerine gelip konuşursa, onu hardal ensesinden beline kadar yayılacak şekilde uzun bir yakının üzerine yatır ve bize haber ver.

— Sevgili Bianchon!

Tıp öğrencisi yeniyetme bir hekimin ateşliliğiyle,

— Bilimsel bir bulgu söz konusu, dedi.

— Tamam, bu zavallı yaşlı adamı şefkatimle sadece ben iyileştirebilirim.

Eugène'in bu sözlerine gücenmeyen Bianchon,

— Bu sabahki halimi görseydin böyle konuşmazdın, dedi. Deneyimli hekimler sadece hastalıkla ilgilenir, ama sevgili dostum, ben hâlâ hastayla ilgileniyorum.

Her an başlayabilecek bir nöbetin endişesini taşıyan Bianchon, Eugène'i Goriot Baba ile baş başa bırakarak dışarı çıktı.

Eugène'i tanıyan yaşlı hasta,

— Ah! Sevgili çocuğum buradasınız, dedi.

— Daha iyi misiniz? diye sordu onun elini tutan Rastignac.

— Evet, başımı âdeta bir mengene sıkıyordu, ama şimdi gevşiyor. Kızlarımı gördünüz mü? Birazdan gelirler, hasta olduğumu öğrenir öğrenmez buraya koşarlar; Jussienne Sokağı'nda bana nasıl da bakmışlardı! Tanrım! Onları ağırlarken odam temiz olsun isterdim. Gencin biri tüm küspemi yaktı.

— Christophe'un o gencin size gönderdiği odunu getirmek için yukarı çıktığını duyuyorum.

— Güzel! Ama parasını nasıl ödeyeceğim evlat, meteliğim yok! Her şeyimi, her şeyimi verdim! Acınacak haldeyim. En azından lame elbise şık mıydı? (Ah! Canım acıyor!) Teşekkürler Christophe! Tanrı sizi ödüllendirecek evladım, benim hiç param yok.

Eugène hizmetkârın kulağına eğilip,

— Sana ve Sylvie'ye iyi bir bahşiş vereceğim, dedi.

— Christophe kızlarım size geleceklerini söylediler, değil mi? Hadi bir daha git, sana beş frank vereceğim. Onlara kendimi iyi hissetmediğimi, onları kucaklamak, ölmeden önce son bir kez görmek istediğimi söyle. Ama bunları söylerken onları ürkütme.

Christophe Rastignac'ın bir işareti üzerine dışarı çıktı.

Goriot Baba devam etti:

— Gelecekler. Onları iyi tanırım. Ölürsem o iyi yürekli Delphine'e ne büyük bir keder yaşatacağım. Nasie de öyledir. Onları ağlatmamak için ölmemek isterdim. Ölmek! Sevgili Eugène'im, onları bir daha hiç görememektir! Gideceğim yerde çok sıkılacağım. Bir baba için cehennem, çocuklarını kaybetmektir. Bunu on yılda iyi öğrendim. Benim cennetim Jussienne Sokağı'ydı! Söylesenize, cennete gidersem dün-

yaya, onların yanına bir ruh olarak gelebilir miyim? Böyle şeyler duymuştum. Doğru mu acaba? Şu an onları Jussienne Sokağı'ndaki halleriyle görür gibiyim. Sabah aşağı inerlerdi. Günaydın babacığım! Onları dizimin üzerine oturtup onlarca şaklabanlık, muziplik yapardım; onlar da beni zarifçe okşarlardı. Her sabah birlikte kahvaltı eder, her akşam birlikte yemek yerdik, ne de olsa babalarıydım. Çocuklarımın mutluluğunu yaşardım. Jussienne Sokağı'ndayken akılları hiçbir şeye ermezdi, bu dünyayı hiç tanımazlardı, beni çok severlerdi! Tanrım! Neden hep küçük kalmadılar ki? (Ah! Acı çekiyorum, başım beni öldürüyor!) Ah! Bağışlayın çocuklarım! Çok ıstırap çekiyorum, gerçek acı bu olmalı, beni kederlere alıştırdınız. Tanrım! Elleri ellerimde olsaydı, sadece o zaman bu acıyı hiç hissetmezdim. Sizce gelecekler mi? Christophe ahmağın teki. Kendim gitmeliydim. Onları o görecek. Ama dün gece balodaydınız. Bana nasıl göründüklerini söyleyin. Hasta olduğumu bilmiyorlardı, öyle değil mi? Zavallı yavrularım, bilseler dans edemezlerdi! Ah! Artık hasta olmak istemiyorum. Bana hâlâ ihtiyaçları var. Servetleri tehlikede. Üstelik ne berbat kocalarla evlendiler! Beni iyileştirin! Beni iyileştirin! (Ah! Nasıl bir acı bu! Off! Off!) Gördüğünüz gibi iyileşmem lazım, çünkü onlara para gerekiyor, ben parayı nereden kazanacağımı biliyorum. Odessa'ya nişasta almaya gideceğim. Ben tilki gibi kurnazımdır, milyonlar kazanacağım. (Off, çok ıstırap çekiyorum!)

Konuşmaya kısa bir müddet ara veren Goriot, acıya katlanmak için güç toplamaya çalışır gibiydi.

— Burada olsalardı sızlanmazdım. Neden sızlanayım ki?

Uzunca bir süre hafif bir uykuya daldı. Christophe geri döndü. Goriot Baba'nın uyuduğunu sanan Rastignac onun yüksek sesle açıklama yapmasına izin verdi.

— Mösyö önce Sayın Kontes'e gittim. Kocasıyla önemli meseleleri görüştükleri için onunla konuşamadım. Israr edince Mösyö de Restaud geldi ve bana, "Demek Mösyö

Goriot ölüyor! Ne güzel, bundan daha iyisini yapamazdı! Önemli işleri halletmem için Madam de Restaud'nun burada kalması gerek, sonra gelir," dedi. O mösyönün öfkeli bir hali vardı. Dışarı çıkmak üzereyken madam benim göremediğim bir kapıdan bekleme odasına girdi ve bana, "Christophe, babama kocamla görüşmem gerektiğini, yanından ayrılmamın mümkün olmadığını, çocuklarımın ölüm kalım meselesini konuştuğumuzu, ama işlerim biter bitmez geleceğimi söyle," dedi. Sayın Barones'e gelince, o da ayrı bir mesele! Onu hiç görmedim ve onunla konuşamadım. Odacı kadını balodan beşi çeyrek geçe döndüğünü söyledi, "Şimdi uyuyordur, bu saatte uyandırırsam bana kızar," dedi. "Beni çağırdığında ona babasının durumunun çok ciddi olduğunu söylerim. Ona kötü bir haber vermek için hep bol bol zaman vardır," dedi. Ona boşuna yalvardım! Sayın Baron'la görüşmek istedim, dışarı çıkmıştı.

— İkisi de gelmeyecek! diye haykırdı Rastignac. Onlara pusula yazacağım.

Yatağında doğrulan yaşlı adam,

— İkisi de gelmeyecek! dedi. İşleri var, uyuyorlar, gelmeyecekler! Bunu biliyordum. Çocukların ne olduğunu öğrenmek için ölmek lazımmış! Ah! Dostum evlenmeyin, çocuğunuz olmasın! Onlara hayat veriyorsunuz, onlar size ölüm veriyor. Onları dünyaya katıyorsunuz, onlar ise sizi oradan kovuyorlar. Hayır, gelmeyecekler! Bunu on yıldır biliyorum. Bazen aklımdan geçiyordum, ama buna inanmaya cesaret edemiyordum.

İki gözünün kızarmış kenarlarında beliren iki damla yaş aşağı süzülmedi.

— Ah! Zengin olsaydım, servetimi onlara vermeyip muhafaza etseydim, şimdi burada olacak, yanaklarımı öpücüklere boğacaklardı! Bir konakta yaşayacaktım, güzel odalarım, hizmetçilerim, şöminelerim olacaktı ve onlar kocaları ve çocuklarıyla gözyaşı dökeceklerdi. Her şeye sahip ola-

caktım, ama hiçbir şeyim yok! Para her şeyi, hatta kızlarını verir adama. Param! Param nerede? Onlara bırakacak hazinelerim olsa gelip bana özenle bakarlardı; onları duyardım, görürdüm. Ah! Sevgili çocuğum, benim tek çocuğum, terk edilmeyi ve sefaletimi tercih ederim! Bir bahtsız sevildiyse en azından sevildiğinden emindir. Hayır, zengin olmak isterdim, böylece onları görebilecektim. Ama kim bilebilir? İkisi de taşyürekli. Onları beni sevmelerine fırsat bırakmayacak kadar çok sevdim! Bir baba her zaman zengin olmalı ve çocuklarının dizginini sinsi atlarınki gibi elinde tutmalı. Önlerinde diz çöküyordum. Sefiller! On yıldır bana karşı olan davranışlarını hakkıyla taçlandırıyorlar. Evliliklerinin ilk dönemlerinde bana nasıl özen gösterdiklerini bilseydiniz! (Ah! Amansız bir ıstırap çekiyorum!) İkisine de yaklaşık sekiz yüz bin frank vermiştim; kendileri de kocaları da bana soğuk davranmazdı. Beni ağırlar, bana, "Babacığım, bunu ister misin, şunu ister misin?" derlerdi. Sofralarındaki yerim hep hazırdı. Bana saygılı davranan kocalarıyla birlikte yemek yiyordum. Hâlâ bir itibarım varmış gibi görünüyordu. Neden? İşlerimden hiç bahsetmiyordum. Kızlarına sekiz yüz biner frank veren birine itinayla yaklaşmak gerekir. Onlar da bir dediğimi iki etmiyordu, ama tabii ki param için! Dünyanın hiç de güzel bir yer olmadığını gözlerimle gördüm! Beni arabayla gösterilere götürüyorlardı. Akşamları davetlerine dilediğim gibi eşlik ediyordum. Kızlarım olarak, bana babaları gibi davranıyorlardı. Hâlâ incelikli düşünebiliyorum, gözümden hiçbir şey kaçmamıştı. Her şeyin çıkar için olması yüreğimi parçaladı. Davranışlarının yapmacık olduğunu anlıyordum, ama sorunun çözümü yoktu! Onların evinde, aşağıdaki sofrada hissettiğim kadar rahat hissetmedim. Ne söyleyeceğimi bilemiyordum. O çevredekilerden biri damatlarımın kulağına, "Bu mösyö kim?" diye sorduklarında, "Para babası, zengindir," cevabını alıyor, "Vay canına!" diyor, bana paraya duydukları

saygıyla bakıyorlardı. Ama bazen biraz keyiflerini kaçırırsam bedelini hemen ödüyordum! Zaten kim kusursuzdur ki? Başımda bir yara var. Değerli Mösyö Eugène, şu anda ölecekmiş gibi acı çekiyorum. Olsun! Anastasie'nin kendisini küçük düşürdüğüm saçma sapan bir sözden dolayı bana o ilk bakışının verdiği kederin yanında hiç kalır! O bakış karşısında damarlarımdaki tüm kan çekildi. Her şeyi öğrenmek istemiştim, ama sadece onların evinde fazlalık olduğumu öğrendim. Ertesi gün avunmak için Delphine'e gittim, orada da onu kızdıracak bir saçmalık yaptım. Deliye döndüm. Bir hafta boyunca ne yapmam gerektiğini bilemedim. Sitem edeceklerinden korkarak bir hafta onlara gitmedim. Ve sonunda kapıya koydular. Ah Tanrım! Madem beni ihtiyarlatan, değiştiren, öldüren, saçlarımı ağartan o dönemde katlandığım sefaletleri, ıstırapları biliyor, aldığım hançer darbelerini görüyorsun, o halde bana neden hâlâ acı çektiriyorsun? Onları çok sevmenin günahının bedelini fazlasıyla ödedim. Sevgimin intikamını iyi aldılar, bana cellat gibi işkence ettiler. Tabii, babalar çok ahmaktır! Onları öyle çok seviyordum ki, kumarhaneye dönen kumarbaz gibi yeniden evlerine gittim, çünkü kızlarım benim zaafımdı, onlar benim sevgililerim, her şeyimdi! İkisinin de hep bir şeylere, giyim kuşama ihtiyaçları olurdu, odacı kadınları bana bunları söylediğinde beni daha iyi ağırlamaları için para verirdim! Yine de bana soylular çevresinde nasıl davranmam gerektiği hakkında küçük dersler verdiler. Ah! Ertesi günü bekleyemediler! Benim yanımda yüzleri kızarıyordu. İşte çocukları iyi yetiştirmek böyle bir şey! O yaşta okula gidemezdim. (Tanrım! Çok acı çekiyorum! Doktorlar! Doktorlar! Kafam neşterle açılsaydı daha az acı çekerdim.) Kızlarım, kızlarım, Anastasie, Delphine! Onları görmek istiyorum! Onları zorla getirmeleri için jandarmalara haber verin! Adalet benden yana, her şey benden yana, doğa, medenî hukuk. Karşı çıkıyorum! Babalar ayaklar altında çiğnenirse vatan mahvo-

lur. Bu çok açık. Toplum, dünya babalık üzerine kuruludur, çocuklar babalarını sevmezse her şey yıkılır. Ah! Bana ne derlerse desinler, yeter ki onları göreyim, seslerini duyayım! Böylece acılarım dinecek! Özellikle Delphine'i görmek istiyorum. Ama onlara buraya her geldiklerinde yaptıkları gibi soğuk bir ifadeyle bakmamalarını söyleyin. Ah! İyi yürekli dostum Mösyö Eugène, bakışlardaki altının, aniden kayıtsız bir kurşuna dönüşmesinin ne demek olduğunu bilmiyorsunuz. Beni gördüklerinde gözlerinin artık parlamadığı o günden beri burada hep kışı yaşadım! Sadece katlanmam gereken acılar vardı. Ben de katlandım! Aşağılanmak, hakaret edilmek için yaşadım. Onları o kadar çok seviyorum ki, bana utanç verici küçücük bir keyif tattırmaları için küstahlıklarını sineye çekiyordum. Kızlarını görmek için gizlenen bir baba! Onlara hayatımı verdim, bugünse bana bir saatlerini ayıramıyorlar! Açım, susuzum, yüreğim yanıyor, öleceğimi hissediyorum, can çekişmemi yatıştırmak için gelmeyecekler. Demek babalarının cesedi üzerinde yürümenin ne demek olduğunu bilmiyorlar! Gökte bir Tanrı var, biz babalar istemesek de intikamımızı alıyor... Ah! Gelecekler! Gelin sevgili kızlarım, babanızın ölüm ekmeği olmak, beni bir kez daha, son kez öpmek için gelin; babanız sizin için Tanrı'ya dua edecek, sizin iyi kızlar olduğunuzu söyleyecek, sizden yana olacağım! Ne de olsa siz masumsunuz! Dostum onların suçu yok! Bunu herkese iyi anlatın, kızlarımın üzerine gitmesinler! Hepsi benim hatam, onları beni çiğneyip geçmeye ben alıştırdım. Bundan hoşlanıyordum. Bu kimseyi ilgilendirmez, ne insani ne ilahî adaleti. Tanrı onları benim yüzümden mahkûm ederse haksızlık yapmış olacak. Nasıl davranacağımı bilemedim, ahmak gibi haklarımdan feragat ettim. Onlar için alçalmayı kabul ettim! Ne beklerdiniz ki? En değerli, en yüce ruhlar bile babanın iyiliğini suistimal etmekten geri durmazlar. Ben sefilin biriyim! Cezalandırılmayı hak ettim. Kızlarımın hayatını ben altüst ettim, onları çok

şımarttım. Eskiden şeker istedikleri gibi şimdi de hayatın keyfini çıkarmak istiyorlar! Genç kız hayallerini hep tatmin ettim. On beş yaşında arabaları vardı! Hiçbir şeylerini eksik etmedim. Suçlu, ama sevgiden dolayı suçlu olan benim. Sesleri yüreğimi ferahlatacaktı! Geliyorlar, onları duyuyorum. Ah! Evet! Gelecekler. Yasa ölen babanın ziyaret edilmesini ister, yasa benden yana. Üstelik sadece... bir arabaya atlayacaklar. Parasını ben öderim! Onlara miras bırakacağım milyonlarım olduğunu yazın! Şeref sözü. Odessa'ya İtalyan makarnası yapmaya gideceğim. Bu işi bilirim! Kimsenin aklına gelmeyen bu projem sayesinde milyonlar kazanacağım. Nakliye sırasında buğday ya da un gibi bozulmayacak. Üstelik nişastadan da milyonlar gelecek! Yalan söylememiş olacaksınız! Onlara milyonlardan söz edin, aldanmış gibi görünmeyi tercih ederim, onları göreceğim...

Karmakarışık olmuş beyaz saçlarının döküldüğü kafası ve tehditvari her şeyi içeren bir yüz ifadesiyle yatağında doğruldu.

— Kızlarımı istiyorum! Onlar benim kızlarım! dedi.

— İyi yürekli Goriot Baba hadi yatın, onlara yazacağım, dedi Eugène. Gelmezlerse, Bianchon döner dönmez evlerine gideceğim.

Hıçkırmaya başlayan yaşlı adam,

— Gelmezlerse mi? diye tekrarladı. O zaman bir öfke nöbeti geçirerek ölürüm! İçimdeki öfke şiddetleniyor! Şu anda tüm hayatım gözlerimin önünden geçiyor. Aldanmışım! Beni sevmiyorlar, hiçbir zaman da sevmediler! Bu çok açık. Şimdiye kadar gelmedilerse, gelmezler. Ne kadar gecikirlerse, bana bu sevinci yaşatmaya karar vermeleri de o kadar ertelenir! Onları iyi tanırım! Benim kederlerimi, ihtiyaçlarımı hiç düşünmediler, ölmemi de umursamayacaklar! Sevgimin farkında değiller. Evet, bunu anlıyorum, alıştıkları için, yaptığım fedakârlıkların değeri düştü. Gözlerimi oymak isteseler, onlara, "Oyun!" diyecektim. Çok budalayım. Tüm babaların

benim gibi olduğunu sanıyorlar. İnsan kendini hep saydırmalı. Çocukları benim intikamımı alacak! Buraya gelmeleri kendi çıkarlarına. Onlara kan kusarak öleceklerini bildirin. Bir kerede tüm günahları işliyorlar. Hadi gidip onlara gelmezlerse baba katili olacaklarını söyleyin! İşledikleri suçlara bir yenisini ekleyecekler. Onlara, "Ey Nasie, ey Delphine, sizi çok seven ve acı çeken babanızı görmeye gelin!" diye bağırın. Kimse gelmeyecek! Demek bir köpek gibi öleceğim! İşte benim ödülüm: terk edilmek. O çıkarcı alçaklardan tiksiniyorum, onlara lanet okuyorum, gece olduğunda tabutumda doğrulup onlara beddua edeceğim, dostlarım haksız mıyım? Bana çok kötü davranıyorlar! Öyle değil mi? Ben ne diyorum? Bana Delphine'in geldiğini söylememiş miydiniz? O daha iyi yüreklidir. Eugène, siz benim oğlumsunuz! Onu sevin, ona babalık edin. Nasie çok bahtsız. Ya servetleri ne olacak? Tanrım! Acı çekiyorum, ölmek üzereyim! Başımı kesin, bana sadece yüreğimi bırakın.

Yaşlı adamın yakınmalarındaki ve çığlıklarındaki değişkenliklerden ürken Eugène,

— Christophe Bianchon'u çağırın, bana da bir araba bulun, dedi. İyi yürekli Goriot Baba, kızlarınıza gidip onları size getireceğim.

Eugène'e son bir bilinç pırıltısının belirdiği bir bakış yönelten yaşlı adam,

— Zorla getirin! Jandarmaya, polise, herkese haber verin. Onları getirmeleri için hükümete, kraliyet savcısına başvurun, bunu istiyorum! dedi.

— Ama onlara lanet okudunuz.

Afallayan Goriot Baba,

— Bu da nereden çıktı? diye sordu. Onları sevdiğimi, onlara tap... tığımı iyi biliyorsunuz! Onları görürsem iyileşirim... Hadi komşum, sevgili evladım, gidin, siz iyi yürekli bir gençsiniz; size minnet borcumu ödemek isterdim, ama ölmekte olan birinin dualarından başka verebileceğim bir

şey yok. Ah! Size borcumu ödemesini söylemek için bari Delphine'i görseydim. Diğeri gelemiyorsa bana onu getirin. Gelmek istemezse onu bir daha sevmeyeceğinizi söyleyin. Sizi çok sevdiği için gelecektir. İçecek bir şeyler verin, içim yanıyor! Başımın üstüne bir şeyler koyun. Kızlarımın elleri beni kurtaracaktı, bunu hissediyorum... Tanrım! Ben gidersem servetlerini kim kurtaracak? Onlar için makarna yapmak üzere Odessa'ya gitmek istiyorum.

Can çekişen Goriot Baba'yı kaldıran ve ona sol kolunu uzatırken sağ eliyle bir fincan bitki suyu uzatan Eugène,

— Şunu için, dedi.

Yaşlı adam dermansız elleriyle Eugène'in elini sıkarken,

— Babanızı ve annenizi seviyor olmalısınız! diye karşılık verdi. Kızlarımı göremeden öleceğim, anlıyor musunuz? Her zaman susuzluk çekmek ve hiçbir şey içememek, işte on yıldır böyle yaşıyorum... Damatlarım kızlarımı öldürdü. Evet, evlenmelerinden sonra artık kızlarım yoktu. Babalar, meclise evlilik üzerine bir yasa çıkarmalarını söyleyin! Kızlarınızı seviyorsanız onları evlendirmeyin. Damat bir kızın her şeyini lekeleyen bir alçaktır! Evlilik yasaklansın! Evlilik kızlarımızı elimizden alıyor, ölürken bile yanımızda olmuyorlar. Babaların ölümü ile ilgili bir yasa çıkarın. Bu dehşet verici! İntikam! Damatlarım gelmelerine engel oluyor. Onları öldürün! Restaud'yu, Alsacelıyı öldürün, onlar benim katillerim! Ölüm ya da kızlarım! Ah! Her şey bitti, onlar yanımda olmadan ölüyorum! Nasie, Fifine, hadi gelin! Babanız gidiyor...

— Goriot Babacığım sakin olun, hareket etmeyin, bunları düşünmeyin.

— Onları görememek, işte can çekişmek budur!

— Onları göreceksiniz.

Afallayan yaşlı adam,

— Gerçekten mi? diye bağırdı. Ah! Onları görmek! Onları göreceğim, seslerini duyacağım. Mutlu öleceğim. Tamam, zaten artık yaşamak istemiyorum, katlanacak halim

kalmamıştı, dertlerim giderek artıyordu. Ama onları görmek, elbiselerine dokunmak, sadece elbiselerine dokunmak fazla bir şey değil, yeter ki onları hissedeyim! Bana saçlarını getirin... saç...

Başı bir balyoz darbesi almış gibi yastığın üzerine düştü. Elleri kızlarının saçlarını tutmak istermiş gibi yorganının üzerinde geziniyordu. Büyük bir çaba harcayıp doğruldu.

— Onları kutsuyorum, dedi.

Birden yatağa geri yığıldı. O sırada Bianchon içeri girdi.

— Christophe'la karşılaştım, sana bir araba getirecek, dedi. Ardından hastaya baktı, hasta gözkapaklarını aralayınca iki öğrenci onun donuk ve cansız gözlerini gördü.

Bianchon,

— Bilinci yerine gelmez artık, sanmıyorum, dedi. Nabzını yoklayıp elini hastanın kalbine koydu.

— Kalbi hâlâ çarpıyor, ama onun durumunda bu bir bahtsızlık, ölmesini tercih ederdim!

— Ben de öyle.

— Neyin var? Yüzün kireç gibi olmuş.

— Dostum yakınmalara ve haykırışlara tanık oldum. Bir Tanrı var! Evet! Bir Tanrı var, ya bize mükemmel bir dünya hazırladı ya da bu dünya anlamsız. Bu kadar trajik olmasaydı ağlayacaktım, ama kalbim, midem sıkışıyor.

— Baksana, bir şeyler almamız gerekecek, parayı nereden bulmalı?

Rastignac saatini çıkardı.

— Al bunu rehine ver. Zaman kaybetmemek için yolda durmayacağım. Meteliğim yok, arabacıya parayı dönüşte vereceğim.

Merdivene yönelen Rastignac Madam de Restaud'ya gitmek için Helder Sokağı'na doğru yola çıktı. Tanık olduğu dehşet verici sahnenin etkisiyle öfkesi yol boyunca daha da arttı. Bekleme odasına girip Madam de Restaud'yu sorduğunda kendisine onu kabul edemeyeceği cevabı verildi.

— Ama ölmek üzere olan babasından haber getirdim, dedi hizmetçiye.

— Mösyö, Sayın Kont'un talimatları çok kesin...

— Mösyö de Restaud evdeyse ona kayınpederinin durumunu bildirin ve kendisiyle hemen konuşmam gerektiğini söyleyin.

Eugène uzun süre bekledi.

"Belki de şu an ölüyordur," diye düşündü.

Kont hizmetçinin ilk salona götürdüğü Eugène'i, ateş yanmayan bir şöminenin yanında ayakta karşıladı ve ona oturmasını işaret etmedi.

— Sayın Kont kayınpederiniz şu anda berbat bir viranede can çekişiyor, sobayı yakacak odunu almak için dahi meteliği yok; kesinlikle ölmek üzere ve kızını görmek istiyor...

Kont Restaud soğuk bir ifadeyle,

— Mösyö, Mösyö Goriot'yu hiç de sevmediğimi fark etmiş olmalıydınız, dedi. Madam de Restaud'nun kişiliğini zedeledi, bana hayatımın felaketini yaşattı, o benim huzurumun düşmanı. Ölüp ölmemesi hiç umurumda değil. İşte onun hakkındaki duygularım böyle. İnsanların beni kınamasını umursamıyorum. Şimdi ahmakların ya da aylakların ne düşünecekleriyle ilgilenmekten daha önemli işlerim var. Madam de Restaud'ya gelince, dışarı çıkacak durumda değil. Zaten evden çıkmasını istemiyorum. Bana ve çocuğuma karşı görevlerini yerine getirir getirmez yanına geleceğini söyleyin babasına. Babasını seviyorsa birkaç dakika sonra gitmekte özgürdür...

— Sayın Kont bu tavrınızı yargılamak bana düşmez, karınıza dilediğinizi yapabilirsiniz, ama dürüstlüğünüze güvenebilir miyim? Tamam o zaman! Bana kendisine sadece babasının en fazla bir günlük ömrü kaldığını ve gelmediğini görünce ona lanet okuduğunu söyleyeceğinize söz verin!

Eugène'in sesinin ele verdiği infial dolu hislerle çarpılan Mösyö de Restaud,

— Siz kendiniz söyleyin, dedi.

Kont'un Kontes'in her zaman oturduğu salona götürdüğü Rastignac, onu gözyaşları içinde ve ölmek isteyen bir kadın gibi, koltuğuna gömülmüş bir halde buldu ve haline acıdı. Madam de Restaud, Rastignac'a bakmadan önce kocasına maddi ve manevi bir zorbalığın eseri olan, tükenmiş güçlerini dışavuran büyük bir bitkinlikle, korku dolu gözlerle baktı. Kont başını sallayınca kendisinde konuşacak cesareti buldu.

— Mösyö her şeyi duydum. Babama söyleyin, içinde bulunduğum koşulları bilseydi beni bağışlardı.

Ardından kocasına döndü:

— Mösyö taşıyamayacağım böyle bir ıstırapla karşılaşmayı beklemiyordum, ama sonuna kadar direneceğim. Ben bir anneyim!

Ve umutsuz bir ifadeyle Eugène'e bağırdı:

— Babama, dışarıdan nasıl görünürse görünsün, elimden bir şey gelmediğini söyleyin!

Kadının ruh halinin ne denli korkunç olduğunu sezen Rastignac çifti selamladı ve afallamış bir halde dışarı çıktı. Kont'un ses tonu bu girişiminin yararsız olacağını belli etmişti ve Anastasie'nin karar verecek durumda olmadığını anlamıştı. Hemen Madam de Nucingen'e gitti. Barones yatağındaydı.

— Zavallı dostum çok hastayım, dedi. Balonun çıkışında üşütmüşüm, zatürreden endişeleniyorum, doktoru bekliyorum...

Sözünü kesen Eugène ona,

— Ölmek üzere bile olsanız sizi babanızın yanına götürmem gerek, dedi. Sizi görmek istiyor, en hafif çığlığını dahi duysaydınız kendinizi hasta hissetmezdiniz.

— Eugène babam belki de söylediğiniz kadar hasta değildir; sizin gözünüze uygunsuz bir davranışta bulunmuş gibi görünmek beni mutsuz eder, istediğinizi yapacağım. Babamı tanırım, bu üşütme nedeniyle ölümcül bir hastalığa yaka-

lanırsam kederinden ölür! Pekâlâ! Doktorum gelsin, sonra hemen ona gideceğim.

Zinciri göremeyince sordu:

— Ah! Saatinizi neden takmadınız? diye sordu.

Eugène'in yüzü kızardı.

— Eugène! Onu şimdiden sattıysanız ya da kaybettiyseniz çok üzülürüm!

Delphine'in yatağına doğru eğilen Eugène kulağına,

— Bilmek istiyor musunuz? Pekâlâ öğrenin! Babanızın bu akşam içine yerleştirileceği tabutunun parası bile yoktu. Hiç param kalmamıştı, saatinizi rehine verdim, dedi.

Yatağından fırlayan Delphine yazı masasına koştu ve aldığı keseyi Rastignac'a uzattı. Zili çalarken haykırdı:

— Gidiyorum Eugène! İzin verin giyineyim, ama bir canavar gibi görüneceğim! Hadi, oraya sizden önce gelmiş olurum! Thérèse, Mösyö de Nucingen'e işini gücünü hemen bırakıp benimle konuşmaya gelmesini söyleyin.

Ölmekte olan yaşlı adama en azından kızlarından birinin geleceğini söyleyebileceği için memnun olan Eugène, neredeyse neşeli bir halde Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'na döndü. Arabacıya parayı hemen ödemek için keseyi karıştırdı. O genç, zengin, zarif kadının kesesinde yetmiş frank vardı! Merdiveni çıktığında bir cerrahın, Bianchon'un tuttuğu Goriot Baba'ya başhekimin yanında müdahale ettiğini gördü. Bilimin son ve yararsız çaresi olarak sırtının üstünde moksa yakılıyordu.

— Bir şey hissediyor musunuz? diye sordu doktor hastaya.

Eugène'i fark eden Goriot Baba,

— Geliyorlar, değil mi? diye sordu.

— Konuştuğuna göre iyileşebilir, dedi cerrah.

— Evet, Delphine de birazdan gelecek, diye yanıtladı Eugène.

— Kızlarından söz ediyor, onlar için kazığa oturtulmuş biri gibi bağırıyordu... diye araya girdi Bianchon.

— Bu kadar yeter, yapılacak bir şey yok, onu kurtaramayacağız, dedi doktor cerraha.

Bianchon ve cerrah ölmek üzere olan yaşlı adamı kokuşmuş yatağına yüzükoyun yatırdılar.

— Yine de çarşafı değiştirmek gerekir, dedi doktor. Hiç umut olmasa da insanlığına saygı duyulmalı. Bianchon, yeniden geleceğim. Ağrısı artarsa karnına afyon merhemi sürün.

Cerrah ve doktor dışarı çıktılar.

Baş başa kaldıklarında Bianchon, Eugène'e,

— Hadi evlat biraz cesaret, dedi. Ona beyaz bir gömlek giydirmek ve çarşafını değiştirmek gerekiyor. Sylvie'ye çarşaf getirmesini ve bize yardım etmesini söyle.

Aşağı inen Eugène, Madam Vauquer'nin Sylvie ile birlikte sofrayı hazırladığını gördü. Rastignac'ın ilk sözleri üzerine dul kadın, ne parasını kaybetmek ne de müşterisinin canını sıkmak isteyen kuşkucu bir tüccarın sinsi bir iyi niyet ifadesiyle ona yaklaştı.

— Sevgili Mösyö Eugène Goriot Baba'nın meteliğinin kalmadığını siz de biliyorsunuz, dedi. Ölmekte olan birine çarşaf sermek boşunadır, üstelik bir tanesi kefen işlevi görecek. Bana şimdiden yüz kırk dört frank borçlusunuz, kırk frank daha ekleyin, Sylvie'nin vereceği mumu da, ufak tefek şeylerle birlikte en az iki yüz frank eder, benim gibi yoksul bir kadın bu parayı riske atamaz. Mösyö Eugène, adil davranın, uğursuzluğun pansiyonuma yerleştiği beş günden beri çok şey kaybettim. O adamın söylediğiniz günde buradan gitmesi için otuz frank verirdim. Pansiyonerlerim rahatsız oluyor. Mümkün olsa onu hastaneye naklettirirdim. Kendinizi benim yerime koyun. Önce işletmemi düşünmem gerek! Hayatımı böyle kazanıyorum.

Eugène hemen Goriot Baba'nın odasına çıktı.

— Bianchon saatin parası nerede?

— Masanın üstünde, üç yüz altmış küsur frank kaldı. Borcumuzu kapattım. Mont-de-Piété rehincisinin makbuzu paranın altında.

Merdivenleri tiksintiyle inen Rastignac,

— Alın madam, hesabımızı kapatalım! Mösyö Goriot burada uzun süre kalmayacak ve ben...

Yarı neşeli, yarı hüzünlü bir ifadeyle iki yüz frangı sayan Vauquer,

— Evet, buradan defnedilmeye götürülecek, dedi.

— Hadi, işimizi halledelim.

— Sylvie, örtüleri getirin ve üst katta bu beylere yardım edin.

Madam Vauquer Eugène'in kulağına,

— Sylvie'yi de unutmayın, iki gecedir uyumuyor, dedi.

Eugène arkasını döndüğünde aşçı kadının yanına koşan dul kadın onun kulağına eğilip,

— Yedi numaradan tersyüz edilmiş çarşafları al. Bir ölüye yeter! dedi.

Basamakları çıkan Eugène yaşlı pansiyoncunun hesaplı sözlerini duymadı.

— Hadi gömleğini giydirelim, dik tut, dedi Bianchon.

Yatağın başucuna giden Eugène, Bianchon'un gömleğini çıkardığı Goriot Baba'yı tuttu. Yaşlı adam göğsündeki bir şeyi muhafaza etmek istermiş gibi bir hareket yaptı ve çok acı çeken hayvanlar gibi, anlamsız ve yakınma dolu çığlıklar attı.

— Bak sen! dedi Bianchon. Moksa yakısı için çıkardığımız saç örgüsünü ve madalyonu istiyor. Zavallı adam! Onları geri vermek gerek. Sobanın üstünde.

Eugène hiç şüphesiz Madam Goriot'ya ait olan küllü sarı bir saç örgüsünü aldı. Madalyonun bir yüzünde Anastasie'nin, diğer yüzünde Delphine'in isimleri vardı. Hep kalbinin üstünde taşıdığı, kalbinin bir simgesiydi. Madalyonun içindeki buklelerin inceliğinden iki kızın saçlarının onlar küçükken kesildiği anlaşılıyordu. Madalyon göğsüne değdiğinde Goriot Baba tanık olanı ürkütecek bir memnuniyeti yansıtırcasına bir oh çekti. Bu, sevgilerimizin yayıldığı ve geri döndüğü o bilinmez merkeze doğru çekilirmiş gibi görü-

nen duyarlılığın son yankılanmalarından biriydi. Düşüncede varlığını sürdüren bir duygu gücünün bu korkunç dışavurumu karşısında, iki öğrenci sevindiğini belli eden tiz bir çığlık atan yaşlı adamın üzerine eğilip sıcacık gözyaşları akıttılar.

— Nasie! Fifine! dedi.

— Hâlâ yaşıyor, dedi Bianchon.

— Yaşaması neye yarar? dedi Sylvie.

— Acı çekmeye, diye yanıtladı Rastignac.

Arkadaşına kendisi gibi yapmasını işaret eden Bianchon, kollarını hastanın baldırlarına doğru uzatırken, Rastignac da kollarıyla sırtını kavramıştı; yaşlı adamı kaldırdıklarında Sylvie eski çarşafı çekip yenisini sermeye hazırdı. Kuşkusuz gözyaşlarına aldanmış olan Goriot ellerini uzatmak için son gücünü harcadı, yatağının iki yanındaki öğrencilerin başlarına dokununca saçlarını sıkıca kavradı ve usulca, "Ah! Meleklerim!" dediği duyuldu. Ruhu dile getirdiği bu iki sözcüğün, iki mırıltının üzerinde yükseldi.

Yalanların en korkuncunun, en istemsizinin son kez coşturduğu ulvi bir duyguyu ifade eden bu son sözler karşısında hüzünlenen Sylvie,

— Zavallı adamcağız, dedi.

Bu babanın son iç çekişi mutluluğu yansıtıyor olmalıydı. Bu iç çekiş tüm yaşamının özetiydi: Hâlâ yanılıyordu. Goriot Baba dindarca bir özenle, kokuşmuş yatağına geri yerleştirildi. O andan itibaren, yüzüne artık bir insan için hazzın ve kederin kaynağı olan bilinçten yoksun bir düzenekteki ölüm ve yaşam mücadelesini yansıtan kederli bir ifade yerleşti. Ölmesi an meselesiydi.

— Birkaç saat bu halde kalacak ve fark edilmeden, hatta hiç inlemeden ölecek. Beyni kanla dolmuş olmalı.

O sırada merdiveni soluk soluğa çıkan genç bir kadının ayak sesleri duyuldu.

— Çok geç kaldı, dedi Rastignac.

Gelen Delphine değil, oda hizmetçisi Thérèse'ti.

— Mösyö Eugène, dedi, mösyö ile madam arasında zavallı madamın babası için istediği para yüzünden çok şiddetli bir tartışma çıktı. Madam bayıldı, doktor geldi, kan alması gerekti. Yürek parçalayacak çığlıklar atıyor, "Babam ölüyor, babacığımı görmek istiyorum!" diye bağırıyordu.

— Yeter Thérèse. Gelseydi de bir işe yaramazdı, Mösyö Goriot bilincini kaybetti.

— Zavallı mösyö, demek durumu bu kadar kötü! dedi Thérèse.

— Artık bana ihtiyacınız yok, saat dört buçuk, sofrayı hazırlamam gerek, diyen Sylvie merdivenin başında az kalsın Madam de Restaud'yla çarpışacaktı.

Kontes'in hüzünlü ve ürkütücü bir hali vardı. Tek bir mumla yeterince aydınlanmamış ölüm döşeğine baktı ve babasının yaşamın son titreyişlerinin hâlâ çırpındığı yüzünü fark ettiğinde gözleri yaşlarla doldu. Bianchon saygıyla geri çekildi.

Kontes, Rastignac'a,

— Daha erken gelemedim, dedi.

Öğrenci de başını hüzünle sallayarak onayladı. Babasının elini alıp öpen Madam de Restaud,

— Babacığım beni bağışlayın! dedi. Bana sesimin sizi mezarınızdan çağıracağını söylüyordunuz, pekâlâ! Pişman kızınızı kutsamak için bir anlığına hayata dönün! Beni duyun. Bu çok korkunç! Bundan böyle bu dünyada beni sadece siz kutsayabilirsiniz. Herkes benden nefret ediyor! Beni sadece siz seviyorsunuz! Çocuklarım da benden nefret edecekler! Beni yanınızda götürün, sizi seveceğim, sizi iyileştireceğim! Hiçbir şey duymuyor! Çıldırmış olmalıyım!

Dizlerinin üstüne çöktü ve bu insan kalıntısını aklını kaçırmışçasına izledi. Eugène'e döndü.

— Felaketimin hiç eksiği kalmadı! dedi. Mösyö de Trailles büyük borçlar bırakarak çekip gitti, üstelik beni aldattığını öğrendim! Kocam beni asla bağışlamayacak, servetimi ona bıraktım. Tüm hayallerim yıkıldı. Çok yazık! Beni bu kadar

seven bir yüreğe kimin için ihanet ettim? Değerini bilemedim, onu evime sokmadım, ona binlerce kötülük yaptım! Çok alçağım!

— Bunu biliyordu, dedi Rastignac.

O sırada Goriot Baba bir çırpınmanın etkisiyle gözlerini açtı. Kontes'in umut dolu tepkisi, ölmek üzere olan yaşlı adamın gözlerini görmek kadar ürkütücüydü.

— Beni duyar mı? diye bağırdıktan sonra, yatağın kenarına oturdu Kontes.

— Hayır, dedi.

Madam de Restaud babasının yanında kalmak istediğini söyleyince Eugène bir şeyler yemek için aşağı indi. Pansiyonerler şimdiden masaya oturmuştu.

— Neler oldu? Sanırım yukarıda küçük bir *ölümorama* olacak, dedi ressam.

— Charles, dedi Eugène. Alay etmek için böyle iç karartıcı bir olaydan başka bir konu bulmalısınız.

— Demek burada artık gülemeyeceğiz! Ne oldu ki? Bianchon yaşlı adamın bilincinin geri gelmeyeceğini söyledi.

— Tamam o zaman! Yaşadığı gibi ölecek, diye ekledi müze memuru.

— Babam öldü! diye bağırdı Kontes.

Bu korkunç çığlığı duyan Sylvie, Rastignac ve Bianchon yukarı çıktıklarında, Madam de Restaud'yu baygın bir halde buldular. Onu kendine getirdikten sonra kapıda bekleyen arabaya taşıdılar. Eugène onu Thérèse'e emanet ederek Madam de Nucingen'e götürmesini söyledi.

Bianchon aşağı indiğinde,

— Gerçekten de ölmüş, dedi.

— Hadi beyler masaya, çorba soğuyacak, diye seslendi Madam Vauquer.

İki öğrenci yan yana oturduklarında Eugène Bianchon'a,

— Şimdi ne yapmak lazım? diye sordu.

— Gözlerini kapattım ve yatağa düzgünce yatırdım. Belediye doktoru ölümü tescil edince biz de durumu bildi-

receğiz. Onu kefene sarıp gömecekler. Ne yapılmasını bekliyordun ki?

Yaşlı adamın suratını buruşturmasını taklit eden bir pansiyoner,

— Artık ekmeğini böyle koklayamayacak, dedi.

— Beyler lanet olsun, dedi tekrarcı. Goriot Baba'yı kendi haline bırakın da yemeğimizi yiyelim. Bir saattir adamın adı ağzınıza sakız oldu. Güzel Paris şehrinin ayrıcalıklarından biri kimse sizi fark etmeden doğmak, yaşamak ve ölmektir. Bu yüzden uygarlığın avantajlarından yararlanalım. Bugün Paris'te üç yüz kişi öldü, Paris'in mezarlıklarında yas mı tutalım? Goriot Baba'nın gebermesi onun için iyi oldu! Onu çok seviyorsanız çıkıp başında bekleyin ve bizim sakince yemeğimizi yememize izin verin.

— Doğru! dedi Madam Vauquer. Ölmesi onun için hayırlı oldu! Zavallı adam hayatı boyunca çile çekmiş gibi görünüyordu.

Eugène için babalık timsali olan birinin ardından okunan ağıt bundan ibaretti. On beş pansiyoner her zamanki konulardan söz etmeye başladı. Yemeklerini bitiren Eugène ile Bianchon çatal kaşık sesleri, gülüşmeler, bu açgözlü ve duygusuz kişilerin çeşitli lafları, kayıtsızlıkları karşısında tiksintiyle donup kalmışlardı. Gece boyunca ölünün yanında bekleyip dua etmesi için bir rahip bulmaya gittiler. Yaşlı adam için yerine getirecekleri son görevleri için ellerinde kalan biraz parayla ne yapacaklarını gözden geçirdiler. Saat dokuza doğru ceset bu çıplak odada, iki mumun arasındaki bir döşeğin üzerine kondu ve rahip de döşeğin yanına oturdu. Yatmadan önce rahipten gerekli hizmetlerin ve cenaze alayının bedelini öğrenen Rastignac, Nucingen baronuna ve Restaud kontuna defin işlemleri için gerekli masrafları ödemek üzere adamlarını göndermelerini rica eden birer mektubu Christophe'la gönderdi, ardından yorgunluktan tükenmiş bir halde yattı. Ertesi sabah Bianchon ve Rastignac

ölümü bildirmeye kendileri gitmek zorunda kaldılar. Ölüm öğlene doğru tescil edildi. İki saat geçti, iki damattan para getiren olmamıştı ve Rastignac rahibin ücretini kendisi ödedi. Sylvie yaşlı adamı kefenlemek ve kefeni dikmek için on frank isteyince Eugène ve Bianchon aileler bu işe karışmazsa cenaze masraflarını güç bela ödeyebileceklerini anladılar. Bunun üzerine tıp öğrencisi ucuza bulduğu bir yoksul tabutunu hastaneden getirtti ve Eugène'e,

— O soytarılara bir dolap çevir, dedi. Père-Lachaise'den beş yıllığına bir yer al, kiliseden ve cenaze işlerinden üçüncü sınıf bir tören iste, damatlar ve kızları sana para ödemeyi reddederse mezartaşına, *Restaud kontesi ve Nucingen baronesinin babası, iki öğrencinin parasıyla defnedilen Mösyö Goriot burada yatıyor*, yazdır.

Eugène bu tavsiyeye ancak Mösyö ve Madam de Nucingen'in ve Mösyö ve Madam de Restaud'nun evlerine gidip kapıda kaldığında uymaya karar verdi. Kesin talimatlar almış olan kapıcılardan, "Mösyö ve madam kimseyi kabul etmiyorlar; babaları öldü, derin bir keder içindeler," yanıtını aldı. Eugène Paris'in soylular âlemini, ısrar etmemesi gerektiğini bilecek kadar iyi tanımıştı. Delphine'e ulaşmanın imkânsızlığı karşısında yüreği tuhaf bir şekilde sıkıştı ve kapıcının odasından ona, *Babanızın ebedî istirahatgâhına layıkıyla defnedilmesi için mücevherlerinizden birini satın*, diye yazdı. Zarfı kapattı ve kapıcıdan, zarfı Barones'e iletilmek üzere, Thérèse'e vermesini rica etti. Ama Nucingen baronu kapıcının kendisine verdiği pusulayı şömineye attı. Tüm işlerini hallettikten sonra üçe doğru pansiyona dönen Eugène, siyah bir çarşafla öylesine örtülmüş bir tabutun bu tenha sokakta kapının önündeki iki iskemlenin üzerine bırakıldığını görünce gözyaşlarını tutamadı. Henüz kimsenin elinin değmediği, berbat bir kutsal su kabı, kutsal suyla dolu yaldızlı bakır bir kaba daldırılmıştı. Kapıya siyah yas örtüsü bile asılmamıştı. Gösterişi, yakını, dostu, ailesi olmayan

yoksulların ölümleri böyleydi. Hastaneye dönmek zorunda olan Bianchon kilisedeki görüşmesi hakkında Eugène'e bir not bırakmıştı. Tıp öğrencisi ona bir ayin için gerekli parayı bulmanın mümkün olmadığını, daha ucuz olan akşam duasıyla yetinmek gerektiğini ve Christophe'u bu iş için Cenaze İşleri'ne gönderdiğini bildiriyordu. Eugène, Bianchon'un yazdıklarını okurken Madam de Vauquer'nin elinde, içinde iki kızın saçlarının bulunduğu altın çerçeveli madalyonu gördü.

— Bunu almaya nasıl cüret edersiniz? diye sordu.

— Ne var ki bunda? Onu da mı gömmek gerek? Altın çerçeveli, diye yanıtladı Sylvie.

Öfkeye kapılan Eugène,

— Elbette! Kızlarına ait olan tek şeyi de beraberinde götürmeli, dedi.

Cenaze arabası geldiğinde tabutu kaldırtıp çivilerini söken Eugène, Delphine ve Anastasie'nin genç, masum, saf oldukları ve babalarının can çekişirken söylediği gibi *akıllarının hiçbir şeye ermediği* bir döneme ait resimlerinin bulunduğu madalyonu dindarca bir saygıyla yaşlı adamın göğsünün üstüne koydu. Zavallı adamı Neuve-Sainte-Geneviève Sokağı'nın yakınlarındaki Saint-Étienne-du-Mont Kilisesi'ne götüren arabaya sadece Rastignac, Christophe ve iki tabut taşıyıcısı eşlik ediyordu. Kiliseye gelindiğinde tabut alçak tavanlı, kasvetli, küçük bir şapele bırakıldı. Eugène'in şapelin etrafında Goriot Baba'nın iki kızını ya da kocalarını araması boşunaydı. Kendisine bazen iyi bahşiş veren bir adama karşı son görevini yerine getirmesi gerektiğini düşünen Christophe ile yan yanaydı. Rastignac iki rahibi, duaya eşlik eden korocu çocuğu ve kilise görevlisini beklerken hiçbir şey söylemeden Christophe'un elini sıktı.

— Mösyö Eugène, o kendi halinde, kimseye zararı olmayan ve kötülük yapmayan iyi ve dürüst bir adamdı, dedi Christophe.

İki rahip, korocu çocuk ve kilise görevlisi geldi ve kilisenin bedava dua okuyacak kadar zengin olmadığı bir dönemde, yetmiş franga yapılabilecek ne varsa yaptılar. Rahipler bir mezmuru, *Libera*'yı, *De profundis*'i okudular. Tören yirmi dakika sürdü. Bir rahip ile korocu çocuk için tek bir araba vardı, onlar da Eugène ve Christophe'u beraberlerinde götürmeyi kabul ettiler.

— Cenaze konvoyu yok, hızla gidebiliriz, bu sayede gecikmemiş oluruz, saat beş buçuk, dedi rahip.

Yine de tabut cenaze arabasına yerleştirildiğinde, Restaud kontunun ve Nucingen baronunun armalı ama içi boş arabaları belirdi ve Père-Lachaise'e kadar onları izledi. Saat altıda Goriot Baba'nın naaşı mezara indirildi. Kızlarının gönderdiği adamlar Eugène'in ödediği para sayesinde okunan kısa duanın ardından gözden kayboldu. İki mezarcı tabutun üstüne birkaç kürek toprak attıktan sonra durdu, içlerinden biri Rastignac'tan bahşişlerini istedi. Ceplerini karıştırıp hiçbir şey bulamayan Eugène, Christophe'tan bir frank borç almak zorunda kaldı. Aslında pek de önemli olmayan bu olay karşısında Rastignac'ın içini derin bir keder kapladı. Hava kararıyor, sinirleri bozan bir alacakaranlık çöküyordu. Mezara baktı, bir gencin gözyaşının son damlasını, temiz bir yüreğin ulvi duygularından sökülen o damlayı, düştükleri topraktan gökyüzüne yansıyan o gözyaşlarından birini mezarın üstüne gömdü. Kollarını kavuşturup bulutları izledi. Christophe gittiğinde tek başına kalan Rastignac mezarlığın yukarısına doğru birkaç adım attı ve ışıkların yanmaya başladığı Seine'in iki kıyısı boyunca kıvrılarak uzanan Paris'i gördü. Gözleri nüfuz etmek istediği o soylular âleminin yaşadığı Vendôme Meydanı'nın sütunu ile Invalides'in kubbesi arasına âdeta çılgınca sabitlendi! Bu vızıldayan arı kovanına, onun içindeki tüm balı emmek istercesine baktı ve şu iddialı sözleri söyledi:

— Sıra ikimize geldi. Bakalım kim kimin hakkından gelecek!

Ardından yürüyerek Artois Sokağı'na döndü ve akşam yemeği için Madam de Nucingen'e gitti.